ANDREAE

TIRAQVELLI

REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS,

De Priuilegiis piæ causæ tractatus,

Nunc primum in lucem editus, cum Indice rerum ac uerborum copiosissimo.

VENETIIS,
Apud Franciscum Laurentinum, de Turino.
M D L X I.

CLARISS. OMNIQVE VIRTVTE PRAESTANTISS. AEGIDIO BOVRDINO,

In ſupremo Lutetiæ Senatu cognitori Regio generali Andreas Tiraquellus Andreæ Tiraquelli autoris filius S.

GRAVIS ac ſancta muneris tui functio efficit, iuſtitiæ omnis æquitatisq́; aſſertor integerrime, ut tutò in manus omnium ueniat Priuilegiorũ piæ cauſæ tractatus à patre meo optimo poſthumus relictus: perfectus tamen & abſolutus non ita, atque ſi mors tam citò operi non inuidiſſet. Qualis tamen ſit, eum defuncti manes unà mecum præſtantiæ tuæ deuouent, nominiq́ue nuncupant tuo: cùm pietati retinendæ, augendæ, ac propugnandæ ſedulò inuigiles, tum quòd ipſius operis titulus omnem à ſe liuorem excludat, benigneq́; omnium manibus iure excipi poſſit, ut pote qui quãtum priſca tempora pietati fauerint, ſatis apertè oſtendat. Et licèt longè diuerſum à pietate opus aliquod ederetur (ut multa pro affectu cuiuſque, & ſtudiorum uarietate in dies uidemus) tamen

adeò fœliciter post tuam de eo censuram in publicum exiret, ut doctissimo cuique nil nisi mox loquendi ingens cupiditas obreperet: ita iudicium tuum, eruditionem, facundiam suspiciunt, ac admirantur omnes. Quæ ornamenta tua, immo uniuersi senatus totiusq́; Reipub. etsi splendoris plurimum tibi adferant, nihil tamen æquè emicat, atque sinceritas & integritas tua: quam in omnibus, qualiacunque sint, expediendis negotiis siue publicis siue priuatis, tam sanctè ac religiosè retines, ut nemini ob id minus charus non sis, quàm utilis. Plura de te suggerit non tam hominum fama percelebris, quàm ueritas ipsa, quæ tamen consultò supprimam: ne uel adulationis suspicionem incurram, uel prolixitate, quam euitare non possem, molestus sim. Finiero igitur, si te, quod non rogatus facies, rogauerim, ut fauorem tuum piæ causæ fauori adiicias, tuaq́; pro humanitate credas me tam tui beneuolum, quàm nemini non charus & uenerandus es. Vale.

INDEX EORVM,

QVAE IN TRACTATV DE PRIVILEGIIS PIARVM CAVSARVM CONTINENTVR.

A

Dispo=

Hypo=

Instru=

Maritare

Priui-

Testa-

FINIS.

ANDREAE TIRAQVEL. REGII IN PARISIENSI CVRIA SENATORIS,

De priuilegijs piæ causæ tractatus, lucem adferens non mediocrem obscuritati cap. Cum esses, et cap. Relatum, de testamen. extra.

Præfatio.

Pietas ad omnia utilis, secundum Diuũ Paulum.

IETAS, quæ ex Diuo Paulo ad omnia vtilis est, & cuius exercitum tam sedulo ac diligenter omnibus ad Christum aspirantibus commendatur, veteribus nostris Iureconsultis tanto fuit studio ac curiæ, vt huius intuitu ac contemplatione per multa, ne dicam prope innumerabilia, priuilegia introduxerunt: quorum tam frequens in omni iuris parte fit mentio, vt quot, & quæ ea sint, quæ potissimum recepta sunt, non inutile fuerit paucis recensere, simulq; aliquantulum immorari in interpretatione cap. cum esses, & cap. relatum, extra de testa. Quæ duo capita multum faciunt ad rem, quam paramus. in quorum intellectu obscurus adeo Labyrintus versatur, vt hactenus multos, & eos quidem diuersos, admodum sensus à scriptoribus acceperint. Antequam tamen eorum interpretationem aggrediamur, in primis quæ dicantur piæ causæ, siue quid relictum pium censeatur, vel relictum ad pias causas, videamus.

Idem secundum Iureconsultos.

Primum igitur incipiemus ab his, quæ ecclesiæ vel monasterios relinquuntur, quæ ob id ad pias causas relicta dicuntur, vt voluit Speculator titu. de instru. ædit. §. nunc

Relicta monasterio, uel ecclesiæ censentur re

licta ad pias causas. nunc verò aliqua, versi. & scias quòd inter relicta, & Bal. in auth. similiter. in prin. C. ad leg. Fal. Rom. consil. 235. quo ad primum, col. 2. & omnes vbique.

Idem si unicuipiã monaco sit relictum. Sed non solum quod relinquitur monasterio in genere, sed & quod relinquitur vnicuipiam monacho, dicitur quoque ad pias causas, si fiat intuitu pietas, non contemplatione consanguinita. aut amicitiæ, vt dicit Bald. in l. i. in lect. col. 4. versi. circa personam. C. de sacrosan. eccle. per not. in l. illud. C. eod. titu. argu. l. tutor petitus. §. quę tutoribus. ff. de excusat. tuto. & in c. requisisti, de testa. & nota. in l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad Trebel. & idem tenet Panor. in rubri. de testament.

Hospitali relictum dicitur ad pias causas relictum. Item relictum hospitali dicitur ad pias causas, quia & hospitale dicitur pius locus, vt voluit Archidia. in c. si ex laicis. 10. q. i. Specul vbi supra. Ioan. Andr. in c. Ioannes. col. 2. in ver. piis, de testamen. Bal. in d. authen. similiter, & in l. orphanotrophos. in fi. C. de episco. & cleric. & Panor. in ca. cum sit generale, in secundo notab. de foro cõpet. Paul. Cast. consi. 4. dicendũ est, libr. 2. & et consil. 59. quædam mulier condidit, versi. in contrarium, & iterum col. vlti. ante fi. lib. 5. Petr. Perus. in tractatu canonicę episcopalis, in 10. c. Cardi. Flo consi. 121. ad primum respondeo, in prin. Bened. Cap. consi. 18. incip. viso & considerato, col. pen. & cons. 54. hoc caput, circa primum quæsitũ, col. 3. Alex. cõsi. 210. statutis accurate perspectis, in prin. lib. 2. & consi 190. plura narrata sunt, col. 4. lib 6. Bar. consil. 15. incip. Deum inuocent, col. 1. lib. 3. Corne. cõs. 140. circa hanc consultationem, col. 2. versi. circa Falcidiam, lib. 1. Philip. Dec. consi. 273. in casu proposito, in prin. & est bonus text. in d. l. orphanotrophos, & in l. sancimus, huius initii ij. C. de sacrosan. eccle. & in l. omnia, & quod ibi dicit Bar. C. de epis. & cleri.

Modo hospitale sit institutũ authoritate episcopi. Id quod plerique intelligunt procedere, modo hospitale sit constructum authoritate episcopi, aut certe illi constructo accedat ipsius authoritas, alias secus. Ita voluit Bal. in authentic. hoc ius porrectum, col. 2. C. de sacrosanct. ecclesijs. & consi. 465. in ciuitate Brixiæ, libro

primo,

primo.& consi.116.ordinatio testamenti,in princip. lib. 4.& consi.320.præmittendum est,lib.5. Ang.consil.318. primo videre oportet.post princip.Paul.Cast.in d. l.orphanotrophos,in princi. Alex.consi.120.super eo quod quæritur,col.2.vers.posset etiam responderi,lib.j.Et Benedi.Cap.late consi.97.punctus communis, per totum, Et pro his facit quòd not.gl. in clement. quia cõtingit, §.vlti.in gl.pen.& ibi Petr. Ancha.de relig.domi.& Hostien.in summa titu.de regula.§.non tamen,vers.quid de rusticis,& in tit.de religiosis domi. §.2.ante.finẽ, & §.3. Specul.tit.de statu monac.versi. 36.Bal.in l.si quis ad declinandã,col.antepe.versi.sed iuxta hoc quære,C.de episcop.& cleri.& in l.deberi,versi.item est argu.C.de fidei commiss.libert. Ang.consi.113.anc anonica,Imol.in c.officij.charta antepen.de testament. Dominic.in c.ii.de restitut.in integr.lib.6 Cardi.Flo.consi,13.in ciuitate Vrbitanensi,Panor.ca.de xenodochiis,& in c.ad hæc,de religio.domib.& Alex.consi.9.visis dicto themate,in prin. lib.2.Felyn.in c.de quarta,col.2.de præscript.

Sed alii indistincte tenẽt, siue hospitale sit institutum authoritate episcopi,siue non, esse tamen & dici piũ locum,licet non ecclesiasticum, aut religiosum,vel sacrũ: quia in eo exercẽtur opera pietatis. Et ita voluit expresse Bal.consi.465.in ciuitate Brixiæ, lib.i.& consil.5.hoc initio,quidam ciues.libr.3. Angel.consi.117.in canonica portione,col.2.& consil.384.Papinius,col.i.Petr.Anch. consi.129. super primo dubio prima facie videtur, col.i. & consi.337.de efficacia,col.3.Panormit.in d.c.de xenodochiis,& Paul.Cast.consilio.167.præsupposita pro vera opinione,lib.2.& Rom.consil.457. in casu propositæ consultationis,col.vlti.versicu. vnum est quod refragatur,Bartol.consil.i.col.7.& multis sequenti.lib.4.& Felyn.in dicto cap.de quarta,col.2. & iterum col.4.de præscript.& Stepha.Bertran.consi.244.viso processu, num. 3.libro i.Et Panor.consi.55. in quæstione quæ vertitur, col.2.versicu.& primo adiura.libro i. Francis.Curtius iunior consi.xx.

Alij indistincte tenent, siue hospitale sit institutum authoritate episcopi, siue non.

Relictum fraternitatibus cēsetur relictum ad pias causas.

Item relictum fraternitatibus dicitur ad pias causas, vt voluit Petrus Perus. in suo tractatu, de quarta canonica, Panormit. consi. 31. ad claram decisionem omnium difficultatum, col 2. versi. venio ad secūdum, lib. j. & iterum consi. 32. cuius est initium, circa duo dubia, col. 2. versi., substitutio vero facta vt testator, lib. 2. & Pau. Castrē. consil. 5. dicendum est quòd dicta fraternitas, in princip. lib. 2. & consi. 12. hoc capite præsens consultatio nulla, ad fi. eodē lib. 2. & ita sentit Specul. in d. versicu. & scias, & Ioan. And. in c. Ioannes, de testa. dum loquuntur generaliter de quibuscunque locis, in quibus exercētur opera charitatis, & expressius Bar. in l. i. §. sed religiosis. D. de colleg. illicit. & Ang. in repetitio. l. i. C. de fide instrumen. & iure hast. fiscal. lib. 10. Benedict. Cap. consil. 115. cum prout in facto præsupppomitur, col. vlti. (vide Archid. c. si quis, 62. distinct.) & nouissime Philip. Dec. cōsil. 72. viso puncto, col. 2. versic. tertio principaliter.

Contrarium tenentes.

Fraternitas nō dicitur proprie pium collegiū.

Contrarium tamen tenet Bal. in d. l. illud, col. j. versi. quod de eo, C. de sacrosanct. eccles. dum dicit quòd fraternitas non dicitur proprie pium collegium, per illum text. in verbo, nulli, quod dicit menti tenendū, & in authenti. hoc ius porrectū, col. 2 versi. secundo quæro, C. eod. tit. & in l. id quod pauperib. in 21. q. C. de episco. & cleri. & consi. 133. factū super quo, lib. 2. & consi. 94. in d. testamento, lib. 3. & consi. 162. quidā Franciscus, in quarto dubio, lib. 5. & Imol. & Panor. in d. c. officii, de testa. Card. Flo. d. consi. 13. & Corne. consi. 99. circa primum consultationis articulū, col. 8. versi. tamen his nō obstātibus, lib. 2. & consi. 18. circa hāc consultationē, col. 2. versic. quinimo cessantib. etiam prędictis, & col. 5. vers. ideo ex his est concludendū, lib. 4. & consi. 297. videtur quòd dicta fraternitas, col. 2. versi. item dicta fraternitas, eod. lib. 4. & consi. 370. in hac consultatione, ad fi. eo. lib. 4. & Bened. Cap. consi. 20. punctus, quidā Franciscus, col. vlti. & iterum d. consi. 54. col. 3. & Philip. Franc. qui hoc dicit sing. in c. i. col. 3. de reb. eccles. non alie. lib. 6. Cuius rei veritas ex eo pendet, quod scribit idē Bal. in l. si quis ad declinan-

declinandã,col.4.versi.deinde quæritur de tali q.eo.tit. ibi vide,& Alex.conf.102.super primo quæsito,in primo dubio,lib.7.& Soci.cõs.82.in causa vertẽte,col.pe.versi. sed difficultas,lib.4.&Corn.conf.380.pro decisione prę sentis,col.3.in fi.& seq.lib.3(& vide ẽt Card.Flo. consi. 3.in ciuitate Vrbitanẽsi) & Fran.Balb.in tracta.præscriptionis,ĩ 1.parte 5.partis,col.2.vers.& signãter dicit piũ.

Item relicta pauperib. cõputãtur inter legata ad pias causas,Specul.in d.§.& scias, Bal.in d.autrẽ.similiter,& ibi Rom.in repe.col.1.& ipse Bald.in l.illud, col.4.& ibi Paul.Ca.C.de sacrosan.eccl.& iu hoc oẽs conueniũt. Et quidẽ optima causa,nã bona pauperũ æquiparantur bonis ecclesiarũ,vt late per Panor.in c.nihil,de præsc.& Fely.qui alios allegat ĩ c.de quarta,col.4.eo.tit.Quin bona ecclesiarũ & clericorũ sunt & pauperũ, c. aurũ indigne, 12.q.2.& c.vlti.in princip.& ibi glos.16.q.8. Et pauperes ipsi sunt thesaurus Christi,vt asserit diuus Laurentius.

Relicta pauperibus computãtur inter legata ad pias causas.

Bona pauperũ æquiparantur bonis ecclesiarum.

Bona ecclesiarũ sunt bona pauperum.

Pauperes thesaurus christi.

Et hoc adeo procedit,quòd si quis relinquat causa pietatis alicui, quẽ credit esse pauperem, cũ sit diues, istud reputabitur relictũ ad pias causas,quantũ ad relinquẽtẽ, vt voluit Bar.in repe.l.j.in 2.q.2.q. principalis,in fin.C. de sacrosan. eccle. per c.quiescamus. 42.dist. Sed fortę, inquit,essent ei legata auferenda,& in aliũ vsum conuertenda,arg.l.legatũ, D.de vsufru.leg. Virũ Bal.ibi (vt semper in ea l.)col.10.versi.super quinta quæst.in repe. Bar. mordet, dicentem hoc postremum esse falsum, quia imo tale legatum pro non scripto habendum est, quo ad illũ cui relictum est,per l.eam quam.C.de fideicom.& l.pater filium.§.Tusculanus. D.de leg.3. Nec tamen defuit, sed remanet relictũ impersonale,quod valet ad pias causas,per c.cum tibi,de testa.& l.nulli,C.de episc.& cle.& non cõuertitur in aliũ vsum,sed ad eundem casum,vnde cum pauperi existimato relictũ sit,dabitur pauperi, quia cum possumus ad vsum destinatum vti, nõ possumus in alium conuertere, cle.quia contingit, de relig.domi.

Quod procedit etiam si relictũ sit pauperi existimatio,cum esset diues.

Relictũ impersonale, valet fauore piæ causæ.

Ad usum certũ distinata nõ possunt in aliũ usũ conuerti.

Itẽ relicta viduis,& aliis miserabilib. personis,vt voluit Spe.vbi supra.& Bal.d.authẽ.similiter,& Pe.Peru.in

Viduis et alijs miserabilib.personis relicta cẽsentur in piam causam relicta.

tra.canon.c.10. & Firmia. in tractatu de episcopo, in 4. parte libri quarti, quæstione 31. versic. congruenter hic dicendum,& Franc. Aret.in l.i.in fi.C.de sacrosanc. eccle.& ante hos glo.in c.vlti.in verbo,pietas,de feri. qu[i] sub pietate,de qua ibi tex.loquitur,reponit dictum, mi serabilium personarum. Quod & ex eo satis comprobatur, quòd sacræ litteræ æquiparant viduas, pupillos, & pauperes,scribitur enim Hieremiæ 5. Causam viduę nō iudicauerūt causam pupilli non dixerunt,& iudiciū pauperū non iudicauerūt, ex quo etiam patet quòd relictū pupillis, dicatur in piam causam, nam & sæpe alias vltra locum illum sacræ literæ æquiparant pupillos & viduas.

Sacræ literæ æquiparant viduas,pupillos,et pauperes.

Eiusdē rei comprobatio.

Et videtur hoc cōprobare tex. in l.i. C.quan. Imper. inter pupil.& vid.& rubrica illius titu. quòd pupillus sit ex miserabilibus personis,quod expresse voluit Alex. in l.Titiæ textores,in princip. D. de legatis primo, & quod ei relictum est,censetur pium tenet Cardin,Flor.in clemen.i.in 13.q.de testament. vbi & idē dicit de orphanis. Tamen intellige procedere, cū pupillus est pauper & orphanus,secundum gl.in cap. omnis ætas,in glos.vlti. 12. quæst.i.& Specula.titu.de instru.edi.§. nūc vero aliqua, versi.& scias.Cardin.Imol.& alii in capit. significantib. de offic.& delega. Alexan.consi.121.viso processu causæ vertentis,col.vlti.lib.i.& Iason in d.l.Titiæ textores,colum.pen.vide Ioan.Andr. in c.ex tenore,de foro competen. Quæ autem dicantur miserabiles personæ, vide per Bar.in l.i.C.quand.Imper.inter vid. Inno.& Panor. post alios in c.significantibus,de offic.deleg. Panorm.in c.super quibusdam, de verbo.signific.

An idem sit in orphanis.

Quod pro anima relictū est, dicendū est piū.

Item relictū pro anima,per text.in §.si vnum de prædictis,versi.occasionem autē,in authen.vt cum de appel. cog.in illis verbis,& ipsorū quoque animæ ex hac causa piissima subleuentur, vt voluit gl.in l.si quis Titio, & ibi Barto.& alii recentiores post eum, de lega.2. Bart.in d. l.i & ibi Bald.qui illam dicit singul. in lectu.col.2.C. de sacrosanct.eccle.Bar.in l.Lucius.D.de ali.& cib.leg.Bal. in l.si quis ad declinandam,col.1.C.de episco.& cleri. & in

in d.authen.similiter,& in l.& in legatis,in prin.C.ad legem Falcid.& in l.vlti.§.sed & si quis,col.4.versi.pone filius,C.commu.de leg.& in l.hæreditas.§.si defuncto, & ibi etiã Ang.D.de petitio.hæred.R in c.vlti.in fi.de dila. bi ad hoc dicit gl.in d.l.si quis Titio,singul. & in c.i.§. donare,post prin.titu quali.olim feud.ali.po.& cõs.275. si quis iuris ciuilis,col.vlti.lib.3. Petr. Ancha.consil.144. præfatis nominib.col.i.Panor.in rub.de testa.col.3.versic.sed nunc quæritur,& in c.relatũ,huius initii i.col.vlt. & in c.requisisti,in primo not.eo.titu Floria.in l.cũ quidam,§.si dies.D.de usur.Paul.Cast. consi.167.libr.2. vbi ad hoc dicit illam gl.reputari singu.& Rom.consi.69.viso quæstionis themate,post prin.Socin.consi.116,nõ potest negari,col.penul.versi. primus est.Barb.qui & illam glo.dicit singul.consi.71. illud in medium referam. col.6. lib.3.& Philip. Corn.consi.38.pro decisione, col.3.in fi. lib.3.& iterum consi.322. ardua plurimum,col.4. versic. in contrariam partem.lib.3.

Eiusdem confirmatio.

Quod adeo verũ est, vt si pro anima relinquatur, etiã consanguineo, vel amico pauperi, dicitur relictũ ad pias causas,vt voluit gl.not.in c.2.de sepul.quam sequitur & reputat singul.Bal.in l.i.col.2.in lectu.& ibi Paul. Cast. in fi.C.de sacrosanct. eccle.& voluit Ioan. And.in addi. Specula.titu.de instrum.edi.§.nunc vero aliqua, vers. & scias quod tunc, in addit.quæ incipit, ad istum finem,& omnes quos statim allegabimus, & Alex. consi.158. viso testamento,ad fi.lib.7.Secus si consanguineo aut amico diuiti,quia licet dicatur pro anima,non tamen reputabitur ad pias causas, sed magis præsumetur factum cõtemplatione consanguinitatis,amicitiæ, aut alterius nõ piæ causæ,vt voluit glo.in l.illud.& ibi Bal. & Pau.Castr.C. de sacrosanct. eccl.Bar.in repet.d.l.1.in 2.q.2.q.principalis,& Bal.in d.authen.similiter,& ibi Roma.colu.i.idem Bal.in l.si hæres,in secũdo nota.D.de condi.causa data, & in dicta l.si quis Titio,& ibi etiã Imol. D.de legatis 2. & in c.de priore,de appella.vbi dicit singul.illam glos.& consil.8.licet mulieres,lib.5. & consil.230.testamentum

Relictum etiã consanguineo, uel amico,pauperi censetur pium.

Aliud in consanguineo, uel amico diuite.

de quo quæritur, eo. lib 5. & Lapus alleg. 92. in primi videndũ ẽst, in 1. dubio, vbi rationem reddit, quia pietas nõ stat in nomine pietatis, sed in substantia veritatis. per l. cum hi, §. sed personarũ, & §. si in annos, D. de transact. & l. i. C. de mendi. valid. lib. 11. & idem quoque voluit Paul. Castren. consi. 441. viso puncto, & allegationibus, in 2. dubio, post prin. lib. 2. Cardi. qui eã glo. dicit singul. in c. tua, de testamen. in c. de priore, de appel. Petr. Ancha. consi. 25. videtur prima facie. col. 2. Panor. in d. rub. de testa. & d. c. requisisti, & consi. 63. quædã domina, col. 3. versi. hoc etiam firmatur, lib. 2. & Barb. consi. 58. clemẽtissimi Dei, col. antepenul. lib. i. Stepha. Bertrand. consil. 205. sic est verum, col. i. num. 3. 4. & 5. libr. 2. & consil. 82. quoniam reperio, col. i. lib. 3. & ẽ Theologis Diuus Thomas in q. 4. q. 32. articulo septimo.

Pietas consistit in substãtia veritatis.

De eadem re.

Et facit pro prima parte. nã maior pietas debet exerceri in consanguineos pauperes, quàm in externos, c. nõ satis, 86. distinctio. Et ideo executor deputatus ad distribuendum pauperibus, potest eligere pauperes consanguineos testatoris, vt voluerunt Baldus, Angel. & Imol. in l. illa institutio, D. de hæredibus instituend. Imol. in l. captatorias, D. eo. titu. Petr. Anch. in d. c. cũ tibi, de testamen. Alex. in l. diui, D. ad leg. Falci. Qui & ipsi dicunt procedere in filio spurio testatoris, paupere, sicuti etiam voluit Ioan. Andr. in d. §. nunc vero aliqua, in vlti. char. in addi. quæ incipit. continuata, & Bal. in l. id quo pauperibus, col. penul. & vlti. C. de episcop. & cler. & consi. 91. videtur quòd electio, lib. i. & consi. 162. quidam Franciscus, ad fi. lib. 5. Ang. & Imol. in l. Lucius. §. in testamento, D. de lega. i. & vide quæ dicam infra vbi de alimentis.

Maior pietas ẽxercenda est in consanguineos pauperes, quàm in externos.

Executor potest eligere pauperes consanguineos.

Restrictio præcedentium.

Quod tamen intelligendum est duob. modis, primo, vt procedat in terminis, in quib. loquimur, videlicet quãdo cõsanguineo pauperi relinquitur nominatim pro anima, aut etiã alia pia causa, quia tunc dicetur legatũ ad pias causas, non obstante qualitate cõsanguinitatis, per ea quę diximus. At si simpliciter relinquat cõsanguineo etiã pauperi, sine expressione piæ causæ, nõ reputabitur

Distinctio in relictis pauperib.

ad

ad pias causas, quin magis uidetur fuisse relictũ contem platione, & fauore cõsanguinitatis, per text. in l. tutor, §. quæ tutoribus, D. de excusa. tuto. ubi cõcurrẽtibus pluribus præsumptionibus, illa anteponitur, quæ ex cõiũctione sanguinis insurgit, sicuti & uoluit Bald. in authen. ex testamento, col. iii. C. de collatio. dũ dicit quòd inter coniunctos, cum aliquid confertur, præsumitur fieri ex naturali affectu magis quàm ob aliam causam, per multa iura quæ allegat: & hoc expresse uoluit Bald. in dicta authenti. similiter, uersicu. quid si donatio, & ibi etiã Roma. col. i. sed cura istud incidẽter, vbi & ad hoc allegat c. requisisti, de testamen. & c. pontificis, xii. quæstio. iii. & latè Philippus Decius cõs. cxx. diuino & c. cõsideratis omnibus, col. vlt. & latius diximus in nostra repetitione, l. si unquam. in uerbo, donatione largitus.

Concurrẽtibus pluribus præsumptionib. ea præfertur, quæ ex coniunctione sanguinis insurgit.

Sed si hoc omnino est sine dubio, quia cum anima cæteris rebus sit anteponenda, per l. sancimus, C. de sacros. ctis ecclesi. cap. cum infirmitas, de pœnitent. & remiss. & ibi concordan. videtur testator subsistente causa paupertatis, potius considerasse eam causam quæ animam respicit, quàm sanguinis coniunctionem, per multa quæ in simili suprà sæpius diximus. Quin gloss. in l. si donatione, quam ibi omnes sequuntur, C. de collationib. voluit, quòd si pater daret filio bene merito, licet nõ exprimat, quòd faciat propter benemerita, in dubio tamen præsumitur ob eam causam facere, vt alibi etiam diximus. Et haud dubie in vno casu dicerem videri, in dubio magis relictum fauore piæ causæ, quàm cõsanguinitatis, quando aliàs relictum non ualeret, per id quod in simili uoluerunt Bald. Fulgos. & Iason in l. si tibi decem, §. si pactus. D. de pactis. Imol. & Raphael Cumanus in l. quod dicitur, D. de verbor. obligatio. Quanquam autem relictum utroque modo valeret, cogitãdũ relinquo. Neque enim audeo contra tot tantæ authoritatis uiros tenere.

Argumenta in cõtrariam partem.

Donatum filio benemerito censetur ei ob benemerita donatũ.

In dubio magis quid uidetur relictum fauore piæ causæ, quã consanguinitatis.

Intellige secũdò, quod de diuite diximus, vt procedat in eo, qui satis diues est pro ratione suæ conditionis, siue status, aut generis. Nam si quis satis bonorum habeat, ut

Diues non tam secundùm facultates, quàm qualitatem suæ

personæ habendus est. vt possit viuere: non tamen secundùm conditionem & qualitaté suæ personæ, is pro paupere habẽdus, & quòd illi ea consideratione,& causa relinquitur,censetur relictum ad pias causas. Ita voluit Bartolus in repetit. dicta l.j.in 2.q.2.q.principalis,C.de sacrosan.eccl.post diuum Thomam,quo loco nuper citauimus,& Baldus in repetitio.dictæ l.1.col.10. versi. super quinta quæstione. C.de sacrosanct.eccles. & in l. si quis ad declinandam, col.ii. versic.circa tertium,per text.ibi, quem ad hoc notabiliter dicit,C.de episc.& cler.vbi loquitur de nobili,qui satis bonorum habet,vt viuere possit,sed non pro ratione suæ dignitatis.& Barb.d.consi lvi.lib.i. & Cepol. in tractatu de Imperatore militum deligendo, in materia nobilitatis.in xxi. priuilegio nobilitatis, ubi hoc dicit no. & Bened.Cap.d.consi.54.col.3.

Relictum pro redemptione captiuorum ad piam causam relictum uidetur. Item relictum pro redemptione captiuorum, l.si quis pro redemptione,in illis uerbis, piissimam administratio nem, C. de donationibus, in dicto §. si unum de prædictis,ibi, ex hac causa piissima, in authent. ut cum de appellat.cog.doctores ubique,& inter cæteros Bal.& Pau. Castr.in dicta l.illud, qui hoc etiam intelligunt in captiuis ex delicto,per glossam in cap.sacrorum,xii.quæstione ii.quod & idem uoluit Bald.in dicta authentic.similiter,C.ad legem falcidiam,cum concordan. latè à me tra ditis supra titul.10.§.ult.in glossa penultima, ubi de hoc diximus.

Idem in legato alimentorum. Causa redemptionis captiuorum, et causa alimentorũ æquiparantur. Pia causa quæ dicatur. Item legatum alimentorum,per tex.in l.Mela.ibi,pietatis intuitu,D.de ali.& cib.leg.& in l.sancimus,C.de sacrosan.eccles.ubi causa redemptionis captiuorũ,& causa alimentorum æquiparantur,& in §. interdicimus, ibi, egentium pabula,& alias pias causas,in authent.de eccl. tit.& ita sentit Bal.in d.authent.similiter,ubi dicit quòd pia causa dicitur, cùm per eam releuatur corpus animatum, quod quidem fit per alimoniam, & expresse uoluit glossa in l.si cui annuum, D. de annu.legat. Bar.in l.alio. D de aliment.& cibar.legat. Et Raph.Cumanus consil. 30.statuto cauetur,col.ii.Angelus, Imol.& Alexan.in l. diui,

diui, D. ad leg. Fal. Alex. in l. si certis annis, col. iii. uersi. ex his etiam infero, C. de pact. & Philippus Decius cōsi. lxxii. uiso puncto col. iii.

Sed hoc intellige secundū ea quæ supra diximus, ubi de relicto ante disseruimus, uidelicet, cum alimenta relinquuntur pauperibus, aut iis, qui famem patiuntur, ut etiam innuit text. in d. l. sancimus, qui expresse de fame loquitur, & in dicto §. interdicimus, in uerbo, egētium. Nā si fauore amicitiæ diuiti relinquetur, & cui alias satis est alimentorum, non dicitur legatum pium, ut uoluit Bar. in dicta l. alio, col. ii. ff. de alimen. & cib lega. & in dicta l. si cui annum. D. de ann. lega. & in dicta l. diui. & ibi Angel. Imol. & Alex. D. ad leg. Falcid. Ex quibus Angel. & Alex. hoc dicunt procedere, etiā si testator dicat, quòd relinquit amore Dei. & ipse Barto. in tracta. de alimētis, col. iii. uersi. quæro utrum legatum alimentorū, per text. in §. aliud quoque capitulum, ibi. egenis alimenta impendant, in authēt. ut cū de appellat. cog. & in l. cum hi. §. in annos. D. de transact & Angel. in l. Stichum & Pamphilum, §. stipulatus. D. de uerbo. oblig. & in l. si certis annis & ibi Ant. de But. & Alex. C. de pact. Imol. in l. si quis Titio, & iterum. in l. cū pater. §. eorū. D. de lega. ii. Flor. in l. cū de in rē uerso. col. ii. D. de usur. Roma. in repet. d. authent. similiter, col. ii. uersi. capio secundū, C. ad legē Falc. Alex. in l. i. col. iiii. D. solu. matr. Franc. Aret. consi. xlv. in causa & punctos, col. i & Ias. in l. cum. is. §. si mulier, col. ii. ff. de condict. indeb. Alias semper magis ex paupertate legatarii, quam ex uerbis testatoris dicitur pia causa, ut per Alberic. in l. illud. C. de socrosanct. eccle. & in j. statutorum, q. iii. incip. item quæro statuto.

Legatum alimētorum pauperibus relictum dicitur piū, alias secus.

Pia causa ex paupertate legatarij attenditur.

Quanquam tamen legatū alimentorū factum diuiti dicitur etiā fauorabile, & priuilegiatū, ut patet per tex. in d. l. cū hi. §. nihil autē interest. D. de transac. ubi nō potest inconsulto prætore transigi super alimentis relictis etiā diuiti, nedū inopi. Et propterea Salycet. in l. i. & ibi Iason col. 3 in iii. limitat. C. de fideicommiss. Alexand. & Ias. in dicta l. si certis annis. Cuius tamen sententiā, licet

Legatum alimētorum diuiti relictum dicitur etiam fauorabile.

de

de eo mentionem nõ fecisset, secutus fuerat Floria.in l. cum de in rem uerso, D.de usur.

Dos et alimenta æquiparantur. Legatum dotis dicitur.

Item cum dos & alimenta æquiparentur, ut not.glos. in l.ob æs.C.de præd.mino.legatum dotis, siue pro maritandis uirginibus dicitur piũ, per text.in l.cum is.§.si mulier, ibi, pietatis causa, et ibi not.Bald. Angel.& Floria. D.de cõdic.indeb & uoluit Ioan And.in c.tua nobis, in uer.alios, extra de decimis.& Barto.in l.si ego, in prin.§.1 D.de iu.do.& in l.si cõstante, in xi. quæst.1.partis, ante fi. D.sol. matri & in l.ii.§.ult.post princip. D.de donat. Alber.in prima parte statut.q.3.supra alleg.in fi.Bal.in l. mandatum.col.3.uersic.sed cõtra hoc oppo.& ibi Salyc. col.vi.in xiii.oppos.C.mandat.& idẽ Bart.in l.sicut, in fi. C.de actio.& obliga.& in auth.contra cũ rogatus, C.ad legem Falcid.et in l.post mortẽ, col. penult.uersicul.sed pone, testator instituit hæredẽ.C.de fideicõ.& in l.i.ante finẽ, C.de his quæ pœnæ no.relinq.& in repet.l.i.col. xvi.C.de sacrosanct.eccle.& Imol.in l.i.col.i.in fi. D.so luc.matri.Floria.in l.cũ quidã, §.si dies. D.de usur.& Ioan.Ana.cõsi.lvii.uisis & consideratis, post prin.ubi dicitur etiam procedere in dote à patre relicta filiæ.Alex. in dicta l.si certis annis, col 3.C.de pact.& in l.iiii.§.hoc autem iudicium, col.4.D.de dam.infect.& in l.si cum dotem.§.eo autẽ tempore, col.3. D.solu.matrimo.& consi. xc plura narrata sunt.col.ix.lib.vi. & Barba.consil.87. prope est dominus, col.ii.lib.ii.& Firmia.in tract.de episcopo.in quarta parte lib.4.q.31.vers. congruenter hic dicendum.Socin.consi.82.in causa uertente, col. penult. uersi.sed difficultas oritur.lib.4.Lauren.Calca.consi.13. pro parte negatiua, col.2.uersic. in contrariũ facit, & uer sicu.& hanc partem, & latius.col.4.uersi.item & si dicatur.

Idem in dote à patre relicta filiæ.

Legatum dotis et alimẽtorum æquiparantur. Distinctio alimentorum, procedit quoque in dote.

Porrò cum legatum dotis, & alimentorum æquiparentur, ut patet ex nota.per glos.in l.ob æs, C.de prædi. mino.& Bart.in l.ulti.D.de his quibus ut indig.& in authent.res quæ.C.cõmu.de leg.de quo tamẽ per Alex:in l. i.col.vi.D.solu matr.Ideo & ea distinctio, quã in alimẽtis diximus, in dote quoque procedit, ut uidelicet tũ demum

mum legatum dotis sit pium, si relictum sit pauperi, non etiam si diuiti, vt voluit Bal. in l. illud, col. j. C. de sacrosanct. eccles. & in authent. nisi rogati, col. 3. versi. quæro nunquid monasteriũ. C. ad Trebel. cum dicit, quòd maritare pauperes virgines est pia causa. Angel. in §. si quis de prædiis, in authenti. vt cum de appellation. cognosc. Roma. in d. authent. similiter, col. 2. versi. circa tertium, & Alexand. in addit. Barto. in d. §. si mulier, & in l. si constante, in princ. col. 9. vers. ex dictis autem. ff. solu. matri. Barb. consi. 87. lib. 4 Bald. nouellus in tractatu de dote, in quinta parte, & iterum consi. 348. de duobus, col. 2. versi. non obstat quòd fauor, & Ias. in dicta l. cum is. §. si mulier, ante fi. D. de condi. indebi. & facit quod tradit glos. in l. tali. in princip. D. de iure dot. quòd de legato facto causa dotis diuiti, detrahitur Falcidia. & Philip. Dec. d. cõsil. 72 col. 3. & dicto consi. 120 col. 2. Et ad hoc inspicienda est status conditio, & dignitas eius, cui relinquitur, vt in simili diximus sup. cum de legato animæ loqueretur. Et ita in hac specie voluit Bal. in d. l. si quis ad declinandam, loco supra allegato, & in l. paupertas, in princip. ff. de excusatio. tuto. & Decius d. consil. 120. col. i. Verum Laurent. Calca. sibi contrarius, consi. 31. Antonius Pacolarius colu. 6. dicit simpliciter quod dos respectu ipsius, non est pia causa. Nam si esset huiusmodi, ex ipsius legato non detraheretur Falcidia, per authẽt. similiter, C. ad leg. Falcid. Sed ex ea detrahitur, vt not. glos. in l. tali. in prin. ff. de iure dot. & in l. si nõ designata, C. de falsa cau. adiect. lega. & videtur esse text. in l. sed vsufructus, §. dos relegata, ad le. Falc. cui adde & aliam glo. in l. in testamẽto, quidem militis. C. ad leg. Falc. Et quòd tale legatũ dotis non censeatur ad pias causas, tenet etiam Bart. quem non allegat, in d. l. cũ is. §. si mulier. ff. de condict. indeb. Nec obstat, inquit Calca. text. in d. §. si mulier, qui in cõtrarium solet allegari, quia non id dicit, sed tantum loquitur de pietate respectu donatis, & non dotis.

Maritare virgines pauperes, est pia causa.

Ex legato dotis detrahitur Falcidia.

Dos respectu ipsius non est pia causa

Sed aduerte quòd communis opinio est in contrariũ, & de eo, quod diximus de detractione Falcidiæ, cõtrariũ

Communis opinio.

tenet

tenet glossa, uidelicet non detrahendam ex legato dotis, per l. si in testamento quidem. C. ad legem Falcidiã. super quo uide Calca. dicto consil. xiii. col. iiii. uersi. non obstat si dicatur.

Relictum pro imagine facienda dicitur piũ.

Item relictum pro imagine facienda, aut depingenda, dicitur esse ad pias causas, per text. in l. lineam margaritarum. D. ad leg. Falcid. ubi & hoc not. Barto. & Alex. & in c. ulti. extra de testamẽt. & in c. ex parte. de verbo. significa. per quos ita voluit Roma. in dicta authenti. similiter, col. ii. versic. circa v'timum, & ante illum Angel. in l. i. §. ad municipium, & ibi etiam Alex. D. ad legẽ Falcid. per gloss. quam Angel. dicit notab. in l. Titia. §. vlti. ff. de auro & argen. leg. & voluit idem Angel. cons. ccxxiiii. casus est, Iacobus. in fi. & Flor. in dicta l. cum quidam. §. si dies. D. de vsur. & Bernar. Laud. in additio. Barto. consi. xxvi. testator in testamento.

Causa study dicitur pia.

Causa dotis, et causa study æquiparantur.

Item relictum causa studii. potest etiã dici pium, per id quod voluit Bart. in l. i. ad fin. & ibi omnes, D. solu. matri. quòd causa. dotis, & causa studii concurrunt, & æquiparantur. Ex quo inferunt. Bal. Angel. Rapha. Cuma. & Iason ibi, quòd sicuti ualet donatio facta à patre filiæ in potestate existẽti causa dotis, l. Põponius Philadelphus, & ibi. gloss. & docto. C. famil erciscũ. & not. glos. in l. ii. C. de inoffic. dona. & Barto. in l. frater à fratre, D. de cõdict. indeb. ita etiam donatio facta filiofamilias. causa studii quod etiam tenet Roma. in l. donatio. §. pater. D. de donatio. Albe. Imol. & Floria. in l. quæ pater filio. D. famil. erciscũ. & Ias. in d. l. frater à fratre. col. vlti. in ii. lectu. & Ferdin. Lorg. in repet. §. diui. l. filiusf. col. xiiii. versi. posset alia & secũda cautela, D. de leg. i. licet aliqui tenuerunt contrarium, ut per Alex. in d. l. i. §. ad municipium, D. ad leg. Falcid. Et bene facit, quia ea dicitur fauorabilis. & pia causa, quæ utilitatem plublicam respicit. ut dicit Pau. Cast. consil. xxiii. uiso puncto. col. pen. per text. in l, i. §. ulti. C. de cadu. tollen. & est ẽt bonus tex. in l. ii. §. exercitũ, & ibi Bar. ff. de his qui no t. inf. & in l. quẽadmodum. C. de agri. & cẽsi. & facit tex. in l. si quis. §. vtrũ, & ibi

Donatio à patre facta filiofa. causa study ualet.

Quæ sit pia causa.

& ibi Bart. D. ad Sylla. & quod uoluerunt Guli. Cu. Bal. & Alexand. in l. si filius. ff. si cert. peta. & quod etiã dicit Bald. in l. i. C. si de momẽ. posses. quòd in causa studii nõ appellatur. & nouissime Philip. Dec. in c. i. col. x. uersic. vii. extra de probatio. quòd in causa studii tenetur reus actori instrumenta edere, sicuti in aliis causis piis, & fauorabilibus. & ad hæc omnia est bonus text. in dicta l. quæ pater filio, in uerbo, pietate. Ex quo uidetur etiam probari causam studii esse causam piam: sicuti etiam uoluit expresse Alex. in addit. Barto. in l. Stichus lib. esto, D. de lega. iii. & in l. si cui annum. D. de ann. lega. & ante illum Panormi. consil. lxiii. quædam domina. col. iii. & 4. lib. ii. Veruntamen Bal. in repetit. l. i. col. xii. D. de legat. 2. dicit quòd relictũ causa studii non dicitur ad pias causas, nisi sit pro studio sacræ Theologiæ, quod et uidetur sentire idem Bal. in l. i. ff. de legat. ii. in qua etiã sententia uideri uoluit Capha. Cuma. consil. xxviii. de fundo dato in præmium emancipationi, ubi dicit hanc causam nõ esse proprie piã, per not. in l. illud, C. de sacrosanct. eccles. & in l. si quis Titio, D. de legat. ii. & donationem factam ex ea causa indigere insinuatione, si excedat quingentos aureos, æque ac alias donationes nõ pias. Et utrunque sequitur Iason in l. i. in prima lectu. col. penult. uersi. ad de tamen. C. de sacros. eccl. & in l. i. col. ulti. D. sol. mat.

In causa studij reus tenetur actori edere instrumenta.

Relictum causa studij non dicitur ad pias causas, nisi studii Theologiæ causa relinquatur.

Item legatum libertatis censetur relictũ ad pias causas, ut uidetur probare tex. in l. in testamẽto. ff. de fideic. liber. & melior in l. i. §. ulti. ibi, ad hàc rationẽ præfatus, & ibi not. Bald. C. de commu. ser. manu. & iu l. contra uoluntatem, ibi, iura pietatis, C. de testa. manu. & in l. ancillam, in fin. C. de fideicommiss. lib. cum dicit, impium esse differre uolũtates testatoris, quæ ad libertatẽ respiciũt. & uoluit Barto. in l. si cui annum, post princip. D. de annu. lega. &. in l. si iure, de testa. manumis. & in l. ii. & iterũ in l. penult. de fideic. liber. & in l. unica. §. i. C. de cad. tollend. & Alex. in l. captatorias. col. 3. C. de testa. milit. & consil. cix. statutis accurate perspectis, col pen. versi. posset & testator. lib. ii. & cõsi. lxxvi. ponderatis his, col. vlt. lib.

Legatum libertatis, censetur ad pias causas relictum.

lib.iii.& xc.plura narrata sunt,col.iiii.lib.vi. & Iaſ. in l. i.§.ſi quis ita,col.v.verſic. circa illud. D.de verbo.oblig. & in l.qui Romæ,§.Flauius,col.iii.verſi.ego vltra alios, eod.titu. Et ubique docto. trahunt diſpoſita in libertate ad alias pias cauſas, ſ.in l.proxime. §.ulti.D.de his quæ in teſtament.delen.Specul.titul.de inſtru. editio.§.nunc aliqua.uerſicu.& ſcias,& in l.Titio uſusfructus,§.i.D.de cōdi.& demonſtra.& in l.ſi unus.C.de teſtamen.& in l.i. circa medium,& ibi etiam Angel.C.de bonis uacan.lib. x.& Bald.in l.ii.& in l.penult.C.de fideicōmiſſ. liberta. & in dicta l.ſi unus.C.de teſtamen.& in l.ſi iure.C.de teſta.manumiſ. & in l.i.§.in i.col.ult. C. de cadu. tollend. ubi plus dicit,quòd eccleſia & libertas eædē ſunt,id eſt, quòd eccleſia idē eſt quod ipſa libertas, ut illius uerbis loquar,per text.in §.vult enim,in authent.de non alien. & idē Bald.conſi.cxviii.caſus ſub tali forma,col.iii.uerſi. ſuper quinto puncto,& Roma.conſ.235. quo ad primū, col.2.& in dicta authenti.ſimiliter, in infinitis prope locis,ut licet uidere ex his quæ ſuprà diximus Alex.qui illud poſtremum dictum Baldi ſequitur conſi. lxxvi.ponderatis his de quibus;col.vi.lib.iii.& docto. ſæpe.

Diſpoſita in libertate trahuntur ad alias pias cauſas.

Eccleſia et libertas æquiparantur.

Quinetiam uidetur fauoralibus eſſe legatū, quàm ſit aliud legatū ad pias cauſas:quod ex eo patet,quòd licet legatum piæ cauſæ non minuat legitimā filii,per text.in c.ulti.xvii.quæſtio.ulti.& gloſſ.in l.ſi quis ad declinādā. C.de epiſcop.& cleric.& in l.Papinianus. §.i.D.de inof. teſta.& expreſſe conſuluit Alexand.conſi.xviii.non minuitur legitima,in princip.lib.iiii.tamen legata libertatū non ſolum legitimam minuūt, ſed & ominino auferunt, per dictam l.Papinianus.§.quarta autē, ubi Raph.Fulg. in tertio notab.hoc expreſſe notat per illum text.fauorabilius eſſe legatum libertatis, quàm piæ cauſæ. Ex quo & illud facile perſpicitur legatum libertatis eſſe fauorabilius ipſa legitima,ut annotant ipſe Fulg.& Pau.Caſt. qui hoc dicit mirabile in d.§.quarta autem: cum tamē legitima ſit fauorabilior,quàm pia cā,ut patet ex eo quod diximus,& probatur in authentic.ſi qua mulier,ubi Bal. & Saly.

Legatū piæ cauſæ non minuit legitimam filij.

Legata libertatum legitimam omnino auferūt.

Legatum libertatis fauorabilius ipſa legitima.

& Salycet.not.C.de sacrosanct.eccles. Verum est tamen quod glos. & communiter dicto. in dicto §. quarta autē, dicunt, quòd hodie legata libertatum non minuunt legitimam, per text. in §. prohibemus, in authent. de trien. & semis. Quanuis ille textus vere non loquatur de libertate, & glo. ibi etiam aliter tenet, & si loqueretur de libertate, nihilo tamen minus probaretur per illum §. quarta autem, fauorabiliorem esse libertatem, quàm piam causam, licet in eo casu esset correctus per dictum §. prohibemus, neque enim correcta lege, censetur correcta ratio legis, quin ex ea argui possit. *Hodie libertates non minuūt legitimam.*

Limita quod dictum est, legatum libertatis esse pium: vt procedat quādo fit pro anima, vel amore Dei, alias secus, vt singulariter tenet Barto. in repetitio. l. 1. C. de sacrosanct. eccles. Sed hoc reprobat Imol. in l. captorias. D. de legatis primo, & Iason in dicta l. i. in vtraque lectura, in prima col. versicu. nota istam pulchram limitationem, & in 2. lectura, col. antepenul. versicul. credo quòd limitatio, & idem Iason in l. captatorias, col. vlt. in princ. C. de testamen. milit. & in dicta l. si vnus, col vlti. C. de testamen. per tex. in dicta l. i. §. vlt. C. de commu. seruo manu. vbi libertas non erat relicta pro anima, vel amore Dei, licet dicatur pia causa. *Limitatio præcedentium.*

Item legatum factum ad constructionē & reparationem, siue refectionem pontium, & viarum, vt voluit glo. & post eam Nicol. Neapolit. Ang. & Alexan. in l. i. §. ad municipium, D. ad legem Falci. & Speculat. hoc intelligens cū necessitas imminet, in dicto §. nunc vero aliqua, vers. & scias quòd inter, titu. de instru. edit. & Ioan. And. in c. tua nobis, in versi. alios, de deci. Bal. in authen. similiter. C. ad legem Falcid. Floria. in l. cum de in rē verso, col. 2. versi. sed adde prædictis, D. de vsur. Alex. in dicta l. i. §. ad municipium. D. ad legem Falci. & Firmia. in tractatu de episcopo, in quarta parte, lib. 4. quæstio. 31. versic. congruenter dicendum, vbi alios allegan. & Philippus Decius consil. 72. viso puncto, colu. 3. Bernard. Landri. in additio. Barto. dicto consil. 26. Ideoque multi fue- *Legatum in refectionem uiarum uim habet piæ causæ.*

runt in ea opinione, vt l.j. C. de fideicomm. loquens in alimentis, quæ vt diximus, vim habent piæ causæ, procedat & in refectione viarum, ita voluerunt Bartol. Bal. Angel. Fulgos. Alexand. & Iason in l. si certis annis. C. de pactis, Bartol. & Fulgos. in l. cum de in rem verso, D. de vsuris Bart. in sua disputatione, inci. quædam mulier. Anto. in repetitio. cap. peruenit, colum. 7. de censibus, Imol. in l. si vero. §. de viro, colu. 12. D. soluto matrimo. Mathesil. in tractatu extensionum, Iason in dicta l. j. C. de fideicommiss. Et bene facit text. quòd sicut alias valet legatum incertum fauore piæ causæ, vt supra diximus in quinquagesimosexto priuilegio, ita & pro refectione pōtium, l. quidam in testamento, & ibi gloss. Bartol. & alii, de legatis secundo, & Barto. in l si cui annuum, D. de annuis legatis. Et hæc res adeo fauorabilis est, vt licet quis habeat priuilegium immunitatis à publicis muneribus, tenetur tamen ad constructionem pontium & viarum, sicut etiam tenetur ecclesia, licet sit priuilegia, nisi specialiter huius rei concessa fuerit immunitatis, l. i. & ibi notat Ioan. de Plat. C. de collation. fund. patrimo. libro 11. & l. absit, & ibi Plat. C de priuileg. dom. Ideo nec ecclesia, quæ priuilegiata est, ab ea re est immunis, l. ad instructionem. C. de sacrosanctis ecclesiis, & in nostris cōstitutionibus Regiis, quas vulgo ordinationes vocamus, causa hæc ponitur inter eas, quarum sententia mandatur executioni, non obstantibus quibuscūque oppositionibus, & appellationibus.

Legatum incertum fauore piæ causæ valet.

Legatum in refectionem pontium fauorabile est.

Legatum refectionis uiarum ponitur inter eas constitutiones Regias, quarum sententia mandatur executioni.

Item legatum factum pro patriæ (vt sic dixerim) fortificatione, vlaet, pro custodia ciuitatis, & locorum constructionem, siue refectione murorum, & fossarum & cæterorum id genus. Ita voluit Speculator, hoc quoque intelligens, quando necessitas imminet in dicto versiculo, & scias quòd inter, vbi ad hoc multa allegat Baldus in dicta authentica, similiter, C. ad legem Falcidiam, vbi ad hoc rationem adducit, quia ex his custodiuntur viduæ, orphani, & aliæ miserabiles personæ.

Legatum factū pro custodia ciuitatis ad piam causam censetur.

Item quicquid fit ad publicam vtilitatem, id pium dicitur, vti expresse voluit Paulus Cástrens. consi.194. vi-so puncto. col.2. versi. pro hoc etiam, lib.2. per l.i.§. vltimo. C. de cadu. tollen. & l. ad instructionem, C. de sacrosanctis ecclesiis.

Quicquid fit ad publicam utilitatem, ad pium dicitur.

Item legatum factum ad constructionẽ monumenti, vt voluit Bal. & Angel. in l. hæreditas. §. si defuncto, D. de petitio. hæred. & expressius idem Ang. in l.i.§. vltimo, Rapha. & Paul. Castr. D. ad legem Falci. Quod & concedit ibi Imol. quatenus necessarium est ad ipsum monumentum conficiendum. Nam quod præter necessitatem impeditur, id potius tendit ad vanam gloriam, & solatiũ viuorum, & memoriam defuncti, quàm ad honorẽ Dei. Alexand. autem ibi distinguit, an monumentum tendit ad ornatum ecclesiæ, necne. Sed priorem partem indistincte sequitur Firmianus in tractatu de episcopo, loco supra sæpius allegato.

Legatum factũ ad construendũ monumentũ dicitur pium.

Item legatum factum meretrici, vt ad frugem melioris vitæ redeat, dicitur relictum ad piam causam, vt voluit Bal. in l. imperialis, in princip. col.i. arg. illius tex. C. de nup. & sequitur Firmianus vbi supra.

Legatum meretrici ut se corrigat.

Item relictum pro incertis, & male ablatis, dicitur etiam ad piam causam, vt expresse voluit Bald. in dicta l. hæreditas, §. si defuncto, D. de petitio. hæredit. in prima lectu. & ibi quoque Angel. & vterque per nota. in clement. prima, de priuileg. & Florianus in l. cum quidam. §. si dies. D. de vsuris.

Legatum pro incertis et male ablatis.

Item relictum factum ad soluendum, & satisfaciendũ creditoribus, dicit esse ad pias causas, vt voluit Vital. Nemau. in repetitio. c. Ioannes in tertio notabili, per illum text. de testament. pro quo facit quod dicit Bald. in l. id quod pauperibus, in 9. quæstione, C. de episcop. & cleric. quòd executor deputatus ad soluendũ debita, potest soluere debita naturaliter tantũ, quia in foro animæ tantum valet debitum naturale solũ, quantum naturale, & ciuile simul. Sed aduerte quod in dicto c. Ioãnes, magis videtur innuere contrarium, dum separat pios vsus, & de

Relictum ad soluendum creditoribus dicitur esse ad pias causas.

Executor deputatus ad soluendum debita, potest soluere debita naturalia tantum.

bitorum ſatisfactionem. Et propterea ſentiunt illic Innocen. Hoſtien. Ioan. And. & Panor. quòd huiuſmodi relictum non dicatur ad pias cauſas. Poſtremo ſi amplius vis ſcire quæ dicantur legata ad pias cauſas, vide Speculat. & Ioan. Andr. in dicto §. & ſcias quod inter. Bald. & Roma. in dicta authenti. ſimiliter, Petr. Peruſi. in dicto tractatu canonicæ epiſcopalis, cap. 10. & Firmia. in dicto tractatu de epiſcopo, in quarta parte libri quarti, in quæſtione 31. verſiculo, congruenter eſt dicendum.

INCIPIT

INCIPIT DE PRIVILEGIIS PIAE CAVSAE TRACTATVS.

SVPEREST nunc vt veniamus ad nostra duo capita, videlicet c. cum esses, & cap. relictum. de testam. Sunt enim qui dicunt ea tantum debere intelligi de relictis ad pias causas, & ex his glos. ordinaria in vtroque loco, & glos. in summa 2. quæstio. 4. & Goffr. in summa de testa. titu. de numero testium. Fulgos. consi. 29. cuius caput est, punctus quæstionis. Paul. Cast. consi. 31. ista institutio, lib. 2. Alii tradunt per illa capita esse omnino & in omnibus iuri ciuili derogatum, etiam quo ad forum secularem. Cuius opinionis & sententiæ fuerunt Ala. Vinc. Gof. Hostien. Anton. Panormit. col. 2. & col. 4. in d. c. cum esses, & Brix. in d. summa, 2. q. 4. & Domin. consi. 49. quod ita incipit, super isto puncto. Hostiens. in summa, titu. de testa. §. qualiter conficiatur, & è recentiorib. Stepha. Bertrand. consi. 23. Christi saluatoris &c. lib. 2. Alii item quòd in terris Imperii, & in iurisdictione seculari sit lex ciuilis seruanda, præter quàm in legatis ad pias causas, in quibus vbique est seruanda dispositio d. cap. relatum, in terris vero temporalis iurisdictionis ecclesiæ in vtroque foro ecclesiastico sit obseruandum dictum cap. cum esses, in legatis ad non pias causas. In qua sententia videri voluit Ioan. Ana. in d. c. cum esses, vbi & hoc dicit consuetudine obseruari, & ibi expressius Ioan. de Fan. Ioan. Cal. Petr. Perus. Andr. Cardi. Florent. Imol. qui hanc dicit esse communem opinio. Petr. Perus. consi. 117. Feder. Senens. consil. 217. factum est tale, quidam nomine P. Soci. consil. 235. visa contingentia, col 2. in fine, vbi etiam dicit hanc esse com munem

Verũ intellectus ca. cum esses, et cap. relatum. de testa.

In iurisdictione seculari lex ciuilis est seruãda.

Dispositio c. relatum, seruanda est ubique in legatis ad pias causas.

At cap. cum esses, in legatis ad nõ pias causas.

munem opinionem Corne. qui & hoc dicit consi.168. in præsenti, col.3. versi. tamen communis lectura, lib.2. & consi.297. videtur quòd dicta fraternitas, col.3. versic. tamen his, lib.4. vbi dicit hanc esse communem lectionem.

Alij generalius distinguunt. Alii quoque generalius, vt in foro ciuili seruetur lex ciuilis, in canonico cap. cum esses, in vtroque dictum c. relatum, in relictis ad pias causas, quæ fuit sententia Imolæ in d.c. relatum, & ita pronuntiasse Innocen. IIII. in publico consistorio, scribit Bal. consi.284. dominus Rainutius, lib.3.

Alij aliter. Alii rursum, quòd semper in relictis ad pias causas sufficiant duo testes, per dictum c. relatum, in aliis vero requiratur & parochianus vltra duos testes, per dictum c. cum esses, vbi hoc voluit Panor. in fi. lect. & in repeti. col.5. cum sequen. & ibi Ioan. Ana. post antiquiores, & Speculat. titu. de instrumen. edit. §. compendiose, versi. item per ius canonicum, & Cardina. Floren. consi. 73. puto de iure, col.1. Alex. consi.105. viso & diligenter considerato, col.4. versi. imo fortius, lib.4. Barb. consi.87. col.4. lib.4. Corne. consil. 261. de duobus principaliter, col. vlti. lib.4.

Alij rursus aliter. Alii denique in alia sunt sententia, vt per Domin. consi.49. super isto puncto, Ioan. Cal. consi.8. titu de testa. & Ro. in repet. authent. similiter, in 3. & 4. speciali, inter vltimas voluntates, C. ad leg. Falc. & Cor. consi.77. licet autem, lib.1. & consi.137. placet mihi, lib.2. & Philip. Dec. consi.284. viso puncto, in 2. dubio. Non tamen mihi est animus omnium omnia adducere, satis est, quantum ad hunc locũ pertinet, quod omnes in hoc conueniunt, quòd in relictis ad pias causas vbique sufficiãt duo testes, iuxta dictum cap. relatum.

Primum priuilegium.

In relictis ad pias causas duo sufficiunt testes, tam iure ciuili, quàm canonico.

QVOD primum priuilegium erit (vt duo sufficiãt testes) eorum, quę hic cõmemoranda & enumerãda putauimus,

uimus, cõmunemq; illam sententiã, præter illos quos su pra citauimus, receperunt Bar. qui & hoc dicit procedere de iure ciuili. Bal. Ioan. Fab. Salic. Fulgo. Paul. Castr. Francis. Aret. & alii in l. i. C. de sacrosanc. eccles. & Bald. cons. 167. thema proponitur, in fi. lib. 2. & consi. 20. super primo puncto, in prin. lib. 5. & in l. hæreditas, colum. 2. in duobus locis, D de petitio. hæredita. Salycet. in l. generali, C. de sacrosanc. eccle. Raphael Cuma. qui & id voluisse videtur, procedere de iure ciuili, consi 169. viso te stamento, col. i. Alex. consi. 41. viso tenore, col. 2. lib. penulti. & d. consi. 105. viso ac diligenter considerato, col. 4. lib. 4. Corne. consi. 77. licet autem, col. i. versi. tamẽ prę dictis, lib. penul. & consi. 261. in hac consultatione, col. 2. eodem libro, & consi. 137. placet mihi, & consi. 166. mini me dubium, in princip. lib. 3. & omnibus locis infra allegatis, & plerique omnes vbique. *In piis causis duo sufficiũt testes. Etiam iure ciuili.*

Secundum priuilegium.

Testamentum immediate, sine alicuius alterius institutione, ad pias causas factum coram duobus testibus deponẽtibus, infirmat prius testamentũ solenniter coram septẽ testib. peractũ.

SECVNDVM erit priuilegium, vt primum testamẽ tum factum coram septem testib. tollatur per secundum factum ad pias causas, coram duobus, & ita consuluit Paul. Cast. consi. 262. dubium facit in suprascripto puncto, lib. 3. & sequitur Alex. in l. hac cõsultissima, §. si quis autem, col. vlti. C. de testament. per l. 2. D. de iniust. testa. & consi. 46. viso themate, in fi. lib. 2. & consi. 106. viso & diligenter considerato, col. 2. vers. quinto adduco, lib. 4. & Barb. consi. 43. col. 4. lib. 3. & Iason in l. si ita sit scriptum, col. 5. versi. nota diligenter, D. de leg. i. & Philipp. Decius in l. nihil tam naturale, D. de regulis iuris. *Testamentũ solẽne tollitur per minus solenne.*

Hoc autem intellige, vt videlicet sufficiãt duo testes, deponentes de testamento ad pias causas, licet nõ sint in scripti in eo testamẽto. Neq; enim hoc casu, duo testes re- *Duo testes deponentes de testamento ad pias causas suffi- ciunt.*

requiritur ad solennitatem testamenti, sed solū ad probationem, vt dicit Bal. in d.l.i. in repetitio. col. 9. vers. super prima quæstione, C. de sacrosanc. eccles. vt probatur in d.c. relatum, quod omnino fundatur in dispositione iurisgentium, vel diuini, cuius statutum est, in ore duorum vel trium stare omne verbum, vt scribitur Deuteronomii 17. & alibi sæpe repetitur, tanquam huiusmodi testamentum ad pias causas non exigat solennitates iuris positiui, sed omnino reguletur (vt nostri loquuntur) secundum ius gentiū, vel diuinum, quod quidem ius nullā in factis hominū solennitatem requirebat, sed satis erat ea testimonio duorum, aut trium hominum probari. Sicuti etiam videmus de iure ciuili in cōtractibus, in quibus si testes non interueniat per modum solennitatis, ualēt & possunt probari, vel per testes, vel per confessionem, vel alias, vt patet per totum titul. D. & C. de confess. & ita in specie consuluit Corne. consi. 215. videtur prima facie, colum. 2. lib. 2. & consi. 307. cuius est simile initium, col. 3. lib. 3. in quib. locis illud ex eo subinfert, quòd etiam si nulli omnino testes interuenerint in testamento ad pias causas, fateatur tamen pars testamentum fuisse factum, sed dicat non valere, quia testes non interuenerint, iudicandum est pro testamento, vt etiam in simili dicitur in testamento inter liberos, & nota. per docto. in l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testamen. & propterea subdit ipse in vltimo loco, si is qui vere sciret huiusmodi testamentum fuisse factum, nec tamen satisfeceret relictis ad pias causas, quia deessent testes, qui de testamento deponerēt, in foro consciētię peccaret, quia deficeret probatio, nō ius, vt in simili dicit text. in l. duo sunt Titii, D. de test. tute. & sciens nō indiget probatione, iuxta l. i. in fi. D. de actioni. empti. & c. eum qui. de regul. iur. in 6. Hoc autē intellige, vt videlicet duo testes sufficiāt in testamento ad pias causas, cum legatū immediate proxime que relictum est piis causis, quia si testator reliquerit cuipiā priuato, & illi quidē grauato restituere pio loco, non sufficerēt duo testes, vt tale relictū valeat, vt notab. voluit

Statuto diuino in ore duorum uel trium stat omne uerbum.

Idem in contractib. seruatur.

In testamēto inter liberos non opus est interuētu testium.

Sciens non indiget probatione.

Quod de duob. testib. dictū est, procedit, si immediate sit pijs causis relictū.

uoluit Bar. in l. ulti. per illu text. D. de his quæ pro non scrip. ha. quod dictū simpliciter refert, & dicit sing. Iason in l. Marcellus, col. viii. uer. sed aduer. D. ad Trebel. Sed contra hoc uide quæ dicā infra in uigesimotertio priuilegio, post princ. & uide etiam non Soci. sed aliū inter consil. illius, consilio cccccccxviij. colum. ii. uersiculo, præterea, libro primo.

Ita ut in ipso testamēto pia causa instituatur, et non alius.

Intelige item in testamento, in quo pia causa instituitur. Nā si alius esset institutus, nō ualeret sine solennitate iuris communis, etiam in relictis ad pias causas, cū nō ualeat caput testamēti, ut uoluit Salyce. in authen. cassa. in ix. quæstio. C. de sacros. eccles. Imol. in ca. quidā clericus, de foro compe. Alex. consi. clxxvii. uiso themate mihi exhibito, colum. i. uersi nec prædictis, libr. ii. & consil. cix. statutis accurate perspectis, col. pen uersi. posset & tertia ratione, lib. ii. Soci. cōsi. v. in fin. lib. iii. & cōsil. 114. uidebatur prima consideratione, colu. ii. uers. & pro hoc, lib. 4. & Iason in l. hac consultissima, §. ex imperfecto, col. iii. uersi. in casu autem contrario, C. de testai

Contrarium tenentes.

Contrarium tamē uoluit Ioan. Calde. cōsi. ulti. titul. de constitutio. quòd scilicet ualet testamentū. quo ad legata ad pias causas, per text. similem in dicta l. hac cōsultissima, §. ex imperfecto, C. de testamen. Cuius sentētiā adfert ipse Socinus consil. xlix. uiso instrumento, colu. ulti. uersicu. non omitto. libr. 4. ubi eius rei suspendit sentētiam: uide Iaso. in d. §. ex imperfecto, Quod si è diuerso sit instituta pia causa, ualent legata aliis facta in hmōi testamento, in quo tantū duo testes fuerunt adhibiti, ut uoluit Salycetus in dicta authēt. cassa. & Anto. in dicto c. quidam clericus, colu. penulti. & Alexand. qui hoc dicit singul. consil. xli. uiso tenore. col. ii. uersicul, quinto, lib. i. & uide quæ dicam in simili infra in sexto priuilegio, in fi. Tu tamē super hæc uide Ias. in loco supra allegato, & nouissime Soci. (si is est) in tracta fall. in regul cccx. incip. priuilegia, ubi multa ueluti in unum corpus de industria congessit, quibus non pauca adiiciemus. Primo autem loco continuabimus priuilegia circa ultimas uolūtates, & quæ

Confirmatio cōtrariæ sententiæ.

quæ illas respiciunt: deinde & alia continuatio ordine subiiciemus.

Tertium Priuilegium.

Rogatio testium non est de substantia testamenti ad pias causas, nam in eo solùm iuris gentium uel diuini ratio habetur.

Testes rogati ad pias causas non sunt necessarij.

TERTIO igitur loco, ex his quæ diximus satis constat non esse necesse testes adscriptos in testamento ad pias causas esse rogatos, cùm ea solennitas sit iuris merè positiui, non iuris gentium, aut diuini. Ita expresse uoluit Ioan.And.in cap.relatum, de testamen.& in additionibus.Spec.in tit.de instru.edit.§.compendiose, uersi.itē per ius canonicum, Bar.in repetitio.l.1.col.antepe. in fi. & ibi etiam Bal.primùm in lectu.paulò ante finem: deinde & in repetitio.col.14.vers.super quarto puncto, C.de sacros.eccl.Bald.consi.152. super primo puncto, lib.4. & consi.26.super primo puncto, post prin.lib.5.& cōsi.230. testamentum de quo quæritur, libro 5.ubi.tamen subdubitat Anto.Imol.Panor.& Card.in d.c.relatū, post princip·& in c.cùm esses, de testamen.& Pau. Castren.consi. 26.certum est quod dominus, ad fin.lib.1. & consi.85.visa dicti facti narratione, eo.lib. & consi.327. dubium facit in suprascripto puncto, eod.lib. & consi.416. uisis & examinatis, col.2.eod.lib.& consi.25.super eo quod quæritur, lib.2.Corn.in authen.quod sine, colum. vlti.eo.tit. & consi.278.consuluit dominus, colum, penult. uersiculo, item placet, libro 1.& consi.148.uisis nonnullis, colu. 2.lib.2.& consi.215.videtur prima facie, col.vl.libro 2.& consi.118.in hac consultatione, colum. penult.eod.lib.4. & consi.367.uidetur prima facie, col.4.versi.& per consequens patet, eo.lib.3.& consi.249 dicta dispositio, col. 3.uersi.nec etiam obstat, lib.4. & uidetur uoluisse Alex. consi.70.uiso consilio, columna ulti.libro 2.& consi.4 attentis narratis, columna secunda, versiculo, prætermissis, libro septimo, & consilio 131. super themate, post prin.

princip.eodem libro.ubi dicit hanc eſſe communem opinionem.& Soci.in dicta regul.cccx.in xxxii.priuilegio, & Barbat.conſil.xlii.clementiſſimum Deum,col.v.lib.4. & conſil.lxxxvii.prope eſt dominus,colum.v.& iterum col.ult.eodem libro 4.& Stepha. Bertran. conſil.xciiii. relicta,in princip.lib.ii.

Contrarium tamen tenuit Franciſ.Areti.antiquior in quodam ſuo conſilio,ſicuti illnm retulerunt Anto.& Panormita.in dicto c.relatum,& idem quoque tenuit Lapus,alleg 30.ubi dicit ita de facto Bal.cōſuluiſſe,& Pau. Ca.ſibi cōtrarius, conſi.ci.ad primū quæſitū uidetur reſpondendum,in quarto dubio,lib.2. & Rom.in repetiti. d.authent.ſimiliter,in ii.ſpecialitate ultimarū uoluntatum,& Corne.ſibi contrarius conſ.cccviii. pro deciſione præſentis,col.iii.uerſic.hæc quidem ſunt ſane uerifimilia,iunctis his quæ prius ſcripſerat lib.iii.& Ludo. Bolo.in additio.conſil.Ioan.Ana.confi.xxviii. viſis & accurate attentis,col.4 Mouentur primo,quia non inuenitur correctum ius ciuile.Secundo per tex.in dicto c.relatum in illis uerbis,tribus,aut duobus legitimis teſtibus requiſitis.Quæ uerba idem ſignificant,quod teſtibus rogatis. Nihil enim aliud eſt rogaret teſtes quàm,eos requirere, ut adſint actui,per text.in authent.de teſtibus,§.& licet. in illis uerbis,dū ad hoc ipſum adſumantur teſtes.iunctis uerbis,hæc enim inania,& ex tranſitu prohibita teſtimonia,& iūcta authē.rogati.C. eodē titu.Et propterea adhibiti teſtes in teſtamēto (quod nihil prorſus aliud eſt, quàm requiſiti)ſufficiunt,Inſtitu.de teſtamē.§.ulti.iuncta l.hæredes palā,§.pen.D.eodē,& l.hac cōſultiſima,in prin.C.eo.cū ſimil.& ad idem eſt tex.iuncta gl.in l.nullū,D.de diuort.& gl.in l.ſcripturas, ubi Bald.C.qui pot. in pigno.hab.exponit teſtibus adhibitis,id eſt, rogatis.

Contrariæ opiniones authoris.

Eorundem rationes.

Requiſiti teſtes.

Itē licet milites poſſint quibuslibet modis teſtari,ſeruato duntaxat,iure gentium,l.i.D de teſtament.milit.cū ibi nota.debent tamen teſtes in eorū teſtamento eſſe rogati,per l. diuus eodem titul. quē ibi ad hoc not. & dicit ſing.Ang.eſt tamen ſimilis in §.i.Inſti, eo.titu.

Milites quibuſlibet modis teſtantur, ſeruato tamen iure gentium. Modò teſtes ſint rogati.

Sed

Responsio ad contraria. Sed Corne.in locis suprà allegatis, has obiectiones facile dissoluit. Nã quod ad primã pertinet, ex quo d.c.relatum, dicit expresse causam testamentorũ ad pias causas nõ esse tractandam secundũ leges, sed omnino esse sequendũ ius gentium, siue diuinum, ut supra sæpius diximus, satis in hoc uidetur esse correctum ius ciuile. *In pijs causis maximi est momenti ius gentium siue diuinum.* Ad illa autẽ uerba, testibus requisitis, respondet Corne. multis modis. Primũ, quia textus ille nõ loquitur de testibus requisitis, ut interessent testamento, & illa uerba referũtur ad præceden. uerbum, tractetur, quod quidem refertur ad iudices, & est uerbum futuri temporis, & tamen testamentum erat factum de prætertio, & qualitas adiecta uerbo, intelligitur secundũ tempus uerbi, l. in delictis §. si extraneus, de noxal. actio. l. ex facto, & ibi Bar. D. de uulga. & pup. l. Lucius. ff. de mil. test. *Qualitas adiecta uerbo intelligitur secundũ tempus uerbi.* Et ideo loquitur de testibus, qui reqiruntur tempore iudicii, scilicet ad probandum testamentum. Sed & quod non intelligatur, requisitis, id est, rogatis, prout leges. uolũt testes esse rogatos in testamẽtos, ex eo facile apparet, quod ille text. nõ solũ loquitur in testamento, sed, & in alijs ultimis uolũtatibus, quia generaliter loquitur de relictis ecclesiæ, nõ se restringens ad testamentũ. Constat autẽ quòd in relictis etiã nõ piis causis, non requiritur generaliter. ut testes sint rogati, per l. ulti. §. in omniũ, C. de codicil. *In relictis non pijs non requiritur generaliter testium rogatio.* Et absurdum esset dicere, quòd maior solennitas requiratur in relictis piis causis. quàm alijs, & omnino, contra mentem dicti cap. relatum. *Absurdum.* Nam sine ministerio authen. de testib. §. & licet, dicit ille tex. respiciens non ad solẽnitatẽ, sed ad probationem. requisitis testibus, quia etiam debẽt testes requiri, ut deponãt, non autẽ se ingerere, alias suspicione nõ carerent, per l. quæ omnia. ubi Angel not. ff. de procurat. & not. etiã gloss. in l. presbyteri, C. de episco. & cle. Iac. Bella. in authent de tẽst. §. si uero ignoti, & Bart. in l. post legatũ, §. si uerò, D. de his quibus ut indign. & ita etiã intelligit. illa uerba, requisitis testib. Imol. in d.c. relatũ, & Barb. dicto. cõsil. 87. colum. ulti. libr. 4. ad dictam l. diuus, respondet post Bald. in authent. quod sine,

Testes se ingerentes suspicione non carent.

ne, C. de testam. quòd testes ideò debent esse rogati in testamento militum, ut ex eo possit certo diiudicari militem proferendo uerba, quæ sonant in testamentum, ea deliberatè, & seriò, animoq; testandi, non iocò, non perfunctoriè protulisse, vt sæpe solēt aliàs: sicuti & alibi huiusmodi rogatio ponderatur in l. Pamphilo, §. propositū D. de leg. 3. Et ita satis exprimere videtur text. in dicta l. diuus ibi, ut prius constare debeat factum esse, & in illis uerbis, alioquin &c. Ex quibus clarè apparet rogationē non esse requisitam ad solennitatem testamenti militis, quin videlicet valeat sine illa, quoquo pacto possit constare testamentum fuisse factum. Sicuti in simili dicimus in testamento parentum inter liberos, in quo non requiritur rogatio testium, ut voluit gl. in l. vl. ad fi. C. de test. Ang Paulus Cast. & recentiores in dicto §. ex imperfecto. Ang. in auth. de test. imperf. in prin. Nā vt dicit Bal. in dicta authen. quod sine, in parentibus erga liberos prę sumitur deliberatio, argumen. l. nec in ea. ad legem Iul. de adul. quia naturalis stimulus urget patrem ad cogitandum de liberis, l. amicissimos, §. vlt. de excus. tut. At in testamento militis, in quo huiusmodi deliberatio non præsumitur, si obiiceretur militem ipsum non protulisse verba sonantia in testamētum, ac non deliberatè protulisse, necesse esset ad probādum animum, adferre rogatum testimonium, & alia quæ id arguerent.

Ratio, cur testes debeant esse rogati in testamento militis.

Rogatio non est de solennitate testamenti militis.

Nec testamenti inter liberos.

In parentibus erga liberos præsumitur deliberatio.

Quæ non præsumitur in militis testamento.

Quintum Priuilegium.

In pijs causis sola subscriptio manu testatoris, sine testibus facta, uim testamenti obtinet.

QVARTO accedit proximè ad ea quæ dicta sunt in præcedentibus, quòd testamentum manu testatoris scriptum sine testibus, ad pias causas valeat: ut expresse voluit Imol. in l. si is qui. D. de testamen. & sequitur Corn. dicto consi. 307. col. 4. versicu. & licet sint contestes, libro 3. Nam etiam (inquiunt) hoc sufficit in testamento

Testamētum sine testibus ad pias causas ualet.

inter

Idem in testamento inter liberos. inter liberos, per auth. si modo, C. fam. hercis. quæ solũ requirit subscriptionem manu testatoris, quæ quidẽ non plus operatur, quàm tota scriptura ipsius testamenti, argum. authen. quod sine, C. de testamẽ. & §. nos quidem, cum sequent. in authen. de tab. Et hoc quoque probatur, vt dicunt in dicta l. vlt. C. fam. ercisc. quæ statuit uoluntatem inter liberos posse probari quibuscunque indiciis, quod & idem affirmat Bal. in dicta authen. quod sine.

Voluntas inter liberos, probatur quibuscunque indicijs.

Quintum Priuilegium.

In pijs causis solum ius naturale consideratur: et ob id mulieres non minus in testamento ad pias causas, quàm inter liberos testes habentur idoneæ.

Mulieres testes idoneæ in pijs causis. QVINTO ex præcedentibus quoque proficiscitur, ut etiam mulieres sint testes idoneæ in testamẽto ad pias causas, cum iure naturali mulieres non reperiantur prohibitæ, sed solum de iure ciuili, vt ex eo patet, quòd in testamento inter liberos possunt esse testes, vt not. glo. in auth. quod sine, & ibi Bal. & alij, C. de testam. & glo. in §. quod & sæpe, in authen. de trien. & semis. & l. vlt. C. fam. ercisc. & Bart. & alii, in d. §. ex imperfecto. Imol. in l. qui testamento, §. mulier, D. de testamen. Fran. Aret. & Fel. in c. quoniam, de testib. Et ita etiam in testamẽto ad pias causas voluit Bal. in d. l. i. ante fi. in lect. & etiam in repeti. col. 14. versi. ostenso de principalibus personis, C. de sacros. eccl. & consi. 230. testamentum de quo quæritur, eodem lib. 5. vbi tamen dicit esse dubium, Ang. consi. 232. in casu prædicta, col. 1. Petrus Ancha in d. c. cùm esses, in quarto nota. & ibi etiam Imol. & Panorm. col. 1. & iterũ vlt. testamen. & idem Panorm in dicto cap. relatum, colum. 1. de testamen. Paul. Cast. consi. 327. dubium facit in suprascripto lib. 1. Bart. consi. 87. prope est dominus, colum. 5. & seq. libro 2. Alexan. consi. 105. uiso ac diligenter, colum. 4. versi. secundo respondeo, libro quarto, Corne. consi. 201. in hac consultatione, colum. 1. libro 1. & consil.

Item in testamẽto inter liberos.

Contrarium tenentes.

consil.clxviii.in præsenti,colum.iii.libro iii.& cons.215 uidetur prima facie.colum.iii. libro ii.& idem Alexand. consil.clxxvii.uiso themate, colum.ii. uersiculo,& licet dominus.libr.ii.Soci.in dicto tractatu fall. regu.cccx.in xxxvi.priuilegio,& Lanfran. Oria.in repetitio.c.quoniã contra falsam,in uerbo,testes. uersicu & primo quæritur,ibi,inter liberos,de probatio.& nouissime Iason in l. hac cõsultissima,in princip.colum.ulti. C.de testamen. Philip. Deci.& Fely.in dicto c. quoniam, de testibus,& idem Decius in l. fœminæ. D de regulis iuris.

Contrarium tenentes.

Contrariũ tamen tenuit Specula.titu.de testament.§. i.uersicu.item quod est melius.Federic.Sen. consil.217. factum est tale,quidam nomine P.in fi.per iura vulgata disponentiam mulierẽ non esse testem idoneã in testamentis.& post illum Roma.in dicta authẽtic.similiter, in 16. speciali circa ultimas uoluntates,C.ad legem Falcid.motus per text.in dicto c.relatũ,in uerbo,testibus legitimis & aliis quibusdam leuibus rationibus,quibus satis respõsum est ex his,quæ supra diximus,ne iterum repetamus. Subdit tamen in fine,quòd licet hæc opinio sit uerior:tamen præcedens forte in practica seruaretur. quia cõmunis est.& hanc simplciter refert,quasi sequatur Barbat. sibi contrarius consi.cviii.clementissimi Dei patris,colu. penulti.in princip.libr.i.& consil.xxxviii.difficile, colu. viii.libro.iii.& non obscure in dicto c.relatum, & in cõs. lviii,clementissimi Dei colu.antepenult. & Soci.qui dubitat,consil.xcii.in causa domini Antonii.colum.2.uersi. quinimo disputatur,libro iii.Sed & hanc partem sequitur intrepidie,& constanter Benedict.Cap.cõsil.lxxv.& facit in hanc partem,quod scribit.Bald. cons.cclxiiii.ad euidentiam, in fin.quòd sufficiunt duo testes in legato ad pias causas,modo sint omni exceptione maiores. At mulieres nõ sunt eiusmodi secundum Alex.consil.lxx. uiso consil.colum.v.uersicul.bene facit, libro.ii.& Cepola consi.xxxii.quidam rustici.col.ii.uersic,primo fuerũt. Decius in l.fœminæ.col.v.in xvi.casu,uersi. & casu quo D.de regulis iuris.

Mulier non est idonea testis in testamentis.

Requirũtur duo testes in legato ad pias causas omni exceptione maiores.

Sextum

Sextum Priuilegium.

In pijs causis ualet testamentum non lectum coram testibus, uiuente testatore, nec in publicam formam redactum; nisi primò causas testator expresserit, deinde et aliud ad pias causas minus solenne fuerit.

Mortuo testatore ante lectũ coram testibus testamentum, nihil ualiturũ est.

SEXTO, ex eodem fonte manat, quòd licèt aliàs non ualeat testamentum à tabellione, aut ab ipso testatore conscriptum, si ante decedat testator, quàm fuerit lectum coram testibus, & in publicam formam redactũ, per tex. not. in l. fideicommissa, §. quoties, & in gl. Bar. & alii, D. de leg. 3. Fallit tamen in testamento ad pias causas in quo id necessariò non requiritur, ut uoluit Dy. in l. Lucius, 2. D. de mil. test. per illum text. loquentem in testamento militis, quem & ipse Dynus trahit ad testamentum ad pias causas, & Rom. qui hoc reputat sin. in d. l. authẽ. similiter, in 13. speciali circa ultimas volũtates. Imol. in d l. fideicõmissa, & ibi quoque Alex. in addi. Bar. & idẽ Imo. consi. 75. uisa dicti facti, lib. 1. & d. c. cùm esses, de testa. Pau. Cast. cõsi. 25. super eo quod quæritur, lib. 2. Corne. cõsi. 53. pro decisione, col. 3. lib. 1. consi. 118. in hac cõsultatione, col. 3. versi. nec obstat dictum, lib. 3. vbi & idẽ concludit esse in testamento inter liberos, ad hoc multũ allegans cõsi. 307. prima facie, in prin. Inn. in his, quæ dicit, col. 7. vers. nec obstant adducta in contrariũ, lib. 3. & Soci. d. reg. 300. in 24. priuileg. Barb. latè cons. 42. fecisset testamentum ad pias causas, & Alex. consi. 4. attẽtis narratis, col. 3. & 4. lib. 7. & Iason in l. hac consultissima, §. ex imperfecto, colum. . C. de testament. Et hoc quidem cõfirmatur: quia nec in testamento inter liberos ea solennitas requiritur, secundum Bartol. in dicta l. fideicommissa. §. quoties, & Imol. in l. si is qui. D. de testamẽt. & Corne. ubi supra, quicquid. senserit glossa. in d. l. si is qui.

Nisi ad pias causas testatus sit.

Idem in testamento inter liberos.

Restrictio præcedentium.

Hoc intellige procedere, nisi primo testator causas expressisset, deinde fecisset aliud ad pias causas, quod tamen

non

non fuit lectum coram testib. & in publicam formã reda ctum. Certe hoc postremũ testamentũ nullius erit roboris, nec ex eo censebitur primum reuocatũ. Ita consuluit Oldrad. consi. 119. Titius cõdidit testamentũ, per text. in §. sed hoc præsenti, in fin. in authen. de sanctis. episcop. & alia quæ ipse allegat, quem sequitur Ioan. Ana. in addit. Speculat. titu. de instru. edit. §. cõpendiose, versi. & quid sæpius, in additio. col. penul. & Petr. Anch. in d. c. cum esses, de testamen. & Barb. d. consi. 42. col. 7. versi. nec obstant allegata, & col. sequen. lib. 4.

Septimum priuilegium.

Testamentum imperfectum, totius uoluntatis imperfectione, quantum ad ea, quæ pias causas concernunt, ualere interpretandum est.

SEPTIMO, hinc quoque efficitur, quod præcedẽti est finitimum, vt valeat testamentũ imperfectũ imperfectione voluntatis, fauore piæ causæ, vt videtur voluisse Bar. in l. in testamento, per illũ text. D. de fideicommiss. liberta. vbi ita dicit se dixisse in quæst. facti, & expresse bal. in l. in iure. C. de manumiss. testa. Petr. Anchar. consi. 337. de efficacia. Imol. in l. si is qui. D. de testament. & in c. 2. eod. titu. Ioan. Ana. consi. 57. visis & consideratis, Panormit. in c. penult. col. 2. de success. ab intesta. Paul. Castrens. consi. 456. visis & examinatis attestationibus, lib. 1. Ang. Aret. in §. ex eo, in fi. Institu. quibus modis testa. infir. Alex. in d. l. hac consultissima, §. ex imperfecto. C. de testament. & in l. si certis annis, C. de pact. & consil. 108. viso ac diligenter considerato, col. 2. versi. confirmantur etiã prædicta, lib. 4. & Socin. d. reg. 300. in 38. priuileg. & Barb. d. consi. 42. col. 4. lib. 4 & in repeti. l. cũ acutissimi, col. 39. C. de fideicommiss. vbi hoc sing. reputat, & Calca. consi. 13. pro parte negatiua. col. 3. versi. 12. Sicuti etiã valet testamentũ imperfectũ, non solũ ex defectu solennitatis, de qua loquuti sumus in præcedenti capite inter libe

Testamentũ imperfectũ in pijs causis habet effectum.

Quod non solũ procedit ex defectu solennitatis, sed etiam uoluntatis.

ros, per tex. in d.l. hac consultissima. §. ex imperfecto, C. de testa. sed etiam ex defectu voluntatis, de quo nunc loquimur per tex. in l. vlti. C. fa. ercis. per quem ita Ro. in d. auth. similiter. Panor. in d. c. pen. de success. ab intesta. & late Barb. consi. 58. omnipotentem, col. 5. versi. quinimo plus videtur, lib. 4. Ange. in repetit. l. si certis annis, in vlti. char. C. de pact. Bal. in l. ex ea. de testament.

Contrariæ opinionis authores.

Contrarium tamē tenuit Bal. in repe. l. 1. col. pen. in 6. q. C. de sacros. eccles. Ang. in d. l. si is qui. D. de testa. Pet. Anch. in c. 2. de testa. & Panor. sibi contrarius, consi. 105. casus in facto sic proponitur, lib. 2. & Paul. Cast. etiā sibi contrarius consi. 53. ad primum quæsitū videtur respondēdum, in 3. dubio, lib. 2. & consi. 449. visa dicta facti narratione, lib. 2. Raph. Fulg. consi. 117. Ioannes quondam. col. pen. Flor. in l. cum de in rem verso, col. 2. D. de vsur. Imol. cōsi. 92. in causa quæ vertitur, in prin. 2. dub. lib. 2. & Ro. in d. auth. similiter, in 18. speciali, circa vltimas voluntates, mutuo primo, quia testamentū inter liber imperfectum imperfectione voluntatis est nullum, vt voluit gl. ordina. in d. l. si is qui, & ibi Bar. & alii, D. de testa. & in l. vlt. in verb. impleuerit, & ibi etiam Guli. Cun. Bar. & Bal. C. fa. erc. Bar. Albe. Ang. Corn. & recentiores in d. §. ex imperfecto, Bal. cōsi. 296. licet regulariter in testamēto, lib. 5. Anto. in c. 1. de succes. ab intest. Pan. d. consi. cv. Ang. Are. §. ex eo aūt. Instit. quib. mod. testa. infir. Philip. Corn. consi. 308. pro decisione, col. 3. versic. hæc quidem sunt, lib. 3. Ergo multo magis testamātū factū piæ causę, cui minus fauetur, quàm liberis, vt no. in c. quicunq;, 17. q. 6. cū concord. Subdit tamē Ro. ꝙ licet doct. hoc communiter teneāt, vt testamentū imperfectū ratione voluntatis inter liberos nō valeat, id tamē videtur esse contra casum d. l. vlti. C. fa. exc. in illis verb. siue cœptū, neq; impletū sit testamentū, defuncti dispositio custodiatur, &c. Ideo nihil moratus alias rationes adducit, videlicet ꝙ regulariter nō valet testamentū, imperfectū ratione voluntatis, l. furiosum, C. qui test. fa. pos. & d. l. si is, qui, & l. ex ea scriptura. D. de test. nec his casus exceptus repetitur.

Testamētum inter liberos imperfectum imperfectione uoluntatis est nullum.

Piæ causæ minus fauetur, quam liberis.

Item

Item videtur, inquit, casus expressus in l. si iure. C. de manu. testa. vbi nõ iure facto testamẽto, non competit libertas, nec distinguitur, an sit nõ iure factũ ex defectu solẽnitatis, an ex defectu voluntatis, ergo indistincte intelligẽdus est. l. de pretio. D. de public. in rẽ actio. cũ similib. Adde & tu cõfirmationẽ huius rationis, ꝙ dictus textus non põt intelligi de testamẽto nõ iure facto, ex defectu solennitatis, per ea quę supra diximus in præcedẽtib. Ergo necessario debet intelligi de defectu volũtatis, alioquin ẽet superuacaneus, & vide Petr. Anc. consi. 337. de efficacia. Deinde subiunxit Rom. nõ obstare d. l. in testamẽto. D. de fideicom liberta. cui omnino innititur Bar. quia si etiã ille textus intelligitur de imperfectione volũtatis, tamẽ non necessario obligat hæredem, vt patet ex illis verbis, pios tamen filios debuisse manumittere, &c. ex quibus constat, quòd huiusmodi legatum pium non est debitũ iure efficacis rationis, sed cuiusdam pietatis, vt videlicet hæres maxime filius adimpleat, quod patet disposuit in fauorem piæ causæ. Quæ res obligationem efficacem non producit, vt patet ex l. cum is, §. mulier, de condi. indeb. vbi licet pietas excludat repetitionẽ eius, quod pro dote indebite solutũ est, non tamẽ obligat eam, quæ pro dote alterius errãter indebite soluit, ad dotẽ ipsam exoluendam, & tex. in authenti. de hæred. & falcid. §. si vero expressum, vbi dicitur, quòd pie facit hæres institutus adiens hæreditatem, & tamen ea ipsa pietas non obligat inuitum ad adeundum, l. sicut. cum similib. de repud. hæredi. C. & postremo ex tex. in l. pen. §. illo. C. de necessa. ser. hæred. insti. vbi legatũ factum seruo proprio sine libertate, non obligat hæredem, impie tamen facit hæres, qui illud soluere renuit. Et ita ante Roma. videtur intellexisse dictã l. in testamento, vt videlicet non sit necessitatis, sed cuiusdã æquitatis, & suasionis. Bal. (cuius Rom. non meminit) in l. cum quis, colu. 4. versi. dices tu, nonne est, C. de iuris & facti igno. & Panor. d. consi. cv. lib. 2.

Cum lex non distinguit, indistincte intelligendum est.

Pietas excludit repetitionem indebiti.

Non tamẽ inducit obligationem.

Tu tamen tene priorem opinionem, quæ communior est, per textum in dicta l. in testamẽto, qui est ad hoc ex-

Autor confirmat priorẽ opinionem.

preſſus,vt qui vtitur verb.debuiſſe,quod eſt præciſæ neceſſitatis,vt not.in l.ſæpe.D.de offic.præſid.& text.in c. vlti.ibi,nõ ſolum poſſunt,ſed debẽt.de ſenten.excõmuni.cum ſimilib.& ita omnes illũ tex.vt videlicet ſit neceſſitatis,intelligũt, quotquot illũ ſiue ad hoc propoſitum, ſiue ad aliud allegant.Nec huic obſtat quod dictũ eſt,nõ quicquid eſt pietatis,cõtinuo eſſe neceſſitatis.Neque.n. propterea ſequitur nõ eſſe neceſſitatis,quicquid pietatis eſt.Nec animaduertit Rom.ſe ſibi diſſidere,cũ in 13.ſpeciali,id adfirmãter tenuiſſet, quod diximus in præcedẽti verſiculo quod omnino repugnet huic quod nũc tenuit.

Reſtrictio prioris opinionis. Sunt tamẽ qui hoc intelligunt procedere,ſi eſt imperfectio volũtatis,reſpectu totius teſtamẽti,ſecus eſt, ſi voluntas eſt imperfecta,reſpectu diſpoſitionis de qua agit, vt pulchre declarat Panor.in d.c.pen.de ſucceſſ.ab inteſta.Philip.Dec.qui hoc not.reputat in c.i.col.5.de fide *Rurſus alia.* inſtrumen. Sed & tu intellige,vt valeat quãtũ ad ea quæ *Legatum nullũ etiam pia cauſa inſtituta.* concernũt pias cauſas.Nã in cæteris legatũ valebit, etiã ſi pia cauſa fuerit inſtituta,vt late tenuit Iaſ.in l.hac cõſultiſſima.§.ex imperfecto, col.3.verſi. pro intelligẽtia. C.de teſtamen.contra.Saly.in authen.caſſa.colu.4.& 9. C.de ſacroſanct.eccleſ.& Anto.in c.quidam clericus,colum. antepen.de foro competen. & Alex.conſi. 61.viſo tenore allegati,col.3.verſi.aduerte tamen,lib.i.& conſi. 105.viſo ac diligenter conſiderato,col.5.verſi. cæterum teſtamenta,& iterum col.vlti.lib.4.tu illum omnino vide,& quo diximus ſupra in primo priuilegio.

Octauum priuilegium.

In pijs cauſis nutu et ſignis factum teſtamentum valet, niſi teſtator excommunicatus, uel in bello illicito deceſſerit, uel cæcus teſtetur.

Teſtamentũ nutu factum non valet. OCTAVO non admodum diſsimile eſt,quòd licet alias non valeat teſtamentum nutu factum,l. iubemus, & ibi glo.& docto.C.de teſtamen.valet tamen ad pias cauſas,

sas, vt voluit gl. in c. cum tibi, de testament. quam sequũtur docto. ibi, & Bal. in l. i. col. 2. in lectu. vbi eam gl. dicit singul. & in repeti. col. antepen. versi. super quinto, & ibi Franc. Aret. col. vlti. C. de sacrosã. eccle. & Bal. in l. si post diuisionem, post medium, C. de iuris & fact. igno. & in l. discretis, C. qui testamen. fac. poss. & in l. 2. & ibi quoque Imol. D. de testamen. & consi. 174. quidã dominus Ram baldus, lib. 3. Petrus Anchar. & Imol. in c. 2. de testamen. Imol. in l. captatorias, versi. sed iuxta prædicta, D. de hæred. institué. Ang. Alex. Corne. & Ias. in d. l. iubemus. C. de testament. Ang. in l. in fraudem, §. i. D. de milit. testa. Calde. consi. 4. titu. de testamen. Barb. qui illam glo. dicit singul. consi. 43. illud in medium referã, col. 5. & sequen. lib. 3. Franc. Aret. in l. i. col. 7. versic. tertio confirmatur, D. de testamen. Ias. in l. licet inter priuatos, col. 1. versic. tertio confirmo, C. de pact. & in authen. si qua mulier, col. 2. C. de sacrosan. eccle. & in l. si cui legatur, §. hoc autem, col. vlti. C. de legat. i. Fely. in c. in præsentia, col. 22. de proba. Ludo. Bolo. consi. 53. venerandus dominus, col. vlti. Stepha. Bertran. consi. 101. licet testamentum, lib. i.

Secus ĩ pijs causis.

Contrarium tamen videtur voluisse Bal. sibi contrarius, & Paul. Cast. in l. & in epistola. C. de fideicõ. tã quã hoc iure expressum non reperiatur, & Ang. etiam sibi cõtrarius in quibusdã lecturis in d. l. iubemus, & Barb. sibi cõtrarius cõsi. 92. præclare scribitur, col. 7. lib. 2. & in hãc partem consuluit Anto. de Prato, cuius consil. subscripsẽrunt omnes Perusini, vt refert Frãc. Cur. in additio. Alex. in d. l. iubemus, & pro hac parte facit, quòd non valet testamentum militis nutu factum, nec testamentũ inter liberos, vt de primo est gl. quam plerique omnes sequuntur, in d. l. in fraudẽ, §. i. in verbo, nũda, D. de milit. testa. Secundũ autem de testamento inter liberos tenuit Bald. Ang. Fulgo. Pau. Castren. & recentiores in d. l. iubemus. Bal. & Paul. Castr. in d. l. in epistola, & ipse Ang. in l. hac consultissima, §. ex imperfecto. C. de testamen. & in authen. de testamen. imperf. & in dicta l. in fraudem, & dicta l. discretis, C. qui testamen. face. poss. & videtur esse

Contrariæ opinionis authores.

Testamentũ militis nutu factũ non valet.

Nec testamentum inter liberos.

text.in authen.quod ſine,ibi,non ſignis,C.de teſtamen.

Prior opinio .cō munior.

Sed prima opinio vt communior eſt, ita & verior, quiá,vt iam diximus,in diſpoſitionib. ad pias cauſas attē ditur ius diuinū,vel gentiū, in quo non reperitur prohibitio teſtamenti nutu faciendi.Quin videmus quòd princeps pōt permittere, vt quis eo modo teſtetur, per l. ſi mutus D.de teſtam.nec etiā expeditū eſt omnino,quod de teſtamento militis, & de teſtamēto inter liberos dixi mus.Nam quod ad primū attinet,videtur eſſe text.in cō trarium in l.iure militari, D.de milita. teſtamen. & in §. quinimo.Inſtitu.eo. vbi mutus pōt teſtari, quod tamen non poteſt aliter facere,quàm nutu,& ſignis.l.vbi. D.de regulis iuris,& ita intrepide tenuit hāc partē Alex. in d. l.diſcretis,col.vlti. vbi tamē diſtinguit, an milites poſſit loqui articulate,& ita procedat prima ſententia, aut non poteſt,& procedat ſecunda,per id quod in ſimili dicitur in c.tuæ. de diſponſat. & ita etiam in terminis conſuluit Ang.conſi.257. teſtator fecit teſtamentū ſuum. Quantū autem ad teſtamentum inter liberos,videtur etiā textus in contrarium in l.vlti.C.fam.erci. in verbo,vel iudiciis, per quem hanc poſtremam partem tenuit Corn.in d.l.iubemus,colu.pen.vbi ita dicit vidiſſe,ſe de facto conſultū per plures clariſſimos,licet periculoſum eſſet in practica recedere à communi opinione.

Ex permiſſu principis poteſt quis nutu teſtari.

Mutus non prohibetur teſtari.

Diſtinctio in milite.

Contrariū prioribus in teſtamento inter liberos.

Limitatio prioris opinonis.

Tenendo igitur eorum opinionem, qui dicunt valere teſtamentum nutu factum ad pias cauſas,eam duob. modis limitabis. Primo, vt procedat, niſi teſtator deceſſerit in eo ſtatu,qui prima fronte huiuſmodi appareat,vt non ſit tractandum de fauore animæ,quia deceſsit excommunicatus,vel in bello illicito,ex not.per gl.antiquam in c. decernimus,de ſenten.excōmunic.lib.6. Ita voluit Bal. in d.l.iubemus,contra quem pungit Corne. ibi,col.pen. dicens eſſe ſuper hoc cogitandum,quia licet non ſit conſiderandus fauor animæ teſtantis, ſubeſt tamē ſemper fauor piæ cauſæ inſtitutæ.Tamē id quod Bal.ſupra tenuit, Bar.ante illum in repetitio.l.i.in 6.q.C.de ſacroſ. eccle. & Lapus alleg.123.in Dei nomine,& Dominic. in c.2.§. vlti.

Teſtator excōmunicatus decedens non cenſetur ad pias cauſas teſtari. Idem ſi in bello illicito.

vlti.col.4.de v sur. Firmia. in tractatu de episcopo, in 31. quæst.quartæ partis,lib.4.versi.nota ergo in primis. Sed Bal.ibi, in lectu.col.3.versic.quid de excommunicato,& in repetitio.col.4.versic.6.& sequen.quæst. C.de sacrosanct.eccles.tenet contra Bart. & ita est sibi contrarius. & hoc etiam sequitur late Panormit. in rubr. de testam. colum.penul.super quo vide.late Philip. Franc.in rubrica eodem titu. lib.6. colum.14. versicu.vlti. quæritur an excommunicatus.

Testamentũ cæci requirit speciale solennitatem.

Limita secundo secundum Ang. in d.l. iubemus. non procedere in testamento cæci, in quo requiritur specialis solennitatis,per l. hac consultissima, C.qui testa. facere poss. Et hoc dictum Ang. simpliciter refert Corne. in d.l.iubemus,colu. pen.tanquam id sequi videatur. Verũ Alex.ibi,col.i.aperte reprobat,dicens sibi videri non esse verum,quia dispositio illius l.hac consultissima, nõ habet locum in testamento ad pias causas.

Nonum priuilegium.

Mutus et surdus simul à natura non prohibentur ad pias causas testari: utpote quæ nullis legibus coarctantur.

Mutus et surdus à natura non testamtur. Secus ad pias causas.

Nono, licet mutus & surdus simil à natura testari non possit,per l.discretis, potest tamẽ testari ad pias causas, & hic casus longe alienus est à præcedenti,& magis lubricus. Nam non quicquid potest quis nutu facere,cõtinuo potest mutus & surdus à natura etiã facere. Quis enim potest nutu codicillos facere, per l.nutu. D.de legatis 3. mutus tamen & surdus simul à natura id facere non potest, per dictam l. discretis, & ibi Rapha.& Paulus Castren. cum similibus adductis per Corne.ibi. Igitur (vt redeamus) potest mutus & surdus simul à natura testari ad pias causas, vt videtur sentire Bald. in dicta l.discretis,& expressius Alexand.ibi,& Panormit.in rubrica de testamen. colu.4. Pro quibus facit, quòd miles

Miles mutus et surdus testari potest. mutus simul & surdus testari potest, vt videtur esse text. in d.l.iure militari, D.de milit.testam.& in d.§.quinimo. Institut.eod.& vtrobique glo.intelligit illo tex.in muto simul & surdo à natura, quam sequũtur Ioan. Fab.& alii ibi,& Cy.Saly.& Alex.in dicta l.discretis.Bald.& Ange. in dicta l.iure militari,& est etiam gloss.in §. vlti.in verbo,certis. Institut. quibus non est permiss. facere testamen.facit etiam quod princeps potest dispensare,vt mutus & surdus simul à natura testentur, secũdum Cynum Bal.Roma.& Alexan. in dicta l.discretis, per l.si mutus, D.de testam.Ex quo facile colligi potest,hoc impedimẽtum non esse iuris naturalis,gentium,aut diuini, alioqui enim princeps illud tollere non posset, per clement. pastoralis,de iudiciis,& not. Imol in ca. quæ in ecclesiarũ, de constitut.& Barto. in l.vlt. C.si contra ius vel vtilitatem publicam,cum similibus.

Princeps potest dispensare, ut mutus et surdus à natura testentur.

Hoc tamen impedimentum nõ est iuris naturalis.

Authores cõtrariæ opinionis.

Contrarium tamen tenet Bal.in l.i.col.2. versi. quæro vtrum furiosus,in lectu. C.de sacrosf.eccles. Roma. & Iason in dicta l.discretis,& Francis.Aret.in l.qui in potestate,§.vlti.col.penul.D.de testament.Moti primo,quia hoc impedimentum vniuersale excludit consensum,l.cũ prætor,§.penulti.D.de iudic. Ideo mutus & surdus à natura æquiparantur pupillo, per l.seruo.iuncto §.cũ prętor,D.ad Trebellia.& l.fulmine,§.adeo. D.ex quib.causis in possess.eat.Imo vero infanti,vt voluit Barto. in l.i. in princip.& ibi omnes post eum,D.de verbo. obligat.& propterea neque donare, neque aliter inter viuos cõtrahere potest,vt voluit glo. not.in l.qui id quod, §.mutus, D.de donatio. ibi vide docto. Pupillus autem etiam doli capax non potest testari etiam ad pias causas, vt voluit Bar.in d.l.i.in 2.quæstione,per tex.& ibi Bal.in lect. col. 3.versico.secundo quæro,& in repetitio.colum.8.versicu.2.quid de pupillo,& ibi quoque Bar.Salycet. Floria. Bono.& alii præter Richard.Salic.C.de sacrosan.eccle. Bar.in l.si quæramus,& ibi etiam Ange.D.de testamen. Bal.Rom.Alexan.& Iason in l.si frater,C.qui testamen. face.possunt,Petrus Ancha.et Imol.in c.2. de testament.

Mutus et surdus à natura æquiparãtur pupillo.

Item infanti.

Pupillus etiam doli capax non potest testari ad pias causas.

Panor.

Ant. Salitii ... opiniony.

Panor. in rub. extra eo. Alex. consi. cii. super eo de quo quæritur, post prin. Bened. Cap. consi. lxxxv. cũ uiso & considerato. colu. ii. Barba. consi. lviii. clementissimi Dei Patris, col. ii. & sequen. lib. i. Fran. Aret. & Ias. in l. ulti. col. ulti. C. de testa. mili. & in l. rescripta. col. 2. uersi. tercio facit, C. de. preci. Impe. offer. & Philip. Frãc. in rub. de testa. lib. vi. col. 4. uersi. tertio quæritur, ubi dicit de hoc dictũ esse tex. in c. licet, de sepul. ubi nemo potest ante pubertatẽ sibi eligere sepulturam. Ias. in l. rescripta. col. ul. C. de preci. Impe. offer. Phil. Dec. in l. pupillum, paulo ante fi. D. de reg. iu. tex. in c. si pater. de testa lib. vi. ubi pater potest pupillariter, usque ad tempus pubertatis, ad pias causas pupillum substituere. Ex quo sequitur quòd ipse pupillus nõ potest testari ad pias causas. Nã pupillaris substitutio est introducta in subsidiũ. propterea quòd pupillus testari nõ põt. instit. de pup. sub. In prin. De quo tamen quantum ad pupillum doli capacẽ, dicã infra eod. ti. §. ul. in gl. ul. Item & pro secunda parte uidetur esse tex. ad literã, in d. l. discretis, ubi non põt surdus simul. & mutus libertatem relinquere, cum tamẽ libertas sit pia causa, per l. i. ad fi, C. de cõ. seruo manu. & quicquid statutũ est in libertate, pocedit etiã in pia causa, ut uoluit Bar. in l. proxime. D. de his quæ in testa. delen. & l. si unus, ad fi. C. de testa. cũ concord. Ideo etiam cõtra id, quod diximus de milite, tenuit contrariũ Raph. Cum. in l. qui in potestate, §. i. D. de test. uidelicet quòd miles mutus simul & surdus à natura testari non potest, & Iason qui dicit se semper tenuisse contrariũm in dicta l. discretis, col. i. ubi respondet iuribus cõtrariis. Sed & cõntra illud, quod dictũ est posse principem in eã rem dispensare, tenent Raph. Cuma. & Paul. Cast. in d. l. qui in potestate, §. i. & Ias. in d. l. discretis. Frãc. Aret. in d. l. si mutus. D. de testa. ubi adducit uiuã (ut ait) rationẽ: quia mutus & surdus à natura nihil intelligit, per. l. seruo inuito, §. si pupillo, in fi. D. ad Trebellia. Sicut ergo princeps nõ posset cõcedere furioso & mẽte capto testamẽti factionẽ, quia carẽt sensu, & lex positiua nõ põt immutare ua

Nemo potest ante pubertatem sibi eligere sepulturam.

Pater potest pupillariter pupillum substituere ad pias causas.

Pupillaris substitutio est introducta in subsidium.

Quicquid statutum est in libertate, procedit quoque in pia causa.

Contrariũ prioribus de milite muto simul et surdo à natura.

Item de principe in eam rem dispensante.

Lex positiua non potest immutare naturam rerum.

turam rerum,l.iii.D.de usufruc.ear.rerum quæ usu con sumun.ita non potest muto & surdo simul à natura.

Consiliatio cõtrariarũ opinionum. Sunt qui has opiniones ita concordat, ut uidelicet prima procedat in muto & surdo à natura, quẽ tamen constat intelligere, & testari uelle ex signis & indiciis, sicuti nuncupatim uoluerunt Ioan. Faber in dicto §. quinimo. Salicet. Alex. Corne. & Iason in dicta l. discretis, alioqui procedat secũda opinio: sicuti in simili dicitur, quòd princeps, statutũ & cõsuetudo potest pupillo doli capaci cõcedere testamẽti factionem, incapaci nõ potest, ut uoluerũt Bar. Rapha. & recentiores in l. si quæramus, D. de testament. cũ concord. quas adferemus infra eod. titu. §. ulti. Nam & quod dictum est surdum simul & mutum à natura æquiparari pupillo, & infanti: intelligunt omnes de eo qui nihil prorsus intelligit, ut per Bartol. & alios in l. i. D. de uerbo. obiga. & in l. mutum, in prin. D. de acquirenda hæreditate.

Princeps potest pupillo doli capaci confedere testamenti factionem. Secus si doli sit incapax.

Responsio ad cõtraria. Nec obstat quod diximus, non posse mutũ & surdum simul à natura relinquere libertatem, quæ est pia causa. Et uerum est quòd libertas sit pia causa, quando legatũ libertatis fit pro anima uel amore Dei, alias secus, ut expresse uoluit Bartol. in repetitio. dictæ l. i. C. de sacrosanctis ecclesiis. Sed caue, quia communiter tenetur, quòd relictum libertatis indistincte fit pia causa, ut uoluit idẽ Barto. in dicta l. proxime, D. de his quæ in testamen. delen. & in dicta l. si unus. C. de testamen. & est bonus textus in dicta l. i. §. ultimo, C. de comm. seruo manu. ubi nõ erat relicta libertas pro anima. Et propterea illam Bar. limitationem in specie reprobat Imola in l. captatoriæ. D. de legatis primo, de quo dicam postea, cum enarrabimus, quæ dicantur piæ causæ. Ideo aliter respondendũ est, quòd prohibitio d. l. discretis, non hic attenditur in dispositione ad pias causas, quæ nullis legibus præterquam iuris naturalis siue diuini coarctatur.

Libertas est pia causa.

Deci-

Decimum Priuilegium.

Specialis solennitas communiter in cæci testamento obseruata non habet locum, si testetur ad pias causas.

DECIMO, licet cæcus testari non possit, nisi seruata solennitate, l. hac consultissima, C. qui test. facere pos. tamen ea solennitas non requiritur, si testetur ad pia loca, vt voluit Ang. qui putat aliud in relictis priuatis quibusdam pauperibus in d. l. hac consultissima, sed Alex. ibi col. vl. idem putat generaliter in omnibus relictis ad pias causas, per tex. in c. cum esses, & c. relatũ, eo. quæ sæpius allegat, & illum sequi videtur Iason ibi, col. 3. versi. secundò limita, & idem etiam simpliciter voluisse videtur Corne. ibi, col. 2. versi. & similis quæstio, & apertè Steph. Bertran. dicto consi. 101. licet testamentum, per totum, lib. 1.

Cæcus nõ potest testari, nisi seruata solẽnitate d. l. hac cõsultissima.

Nisi ad pias causas.

Vndecimum Priuilegium.

Temporis inscriptio non est de substantia testamenti ad pias causas.

VNDECIMO, licet in testamento requiratur temporis inscriptio, per auth. quod sine, C. de test. id tamen non obseruatur in testamento ad pias causas, quod valet sine inscriptione temporis, vt pulchrè consuluit Alex. cõsi. 4. attentis narratis, col. pen. uersi. secundo respõdetur, lib. 7. motus ea communi ratione, quòd hæc solennitas non sit iuris diuini, vel canonici, Corne. consi. 307. videatur prima facie, col. 1. versicu. secundò videtur, iunctis his quæ scribit Pea, col. 7, versi. non obstat d. authen. Quamuis Bartol. contrarium sensisse uideatur, consi. 87. uel 58. proponitur quòd Iacobus.

In testamentis necessaria est temporis inscriptio.

Secus in pijs causis.

Temporis inscriptio non est iuris diuini.

Duodecimum Priuilegium,

Si constet de uoluntate testantis, quibuscunque uerbis uel indicijs testamentum ad pias causas conscriptum inuematur, effectum sortietur.

DVODECIMO, quod & præcedentibus accedit, licet alias testamentũ scriptum notis inusitatis censeatur esse

Testametũ notis inusitatis scriptum non ualet.

esse inualidum,l. sed cum patrono.§.ulti.D.de bono.pos sess.secus si per usitatas,l,quoties, uersicul.si quis.D.de hæredib.instituen.tamen ad pias causas semper ualet testamentum notis scriptum, siue usitatis, siue inusitatis, modo possit quoquo modo constare de uoluntate testatoris. Ita uoluit Dyn.in l. Lucius. D.testam.milita.per illum text.loquentem in milite, quem extendit & ad hunc casum, sequitur, & dicit singul. Roma.in dicta authentic. similiter, in xvii.speciali circa ultimas uoluntates, & Soci.in tracta.fallent.regul.cx.in xxxvii.speciali. Et respõdet Roma.ubi supra, ad auth.quod sine, C.de testamen. ubi testamentum inter liberos debet scribi, nõ signis, sed literarum consequentia. Et cũ extensio, quæ ex illo tex. fieret ad pias causas, esset illis odiosa, ea autẽ quæ fit ex testamento in dicta l. Lucius, sit fauorabilis: illã repudiare, hanc amplecti debemus, quia in dubio assumenda est opinio, quæ testamento fauet, & maxime ad pias causas celebrato, per l.si pars.D.de inoff.testamen. Sed tu præterea aduerte, quòd contra illũ text.in dicta authẽ quod sine, uidetur esse alius text.in l.ulti. C.famil.ercifcud.ubi expresse dicitur, quòd testamentũ patris inter liberos ualet, quibuscunque uerbis, uel indiciis conscriptũ inueniatur. Nisi dixeris tunc procedere, modo constet de uoluntate testatoris, alias procedet dicta authent, quod sine, quæ ita nihil omnino oberit.

Secus in testamento ad pias causas. Modo cõstet de uoluntate testatoris

Testamentũ inter liberos non debet signis scribi.

In dubio assumẽda est opinio quæ testamento fauet.

Decimumtertium Priuilegium.

Piæ causæ nullis ciuilibus solennitatibus coarctantur: quapropter absurdum non est ad pias causas quem teatum et intestatum decedere.

DECIMOTERTIO, quod & superioribus conuenit, licet alias qs non possit decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus, l.penul.D. de iniust. testa. potest tamen ad pias causas, ut uoluit Bartol.in repet. l.i.in ii. quæst.& latius colum. antepenult. uersi.quinto quæro,

Nemo potest decedere pro parte testatus, et pro patre in testatus. Nisi in pijs causis.

de ſacro.ec.quia,ut ipſe dicit, in his ceſſat omnis ciuilis ſolennitas:nec neceſſe eſt ex naturali æquitate, quòd quis omnino teſtatus decedat,per l.ſi miles unum,& l.ſi duobus.D.de milita.teſtamen.ubi miles poteſt pro parte teſtatus decedere,& pro parte inteſtatus:& ita quoq; Petrus Ancha.& Imol.in c.cum eſſes,de teſt.Panor.cõ ſil.32.circa duo dubia, colu.lib.2.& Alex. conſil.cv.uiſo ac diligenter conſiderato in fin.lib.4. Corne.conſil.liii. pro deciſione,lib.i.Iaſ.in d.l.hac conſultiſſima,§.ex imperfecto,col.4.C.de teſtamen.& Phil.Decius in l.ius noſtrum,col.ii.D.de regul.iur.Et facit etiã in hanc partẽ: quia poteſt ſtatutum diſponere,ut quis decedat pro parte teſtatus,& pro parte inteſtatus, ut uoluerunt Angel. & Imol.in l.ii.per illum text.& ibi quoque Alex.in ii.nota.D.de vulg.& pupil.ſubſtit.ex quo poteſt intelligi,hoc eſſe introductum de iure ciuili,non naturali,aut gentiũ.

Nemo naturali æquitate cogitur omino teſtatus decedere.

Miles poteſt pro parte teſtari, pro parte non.

Idem et ſtatutum poteſt introducere.

Verum Bald.in repetitio.d.l.1.colum.pen.uerſi. ſuper ſexta quæſtione,tenet contrarium: videlicet quòd teſtator ad pias cauſas non poteſt ab initio decedere pro parte teſtatus,& pro parte inteſtatus: ſic enim ſemiteſtatus id eſt,imperfecte inteſtatus, & imperfectæ uoluntatis decederet, quod eſt vt dicit ridiculum dicere, reſpondetq; ad dictam l.ſi miles, quòd ibi ſpeciale in milite ex poſtfacto:verum ipſo iure non põt quis decedere pro parte teſtatus,& pro parte inteſtatus.dicta l.penul.D.de iniuſto,rupto teſtam.ſed per ſententiã ſic,l.cũ filius. in prin. D.de lega.2.& l.etiam.& ibi nota,D.de inoffi.teſta.hæc Bal.qui & in lectio.d.l.i.colum.vlt.uerſi. iuxta hoc quæro,idem tenet,motus,quia cautum nõ reperitur.Nec ualet,inquit,argumentum de teſtamẽto militis, quia nullo iure probatur iſta ęquiparatio,ſiue ſimilitudo,& ideo debemus ſtare regulæ l.omnis definitio.D.de regulis iuris. Et facit quod nota.in l.in teſtamento domini,D.de hæredibus inſtituen.Nam in milite(inquit)propter publicam vtilitatẽ ſunt multa ſpecialiter ſtatuta quæ non ſunt trahenda in conſequentiam. Vtrius tamen partis ſit uerior ſententia,ſatis conſtat ex his, quæ ſupra diximus.

Contrariæ opinionis authores.

Abſurdum.

Reſponſio ad cõtraria.

In milite multa ſpecialia.

Decimum

Decimumquartum Priuilegium.

Testamētū patris, in quo pia causa est hæres instituta, nihilo minus ualet, quamuis filius legitimam titulo legati consequatur.

ure institutionis filius legitimam habere debet.

Nisi pia causa hæres instituatur.

Decimoqvarto, licet iure nouissimo non ualeat testamentum patris, nisi filius sit hæres institutus, habeatque debitum bonorum subsidium iure institutionis: nec sufficeret quiuis alius relicti titulus, per text. in authentic. ut cum de appellatio. cognos. §. aliud quoque capitulum, fallit tamen in testamento in quo pia causa est hæres instituta, & est aliud relictū filio titulo legati, ut expresse uoluit Bar. in repetitio. d. l. 1. & ibi etiā Flor. C. de sacrosanct. eccle. Petrus Anchar. & Imol. in c. cum esses, de testamen. Fulgo. in l. generali. C. de sacrosanct. eccles. Et Alexand. dicto consil. cv. uiso ac diligenter cōsiderato, colum. penulti. uersic. secundo respondeo, lib. 4.

Iure antiquo satis erat filiū habere legitimam quoquo relicti titulo.

Mouentur, quia huiusmodi testamentum non est factū contra officium pietatis. Nam de iure antiquo sufficiebat filium habere quoquo relicti titulo, l. cum quærit, & l. omnimodo, C. de inoff. test. l. cum scimus, §. cum quæretur, eo. & in §. 1. in auth. de trien. & semis. Igitur si iure nouissimo inductum est, quòd habeat iure institutionis,

Iuris ciuilis solēnitas nō consideratur in pijs causis.

ista est mera solennitas iuris ciuilis, quæ est remota in factis ad pias causas sed solū in his attēditur ius diuinum, uel naturale, per dictum c. cum esses, & dictū c. relatum. Nec isto casu dicitur esse factum contra sententiam Augustini, quam citat gloss. in l. si quis ad declinandam. C. de episcop. & cleric. quia filius debitam legitimam cōsequitur, & idē in testamēto facto inter liberos, ut uoluit Iason in dicta. l. hac cōsultissima, §. ex imperfecto. C. de testamentis.

Cōtrarium sentientes.

Contrarium tamē tenuit Bald. in repetit. d. l. i. col. xv. uersic. super quarto quæsito. C. de sacrosanct. eccles. ubi dicit in Barto. contemptum loquens, ille (ait) bonus homo non intelligit uerbum hoc. Et mouetur, quia hic nō attenditur officium pietatis, sed quia filius inuenit se præteritum, l. filio. D. de iniusto testamen. Et hoc idē uoluit

Sa-

Salyce. ibi,in xii. quæſtio. & ſequitur late Barbat.in d.c. cnm eſſes.col. xxij.uerſicu. quærit hic dominus Petrus: & ſecundum hanc ſententiam conſuluit idem Barb.con ſil.xxxviii.difficile eſt,lib.iii.ubi ad hoc multa allegat.& conſi. cxii.quæritur utrũ præterita filia, libr.4. Et facit, quia defectus præteritionis unius filii.uitiat teſtamẽtum factũ inter alios liberos,ut tenet gloſſ.in l.ſi filius qui in poteſtate,D.de liber.& poſthu. Bal.Ang.Pau.Caſt,& Iaſon in l.hac conſultiſſia.§.ex imperfecto.C. de teſtamẽ. & in l.filio prætertio.char.antepenult. D.de iniuſto,rupto teſtamen.& Bald.conſil.xcvi.licet regulariter,lib.v. Sed tene primam partem,per rationem iã ſupra allegatam,cui non ſatis à contradicentibus factum eſt.

Defectus præteritionis unius filij uitiat teſtamentum factũ inter relinquos liberos

Decimumquintum Priuilegium.

Inſtitutio hæredis in teſtamento ad pias cauſas omiſſa non impedit eius effectum.

DECIMOQVINTO, licet non ualeat teſtamentũ ſine inſtitutione hæredis,eſt.n.teſtamenti caput,& teſtamentum, inſtitutio hæredis,ut patet per totum tit. D.de hær.inſt.& in §.ante hæredis. Inſtit. de legat. Valet tamẽ teſtamẽtum ad pias cauſas,ſine iuſtitutione hæredis. Ita ſing. uoluit Bar.in d.l.i. C.de ſacroſ.ec. quem refert & ſequitur Barba.conſi.8.præſcribitur præclarè, col.8.verſi. nio ad aliam dubitationem,lib.1.& in hanc partem uidetur inclinare Pau.in c.iudicante,col.i.extrà de teſt.& ita quoque conſuluit Pau.Caſt.conſi.97.ſuper primo quæſito,in prin.lib.i.& etiam uoluit Firmia.in trac.de epiſcopo,in 31.q.quartæ partis,lib.4. verſi.dubitari poteſt.

Teſtamenti caput,et teſtamentum, inſtitutio hæredis.

Decimumſextum Priuilegium.

In dubio legatum ad pias cauſas à teſtatore inductum debetur, alias ſecus.

DECIMOSEXTO, cum legatum reperitur inductum ſine deletum, ſi conſtet conſultò, & de induſtria à teſta–

Legatũ à teſtatore inductum andebeatur.

In dubio legatum censetur consultò inductum. Nisi in pijs causis.

testatore fuisse inductum, non debetur: si inconsulto & casu, debetur. l. i. D. de his quæ in testamen. delen. et in l. si idem, D. de lega. i. Certe in dubio uidetur consulto et dedita opera factum fuisse ut uoluit Bald. Raphael Cuma. et Paul. Castren. in dicta l. i. nisi sit legatū ad pias causas. textus est singul. in libertate loqués, quem Bartol. et post eum Bald. et Imol. trahunt ad omnem aliam piam causam, in l. proxime, §. i. D. de his quæ in testamen. delen. & rursum idem Barto. in l. si unus, ubi ita dicit se consuluisse, & ibi post eum Ange. Raphael, Franc. Areti. Corne. et Ias. C. de testament. & Roma. qui ad hoc facit singu. illum textum in repetitio dictæ authen. similiter, in primo speciali circa ultimas uoluntates. & Socinus qui omnia hæc à Roma. sustulit, in tracta. fallen. regul. 310. priuilegia piæ causæ, in xxiii. priuilegio.

Decimumseptimum Priuilegium.

Conditio, si sine liberis decesserit, non habet locum in restitutione hæreditatis piæ causæ.

Grauatus hæreditatem post mortem suam restituere extraneo.

DECIMOSEPTIMO, licet descendentes à testatore iussi hæreditatem post mortem suam restituere, ita demum censeantur in eam rem grauari, si sine liberis decesserint, non alias, ne videatur testator alienas successiones suis anteponere, per l. cùm auus, D. de cond. & dem. & l. cùm acutissimi, C. de fideicom. & l. generaliter, ad fi. C. de institu. & substi. tamen si sint grauati restituere piæ causæ, tenentur semper restituere, etiam si liberos relinquant, ut pulchræ & singulariter consuluit Petrus Anc. consi. 46. prima facie videretur. Motus ea ratione, quòd dictæ leges fundantur super præsumpta mente, siue uoluntate testatoris. Ideo vbi constaret, aut præsumeretur, de contraria mente, cessaret legis præsumptio, & ex consequenti legis dispositio, & in simili nota. in l. precibus, C. de impu. & aliis substitu. & in l. testamento, C. de testamen. milit. Igitur cum anima sit omnibus rebus præferenda,

renda, per l. sancimus, in fi. C. de sacrosf. ecc. præsumendũ est testatorẽ voluisse piũ legatũ, an fideicõmissum anteponere etiã propriis filiis, cum etiã fauorabilius lex prouideat, remota legitima, piç causç, quàm liberis, per authẽti. si qua mulier, C. de sacrosf. ecc. Et etiã in dubiis sequẽda est opinio, quç pro anima facit, l. sunt personç. D. de reg. & sumpt. fune. hæc ferme Pet. Anch. cuius sententiã sequitur Fely. in c. ecclesia S. M. col. 38. in i. limita. 9. q. de constitutio. & Ias. in l. tale pactũ. §. vlti. col. 3. versi. & præterea per hanc doctrinã, D. de pact. & l. licet inter priuatos, col. i. versi. secundo facit. C. eo. vbi hoc dicit singulare, & in authentic. si qua mulier, col. 2. C. de sacrosf. eccle. & idem tenuit latissime Barb. in repetiti. dictæ. l. cũ acutissimi, col. 25. versi. istud summarium, cum multis sequent. & iterum char. penult. versi. quid si testator. C. de fideicom. & idem Barb. consi. 71. illud in medium referã, col. 6. versicu. nunc est videndum, libr. 3.

Anima omnibus reb. præferãda.

Magis fauetur piæ causæ, quàm liberis.

Verum hoc nõ est sine dubio, nã ipsemet Petr. Anch. in c. in præsentia, de probationib. hãc quoq; opinionẽ tetigit, & subdubitãs nõ decidit, sed cogitandũ super ea relinquit cũ Richar. Malum. & Plum. Bal. in d. l. cũ acutissimi, col. 2. versi. quæro quid si pater, in specie tenẽt cõtrariũ, & ibi quoq; Paul. Ca. col. vlt. & Cor. col. 2. moti quia d. l. cũ acutissimi, habet locũ ẽt si fuerit substitutus alius filius, d. l. cũ auus, & quia potẽtior est rõ naturalis, quàm fictio, per l. filio quẽ pater, D. de libe. & posthu. Et hanc partẽ sequitur Barb. sibi cõtrarius consi. 55. præclare scribitur, col. 7. versi. & adduce elegantẽ, lib. 2. vbi multa adducit, vt probet chariores esse filios parẽtib. quàm piam causam, & idẽ Barb. consi. 38. difficile, col. 3. lib. 3. Et hãc etiã partẽ sequitur Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus, l. i. col. 5. in 6. fallen. D. ad Treb. & videt sequi Alex. cõs. 92. super eo, de quo quæritur, col. 2. vers. posset ẽt respõderi, lib. 3. vbi postquã ad confirmandã suam sñiam adduxit hanc decisionẽ Pe. Anc. dicit quòd præcedẽtes rõnes quas ẽt adduxerat, sunt tutiores, & illis magis adhæret, quasi huic nõ adhæreat, aut certe de ea dubitet, & Soci.

Contrariũ sentiens.

Potentior est ratio naturalis, quàm fictio.

D consi.

consi.191.licet difficultates,col.pen.versi.3.quia ista,lib. 2.Fely.in d.c.in præsentia, col.i.de probat. Tu vide quæ dicā in simili infra in 47.priuilegio, super materia l.si vnquam,C.de reuo.don.& rursum in 79.priuilegio.

Decimumoctauum priuilegium.

Si in defectum conditionis uiduitatem inducentis pia causa subrogetur,talis conditio non reijcietur: uerum ea deficiente piæ causæ locus fiet.

Conditio uiduitatem inducens reycitur.

DECIMOOCTAVO, licet conditio matrimonium impediens, siue etiam vidutatem inducens adiecta legato facto mulieri,reiiciatur,l.quoties,& l.sed si hoc.§.vlti.& l.seq.& l. cum tale,§.rescriptum,D.de condi.& demonst.& in auth.cui relictum,C.de indic.vidui.Fallit tamē, nisi in defectū huiusmodi cōditionis vocetur pia causa, quia tunc non reiiciatur, quin si deficiat, vocatur pia causa. tex.est singul.loquens in libertate, quem Guliel. Barto. Paul.trahunt ad omnem piam causam in l. Titio vsusfructu,§.vlti.D.de condi.& demon.& illū tex.ad hoc sing. reputat Rom.in d.auth.similiter,in 2.speciali,circa vltimas voluntates,& Soci.in d.reg.210.in 25.priuilegio.

Conditio subrogata in alterius locum non assumit eiusdē conditionis effectum.

Decimumnonum priuilegium.

Generalis diminutio in codicillis facta nihil abest relictis ad pias causas.

Verba generalia non extendūtur ad pias causas.

DECIMONONO, licet diminutio in codicillis facta sit per verba generalia eorum quæ relicta erant in testamēto,non tamen extenditur ad ea, quæ in ipso relicta erant ad pias causas,quin ea debentur omnino integra.tex.est no.loquens in alimentis,quem Nicol. Neap. extēdit ad alias pias causas,in l.libertis quos,§.posthumis,D.de alimen.& ciba. leg. & sequitur Roma. qui illum text.dicit sing.in d.auth.similiter,in quarto speciali,circa vltimas volūtates,& Soci.in d.regula 310.in 26.priuilegio.

Extensio de alimentis ad pias causas.

Vice-

Vicesimum priuilegium.

Testamentum pupillare à patre milite ad pias causas factum gaudet eodem priuilegio, quo testamentum ipsius patris.

VICESIMO, licet alias pater miles, aut alias priuilegiatus, in testamenti factione non possit filio impuberi ita testari, vt tale testamentum gaudet eodem priuilegio, quo testamentum ipsius patris, per l. miles ita, §. exhæredato, D. de mili. testamen. Fallit tamen quando testatur filio impuberi ad pias causas, id enim æque priuilegiatũ, priuilegiis scilicet piæ causæ, ac si in suis ipsius bonis testatus fuisset. Ita voluit Bal. in l. 1. in lectu. col. antepen. versi. quærit hic Bart. & iterum in repetitio. col. 3. versi. septimo incidenter, C. de sacrosanct. eccles. per textum in c. si pater, de testament. lib. 6. & in l. in fundum per fideicommiss. §. vlti. D. de legatis primo, & vtrobiq; reprehendit Bar. ibi aliter dicentem in 2. q. 4. q. principalis.

Testamentũ pupillare non gaudet priuilegijs testamenti paterni. Nisi sit ad pias causas.

Vicesimumprimum priuilegium.

Directæ puberibus ad pias causas factæ substitutiones post editam hæreditatem non expirant.

VICESIMOPRIMO, licet non possit quis puberi substituere directo post aditam hęreditatem, l. post aditam, C. de impuber. & aliis substitutio. fallit tamen in testamẽtis ad pias causas. Nam cum in illis attendamus solum ius gentium, aut diuinum, vt sæpius diximus, idque non sit iuris gentium, aut diuini, vtpote cum miles possit directo substituere maiori post aditam hæreditatem, per l. Centurio. D. de vulga. & pupilla. huic tamen lex ciuilis, aut princeps id permittere non posset, si esset iuris gentium, aut diuini, vt supra diximus in 8. priuilegio, & ita voluit expresse Barto. distinguens tamen, in repetitio. l. i. colum. antepenulti. versic. sexto quæro. C. de sacrosan. eccles. quem simpliciter sequitur Panormita. consil. 32. circa duo dubia. colu. 2. lib. 2. & Lancelo. Gali. in repeti-

Nemo substituit directo puberi post aditã hæreditatem. Nisi ad pias causas. Miles directo potest substituere maiori post aditam hæreditatem.

D 2 tio.

tio.l.Centurio, col.x.versi.octaua cadit dubitatio, D.de vulga. & pupil. qui subtiliter hanc partem confirmat, & rationes aduersariorum alacriter refellit, cui adde & Bal. hoc tenentem cons. 356 punctus inter alia, lib.4. Nam & id (inquit) à milite fieri potest, l. miles ita hæredem, §. & quia diximus, D. de testamen.milit.

Contrariū defendentes.

Nam Bal. in repetitio. l.i. col.8.versi. octauo incidēter quæro, in hoc aduersatur Bar. sicuti alias sæpe, potissimū in ea l. & adeo quidē insolenter, vt possis aperte diiudicare, Bal. cū super eam l. scriberet, fuisse Bart. infensissimū, postquā.n. recensuit opin. Bar. dicit quòd tales opin. non sunt cōmemoratione dignæ. Tamē si assessores (ait) propter imperitiā sequuntur errores, quib. nō resistitur, quoniam non intelligunt radicē iuris, ideo pro tāto reatu vt doctrinæ (inquit) phantasticæ euellantur, & subintret nō fallax, sed vera doctrina, subdens quòd si directo posset substitui puberi adita hæreditate, offenderunt regulæ iuris. Itē vno tēpore esset vnus hæres, alio alius, præterea qui semel esset hæres, desineret esse hæres. Deinde bona vnita separarētur. Denique dicit de hoc esse casum in c. si pater, de testa. lib 6. Et hāc quoq; snīam sequitur idē Bal. in l. extraneū, col. pen. C. de heredib. instituen. vbi dicit nō esse bonā similitudinē de milite. Et hāc etiā partē nouissime secutus est Lancelo. Politus, in tract. substitutionum, in titu de cōpendiosa substitutione, col.5. versicu. quinta quæstio sit hac potissimū ratione motus, quòd illa regula, quòd quis nō possit directo alteri adita hæreditate substituere, non solū procedat ex ratione ciuili, sed etiā ratione iuris gentiū Ex quo est quòd alter alteri testamētū facere nō possit, vel alter de re alterius dispone re, & quod res nostra sine facto à nobis auelli nō pōt, vt toto titu. Institu de rerū diuisio. & D. de acquir. rerū domin. At cum quis alteri directo substituit adita hæredi. videtur alteri facere testamentū, vel rē suā sine ipsius facto, & in aliū transferre. Et ita, inquit, subuertitur ratio Bar.

Absurda.

Qui semel est hæres non desinit esse hæres.

Alter alteri testamentū facere non potest.

Res nostra sine facto nostro in alium transferri non potest.

Iason autem in dicta l. Centurio, colum.4. versic. adde quasto, D. de vulga. & pupilla. dicit quòd quicquid dicat Bald.

Bald. text. in dicto c. si pater, facit pro Bar. qui etiam illum allegat, dicit enim Bar. vbi supra, quòd si prima institutio non est ad pias causas, tunc non potest directo substitui post aditã hæreditatẽ, etiam ad pias causas, & hic est proprie casu d. c. si pater. Si vero ipsa prima institutio sit ad pias causas, sicuti & substitutio, secus, vt innuit ille ipse tex. & ita dicit videri meliorem primam opinionem cum dicta limitatione. Subdit tamen non videri tutum fundamẽtum Bar. de testamẽto militis, vt quia videlicet in eo attẽditur ius gentiũ, sicuti & in testamento ad pias causas, ideo quod in illo statuitur, in huc quoq; procedere. Nam huiusmodi ratio nõ est generalis, videmus enim quòd in testamẽto inter liberos, attendimus solũ ius gentium, vt not. in l. hac cõsultissima, §. ex imperfecto, C. de testa. & tamen nõ potest pater filio post aditam hæreditatem directo substituere, per generalẽ rationem l. in pupillari, & l. in verbis ciuilib. D. de vulga. & pupil. Nisi (inquit) diceres, quòd illa iura debent restringi, vt non habeant locum. quando pater substitueret aliquem liberis.

Distinctio Bartoli hac de re.

Refutatio fundamenti Bartoli de testamento militis.

In testamẽto inter liberos solũ ius gentium attenditur.

Pater non substituit directo filio post aditam hæreditatem.

Vicesimumsecundum priuilegium.

In pijs causis tempus incœptum habetur pro impleto.

VICESIMOSECUNDO, licet alias relictũ tali tẽpore, & sic per verba denotãtia tẽpus positum in casu obligationis simpliciter, nõ possit peti nisi in fi. alius tẽporis, per l. qui hoc anno, & l. eũ qui certatũ. D. de ver. obli. & §. qui hoc anno. Institu. de inu. stipu. Tñ relictũ tali mõ ad pias cãs, peti poterit in ipsius tẽporis initio, vt ẽ tex. nota. in l. si ita fuerit, D. de manu. test. quẽ ad hoc allegat, & cõmẽdat Ro. in d. auth. similiter, in 5. & iterũ in 31. speciali, & Soci. in d. regul. 310. in 37. priuilegio, dicitq; Roma. in d. quinto speciali esse notãdum ad declarationẽ eorũ quæ dicuntur in l. si cui legetur. D. de legatis primo, & l. non putabam, D. de conditio. & demonstrat. & l. qui filium, §. Sabinus, D. ad Trebel. & l. i. C. quando dies lega. ced.

Tempus obligationis præcisè ẽ implendum.

Secus in pijs causis.

Vicesimumtertium Priuilegium.

Deficiente conditione, cum ad certam ætatem peruenerit, legatum ad pias causas nihilo minus debetur.

Conditio, si ad certam ætatem peruenerit.

VICESIMOTERTIO, licet relictum alicui, cum ad certam ætatem peruenerit, peti non possit illo ad eam ętatē non perueniente, tanquam deficiente conditione, l. fundus, & l. Mæuius. D. de conditionibus & demonstrationibus. & l. qui habebit, D. de vulga. & pupil. Tamen relicta eo modo ad pias causas, peti possunt, licet ille morte prę uentus, ad eam ætatem non peruenerit, per textum notab loquētem in libertate, quem ad alias pias causas trahit, & dicit singul. Angel. in l. si ita scriptum fuerit, D. de manu. testamēto. & illū sequitur Rom. vbi supra, in sexto speciali, vbi & de hoc dicit esse alium textū in l. si seruus liber, D. de statu lib. & Soci. vbi supra, in 28. priuilegio.

Extensio de libertate ad pias causas.

Vicesimumquartum priuilegium,

In pijs causis inuentario etiam nondum confecto potest hæres conueniri à legatarijs.

Hæres existens infra tempus cōficiendi inuentarij.

VICESIMOQVARTO, licet hæres existens infra tēpus conficiendi inuentarii, non possit interim conueniri à legatariis & fideicōmissariis, per text. in l. vlti. §. donec. C. de iure deliberand. Fallit tamē in relictis ad pias causas, vt voluerunt Richard. & Cyn. & post eum Bal. in d. §. donec. & idem Bal. in repetitio. l. i. char. pen. in 9. q. C. de sacros. eccles. & l. nulli, col. 3. versi. deinde nota hic, C. de episcop. & cleric. Angel. & Imol. in l. hæc stipulatio, D. vt leg no. cau. Ias. in l. eam quam, col. antepen. versi notabiliter limita, C. de fideicommis. Et facit, quia res dilationē non recipit, cum de salute corporis tractatur, argumen. l. vlti. D. de appellat. recip. ideo multo minus cum de salute animæ tractatur, per l. sancimus, C. de sacrosanct. ecclesi. quam rationem affert Baldus in dicta l. i. eodem titulo.

Vicesi-

Vicesimumquintum Priuilegium.

Testator censetur etiam in pijs causis legasse secundum conditionem ipsius rei.

VICESIMOQVINTO, licet alias non quod maius est, & melius, sed quod minus est, in dubio venit, quando legatum factum est in genere, vel alias obscure, l. qui concubinam, §. vlti. & l. nummis, D. de lega. 3. & l. apud Iulianum, §. seruo, & l. si ita sit adscriptum, & l. legata generaliter. & ibi concord. in gloss. D. de legat. i. Tamen ad pias causas quod maius est debetur, per tex. singul. in l. Titia. §. vlti. D. de auro & argento lega. & ibi glo. Bart. Nicol. Neapo. & alii hoc nota. Ex quib. Bar. ipse dicit per illum textum, quòd si quis legat ecclesiæ calicem, intelligitur in dubio ex argento, aut si quis iubet fieri planetam ecclesiæ, intelligitur ex serico, hæc sunt Bartoli verba. Illũ quoque textum ad hoc ponderat Bal. in l. si quis ad declinandam, col. pen. C. de episcopis & cleric. vbi & dicit idem quod Bar. vbi supra, & dicit esse menti tenendum, & idem Bal. in l. si nondum, C. de furt. & in princip. proœm. Decret. vbi dicit illum textum nota. ad hoc quòd honor debetur Deo, propter magnam gloriã suam, & propter ipsius honorem augetur interpretatio testamẽti, & Petrus Anch. Imol. & Panormita. qui hoc reputat. singu. in c. indicante, de testament. Roma. qui & illum text. dicit singul. in dicta authent. similiter, in 22. speciali, & singul. 517. quæro quid si lego, & Barto. cons. 59. illud in medium afferam, colum. 11. lib. 2. & Soci. in dicta regul. 310. in 51. priuilegio, vbi etiam dicit illum text. singul. & consil. 247. circa i. colum. versicu. sed posito, lib. 2. vbi etiam facit illum tex. singul.

Legatum calicis ecclesiæ relictum.

Ob Dei honorẽ augetur interpretatio testamenti.

Sed attende lector, quantum errãt qui ex d. l. Titia. §. vlti. afferunt piæ causæ deberi in dubio quod est maius, cum aperte ex eo cõtrarium probetur. Nam expresśim loquitur de signo Dei relicto cuipiam tẽplo, in quo non nisi aut aurea, aut argentea tantum dona sint, cũ alias te-

Testator præsumitur legasse secundum conditionẽ ipsius templi.

testator præsumatur fecisse legatum secundū conditionem, ipsius tēpli, per l. sed & si susceperit, §. si libertis, D. de iud. & l. vel vniuersorum, D. de pign. act. ideo & illic cauetur argenteum signum deberi, & ita nūmum ex solitis dari eidem templo, nam si maius dari debuisset, aureū dandum fuisset. Et ita nulla est omnino specialitas in pia causa, quantum ad eam rem pertinet, sicuti etiam scitissime annotauit Imo. sibi cōtrarius, in d. l. si ita sit adscriptum, & ibi latius Ias. col. vlt. D. de lega. i. & Bal. Nouel. in tract. de dote, in sexta parte, in 72. priuilegio, Bened. Cap. consi. 3. circa hoc plura, col. i. Barb. sibi cōtrarius, in d. c iudicante, col. 9. de testa. & Phil. Dec. in l. semper in obscuris, col. 2. D. de reg. iu. Et hanc interpretationē adiuuat tex. in c. ex parte, de cēsib. vbi si votum cuiuspiam mensuræ debeatur, ignoretur tamen qua id mensura solui debeat, cum plures illic sint, satis est solui ad minimā. Quem locum enarrans Panorm. cum intelligeret d. l. Titia, §. vlt. secundum intellectū Bartoli, vt videlicet quod maius est præstari debeat, fauore ecclesiæ, miris modis torquetur, vt contrarium ex dicto c. discutiat.

Nihil speciale hac de re in pia causa.

Votū cuiuspiā mēsura debitū.

Vigesimum sextum Priuilegium.

In puris legatis ad pias causas non habet Falcidia locum, ne per obliquum quidem: nisi pia causa sit hæres instituta; aut detracta Falcidia possit nihilominus adimpleri uoluntas, aut etiā aliud relictū sit ad nōn piā causam, tunc. n. pro rata tantū ex utriusque legato detrahetur, aut deniq; nisi aliud ea de re testator disposuerit.

VIGESIMO SEXTO, de relictis ad pias causas non detrahitur Falcidia, tex. in §. si autem hæres, in authentic. de eccclſ. titu. & in dicta authen. similiter, suprà sæpius allegata, & latè omnes doct. Id quod etiā procedit de iure Pandectarum quando detractione facta, id quod superest non sufficit adimplendam uoluntatem testatoris circa relicta ad pias causas, vt est tex. nota. in l. decem, D. de fideic. libert. quem ad hoc dicit sing. Rom. in

In pijs causis nō detrahitur Falcidia.

Idq; etiam de iure Pandectarū.

in dicta authenti. similiter, col. iii. & Bened. Cap. consil. 86. & si uideatur, col. i. licet tamen gloss. ibi, quam omnes sequuntur dicat indistinctè hoc de iure Digestorum nõ procedere.

Et id quoque procedit, ut uidelicet non detrahatur hoc casu Falcidia, neque mediatè, neque immediatè: uerbi gratia, Sempronius hæres institutus debet soluere legatum Titio, Titius ecclesiæ, certè Sempronius non detrahit Titio: nam illi detrahendo detraheret ecclesiæ, cõtra dictam authent. similiter. & de hoc est bonus text. in simili, in l. cùm dotem maritus, & ibi Paul. Castr. & in l. si seruus, cum seq. D. ad legem Falc. & bene facit l. decem, D. de fideicomm. liberta. & l. ult. §. ult. C. de bonis quæ liber. & in l. si patroni, §. i. D. ad Trebel. & ita in specie tenet Bar. in repetitio. c. Raynaldus, col. cli. uersi. iiii. de testamen. & ante illum, licet non alleget, Bal. in l. auia, §. Titio, per illũ text. D. de condit. & demonst. & in l. cùm tale. §. non est, D. eod. Roman. in dicta authent. similiter, charta antepenult. qui hoc dicit singul. & Corn. ibi, col. ii. ad fin. Idem Roma. in l. Marcellus. & ibi etiam Alex. col. iii. D. ad Trebel. & dictus Roma. consil. 206. licet de communi conclusione, Ang. in dicta l. cùm dotem, & ibi quoque Paul. Castr. in lectu. Padua. & etiam Alex. in d. l. i. §. ad municipium. D. ad legem Falc. & consi. xx. ponderatis his, col. ult. lib. 3. & Benedict. Capra consil. 78. punctus, Buciarellus, col. ult. & consil. 143. punctus, statuto ciuitatis. col. ii. ad fin. & Franc. Aret. consil. 67. diligenter & maturè cõsiderato testamento, col. pen. ubi & ad hoc allegat text. quem dicit ualde not. in l. sed si non seruus, circa medium. D. ad leg. Falc. & Soci. consi. 77. in puncti consultatione, col. 5. uers. restat ergo unũ. lib. 1. & consi. 49. uiso instrumento, col. ult. uersic. confirmo hanc, lib. 4. Philippus Franc. qui & hoc dicit singul. in c. si pater. char. pen. de testa. lib. 6. & Iason in l. i. in i. lect. col. penul. C. de sacrosanct. eccles.

Neque mediate, neque etiam immediate.

Sed hoc ultimũ procedit, quãdo certũ est, legatũ esse peruenturum ad piam causam, secus si incertum, vt quia hæres

Si tamen certũ sit legitum pias causas.

hæres est grauatus restituere piæ causæ sub cõditione,si decesserit sine liberis,ut uoluit Ro.d.cõs.206. in fi.ubi dicit ita sentire Bal. in d.§. Titio, & hoc uidetur sequi Alex.in l.i.§.ad municipiũ,C.ad leg. Falc.& in d.l.si cũ dotẽ.& rursum in d.l.Marcel.ubi dicit pro hoc facere d.l.si nõ seruus,§.ult. D.ad l.Falc.& Corneus in d.authẽ simi liter,& Soci. cõs.115. uidebatur prima consultatione, col.2.uersi.sed ad omnia.lib.4.& ante hos Pau.Ca.cuius non meminerunt,cons. cccxxi.uisis & ponderatis. col. ult.lib.ii.Subiungit tamẽ Alex. quòd hoc casu hæres debet cauere de restituẽdo quod detraxit eueniente conditione,per tex.in l.in lege Falcidia nõ habetur, D.ad leg. Falcid.iũcta l.i.in prin. D.ut leg.no.ca.quod & idẽ repetit.cõs 217.põderatis his,ante si.lib.6.& Bened.Cap.sibi cõtrarius cõs.71.cũ uisis & cõsideratis,col.ulti.fuit simpliciter in ea opi.ut detrahatur,nisi legatũ primo loco relinquatur ecclesiæ,uide Bal.in l.cũ uirũ,alias,eã quã,uer sic.sed pone,C.de fideicõ.Pan.autẽ, ubi supra dicit hoc casu detrahi Falcidiã,ut supra diximus, sed si postea contingat cõdemnationẽ euenire,ita quòd res sit restituẽda piæ causæ,certe nõ est amplius detrahẽda Falcidia,quin debebitur tanquã ex ultimo moriente,per l.codicillis,in fi.prin.D.de usufruct.lega.nõ tamẽ restituẽda est illa Falcidia iam primum detracta ab hærede: & ita cum eo non conuenit Alex.tu uide hic Stepha.Bertrand.consil.357. nume.vii lib.ii.& dicto consi.ccl.num.xv.lib.3.

In legato conditionali ad pias causas,detrahitur Falcidia cautione adhibita.

Nisi primo loco relictum sit pijs causis.

Aut nisi condemnatio restitutionis piæ causæ sit facta.

Falcidia tamen prius ab hærede detracta non restituitur.

Sed quod primo loco dictũ est de relictis ad pias causas nõ detrahi Falcidiã:multis modis intelligẽdũ est. Primo,nisi pia causa fuerit hæres instituta, quia tunc ea pia causa detrahet Falcidiam à legato facto piæ causæ,cum priuilegiatus contra priuilegiatum non utatur priuilegio.ita uoluit Ang.in d.auth.similiter,§.sed & hoc præsenti,in fi.per illum tex.in auth.de sanc.episc.& Saly. in auth.qui rem,C.de sacrosanc.eccl. Alber.in l.si quis ad declinãdam.col.i.in ii.q.C. de epis.& cle. Imo.in d.l.i.§. ad municipiũ.& ibi quoq; Raph.Cum.qui refert idẽ quoque tenuisse Dy.et Alb.Ro.D.ad l.Fal.&Pan.in c.in præsentia.

Nisi etiam pia causa sit hæres instituta.

Priuilegiatus contra priuilegiatum non utitur priuilegio.

ſentia.col.14. vbi dicit ita cõſuluiſſe Franc..de Alber.& ibi etiam Philip.Dec.col.24.de probatio.& rurſum idem Panormita.in c.cum.cauſam,per illum tex.de præbend. Alexand.qui hoc reputat ſingul.in additio . ad Barto.in dicta autenhic.ſimiliter,& Firm.qui & hoc dicit ſingu.in tractatu de epiſcopo,in xxxi.q.4 . partis, lib.iiii uerſicu. quæro an etiam delegati,& Bened. Cap.conſi.lxviii. circa quod etſi uideatur.in tertio dubio, quod eſt in ulti.colum.& iterum conſil.lxxviii.punctus Buciarellus,col.ul. Firmia.in tractatu de epiſcopo,in quarta parte libr.iiii. in xxxi.quæſtione,uerſiculo,quæro etiam de legatis.

Contrariũ ſentientes.

Contrarium tamen tenet Roma.in dicta authen.ſimiliter,char.antepenul.& ibi quoque Corne.colu. ulti.ubi dicit in hanc partẽ conſuluiſſe Franciſ Alber ſicuti uere conſuluit conſil.incipien.quæritur ſi aliquis fecit:quanquàm ab aliis allegatur,conſuluiſſe pro prima parte,idẽ Corne.conſi.cxl.circa hoc,colu. ii.libr.i.ubi ad hoc multa allegat Roma. Iaſon,& Alexand in dicta l. Marcellus, D.ad Trebellia.Alex.in dicto §.ad municipium . & Barbat.in d.repeti.c.Raynaldus,col.cli.uerſicu xxxix.de teſtamen ubi ita dicit ſe cõſuluiſſe.Philip.Franc. in c.ſi pater,char.penult.de teſtamẽt.& Fabi Gochi.in repetit.authent.nouiſſima,in xxiiii.q.princip.uerſicul. ſed utrum eccleſia, C.de inoffic. teſtamen.ubi ita dicit cõſuluiſſe in ciuitate Eugubii Fely.in dicto c. in præſentia,col.xv. de probatio.Mouentur,quia quod dicitur, priuilegiatũ non uti priuilegio,ubi eſt paritas hinc inde priuilegiorũ, per l.ſed & milites, uerſicu.i.& ii. D.de excuſa.tuto.& not.in l.uerũ,§.ſciendũ,cũ l ſequen. D.de minoribus,& l.aſſiduis. D.quĩ potio.in pig.hab. & in l.priuilegia,D. de priuileg.cre.& per Cy.& Ber.in authenti.quas actiones,C.de ſacroſanct.eccleſ.ubi priuilegiatus cõtra priuilegiatum.tum demum non gaudet priuilegio,cum uterque eſt priuilegiatus in ſpecie:ſecus ſi unus eſſet priuilegiatus in ſpecie,alter in genere. Nã qui in ſpecie eſt priuilegiatus,utitur priuilegio aduerſus aliũ,per textũ aper tum in l.ult.D,ex. quibus cauſis maio.ubi minor læſus,

Reſponſio ad cõtraria argumenta.

Vterque priuilegiatus in ſpecie non gaudet priuilegio apud alterum.

ue

uel absens restituitur contra minorem uel absentē, quia uidelicet non est læsus minor uel absens priuilegiatus, quòd aduersus eũ nõ cõpetat restitutio: sicuti & ecclesia nõ præscribit contra ecclesiã, nisi tãto tẽpore quãto priuatus, uidelicet quadraginta annis, quia ecclesia nõ repe ritur actiue priuilegiata in præscriptione, sicut passiue per d. l. vlt. & d. authen. quas actiones, C. de sacros. eccle. & c. auditis, de præscriptionib. & pro hac etiam doctrina est bonus textus in c. ad aures, & ibi not. Panor. in ii. notab. eodem titu. de præscriptio. & in c. cum pro causa, & ibi quoque Panormi. in ij. notab. de senten. excõmunic. At in proposita pia causa, quæ vult deducere Falcidiam, vult uti priuilegio pro generali & cõmuni omnibus: causa autem pia est, quæ negat iure speciali. Et propterea nõ obstat (inquiunt) alii text. in dicto §. sed & hoc præsenti, quia ibi utraque causa reperitur priuilegiata in specie, ut ibi patet. Et, ut alii etiã dicunt, illud ibi procedit, quia expressa prouisio hominis ad pias causas, facit cessare prouisionem legis, etiã ad pias causas, l. & habet, §. cũ quis. D. de precar. & l. ulti. C. de pactis conuentis, cũ similibus.

Ecclesia nõ præscribit aduersus ecclesiam, nisi spatio quadraginta annorum.

Expressa prouisio hominis.

Sed his cõtinuo occurrit Philippus Decius in dicto c. in præsentia, colum. xxiii. & sequent. de probationib. ubi dicit quòd ista declaratio, distinctioq; priuilegiati in specie, & in genere, est cõtra text. in dicto §. sed & hoc præsenti, & ea quæ supra diximus de minore, & absente, & alia similia: in quibus, si recte res attẽdatur, priuilegiatus specialiter in aliqua causa, non uititur priuilegio contra alium priuilegiatum in genere, propter similem eius qualitatem, ut recte patet in casu, de quo ibi per gl. & docto. Monasteriũ enim habet priuilegium, ut excludat substitutum uocatum à testatore, & tamen non utitur priuilegio contra aliud monasterium substitutum, quod quidẽ monasterium substitutum nullũ in illo casu habet priuilegium. Et eodem modo possent induci ea quæ supra dicta sunt. & ratio manifesta uidetur: quia cum priuilegiũ concedatur simpliciter, non debet trahi, ut habeat locũ contra alios pariter priuilegiatos, quia nõ est eadẽ ratio, &

Respõsio ad cõtraria.

Monasteriũ excludit substitutũ à testatore.

Non tamen aliud monasteriũ substitutum.

Priuilegiũ simpliciter conceditur.

& indefinita non æquipollet uniuersali, ubi est diuersa ratio, vt per Dyn. in rubri. de regul. iur. in vi. & per Barto. in l. si pluribus. ff. de leg. ii. Nec obstat d. l. ulti. D. ex quibus causis maio. & dictum c. auditis, de præscriptio. cum similib. quia in illis casibus ille qui priuilegio utitur contra alium priuilegiatum, certat de damno uitando, alter priuilegiatus de de lucro captando: & ideo eius priuilegium nō attenditur, vt declarat Baldus in anthen. perpetua, C. de sacrosanct. eccles. Petrus Anchara. cōs. xxxvi. contra, col. ii. Paul. Castren. consi. 313. ut bene attingatur, circa finē. Angel. Areti. in §. rursus. Institu. de actionib. Præterea quia illud, quod de legato ad pias causas non detrahitur Falcidia, introductum est in fauorē ecclesiæ, uel animæ testatorū, uel alterius piæ causæ: quæ quidem ratio cessat quando ecclesia, aut alia pia causa est instituta hæres, ideo & cessare debet dispositio. Sed & nouissime Lancelot. Polit. in repetitio. l. filium, col. 36. uersicu. circa quartum. C. familiæ ercissund. dicit, longe sibi magis placere primam opinionem, quoniam multo firmius & ualidius est priuilegium commune, quàm speciale, ut not. docto. in l. Centurio, D. de vulga. & pupilla. quod maxime (inquit) uerum est, quando commune priuilegium est in persona illius, cui & speciale concederetur, propterea non esse probandam considerationem eorum, qui secundam partem tenent, quoniā pia causa, quæ vult deducere Falcidiā, duplici causa mouetur. Alia est ius commune, quod etsi non sufficeret, remanet altera, scilicet fauore piæ causæ. respondetq; similiter ad dictam l. ultimam, D. ex quibus causis maiores, quia is cui ibi conceditur restitutio, certat de damno uitando, alter de captando lucro, & ideo in pari causa fauendum est repetitioni, l. non debet, in fi. D. de regu. iur. Et ita per hæc est expedita hæc prima limitatio, ex quibus cōstat non immerito dubitasse gloss. in c. pontifices, in fi. xii. quæstione ii. quid in hoc casu dicendū esset, adeo est dubius.

Indefinita non æquipollet uniuersali.

Priuilegiatus certat de lucro captando nō utitur priuilegio contra aliud priuilegiatum.

Cessante ratione, cessat eius dispositio.

Validius priuilegium cōmune, quàm speciale.

Pia causa dupli ci ratione fulcitur in deducēda Falcidia.

In pari causa fauendū est repetitioni.

Secundo est limitandum, ut uidelicet non detrahatur Falcidia ex testamento ad pias causas, quando si detraheretur,

Non adimpleta pia uoluntate ex rei quo, no detrahitur Falcidia.

retur, non poteſt adimpleri pia voluntas ex eo quod eſſet reliquum. At vbi detracta Falcidia poſſet adimpleri legatum, tunc bene detrahitur Falcidia, vt voluit Barbat. in dicto c. Raynaldus. col. 151. quadrageſimò pondera, de teſtam. per tex. in d. §. ſi autem hæres, in authentic. de eccleſ. tit. & in l. dotem. D. de fideicomm. liberta. Et ita, inquit, non ſunt correcta iura antiqua, ſed tantùm recipiũt limitationem, per dictum §. ſi autẽ hæres. quod etiam voluit Ro. in d. authenti. ſimiliter, col. 3. Sed aduerte, quòd Angelus in l. decem, hoc aliter intelligit, vt videlicet tum demum non detrahatur Falcidia ſecundùm illam auth. ſimiliter, quando non relinquitur legatum piæ cauſæ ad certum & limitatum vſum, ſed ſimpliciter & in genere. Sed ſi relinquatur ad certum & determinatum vſum, puta ad conſtructionem alicuius capellæ, & is vſus explicari poteſt, & perfici cum detractione Falcidiæ, ea certè detrahitur, per dictam l. decem, cum gl. & l. ſi ſeruus, & l. ſequen. cum gl. D. ad leg. Falc. dicit tamen cogitandũ: quia non ponit pro conſtanti. & hoc ſimpliciter refert & reputat ſingul. Alex. in d. l. Marcellus, col. 4. D. ad Trebel. & in l. i. §. ad municipium, col. vlt. D. ad leg. Falcid.

Diſtinctio legati piæ cauſæ ad certum aut incertum uſum relicta.

Limita tertiò, vt procedat quod dictum eſt, non detrahi Falcidiam à legato ad pias cauſas, niſi ei, cui eſt legatũ ad pias cauſas, puta ad alimenta, eſſet etiam relictũ aliud ad non piam cauſam, puta fundus: quia tunc de tali legato fundi tantum detrahitur, quantum ſufficit ad Falcidiam vtriuſque. Ita voluit Ang. in dicta l. ſi ſeruus, per illum textum cum duabus ſequent. & ibi etiam Imol. in l. ex aſſe, & ibi Alex. quem omnino vide, eodem tit. & Alexand. qui hoc dicit notab. in dicta l. Marcellus, & dicto §. ad municipium, quibus locis ſuprà allegauimus, & in additio. ad Bart. in dicta authent. ſimiliter, & Firmia. qui & hoc reputat ſingul. in tract. de epiſcopo, in xxxi. q. quartæ partis, lib. 4. verſic. quæro etiam an de legatis.

Falcidia detrahitur ex legato ad non piã cauſam coniũcto legato ad pias cauſas.

Limita quartò, vt quamuis de huiuſmodi relictis ad pias cauſas nõ detrahatur Falcidia, tamen ex illis, & aliis ad non pias cauſas pro rata tãtùm detrahetur, vt reducantur

Pro rata tamẽ utriuſque, tã ex relictis ad pias cauſas, quàm ad non pias.

tur ad vires patrimonii, verbi gratia, testator habens in bonis quadringenta, legauit quadringēta ad nō pias causas, & centum ad pias, ea centum non debentur integra, sed de illis, atque etiam de quadringentis non piæ causæ deducetur quinta pars vt reducatur ad vires patrimonii, & ita piæ causæ debebantur solum octoginta, & eam quintam partem. s. viginti hæres retinebit, & de quadringentis legatis ad non pias causas detrahet Falcidiam. ita voluit Io. An. in add. Spec. tit. de testam. §. i. uersic. quid in legatum, in fi. Bar. in dicta authen. similiter, in fi. Ang. Imo. Pau. Cast. & Alex. in l. si post missionem, per illum text. D. ad legem Falcid. Angel. & Imol. in l. in ratione, §. quod uulgò, eodem tit. Ang. in l. certarum, §. si miles, eod. tit. Imol. in l. si quis testamento, §. i. D. de lega. i.

Testatore nihil disponente de Falcidia piæ causæ, nec ea detrahitur.

Limita quintò, ut scilicet non detrahatur Falcidia ab huiusmodi legatis ad pias causas, cùm testator nihil de ea redisposuit, nā ipse potest disponere ut detrahatur, ut not. in aut. sed cum testator, C. ad leg. Falcid. & per Socin. consi. 48. consilii, & c. capio primam quæstionē, col. 3. uersicu. quintò confirmatur, lib. i.

Vicesimumseptimum Priuilegium.

Quarta Trebellianica non deducitur ex fideicommisso uniuersali ad pias causas.

Trebellianica an deducatur in pijs causis.

VICESIMOSEPTIMO, non solum non detrahitur Falcidia ex singulis uidelicet legatis, sed nec etiam Trebellianica ex fideicommisso uniuersali, ut uoluerunt Iacob. Bel. Fulgo. & Angel. in dicto §. si autem hæres, in autheu. de eccl. titul. Spec. tit. de instrum. edit. §. compendiose, uersicu. sed cùm deductio, col. ult. Dyn. in l. i. §. filii, D. ad Trebellia. Cy. Bar. Bal. Ang. Saly. qui hanc sententiam dicit in practicam tenendam, & Raphal in dicta authen. similiter, C. ad legem Falcid. Cyn. Ang. & Imol. in l. i. §. ad municipium, D. ad leg. Falcid. Ioan. Cald. consi. 40. quædam mulier, ad fin. in titu. de instrum. Specu.

quia ita dicit fuisse iudicatum,in ti.de inst.edi.§. compendiose,versi.sed cum deductio,Bar.Bal.& Ange.in l. Marcellus,D.ad Trebellianum, Bar.in l.1.in 5.q.5.q. principalis,C.de sacrosan.eccl. Ioan.de Fantzenz. Petrus Anchar.& Domini, in c.si pater,de testamen.lib.6.Barto.in authen.sed etiam in ea, C.ad legem Falci. vbi ita dicit se consuluisse sæpius,& ita de facto consuluit in 6.consil. viso testamento,ad fin.& iterum consi.34. factum tale est, Massius Martini,col.vlt.& consi 56.Bar. condidit testamentum,in tertio dubio,& cons 68.proponitur quòd Iohanellus,colum.2. versi.ex prædictis, Bald. in repetitio. l.i.colum.xv.versic.super decimo quæsito, C.de sacros. eccl.& in l.id quod pauperibus,in 17.q.& in l. si quis ad declinandam,colum.1. & ibi Salyc. qui hoc dicit seruari in practica,& Pau.Castren. C. de episcop.& cleric.idem Bald.in l.vlt. C.eodem tit.& in l.& in epistola, circa medium,C.de fideicommis. Bal.& Ang.in l.auia,§.Titio, D. de conditio.& demonstrat. Bal.l.executorem, C. de excep. rei iudic.& consi.85.quæritur vtrum ille,in prin. libro 1.& consi.99.factum tale est,Nicolaus,lib.2.& consil.171.præmittenda sunt,in fi.lib.3.& consi.8.si codicillaris, libro 4. & consil. 90. hoc capite proponitur quòd Christianus,eodem lib.4. & consi.350.in consulendo, in fi.eod.lib.4.& consi.423.Franciscbinæ quæ decessit, eodem lib.4.vbi dicit eam communem esse opinionem Legistarum,& consi.3.factum tale est,lib.5.& consi 296.factum sic se habet,eodem libro quinto, & consil. 39.uiso testamento,colum.2.eodem lib.v.& consi.328. determinatio,in fin eo. lib.5.Signo. consi.16. factum tale est, reperitur quòd quidam,in 2.q. Iaco. Bel. & Ange. in §. si autem hæres,per illum textum in authentic.de eccl.ti. Angelus in §.si vero expressim,colum.7. in dicta authentica de hæredibus,& Falcid.& in §. sanctissimus, in authentic. de sanctissimis episcopis, & in l. sed si non seruus, D eodem titu. & consi.41. punctus, de quo quæritur, in fin. ubi dicit hanc esse veram, & approbatam opinionem, & iterum consi.59. quidam paterfamilias,

post

post princip. vbi & dicit hãc opinionẽ communiter esse approbatã,& consi.159.Corradus Alber.in fi.Ioan. Calde.consi.40.quædam mulieres,eo.tit.de testamen. Petr. Anch.consi.144.præfatis nominibus, in fi.Anto.Cardin. Floren.Panor.qui hanc dicit esse communẽ opinionem, in c.Raynaldus,col.6.de testament. & consi.59. viso testamento,col.2.versi.item ex alio capite, lib.1.vbi etiam dicit hanc esse cõmunem opinionem, & consil.32.circa duo dubia,col.vlti. in 2.dubio,lib.2. vbi & dicit se vidisse consilia solennium docto.in hãc sententiam, & esse communem opinionẽ doct.vtriusque iuris, Ro.consi.239. in hac re breuis ero,in 2.dubio,vbi hanc quoque dicit esse communẽ opinionem,à qua non esse recedendum, neq; consulendo,neque iudicando, & consi.376. visis dubiis, in primo dubio,& Pet.An.consi.8.hoc initio, difficultas quæstionis,ad fi.Paul.Cast in l.cum dotẽ,in lect.Paduana,D.ad leg.Falci.& consi.304.primum dubiũ,colu.1 lib.1.vbi,ita dicit se semper tenuisse,& consi.12. prima consultatio,col.2.lib.2.& consi.438.de iure communi, in fi. eo.lib.1.tamen non omnino asserit, & consil.67.in causa præsenti, col.2.lib.2.& iterum consi. 102. videndum est primo,col.2.lib.2.& consi.152.viso puncto,in quarto dubio,col.1.& 2.& cõsi.167.præsupposita pro vera,in princ. eo.lib.2.& consi.187.casum istum,ante fi.eo. lib.2.& cõsil.321.visis & consideratis, col.vlti.eod.lib.2. Pe.Bel. in speculo principum,titu.de materia executorum vltimarum voluntatum,§. videamus,col.vlti.Benedic.Cap.qui vbique dicit communiter teneri,conf.18.cum viso & cõsiderato,col.pen.versi quo ad Trebellianicam,& consil. seq.etsi viso & considerato,in princ.& consi.28.punctus fuit quidam,col.vlti.& consi.32. punctus,casus talis est, versi.circa secundũ,et consi.54 punctus,quidã Ang.col. 2.et cõsi.61.cũ visis et consideratis. col. vlt. et consi.66. punctus quidã Bernardus,col.3.et consi.78.pũctus Bonarellus,col.3.et cõsi.seq.pũctus quidã Titius.in fi.et cõsi. 115.cũ prout in facto,col.vlt.Frã. Aret. cõsi.67.diligẽter et mature,col.pe.Barb. consi.58.illud adferã,co.5.lib.3.

Cõmunior hac in re opinio.

& consi.217. ponderatis his. ante si. lib. 6. vbi dicit cõmuniter in practica seruari, Soci. cõsi.77. in præsenti cõsultatione, col.5. versi. restat ergo vnum, lib.1. & cõsi. 80. de duob. principaliter quæritur, col.5. vers. põt aũt dubitari, lib.1. & cõsi.116. non põt negari. col. vlt. eo. lib.1. & consi. 144. diligẽter cõsiderata, col. vlt. eo. lib.1. & cõsi.82. in causa vertẽte, col. pe. versi. sed difficultas, lib.4. Corn. consi. 93. licet posset, col. 2. versi. deueniẽdo, lib.1. vbi hanc dicit esse communẽ opinionem, & iterum consi.168. in hac cõsultatione, col.4. versi. deueniendo ad tertium, eo. lib.2. vbi etiã dicit ita cõmuniter teneri, Ias. in rubr. D. ad Trebel. Stepha. Bertran. consi. 149. viso testamẽto, in vltimo dubio, lib.2. & Lãcel. Polit. in d. l. filium quẽ, loco supra allegato, Philip. Dec. qui & hanc dicit communẽ, consil. 299. in causa mihi commissa, col.2. versi. & aduerte.

Contraria priori sententia.

Sunt tamen multi, & hi quidem maximæ authoritatis, qui tenent contrariam sentẽtiam, videlicet gl. Archid. in additio. & Ioan. Andr. in d. c. si pater, per illum tex. de testamen. lib.6. Inno. in c. si tibi, circa finem, de testament. prout illũ refert Bal. in d. l. & in epistola, C. de fideicom. Ioan. Andr. in additionib. Specula. dicto titu. de instrumen. edit. loco supra allegato. Idem Bal. sibi contrarius post Ioan. Castellio. consi.229. in primo articulo, in secũdo dubio, lib.3. & in authẽtica, sed cum testator, C. ad legem Falcidiã, Ioan. Cald. & Ioan. de Ligna. quos ita consuluisse dicit Saly. in d. authentic. similiter. Iacob. Butri. Rayn. Forl. & Alber. in d. l. si quis ad declinandam, C. de episcopis & clericis. Idem Iacobus & Salycet. qui hanc partem dicit de iure esse veriorem, in d. authen. similiter, & ibi late Roma. sibi contrarius in 40. speciali, vbi hanc rem latissime omnium disputat, & ibi quoque Corn. qui hanc partem dicit esse magis substantialem, aliam tamen benigniorem, & ideo in practica esse sequendam, Oldr. consi.248. præsuppofita consuetudine, in 6. dubio, Iac. Bel. id §. sancimus, in authen. de hæred. & Falcid. Ioan. Cal. & Io. Ligna. qui & hanc partem consuluerunt, sicuti referunt Salyc. & Ro. in d. authen. similiter, Imol. in d. l.

Eaq; de iure verior.

Marcellus, §. quod autem, D. ad Trebel. Vbi etiam dicit in hanc partem consuluisse Fran. de Rampo. Paul. Castr. sibi contrarius, consi. 29. circa primum quæsitum dicendum est testamentum, col. i. lib. i. & consil. 37. viso pūcto, & dubiis suprascriptis, versi. circa quartum, lib. 2. & subdubius in l. cohæredi, §. cum filiæ. D. de vulga. & pupil. & nouissime Iason in dicta l. Marcellus. D. ad Trebel.

Alter hac in re Gordij nodus.

1 Hic est alter Gordii nodus, cui soluendo non satis esset vnius Alexādri gladius, adeo enim latentes sunt inexplicabilesq; in eo recessus, vt in vtramuis partem te vertas, quid tibi diffiniendū sit nescias. Sunt text. in vtranq; partē. sunt & rationes prope infinitæ, quæ te facile possunt huc vel illuc impellere, vt non temere Paul. Castr. super hac re cōsultus veritus suum iudiciū interponere consuluerit partibus cōtrouersiā potius cōcordia quàm iudicio finirent, iuxta c. i. de mutuis peti. ita fecit cōsi. 53. viso dicto testamento, in fi. libr. i. Sed & hoc subdubius loquitur consi. 88. dubitatio vertitur, col. vlti. eo. lib. i. & cōsil. 338. de iure cōmuni, in fi. eo. lib. i. & Corne. consi. 322. ardua plurimum, in fi lib. 3. & etiam consi. 307. in hac cōsultatione, ad fi. lib. 4. Verum, vt diximus, prima sentētia communior est, &, vt fatentur aduersarii, consultatione obseruatur. Ideoq; & illam sequendam esse arbitramur. Nam si de interpretatione legis quæratur, inspiciendum est quo iure ciuitatis retrò in huiusmodi casibus vsa est, optima enim est legum interpres consuetudo, obtinetq; vim legis in ambiguitatib. quæ ex legibus proficiscūtur, l. si de interpretatione, & l. nam Imperator, D. de legib.

Autoris sententia.

Optima legum interpres cōsuetudo.

Vicesimumoctauum priuilegium.

canonica portio non habet locum in relictis generaliter pauperibus, uel sine loci determinatione.

Quarta debita ecclesiæ parochiali.

VICESIMOOCTAVO, de relictis pauperibus non detrahitur quarta, quæ debetur ecclesiæ parochiali, vel episcopo, vt est gloss. singu. quam omnes sequuntur in c. 2. de

Quarta episcopalis.

hæres est grauatus restituere piæ causæ sub cōditione, si decesserit sine liberis, ut uoluit Ro. d. cōs. 206. in fi. ubi dicit ita sentire Bal. in d. §. Titio, & hoc uidetur sequi Alex. in l. i. §. ad municipiū, C. ad leg. Falc. & in d. l. si cū dote. & rursum in d. l. Marcel. ubi dicit pro hoc facere d. l. si nō seruus, §. ult. D. ad l. Falc. & Corneus in d. authē similiter, & Soci. cōs. 115. uidebatur prima consultatione, col. 2. uersi. sed ad omnia. lib. 4. & ante hos Pau. Ca. cuius non meminernut, cons. cccxxi. uisis & ponderatis. col. ult. lib. ii. Subiungit tamē Alex. quōd hoc casu hæres debet cauere de restituēdo quod detraxit eueniente conditione, per tex. in l. in lege Falcidia nō habetur, D. ad leg. Falcid. iūcta l. i. in prin. D. ut leg. no. ca. quod & idē repetit. cōs 217. pōderatis his, ante si. lib. 6. & Bened. Cap. sibi cōtrarius cōs. 71. cū uisis & cōsideratis, col. ulti. fuit simpliciter in ea opi. ut detrahatur, nisi legatū primo loco relinquatur ecclesiæ, uide Bal. in l. cū uirū, alias, eā quā, uersic. sed pone, C. de fideicō. Pan. autē, ubi supra dicit hoc casu detrahi Falcidiā, ut supra diximus, sed si postea contingat cōdemnationē euenire, ita quòd res sit restituēda piæ causæ, certe nō est amplius detrahēda Falcidia, quin debebitur tanquā ex ultimo moriente, per l. codicillis, in fi. prin. D. de usufruct. lega. nō tamē restituēda est illa Falcidia iam primum detracta ab hærede: & ita cum eo non conuenit Alex. tu uide hic Stepha. Bertrand. consil. 357. nume. vii lib. ii. & dicto consi. ccl. num. xv. lib. 3.

In legato conditionali ad pias causas, detrahitur Falcidia cautione adhibita.

Nisi primo loco relictum sit pijs causis.

Aut nisi condemnatio restitutionis piæ causæ sit facta.

Falcidia tamen prius ab hærede detracta non restituitur.

Sed quod primo loco dictū est de relictis ad pias causas nō detrahi Falcidiā: multis modis intelligēdū est. Primo, nisi pia causa fuerit hæres instituta, quia tunc ea pia causa detrahet Falcidiam à legato facto piæ causæ, cum priuilegiatus contra priuilegiatum non utatur priuilegio. ita uoluit Ang. in d. auth. similiter, §. sed & hoc præsenti, in fi. per illum tex. in auth. de sanc. episc. & Saly. in auth. qui rem, C. de sacrosanc. eccl. Alber. in l. si quis ad declinādam. col. i. in ii. q. C. de epis. & cle. Imo. in d. l. i. §. ad municipiū. & ibi quoq; Raph. Cum. qui refert idē quoque tenuisse Dy. et Alb. Ro. D. ad l. Fal. & Pan. in c. in præsentia.

Nisi etiam pia causa sit hæres instituta.

Priuilegiatus contra priuilegiatum non utitur priuilegio.

ſentia.col.14. vbi dicit ita cõſuluiſſe Franc..de Alber.& ibi etiam Philip.Dec.col.24.de probatio.& rurſum idem Panormita.in c.cum.cauſam,per illum tex.de præbend. Alexand.qui hoc reputat ſingul.in additio. ad Barto.in dicta autenhic.ſimiliter,& Firm.qui & hoc dicit ſingu.in tractatu de epiſcopo,in xxxi.q.4. partis, lib.iiii uerſicu. quæro an etiam delegati,& Bened. Cap.conſi.lxviii.circa quod etſi uideatur.in tertio dubio, quod eſt in ulti.colum.& iterum conſil.lxxviii.punctus Buciarellus,col.ul. Firmia.in tractatu de epiſcopo,in quarta parte libr.iiii. in xxxi.quæſtione,uerſiculo,quæro etiam de legatis.

Contrariũ ſentientes.

Contrarium tamen tenet Roma.in dicta authen.ſimiliter,char.antepenul.& ibi quoque Corne.colu. ulti.ubi dicit in hanc partẽ conſuluiſſe Franciſ Alber ſicuti uere conſuluit conſil.incipien.quæritur ſi aliquis fecit:quanquàm ab aliis allegatur,conſuluiſſe pro prima parte,idẽ Corne.conſi.cxl.circa hoc,colu. ii.libr.i.ubi ad hoc multa allegat Roma.Iaſon,& Alexand in dicta l. Marcellus, D.ad Trebellia.Alex.in dicto §.ad municipium. & Barbat.in d.repeti.c.Raynaldus,col.cli.uerſicu xxxix.de teſtamen ubi ita dicit ſe cõſuluiſſe.Philip.Franc. in c.ſi pater,char.penult.de teſtamẽt.& Fabi Gochi.in repetit.authent.nouiſſima,in xxiiii.q.princip.uerſicul. ſed utrum eccleſia,C.de inoffic. teſtamen.ubi ita dicit cõſuluiſſe in ciuitate Eugubii Fely.in dicto c. in præſentia,col.xv. de probatio.Mouentur.quia quod dicitur, priuilegiatũ non uti priuilegio,ubi eſt paritas hinc inde priuilegiorũ, per l.ſed & milites, uerſicu.i.& ii. D.de excuſa.tuto.& not.in l.uerũ,§.ſciendũ,cũ l ſequen. D.de minoribus,& l.aſſiduis. D.quĩ potio.in pig.hab. & in l.priuilegia,D. de priuileg.cre.& per Cy.& Ber.in authenti.quas actiones,C.de ſacroſanct.eccleſ.ubi priuilegiatus cõtra priuilegiatum.tum demum non gaudet priuilegio,cum uterque eſt priuilegiatus in ſpecie:ſecus ſi unus eſſet priuilegiatus in ſpecie,alter in genere. Nã qui in ſpecie eſt priuilegiatus,utitur priuilegio aduerſus aliũ,per textũ aper tum in l.ult.D,ex. quibus cauſis maio.ubi minor læſus,

Reſponſio ad cõtraria argumenta.

Vterque priuilegiatus in ſpecie non gaudet priuilegio apud alterum.

ue

uel absens restituitur contra minorem uel absentẽ, quia uidelicet non est læsus minor uel absens priuilegiatus, quòd aduersus eũ nõ cõpetat restitutio: sicuti & ecclesia nõ præscribit contra ecclesiã, nisi tãto tẽpore quãto priuatus, uidelicet quadraginta annis, quia ecclesia nõ reperitur actiue priuilegiata in præscriptione, sicut passiue per d l.vlt. & d. authen. quas actiones, C. de sacros. eccle. & c. auditis, de præscriptionib. & pro hac etiam doctrina est bonus textus in c. ad aures, & ibi not. Panor. in ii. notab. eodem titu. de præscriptio. & in c. cum pro causa, & ibi quoque Panormi. in ij. notab. de senten. excõmunic.

Ecclesia nõ præscribit aduersus ecclesiam, nisi spatio quadraginta annorum.

At in proposita pia causa, quæ vult deducere Falcidiam, vult uti priuilegio pro generali & cõmuni omnibus: causa autem pia est, quæ negat iure speciali. Et propterea nõ obstat (inquiunt) alii text. in dicto §. sed & hoc præsenti, quia ibi utraque causa reperitur priuilegiata in specie, ut ibi patet. Et, ut alii etiã dicunt, illud ibi procedit, quia expressa prouisio hominis ad pias causas, facit cessare prouisionem legis, etiã ad pias causas, l. & habet, §. cũ quis. D. de precar. & l. ulti. C. de pactis conuentis, cũ similibus.

Expressa prouisio hominis.

Sed his cõtinuo occurrit Philippus Decius in dicto c. in præsentia, colum. xxiii. & sequent. de probationib ubi dicit quòd ista declaratio, distinctioq; priuilegiati in specie, & in genere, est cõtra text. in dicto §. sed & hoc præsenti, & ea quæ supra diximus de minore, & absente, & alia similia: in quibus, si recte res attẽdatur, priuilegiatus specialiter in aliqua causa, non uititur priuilegio contra alium priuilegiatum in genere, propter similem eius qualitatem, ut recte patet in casu, de quo ibi per gl. & docto. Monasteriũ enim habet priuilegium, ut excludat substitutum uocatum à testatore, & tamen non utitur priuilegio contra aliud monasterium substitutum, quod quidẽ monasterium substitutum nullũ in illo casu habet priuilegium. Et eodem modo possent induci ea quæ supra dicta sunt. & ratio manifesta uidetur: quia cum priuilegiũ concedatur simpliciter, non debet trahi, ut habeat locũ contra alios pariter priuilegiatos, quia nõ est eadẽ ratio, &

Respõsio ad cõtraria.

Monasteriũ excludit substitutũ à testatore. Non tamen aliud monasteriũ substitutum.

Priuilegiũ simpliciter conceditur.

& indefinita non æquipollet uniuersali, ubi est diuersa ratio, vt per Dyn. in rubri. de regul. iur. in vi. & per Barto. in l. si pluribus. ff. de leg. ii. Nec obstat d. l. ulti. D. ex quibus causis maio. & dictum c. auditis, de præscriptio. cum similib. quia in illis casibus ille qui priuilegio utitur contra alium priuilegiatum, certat de damno uitando, alter priuilegiatus de de lucro captando: & ideo eius priuilegium nō attenditur, vt declarat Baldus in anthen. perpetua, C. de sacrosanct. eccles. Petrus Anchara. cōs. xxxvi. contra, col. ii. Paul. Castren. consi. 313. ut bene attingatur, circa finē. Angel. Areti. in §. rursus. Institu. de actionib. Præterea quia illud, quod de legato ad pias causas non detrahitur Falcidia, introductum est in fauorē ecclesiæ, uel animæ testatorū, uel alterius piæ causæ: quæ quidem ratio cessat quando ecclesia, aut alia pia causa est instituta hæres, ideo & cessare debet dispositio. Sed & nouissime Lancelot. Polit. in repetitio. l. filium, col. 36. uersicu. circa quartum. C. familiæ ercíscund. dicit, longe sibi magis placere primam opinionem, quoniam multo firmius & ualidius est priuilegium commune, quàm speciale, ut not. docto. in l. Centurio, D. de vulga. & pupilla. quod maxime (inquit) uerum est, quando commune priuilegium est in persona illius, cui & speciale concederetur, propterea non esse probandam considerationem eorum, qui secundam partem tenent, quoniā pia causa, quæ vult deducere Falcidiā, duplici causa mouetur. Alia est ius commune, quod etsi non sufficeret, remanet altera, scilicet fauore piæ causæ. respondetq; similiter ad dictam l. ultimam, D. ex quibus causis maiores, quia is cui ibi conceditur restitutio, certat de damno uitando, alter de captando lucro, & ideo in pari causa fauendum est repetitioni, l. non debet, in fi. D. de regu. iur. Et ita per hæc est expedita hæc prima limitatio, ex quibus cōstat non immerito dubitasse gloss. in c. pontifices, in fi. xii. quæstione ii. quid in hoc casu dicendū esset, adeo est dubius.

Indefinita non æquipollet uniuersali.

Priuilegiatus certans de lucro captando nō utitur priuilegio contra aliud priuilegiatum.

Cessante ratione, cessat eius dispositio.

Validius priuilegium cōmune, quàm speciale.

Pia causa dupli ci ratione fulcitur in deducēda Falcidia.

In pari causa fauendū est repetitioni.

Secundo est limitandum, ut uidelicet non detrahatur Falcidia ex testamento ad pias causas, quando si detraheretur,

Non adimpleta pia uoluntate ex rei quo, no detrahitur Falcidia.

retur,non poteſt adimpleri pia voluntas ex eo quod eſſet reliquum. At vbi detracta Falcidia poſſet adimpleri legatum,tunc bene detrahitur Falcidia,vt voluit Barbat. in dicto c. Raynaldus. col. 151. quadrageſimò pondera, de teſtam.per tex.in d.§. ſi autem hæres,in authentic. de eccleſ.tit.& in l.dotem.D.de fideicomm. liberta. Et ita,inquit,non ſunt correcta iura antiqua,ſed tantùm recipiũt limitationem,per dictum §. ſi autẽ hæres.quod etiam voluit Ro.in d.authenti.ſimiliter, col.3.Sed aduerte,quòd Angelus in l.decem, hoc aliter intelligit, vt videlicet tum demum non detrahatur Falcidia ſecundùm illam auth. ſi militer, quando non relinquitur legatum piæ cauſæ ad certum & limitatum vſum, ſed ſimpliciter & in genere. Sed ſi relinquatur ad certum & determinatum vſum, puta ad conſtructionem alicuius capellæ, & is vſus explicari poteſt,& perfici cum detractione Falcidiæ,ea certè detrahitur,per dictam l.decem, cum gl.& l.ſi ſeruus,& l.ſequen.cum gl.D.ad leg.Falc. dicit tamen cogitandũ.quia non ponit pro conſtanti. & hoc ſimpliciter refert & reputat ſingul. Alex.in d.l.Marcellus,col.4.D.ad Trebel.& in l.i.§.ad municipium,col. vlt.D.ad leg.Falcid.

Diſtinctio legati piæ cauſæ ad certum aut incertum uſum relicta.

Limita tertiò,vt procedat quod dictum eſt, non detrahi Falcidiam à legato ad pias cauſas, niſi ei,cui eſt legatũ ad pias cauſas,puta ad alimenta, eſſet etiam relictũ aliud ad non piam cauſam, puta fundus:quia tunc de tali legato fundi tantum detrahitur, quantum ſufficit ad Falcidiam vtriuſque. Ita voluit Ang.in dicta l.ſi ſeruus, per illum textum cum duabus ſequent. & ibi etiam Imol.in l. ex aſſe,& ibi Alex.quem omnino vide,eodem tit. & Alexand.qui hoc dicit notab. in dicta l.Marcellus,& dicto §. ad municipium,quibus locis ſuprà allegauimus,& in additio.ad Bart.in dicta authent. ſimiliter, & Firmia. qui & hoc reputat ſingul.in tract. de epiſcopo,in xxxi.q.quartæ partis,lib.4.verſic.quæro etiam an de legatis.

Falcidia detrahitur ex legato ad non piã cauſam coniũcto legato ad pias cauſas.

Limita quartò , vt quamuis de huiuſmodi relictis ad pias cauſas nõ detrahatur Falcidia, tamen ex illis,& aliis ad non pias cauſas pro rata tãtùm detrahetur,vt reducantur

Pro rata tamẽ utriuſque,tã ex relictis ad pias cauſas, quàm ad non pias.

tur ad vires patrimonii, verbi gratia, testator habens in bonis quadringenta, legauit quadringēta ad nō pias causas, & centum ad pias, ea centum non debentur integra, sed de illis, atque etiam de quadringentis non piæ causæ deducetur quinta pars vt reducatur ad vires patrimonii, & ita piæ causæ debebantur solum octoginta, & eam quintam partem. s. viginti hæres retinebit, & de quadringentis legatis ad non pias causas detrahet Falcidiam. ita voluit Io. An. in add. Spec. tit. de testam. §. i. uersic. quid in legatum, in fi. Bar. in dicta authen. similiter, in fi. Ang. Imo. Pau. Cast. & Alex. in l. si post missionem, per illum text. D. ad legem Falcid. Angel. & Imol. in l. in ratione, §. quod uulgò, eodem tit. Ang. in l. certarum, §. si miles, eod. tit. Imol. in l. si quis testamento, §. i. D. de lega. i.

Testatore nihil disponente de Falcidia piæ causæ, nec ea detrahitur.

Limita quintò, ut scilicet non detrahatur Falcidia ab huiusmodi legatis ad pias causas, cùm testator nihil de ea redisposuit, nā ipse potest disponere ut detrahatur, ut not. in aut. sed cum testator, C. ad leg. Falcid. & per Socin. consi. 48. consilii, & c. capio primam quæstionē, col. 3. uersicu. quintò confirmatur, lib. i.

Vicesimumseptimum Priuilegium.

Quarta Trebellianica non deducitur ex fideicommisso uniuersali ad pias causas.

Trebellianica an deducatur in pijs causis.

VICESIMOSEPTIMO, non solum non detrahitur Falcidia ex singulis uidelicet legatis, sed nec etiam Trebellianica ex fideicommisso uniuersali, ut uoluerunt Iacob. Bel. Fulgo. & Angel. in dicto §. si autem hæres, in autheu. de eccl. titul. Spec. tit. de instrum. edit. §. compendiose, uersicu. sed cùm deductio, col. ult. Dyn. in l. i. §. filii, D. ad Trebellia. Cy. Bar. Bal. Ang. Saly. qui hanc sententiam dicit in practicam tenendam, & Raphal in dicta authen. similiter, C. ad legem Falcid. Cyn. Ang. & Imol. in l. i. §. ad municipium, D. ad leg. Falcid. Ioan. Cald. consi. 40. quædam mulier, ad fin. in titu. de instrum. Specu.

qui

quia ita dicit fuisse iudicatum,in ti.de inst.edi.§. compendiose,versi.sed cum deductio,Bar.Bal.& Ange.in l.Marcellus,D.ad Trebellianum, Bar.in l.1.in 5.q.5.q. principalis,C.de sacrosan.eccl.Ioan.de Fantzenz.Petrus Anchar.& Domini, in c.si pater,de testamen.lib.6.Barto.in authen.sed etiam in ea, C.ad legem Falci. vbi ita dicit se consuluisse sæpius,& ita de facto consuluit in 6.consil. viso testamento,ad fin.& iterum consi.34. factum tale est, Massius Martini,col.vlt.& consi 56.Bar. condidit testamentum,in tertio dubio,& cons 68.proponitur quòd Iohanellus,colum.2. versi.ex prædictis, Bald. in repetitio: l.1.colum.xv.versic.super decimo quæsito, C.de sacros. eccl.& in l.id quod pauperibus,in 17.q.& in l. si quis ad declinandam,colum.1. & ibi Salyc. qui hoc dicit seruari in practica,& Pau.Castren. C. de episcop.& cleric.idem Bald.in l.vlt.C.eodem tit.& in l.& in epistola, circa medium,C.de fideicommiss.Bal.& Ang.in l.auia,§.Titio, D. de conditio.& demonstrat.Bal.l.executorem, C. de excep. rei iudic.& consi.85.quæritur vtrum ille,in prin.libro 1.& consi.99.factum tale est,Nicolaus,lib.2.& consil.171.præmittenda sunt,in fi.lib.3.& consi.8.si codicillaris, libro 4. & consil. 90. hoc capite proponitur,quòd Christianus,eodem lib.4. & consi.350.in consulendo, in fi.eod.lib.4.& consi.423.Franciscbinæ quæ decessit, eodem lib.4.vbi dicit eam communem esse opinionem Legistarum,& consi.3.factum tale est,lib.5.& consi.296.factum sic se habet,eodem libro quinto, & consil. 39.uiso testamento,colum.2.eodem lib.v.& consi.328. determinatio,in fin eo. lib.5.Signo. consi.16. factum tale est, reperitur quòd quidam,in 2.q. Iaco. Bel. & Ange. in §. si autem hæres,per illum textum in authentic.de eccl.ti. Angelus in §.si vero expressim,colum.7. in dicta authentica de hæredibus,& Falcid.& in §. sanctissimus, in authentic. de sanctissimis episcopis, & in l. sed si non seruus, D eodem titu. & consi.41. punctus, de quo quæritur, in fin. ubi dicit hanc esse veram, & approbatam opinionem, & iterum consi.59. quidam paterfamilias,

post

post princip. vbi & dicit hāc opinionē communiter esse approbatā,& consi.159.Corradus Alber.in fi.Ioan. Calde.consi.40.quædam mulieres,eo.tit.de testamen. Petr. Anch.consi.144.præfatis nominibus, in fi. Anto.Cardin. Floren.Panor.qui hanc dicit esse communē opinionem, in c. Raynaldus,col.6.de testament. & consi.59. viso testamento,col.2.versi.item ex alio capite, lib.i.vbi etiam dicit hanc esse cōmunem opinionem, & consil.32.circa duo dubia,col.vlti. in 2.dubio,lib.2. vbi & dicit se vidisse consilia solennium docto. in hāc sententiam, & esse communem opinionē doct.vtriusque iuris, Ro.consi.239. in hac re breuis ero,in 2.dubio,vbi hanc quoque dicit esse communē opinionem,à qua non esse recedendum, neq; consulendo,neque iudicando, & consi.376. visis dubiis, in primo dubio,& Pet.An.consi.8.hoc initio, difficultas quæstionis,ad fi.Paul.Cast in l.cum dotē,in lect.Paduana,D.ad leg. Falci.& consi.304.primum dubiū,colu.i lib. i.vbi,ita dicit se semper tenuisse,& consi.12. prima consultatio,col.2.lib.2.& consi.438.de iure communi, in fi. eo.lib.i.tamen non omnino asserit, & consil.67.in causa præsenti, col.2.lib.2.& iterum consi. 102. videndum est primo,col.2.lib.2.& consi.152.viso puncto,in quarto dubio,col.i.& 2.& cōsi.167.præsupposita pro vera,in princ. eo. lib.2.& consi.187.casum illum,ante fi.eo. lib.2.& cōsil.321.visis & consideratis, col.vlti.eod.lib.2. Pe. Bel. in speculo principum,titu.de materia executorum vltimarum voluntatum,§. videamus,col.vlti.Benedic.Cap.qui vbique dicit communiter teneri,cons.18.cum viso & cōsiderato,col.pen.versi.quo ad Trebellianicam,& consil. seq.etsi viso & considerato,in princ.& consi.28.punctus fuit quidam,col.vlti.& consi.32. punctus,casus talis est, versi.circa secundū,et consi.54 punctus,quidā Ang.col. 2.et cōsi.61.cū visis et consideratis. col. vlt. et consi.66. punctus quidā Bernardus,col.3.et consi.78.pūctus Bonarellus,col.3.et cōsi.seq.pūctus quidā Titius.in fi.et cōsi. 115.cū prout in facto,col.vlt.Frā. Aret. cōsi.67.diligēter et mature,col.pe.Barb. consi.58.illud adferā,co.5.lib.3.

Cōmunior hæc in re opinio.

E let consi.

& consi.217.ponderatis his.ante fi.lib.6.vbi dicit cōmuniter in practica seruari, Soci. cōsi.77. in præsenti cōsultatione, col.5.versi. restat ergo vnum, lib.i.& cōsi.80. de duob.principaliter quæritur, col.5.vers.pōt aūt dubitari, lib.i.& cōsi.116.non pōt negari.col.vlt.eo.lib.i.& consi. 144.diligēter cōsiderata, col.vlt.eo.lib.1.& cōsi.82.in causa vertēte, col.pe.versi.sed difficultas, lib.4.Corn.consi. 93.licet posset, col.2.versi.deueniēdo, lib.1.vbi hanc dicit esse communē opinionem, & iterum consi.168.in hac cōsultatione, col.4.versi. deueniendo ad tertium, eo.lib.2. vbi etiā dicit ita cōmuniter teneri, Ias.in rubr.D.ad Trebel.Stepha.Bertran.consi. 149. viso testamēto, in vltimo dubio, lib.2.& Lācel. Polit.in d.l.filium quē, loco supra allegato, Philip. Dec.qui & hanc dicit communē, consil. 299.in causa mihi commissa, col.2.versi.& aduerte.

Contraria priori sententia.

Sunt tamen multi, & hi quidem maximæ authoritatis, qui tenent contrariam sentētiam, videlicet gl. Archid.in additio.& Ioan.Andr.in d.c.si pater, per illum tex. de testamen.lib.6.Inno.in c.si tibi, circa finem, de testament. prout illū refert Bal.in d.l.& in epistola, C.de fideicom. Ioan.Andr.in additionib. Specula. dicto titu. de instrumen.edit.loco supra allegato. Idem Bal. sibi contrarius post Ioan.Castellio consi.229.in primo articulo, in secūdo dubio, lib.3.& in authētica, sed cum testator, C.ad legem Falcidiā, Ioan.Cald.& Ioan.de Ligna.quos ita consuluisse dicit Saly.in d. authentic.similiter.Iacob.Butri. Rayn.Forl.& Alber.in d.l. si quis ad declinandam, C.de episcopis & clericis. Idem Iacobus & Salycet. qui hanc partem dicit de iure esse veriorem, in d.authen.similiter, & ibi late Roma.sibi contrarius in 40.speciali, vbi hanc rem latissime omnium disputat, & ibi quoque Corn.qui hanc partem dicit esse magis substantialem, aliam tamen benigniorem, & ideo in practica esse sequendam, Oldr. consi.248. præsupposita consuetudine, in 6. dubio, Iac. Bel.id §. sancimus, in authen. de hæred.& Falcid. Ioan. Cal.& Io.Ligna.qui & hanc partem consuluerunt, sicuti referunt Salyc.& Ro.in d.authen.similiter, Imol.in d.l.

Eaq; de iure uerior.

Marcellus,

Marcellus,§. quod autem, D. ad Trebel. Vbi etiam dicit in hanc partem consuluisse Fran.de Rampo. Paul. Castr. sibi contrarius,consi.29. circa primum quæsitum dicendum est testamentum,col.i.lib.i.& consil. 37.viso pũcto, & dubiis suprascriptis,versi.circa quartum,lib.2.& subdubius in l.cohæredi,§.cum filiæ. D.de vulga.& pupil.& nouissime Iason in dicta l.Marcellus. D.ad Trebel.

Alter hac in re Gordij nodus.

Hic est alter Gordii nodus, cui soluendo non satis esset vnius Alexãdri gladius, adeo enim latentes sunt inexplicabilesq; in eo recessus, vt in vtramuis partem te vertas,quid tibi diffiniendũ sit nescias. Sunt text.in vtranq; partẽ.sunt & rationes prope infinitæ,quæ te facile possunt huc vel illuc impellere, vt non temere Paul. Castr. super hac re cõsultus veritus suum iudiciũ interponere consuluerit partibus cõtrouersiã potius cõcordia quàm iudicio finirent,iuxta c.i.de mutuis peti.ita fecit cõsi.53. viso dicto testamento,in fi.libr.i. Sed & hoc subdubius loquitur consi.88.dubitatio vertitur,col.vlti.eo.lib.i.& cõsil.338.de iure cõmuni,in fi.eo.lib.i. & Corne.consi.322. ardua plurimum,in fi lib.3. & etiam consi.307.in hac cõsultatione,ad fi.lib.4. Verum, vt diximus, prima sentẽtia communior est,&, vt fatentur aduersarii, consultatione obseruatur. Ideoq; & illam sequendam esse arbitramur. Nam si de interpretatione legis quæratur,inspiciendum est quo iure ciuitatis retro in huiusmodi casibus vsa est, optima enim est legum interpres consuetudo,obtinetq; vim legis in ambiguitatib. quæ ex legibus proficiscũtur, l.si de interpretatione, & l.nam Imperator, D.de legib.

Autoris sententia.

Optima legum interpres cõsuetudo.

Vicesimumoctauum priuilegium.

canonica portio non habet locum in relictis generaliter pauperibus, uel sine loci determinatione.

Quarta debita ecclesiæ parochiali.

Quarta episcopalis.

VICESIMOOCTAVO, de relictis pauperibus non detrahitur quarta, quæ debetur ecclesiæ parochiali, vel episcopo, vt est gloss. singu. quam omnes sequuntur in c.

 2.de

2.de sepul.quæ licet loquatur de canonica parochiali tā tum,idem tamen debet intelligi de episcopali, quia pari ficatur in iure,& priuilegio,per c.vlti.de testa.& illā facit lingul. Francis.Are.in l.i.col.vlti.in 16.priuilegio pia rum causarum,C.de sacrosanct.eccle. Sed & alia similis in dicto c.si pater,in verbo, Trebellianicæ, de testamen. lib.6.& est bonus textus in l.si quis ad declinandam, C. de episcop.& cleric.vbi dicitur, quòd de relictis pauperi bus nihil detrahit episcopus.vbi & Bald. super hoc multa dicit, quæ ibi sunt obuia omnib. Sed hoc licet, vt iam diximus,Franc.Aret. reponat inter priuilegia pię causę, non tamen competit cæteris causis piis, vt plene not. in c.officii,& in cap.requisisti, vbi est text.de testamen. & per Bart. consi.463. de omni relicto,lib.2. Quin nec hoc semper competit, nec omnibus relictis factis pauperib. sed demum tantum,quando relinquitur pauperibus generaliter,& sine determinatione loci, secus si relinquatur pauperibus certi loci,quia tūc debetur canonica portio,vt voluit Ioan. Andr. & post eum Panormit.in dicto c.officii,& idem Ioan. And. Anto. Panor. & alii in dicto c.2.de sepul.ipse Ioan. And. in c.dudum,col.2.in verbo, pauperum,de conuer.coniug. & Bal.in l.si quis ad declinandam,C.de episc.& cleric.& consi.5.quidā ciues, lib. i.& consi.500.eodemq; vlti.illa verba,in fi.lib.2.& cons. 259.super primo puncto,lib.4.& Angel.consi.117.in canonica portione.in primo dubio,& iterū in vlti. & Card. Flo.consi.121.ad primum respondeo,& Bene.Cap.cons. 25.cum de pluribus quæratur,col.vlti.& consi.160. cum vt præsupponitur, in primo & secundo dubio, Socin. in l.quidam relegatus, col.5. D.de rebus dubiis. Tu tamen vide omnino Baldum in authen. similiter, & in dicta l. si quis ad declinandam,& consi.131.quando testator, libr. 5.& latissime Roma.consi.477.in casu propositæ consultationis,colum.3. & Cardi. Florent.consil.13.in ciuitate Vrbinatensi.

Relictum pauperibus generaliter.

Vicesi-

Vicesimumnonum priuilegium.

Per ingressum monasterij censetur quis habilis ad succedendum.

VICESIMONONO, licet filius illegitimus nõ possit hæres à patre institui, l. vlti. D. de his quibus vt indig. nec ẽt substitui, l. is qui, D. de vulga. & pupil. potest tamen institui qui pium locum, id est, monasterium ingressus est, vt singulariter voluit Guliel. Cu. in l. i. C. de sacrosanct. ecclef. mouetur primo, quia ingressus monasterium omnẽ maculam, & ita etiam illegitimitatem, vt vocant, abstersit, per textum in authenti. de monac. in prin. Item quia oblatus curiæ principis tẽporalis cẽsetur legitimari quo ad successionẽ offerentis, l. cõmuniũ, C. de nat. li. cõ si. ergo fortius si sit oblatus curiæ principis cęlestis. Denique quia cum apud talẽ illegitimũ non sit remãsura hæreditas, sed confestim trãsitura in monasterium, per authent. ingressi, C. de sacrosanct. eccles. satis censeri is debet capax, cũ nõ capiat vt ipse sibi cõmodum priuatim afferat, sed aliis, quo quidẽ casu is, qui alias est incapax, institui põt, per textũ in l. cogi, §. is, qui solidũ. D. ad Trebellia. Et hoc dictũ Guliel. pro singul. sequitur Ro. in d. authẽ. similiter, in sexto speciali vltimarũ voluntatũ, & Soci. in d. regula 310. in 39. priuilegio. Qui tamen limitãt vt procedat quo ad successionẽ, de qua re etiã loquitur Gulie. Cu. non autẽ ad hoc vt possit illegitimus, ingressus monasteriũ, obtinere beneficia sine dispẽsione per c. i. de filiis presbyter. sequitur item & dicit singul. Alex. consil. 121. viso themate, col. vlti. lib. i. quod repetitũ est consil. 35. super cõtentis, lib. 3. Sed idem voluit Firmia. loquens in omni capace ingrediẽte monasteriũ, in tractatu de episcopo, in 31. q. 4. partis, lib. 4. versi. & sciendum quòd legatum, vbi ad hoc allegat Bar. in l. intercedit. D. de condi. & demonstra. vbi tamen hoc nõ dicit, sed illud tantum, quòd per ingressum monasterii non efficitur quis in capax legati, per l. Deo nobis, C. de episcop. & cleric.

Illegitimus filius.

Idem ingrediẽs monasterium.

Illegitimitas abstersa per ingressum monasterij.

Oblatus curiæ principis.

Incapax institui potest.

Illegitimus, ingressus monasterium, non obtinet beneficia sine dispensatione.

Non fit tamen incapax legati.

Tricesimum priuilegium.

Filius ingrediens monasterium abstergit omnem macu lam contractam ante ingressum.

Ingratitudo cō-missa ante in-gressum mona-sterij.

TRICESIMO, filius effectus monachus,& ita pium lo cum ingressus, non potest à patre exhæredari propter in gratitudine in commissam ante ingressum, per textū expressum in c.nō liceat,& ibi glo.19.quæst.vlti. quem ad hoc etiam ponderat Roma.qui illum dicit singu. vbi supra in 8.speciali,& Socinus etiam vbi supra,in 3. priuile gio, licet tamen de ea re dubitet, & quidem sine causa, glo.Guliel.Cyn. & Bal.in d.l.Deo nobis, C.de episcop. & cleric.ex quibus glo. inclinat in id quod diximus, alii distinguunt non animaduertentes ad illum textum.

Tricesimumprimum Priuilegium.

In legatis ad pias causas potest executor testamentarius officium suum alteri delegare.

Executor testa-menti nō potest sibi subrogare alium.

TRICESIMOPRIMO, licet executor testamentarius non possit alteri suum officium committere, vt probatur in l.nulli,circa princip.ibi,pro sua conscientia, & ibi not.Bald.C.de episcop. & cleric.& not. Archidia. Ioan. Andr.in Nouella,& Domi. in c.vlti.§. vlt.de testament. lib.6.& idem Ioan.And.in additio. Specul.titu.de instru men.edit.§.nunc vero aliqua,in additio.quę iucipit,quādo acceptauit,& latius Roma.in penulti.charta eiusdem §.in additio.incipiente,hoc dictum, & Iacob.Bel.in §. si quis edificationem,in authen.de eccles.titul.Cyn in l.id quod pauperibus,in 13.quæstio. C.de episc.& cleri.Bal. in l.cū magistratus, C.quando prouoc.non est necess. & in l.vnica,§.ne autem, C.de caducis tollend. & in l.nulli,C.de episcop.& cleric.& in c.i.§.vlti.circa fin.titu. de not.feud. Ang in l.cum debitorem,D. rem ratam habe. Atque adeo procedit,quòd etiam nō possit testator dare executori potestatem subrogandi aliū,vt notat Ioan.

Ne quidē ex iussu et uoluntate testatoris.

Andr. in c. i. de procuratoribus, libro ſexto, in Nouella, quem ſequitur Bal. in l. i. in lectu. col. penult. ſubſequenter vero quæro, C. de ſacroſ. eccleſ. vbi & hoc dicit tenuiſſe diſputãdo Lambert. de Ramp. & idem Bal. in l. quidam, D. de rebus dub. & in l. captatorias, col. 2. C. de teſtament. milit. & benedic. Capra conſ. 54. punctus, poteſt tamen huiuſmodi facultatem teſtator concedere in legatis ad pias cauſas, vt not. voluit Bal. in c. in cauſis, de electio. hac ratione innixius, quòd piarum cauſarũ fauor iuris ſubtilitates reſcindit, per not. in c. cum tibi. de teſtã. & hoc idẽ tenet Ro. & poſt eũ Corn. qui & alia ad hoc adducit in l. captatorias, C. de teſtam. milit. Sed tamẽ ꝙ id poſſit generaliter teſtator facere, tenet Paul. Caſtr. quẽ vide in l. nulli, col. 2. verſi. vlterius. C. de epiſco. & cleric. *Secus ĩ pijs cauſis.* *Fauor piarum cauſarum.*

Trigeſimumſecundum priuilegium.

Suitatis exiſtentia aque confirmat legata pijs cauſis in teſtamento relicta, atque ipſum teſtamentum.

Exiſtentia ſuitatis.

Tricesimosecvndo, licet per exiſtentiam ſuitatis confirmetur teſtamentum patris, quantum ad ea, quæ concernunt vtilitatem ſui hæredis, non etiam quantum ad legata alijs in eo teſtamento relicta, per tex. in l. ſi filius qui patri, D. de vulga. & pupilla. & l. i. §. vlti. D. vt in poſſeſſ. lega. Fallit quantum ad lègata relicta piis cauſis, per textum loquentem in libertate, in l. cum quaſi. §. ſed ſi quis. ff. de fideicommiſſ. libert. & l. ſciendum, D. de manumiſſ. teſtamen. quem & cæteras pias cauſas trahit Angel. & poſt eum Imol. Raph. Paul. Caſt. Alexan. Franc. Aret. in dicta l. ſi filius qui patri, in princip. & Bald. in authentic. hòc amplius, colum. 2. C. de fideicommiſ. & Ro. in l. apud Iulianum, §. idem Iulianus, D. ad Trebel. & Alexand. in additio. Barto. in repetitio. l. 2. in 5. q. 5. q. principalis, C. de ſacroſan. eccleſ. et conſi. 4. videretur inſpectis his, colum. 7. verſic. et maxime ad pias cauſas, libr. 2. et iterum conſi. 210. ſtatutis accurate proſpectis, colu. 3. *Extenſio libertatis ad pias cauſas.*

in princip. & iterum col. penulti. lib. 2. & Iason in l. eam quam, colu. 1. versi. secundo limita, C. de fideicommiss. & in dicta l. i. in prima lectura, versicu. primo, nisi filius, C. de sacrosanct. eccles.

Tricesimumtertium Priuilegium.

Ad pias causas relicta, etiam non adita hæreditate peti possunt.

Legata repudiata hæreditate, non petuntur. Aliud in pijs causis. Distinctio hac de re.

TRICESIMOTERTIO, licet alias legatum peti nõ possit hæreditate non adita, l. eam quam, C. de fideicom. l. si quis omissa. D. si quis omissa causa testa. cum si. fallit tamen in relictis ad pias causas. In qua re, quoniam sunt qui id simpliciter tenent, alii qui distinguunt inter legatum singulare, & inter fideicommissum vniuersale, alii an hæres institutus obierit ante testatorem, eo sciente, an vero ignorante, alii, qui aliter. Et res est lõgior, quàm vt breui possit expediri. Ideo vide Specul. titu. de instru men. edi. §. nunc vero aliqua, versic. sed pone quòd eo testamento, & ibi Ioan. Andr. in additio. incip. hic obliuiscitur author quæstionis, alias incipit, omittit author quæstionem, & in c. Ioannes, de testamentis, Barto. in l. i. in 4. q. 5. q. principalis, & ibi Bald. in lectu. col. vlti. versicu. iuxta hoc quæro & iterum in repetitio. colum. 18. versi. super nona quæstione, Salyce. Fulgo. Franc. Aret. Et Iason in vtraque lectura, C. de sacrosanct. eccles. Bart. in l. i. C. de bonis vacan. lib. 10. Barbal. Ange. Salyce. in 13. quæstio. Fulgo. Floria. Paul. Castren. col. 3. Corne. in 21. fallen. & Iason in l. eam quam, post gl. ibi, C. de fideicom miss. Barto. in tracta. minorica. dist. 4. c. 2. Bald. in authen. hoc amplius, colum. 3. eodem titu. & in l. vlti. colum. 5. C. de codicil. Bald. Floria. & recentiores in l. i. D. de legat. i. Bald. in l. nulli, & in l. is qui pauperibus, colum. 3. versicu vltimo circa tempus, C. de episcop. & cleric. in authent. si qua mulier, in vltima colum. & in l. vlti. C. de sacrosan. eccles. & in l. vlti. in princ. C. de testament. manu miss. & in l. cum hi, in prima & tertia lectu. D. de transact. &

& in l. si fraudem, colu. ulti. C. si quis omissa causa testament. & in l. qui filio, §. seruus, & ibi Ang. Imol. Raphael Cuma. C. de hæredib. instituend. Bal. in utraque lectura, & Ang. in l. hæreditas, §. si defuncto, D. de petitio. hæredita. Bal. consi. 457. uiso testamento Ioannis, lib. ii. & consil. clxvii. thema proponitur, col. ulti. lib. ii. & cons. clxvi. allegationes hinc inde factæ, in secundo dubio. libr. 4. & consi. 287. dicta mulier, ante fin. eod. lib. iiii. & consi. 456. punctus inter alia, eod. lib. iiii. & consil. xx. super primo puncto, colum. i. lib. v. & consil. xxxix. uiso testamento, col. ii. eod. lib. v. & consi. cxviii. casus sub tali forma, col. ulti. eod. libr. v. & consil. cclxiiii. ad euidentiam, colu. ii. & consi. cccxx. præmittendum est eod. lib. v. Aluisius Peru. inter consilia ipsius Bal. cõsi. ccxlviii. an cæcus, col. 2. uer sicu. sed secus in legatis, eo. lib. v. & consi. cccxx. præmittendum est, col. ii. eod. lib. v. Ang. & Imol. in l. si filius, in princ. D. de vulg. & pupilla. Ang. in l. i. C. si quis omissa causa testa. & in l. i. C. de bo. uacã. lib. x. & consi. 384. primo uidere oportet, in fi. Saly. in authen. cassa. in ix. q. C. de sacrosanct. eccles. Petrus Ancha. in c. cũ. esses, de testamen. & consil. viii. difficultas quæstionis, ad fin. & iterum consil. xiiii. exhibitis mihi postea, & cõs. cliiii. præfatis nominibus, colu. i. Bened. Plum. in l. Antoninus, D. de fidei commiss. liber. Lapus alleg. lxix. Imo. in l. i. D. de lega. i. Fulgosius consi. lxxv. ex facto proponitur, col. iii. nec his obstat, & consi. clxvii. thema. proponitur, colu. ulti. Floria. in l. cum quidã §. si dies, D. de usur. & in l. qui & col. ii. uersicu. & ex his potest D. famil. ercisc. & in sua dispu ta. incip. Gofredus. Imol. Alex. & Francis. Areti. in l. si filius qui patri, D. de vulga. & pupilla. Panormit. in c. relatum, libr. ii. colum. penult. de testamen. & consil. 32. circa duo dubia, colu. ii. lib. ii. Roma. late in repetitio. dictæ authen. similiter, in xx. speciali, & consil. lv. cũ quæreretur, & cos. ccccxxviii. in terminis propositæ cõsultationis, in i. dubio, & cons. 493. in casu cõsultationis, Io. Ana. consi. 28. visis & põderatis, col. pe. Alex. cõsi. 4. uideretur, col. 7. lib. 2. & cõs. 210. statuto accurate perspectis, col. pe. eo. lib. 2.

lib.ii.& conf.4.attentis narratis,col.3.li.vii.Frā.Are.cōf. lxiiii.diligenter,col.pe. Barb.latiſſimè in rubri.de teſta: col.58.uerſi.nūc ad ultimā quæſtionē,& cōſ.8. ſcribitur præclare,col.8.& ſequen lib.i.Matheſil.no.clxiii.no. ſingulare quod ad hoc.Soci.conſi.cxxxi:inci.nō poteſt negari,col.antepe.ſecundo reſpondetur, & duobus uerſi. ſeq. Firmia.in tracta.de epiſcopo,in xxxi.q. quartæ partis,lib.4.& Philip.Dec.in l.ſi nemo, D.de regul.iur.Stepha.Bertrand.conſi.xciiii.relicta, nume.iiii.lib.ii.

Trigeſimumquartum Priuilegium.

Actio perſonalis et hypothecaria pro legatis ad pias cauſas etiam non adita hæreditate competunt.

Proſequitur materiā præcedētis priuilegij. Actiones cōpetētes legatarijs.

TRIGESIMOQVARTO, retēta ea opi. quæ uult deberi legata ad pias cauſas etiam non adita hæreditate, licet tunc inſpectis regulis iuris communis, non deberet, nec poſſet competeret pro huiuſmodi legatis actio perſonalis,neque actio hypothecaria quæ alias competunt legatariis ex teſtamento,per l.cum filius. §.uariis. D.de leg.ii.& l.creditoribus,C.an ſeruus poſt manumiſſ.& l.i.C.cōmunia de leg.& §.noſtra, Inſtit.de lega. Ratio eſt quātum ad actionem perſonalem:quia ea non oritur ex quaſi cōtractu,qui oritur ex aditione hæreditatis,l.apud Iulianū,§.ulti. D.ex.quib.cau.in poſſ.ea.l.ex maleficiis, §.hæres.D.de act.& oblig.& §. hæres,Inſti.de obli.quæ ex quaſi cōtrac.Quantū autē ad hypotecariā:quia ea eſt acceſſoria actionis perſonalis atq; obligationis,l.contrahitur.& l.res, ff. de pigno.Cū ergo nulla hic debeat cōpetere actio perſonalis,neq; ex defectu aditionis,non poteſt etiā eſſe hypothecaria,per l.ſi legati,ff.de pigno. & per regulā,acceſſoriū,de reg.iur.lib.vi.Quibus rationibus. Spec.ti.de teſtam.§.in primis,uer.pone nullus,& iterū in ti.de actiō.ſeu petit.§.ſequitur,uerſ.ſed quādo, & ibi etiā Bal.dicunt nunquā cōpetere actionē perſonalē, aut hypothecariā pro legatis, niſi adita hæreditate, quod & uoluit.Bal.ipſe.in l.i.col.ul.uerſ.item dico,C.ſi quis omiſ.cau.teſ.ubi & hāc adducit rationē, quia hypotheca-

Actio perſonalis non oritur ex quaſi cōtractu.

Actio hypothecaria acceſſoria obligationis perſonalis.

Actio perſonalis et hypotecaria pro legatis adita demū hæreditate competunt.

Eius ratio.

thecariam oritur ex quodã consensu tacito uel expres-
so, per gl. in l. si tibi, §. de pignore, D. de pact. At hic non *Vtraque tamẽ*
adita hæreditate nullus est hæredis cõsensus, nec expres *in hac specie cõ-*
sus, nec tacitus: tamẽ in hoc casu utraque cõpetit, etiam *petit.*
non adita hæreditate, ut uoluit Roma. in repetitio. dictæ
authẽ. similiter, in nono speciali, circa ultimas uolũtates,
per textũ, quẽ dicit expressum in dicta l. i. C. communia
de leg. in illis uerbis, & præcipue cũ talia sunt legata, uel
fideicõmissa quæ piis actibus sunt deputata, ubi legisla-
tor concedens lagatariis personalẽ actionẽ, & hypothe-
cariã, hoc præcipue in legatariis ad pias causas cõcessit,
ad quod etiã facit l. ulti. C. de sacrosanct. eccl. Et tamen
sciebat ipse legislator, quòd hæc legata competunt etiã
hæreditate non adita. Et si dicat quispiam illum textũm
intelligendum fore eo casu, quo fuerit adita hæreditas,
certa frustra expressisset Imperatot idẽ esse, & id quidẽ
maxime in relictis ad pias causas: quoniã & si non expres-
sisset, hoc tamẽ satis dictũ fuisset ex generalitate illius *In dubio uerba*
l. At in dubio debemus ea uerba intelligere, ut nõ sint su *intelliguntur, ut*
perflua, sed aliquid speciale & certũ indicẽt, l. i. ad fin. D. *non sint super-*
ad munici. l. si quãdo, D. de legatis 1. c. in his, de priuileg. *flua.*
cum similib. Nõ tamẽ uerũ est quod dicit Specul. nõ esse
hypothecariã, ubi nõ est personalis actio, per tex. in l. cũ *Hypothecaria*
notissimi, C. de præscriptio. triginta ann. ubi hypotheca *cõpetit etiã su-*
ria cõpetit, quãdo personalis actio est sublata creditorũ *blata actione*
negligẽtia, ut & plene not. i l. intelligere, C. de luitio. pig. *personalis.*

Contrariũ tamen expresse in specie, uidelicet in lega *Cõtrariũ sen-*
tis ad pias causas tenuit Bald. in l. i. colu. ulti. uersicu. sub *tientes.*
sequẽter uero quæro, C. de sacros. eccles. in lect. & Imo.
in l. qui filio, §. i. D. de hæred. instituend. & Alex. qui no
minatim reprehendit. Roma. ubi supra in l. i. colu. x. uer-
sicu. item not. D. de legat. i. ubi dicit quòd Roma. dũ alle
gat pro se dictam l. i. C. cõmunia de leg. somniat quia ibi *Dictio, præci-*
Imperator apposuit dictionẽ, præcipue, ut ostenderet so *puẽ.*
lum maiorem esse rationẽ in legatis piis. Quin etsi bene
consideretur tex. circa finẽ illius l. fortiter inquit, stringit
contra Roma. dum dicit quòd hypothecaria habet locũ
qua-

quatenus perſonalis obligatio,ſiue actio cōpetit: ſed nō adita hęreditate,nō habet locū perſonalis obligatio,ſiue actio,quæ quidē oritur ex ipſa aditione,per dictā l.apud Iulianū,§.ul.C.ex quibus cauſis in poſſeſſ.ea. & not.gl. in l.i.§.cū igitur,in uerbo,cedere,C. de caducis tollend. quā pro ſingul.allegat Bal.in l. ul. in prin.C.de teſta.mā.

Non adita hære ditate nō habet locū perſonalis actio.

Tricesimumquintum priuilegium.

Ex duobus teſtamentis id præſumitur poſterius,in quo legatum eſt ad pias cauſas.

Duo teſtamēta ſeſe inuicē confundunt.

Tricesimoqvinto, licet cum apparent duo teſtamēta,& ignoratur utrum illorum ſit prius, poſteriusve, illa ſeſe inuicem confundunt, & ſunt nulla,per l.ulti.& ibi gloſſ.& doct.C.de edicto diui Adriani tol. & l.i.§.nō autem,ubi etiam gloſſ.& Bartol.D.de bonorum poſſ.ſecundū tabu.gloſſ.in c.de duobus,de reſcript.lib.vi.Hoc tamen fallit,ubi in altero teſtamentorum,ſunt legata ad pias cauſas.id enim præſumetur eſſe poſterius, fauore legatorum ad pias cauſas,ut pulchrè uoluit Roma.ubi ſupra in xii.ſpeciali.Argu.l.i.C.de iure fiſc.& ſequitur Soci.in dicta regu.310 in 33.priuilegio,& Barbat in c.relatum,col.xviii.de teſtamen.Iaſon in dicta l.ulti.col.pen. & ibi Philippus Decius colum.ult. C. de edicto diui Adria.col.ubi hoc dicit ſing.& idem Iaſon in l.i. colum.i. uerſil.quarto amplia, D.ſoluto matrimo. & utrobique dicit ita ſe conſuluiſſe de facto Brixiæ,pro hoſpitali magno,& ita fuiſſe iudicatū. Ad idem dicit facere regulam l.ſunt perſonæ,D.de religio.& ſumptibus fune. & text. in c.ulti de re iudi.& c.his, de priuileg.& idem quoque uoluit Barba.in c.relatum, colum.xviii.de teſtamen. Et hoc adeo uerū eſt,ut licet in hoc dubio, is qui eſt in poſſeſſione præferatur alteri quando nō conſtat utrū teſtamentum ſit prius,an poſterius:hæc idē Barto.in dicto §. non autem,cum ſimilib.tamen fallit cum in uno eſt inſtituta eccleſia:nam præferetur alii etiā exiſtenti in poſſeſſione,ut ſingul.ſcribit Philipppus Decius in dicta l.ul.co lum.ult.

Fauor legatorū ad pias cauſas.

In dubio potior eſt poſſeſſor.

Eccleſia præfertur poſſidenti.

lum ult. C. de edicto diui Andr. tol. Nam possesio (inquit) facit reum potiorem, §. commodum, Instit. de interdict. fauor autem piæ causæ præfertur fauori rei, per cap. ult. de re iud. & in l. inter pares, D. de re iudic.

Tricesimumsextum Priuilegium.

Relicta nominatim ab uno hærede ad pias causas, censentur tacite repetita ab eius substituto.

TRICESIMOSEXTO, licet aliàs relicta nominatim ab uno, non debeantur alio substituto, l. i. §. id quod ex substitutione, & l. in ratione, §. quod uulgò, D. ad legem Falcid. l. licet Imperator, & ibi Bart. Ang. & Alex. D. de legatis primo, & l. cum pater. §. ab instituto, & l. pater meus, §. quod alicuius, D. de legat. 2. & l. unica, §. his itaque, C. de caducis tollen. & in l. si plures, in fin. D. de legat. 3. & uoluit etiam Imol. in l. duobus, §. i. D. de lega. i. Quanquam contrarium uoluerunt Christ. Castel. Rapha. & Paul. Cast. in d. l. licet Imperator. Tamen relicta ad pias causas nominatim ab uno hærede, haud dubie cēsentur tacite repetita ab illius substituto. & ab eo debentur, per text. sing. hoc ipsum disponentem in legato alimentorum secundum lecturam Bart. post glos. in l. iiii. §. Lucius. D. de alim. & ciba. leg. quam lect. etiam sequitur ipse Bart. in l. Mela, in princ. D. eod. tit. & Roma. consil. incip. in casu propositi thematis breuiter dicendum, col. ii. uersic. his tamen non refragantibus, ubi & illum text. dicit sing. Et ita illum ad quæcunque relicta ad pias causas extendit idem Roma. in authent. similiter, in xv speciali, ubi & illum facit sing. & iterum in 20. speciali, in fi. ubi dicit notab. & Soci. ubi suprà in dicto 35. priuilegio, ubi tamen passim corrupte legitur, & Alex. in d. l. licet Imperator, col. penult. & in l. si duobus, §. i. circa fi. & ibi quoq; Ias. in fi. D. de lega. i. & idem Ias in l. si fundum, §. Stichum, col. i. D. eo. tit. & Philip. Dec. consi. 182. in eo casu occurrenti, col. 3. & cōsi. 273. in casu proposito, col. i.

Nominatim relicta ab hærede non debentur à substituto.

Nominatim relicta ab uno hærede in pius causis.

Tricesimumseptimum Priuilegium.

Relictum ab eo, cui testator nihil reliquit, ad pias causas ualet, sed ab hærede petetur.

Legatum ab eo cui nihil testamento relictum est.

TRIGESIMOSEPTIMO, licet relictũ ab eo, cui testator nihil reliquit, nõ ualet, l. plane, la i D. de legat. i. & l. si fuerit. in fi. D. de leg. iii. & l. ab eo, C. de fideicommiss. & l. ult. in fi. C. cõmunia de legatis. etenim huiusmo di legatũ perinde habetur, atque si non esset scriptũ, l. i. §. i. C. de caduc. tol. Fallit tamẽ in relicto ad pias causas, quod etsi fuerit ab eo relictũ, cui nihil testator reliquit, tamen ualet, & debetur ab hærede, per textũ loquentem in relicto alimentorum, quem. Bart. in i. oppo. trahit ad omne relictum, quod respicit piam causam, in l. alio hærede, D. de aliment. & ciba. leg. & bene facit text. in l. libertis, §. ulti. D. eod. titu. & in l. i. C. de fideicommiss.

Hæres tenetur soluere legatum ab eo nõ relictũ.

Extensio alimẽtorum ad pias causas.

Tricesimumoctauum priuilegium.

Legata ad pias causas, quamuis caduca sint, non tamen deficiunt.

Legatum caducũ remanet apud hæredẽ sine onere.

TRIGESIMOOCTAVO, licet ubi relictum habetur pro nõ scripto & caduco. remaneat apud hæredes sine onere l. quidam referunt, D. de iure codicil. & l. unica, §. & cũ triplici, & §. in primo itaque. C. de caduc. tollend. Fallit tamẽ in relictis ad pias causas, ut uoluit Bar. & post eum Floria. de S. Pet. in l. pater Seuerinam, D. de cond. & dem. per l. legatũ, D. de usuf. leg. & nõt. in c. nos quidẽ, de test. & idẽ uoluit Bal. in l. si quis ad declinandã, col. 4. uersic. sed iuxta hoc quæro, quid si testator, C. de episcop. & cleric. ubi & hoc dicit uoluisse Iacob. But in suo tractatu executorum, per l. cũ uerò, §. si pro nõ scripto, D. de fideicom. liber. Et hoc quoque uoluit Per. An ch. in clem. ii. de religiosis domib. & Paulus Cast. in dicta l. i. §. i. col. i. C. de cadu. tol. per tex. loquentẽ in libertate, in l. cũ uero, §. si pro nõ scripto, D. de. fideic. libert.

TRI-

Tricesimumnonum Priuilegium.

Relicto fideicommisso ad pias causas ipso iure actiones in fideicommissarium transferuntur.

TRICESIMONONO, licet regulariter in fideicommissarium uniuersalem non transeant iura hæreditaria ipso iure, sed tum demum facta restitutione, aut reali, aut certe uerbali, l. i. in prin. & l. restituta, & l. facta fideicommissi restitutione, D. ad Treb. & §. restituta, In-stit. eodem titu. cum simil. Fallit tamen in fideicommisso relicto piæ causæ, ut uoluit Bart. in repetitio. l. i. in 6. q. 5. quæst. principalis, & ibi etiam Bald. colum. 14. versicu. super secundo quæsito, C. de sacros. eccle. in l. pen. eodem titu. & in sua disputatione, inci. filium adulterum, Bal. in l. id quod pauperibus, in 17. q. C. de episc. & cle. & in l. i. in prin. & iterum in §. cùm autem, col. vlt. ad Treb. & in l. vlt. in 2. q. C. de edicto diui Adriani tollen. & in additi. Spec. tit de testam. versi. vlt. & consi. 58. incipien. uiso testamento Bonauenturæ, Petr. Anch. & Imol. in c. cùm tibi, de testam. Imo. in l. Centurio, col. 20. D. de vulg. & pupil. Paulus Cast. & Iason qui hanc dicit esse communem opinionē in l. vlt. C. de sacros. eccl. Paul. Cast. consi. 152. viso puncto & dubio, in tertio dubio, lib. 2. Alex. in l. 1. §. sed & quoties, D. ad Treb. & consi. 62. incipien. proposita fuit, lib. 2. & consi. 4. attentis narratis, colum. 3. libro 7. Mathesil. qui hoc reputat singul. not. 41. quod si hæres, Corneus in l. eam quam, in fi. 21. fallen. C. de fideicom. & consi. 307. videtur prima facie, colum. 6. versicu. & si hoc teneretur, & colum. sequen. lib 3. & Firmia. in tractatu de episcopo, in xxxi. q. 4. partis, libro 4. consequenter quæro. *Hæreditate restituta in fideicommissarium trāsferuntur actiones.* *Fideicōmissum relictū piæ causæ.*

Contrarium tenent Bald. sibi contrarius & Fulgos. in dicta l. vlt. ille colum. 4. & sequen. versicu. secundo Barto. disputando, & Fulgo. colum. penult. & ulti. C. de sacros. eccl. ubi tamen Fulgos. dicit aliter se consuluisse & *Contraria opinionis authores.*

Bal.

Bal. in l. eam quam, in prima lectura, C. de fideicom. Roma. in d. l. j. §. sed & quoties, D. ad Trebel. & late in repetitio. dictæ authen. similiter, in 21. speciali inter vltimas uoluntates, ubi tamen circa hoc distinguit, an testator alicui onus iniunxerit restituendi huiusmodi fideicommissum, nec ne.

Ratio ac fundamentu prioris sententiæ. *Ratio posterioris.* Illorum fundamentum præcipuum est, in d. l. vlt. C. de sacrosf. eccl. quam multis modis ad suam partem tradducunt, & in §. si quis autem etiam pro redemptione, in auth. de eccl. tit. Horum autem fundamentum etiã præcipuum est in l. omnibus, D. ad Treb. & in l. sancimus, C. eodem tit. Quibus omnes conantur, suam quisque partem alacriter defendentes, respondere, sicuti apud eos videre poteris. Neque enim consilium mihi fuit, huc omnia transcribere, nisi cum fortasse uidero operæpretium fore. Constat autem rem hanc esse admodum dubiam, ut videre licet ex Alex. consi. 82. prospectis his, col. i. uer sic. hoc præsupposito, libro 2. quod consi. repetitur consi. 40. lib. 3. & iterum consi. 51. lib. 6.

Quadragesimum Priuilegium.

Quamuis legatum ad pias causas sit à testatore alienatum, idem tamen postea ab eodem redemptum, omnimodo debebitur.

Re legata, eademque alienata, legatum extinguitur. *Etiam si postea redimatur.* *Nisi affinitas personæ interueniat.* *Diuersũ in pijs causis.* QVADRAGESIMO, licet cum res legata ultro alienatur, legatum extinguitur, l. fideicommissa, §. si rem D. de lega. 3. & l. rem legatam, D. de adimen. lega. & §. si rem, Institu. de leg. & id quidem usque adeo, ut etiam si eadem res redimitur, non propterea reuiuiscit legatum, per l. cum seruus, ff. de adimen. lega. Nisi affinitas personæ suadeat contrariũ, per text. sing. in l. filiæ, §. Titia. D. de condit. & demonst. Tamen cum legatũ sit ad pias causas, si postquam res legata fuit alienata, redimitur, debetur legatũ, per text. sing. loquentẽ in legato libertatis, in l. uerũ est. D. de manu. testam. quem ad hoc cõmendant Bal. Ang. Pau. Castr. & Ias. in l. qui post testamẽtũ, C. de

leg.

leg. & Ro. qui illũ dicit singul. in d. authẽ. similiter, in 23. speciali, & Soci. vbi supra in 42. priuilegio, vide Bart. aut Bal. in l. placet, D. de lib. & posthu. Sed est & similis text. loquẽs in institutione, in l. quoties. §. seruus cũ libertate, D. de hæred. instituen. quẽ annotauit, & dicit notab. idẽ Ludo. Roma. in d. authen. similiter, in trigesimo speciali.

Quadragesimumprimum Priuilegium.

Per alienationem rei non extinguitur legatum ad pias causas, etiam re nondum redempta.

QVADRAGESIMOPRIMO, fortius dixerim, quòd propter rei alienationem nõ extinguatur legatum relictum piæ causæ, etiam si non fuerit res redempta, per id quod sing. consuluit Bar. consi. 26. testator in testamẽto, quod si testator mandat cõstrui ecclesiam in tali domo, quam postea alienat, nec redimit, tamen non extinguitur huiusmodi legatũ, quin est construenda ecclesia in ea domo, si fieri possit, alias in alio loco. Quod dictum pro singu. approbat Ias. in d. l. qui post testamentum, col. 3. C. de leg. & Catel. Cotta, memor. incip. ecclesia, versi. 5.

Alienato rei legatæ ad pias causas.

Legatum construendæ ecclesiæ.

Quadragesimumsecundum priuilegium.

Alienatione rei legatæ à testatore facta, adiectio rei, eodem orationis tractu, in pijs causis non inducit legati reuocationem.

QVADRAGESIMOSECVNDO, quod præcedentibus est proximum, licet testator alienando rem, ex qua voluit legatũ solui, videtur legatum reuocasse, si rem adiecerit eadem oratione cũ legato, per l. si sic legatũ, §. si mihi, & l. si seruus, §. si id quod, D. de leg. i. & l. Lucius, §. ciuibus, D. de lega. 2. Fallit tamen in legatis piis, vt voluit gl. in l. vlti. D. de contrahend. empt. & in l. Gaius. D. de annu. lega. & in l. Lucius, D. de adimen. leg. quas sing. & notãdas & menti tenendas dicit Rom. singul. 432. quæritur an testator, & sequitur etiam Franci. Ripa lib. 3. respons. c. 11.

Præsumptio reuocati legati.

prima dubitatio, columna tertia.

Quadragesimumtertium priuilegium.

Legatum extruendi templi intelligitur de loco quouis ad hoc idoneo.

Generale in legato construendi alicuius pij loci.

QVADRAGESIMOTERTIO, illud generale est in legatis ad pias causas, quòd si templum, aut altare, aut aliud simile non possit construi in loco à testatore constituto, non per hoc redditur inutile legatum, sed debet fieri in alio loco idoneo, per l. legatum, D. de vsu & vsufruc. lega. quam ad hoc expendit, & dicit notabilem. Flor. in l. cum quidam, §. si dies, D. de vsur. Innoc. in c. nos quidē, de testam. sed & idem ex eo textu voluit Bal. consi. 453. si ex testamēto, lib. 2. vbi etiam ad hoc allegat l. legata, D. de admi. tuto. & c. nos quidem, de testa. & cle. quia cōtingit, de relig. domi. & voluit etiam gl. & Imol. in d. c. nos quidem, & Specul. ti. de instru. edi. §. nunc aliqua, versic. quod si quis legauit, & versi. quid si testator, & Bene. Capra consi. 121. punctus fuit quidam testator. vbi tamē intelligit, nisi testator aliter expresse disposuisset.

Quadragesimumquartum priuilegium.

Quod tantum per fideicommissum fieri debet, si directo sit factum, non valet iure fideicommissi, etiam fauore piæ causæ.

Verba obliqua non habent uim directorum.

Fideicommissaria substitutio non continet pupillarē, nec uulgarem.

QVADRAGESIMOQVARTO, licet verba substitutionis obliqua, nunquam habeant vim directorum, & (vt loquūtur nostri) non dirigentur, & sic fideicommissaria substitutio non procedat in vim vulgaris, quia fideicommissaria non cōtinet aliquam directam, neque pupillarem neque vulgarē, l. fundi Trebatiani. D. de vsu & vsufru. leg. l. cohæredi, §. cum filiæ, & ibi doct. D. de vulga. & pupil. Fallit tamen fauore piæ causæ, vt nota. consuluit Socinus consi. 1016. alias, 106. incip. non potest negari, col. penul. versi. primo quod licet propter loquentem in libertate,

tate, in l. Antoninus, & ibi Iaco. Are. D. de fideicom. liberta. quam etiam ponderat recentiores in l. precibus, C. de impub. & aliis substi. Illud tamē nō omiserim quod è diuerso, vbi quid nō potest fieri directo, sed tantum per fideicōmissum, certe quod factū est directo non ualet vt fideicōmissum etiam fauore piæ causæ, per textum in l. si seruus legatus, § si alicuius seruus, D. de leg. i. vbi si testator in testamento relinquat libertatē seruo alieno, nō potest relinquere directo, sed tātū per fideicōmissum, quia si directo relinquat, non valet etiam iure fideicōmissi, & ita quoque tenet gl. in l. seruo, C. de testamen manu. & illum text. ponderat Alex. in l. i. §. si quis ita, & ibi quoq; Ias. col. 5. vers. circa illud, D. de verb. oblig. & in l. Centurio, col. 34 D. de vulga. & pupil. substitu. & Mathesil. not. cxl. incip. non vnam doctrinam. Certum est autem libertatem esse piam causam, vt post latissime dicemus. *Seruo alieno directo non datur libertas.*

Quadragesimumquintum priuilegium.

Legatarius propria authoritate legatum ad pias causas uendicare non prohibetur.

QVADRAGESIMOQVINTO, licet alias legatarius non possit propria authoritate legatum accipere, & alias teneatur hæredi restituere, per l. vnicam, C. quorum lega. Quinetiam interdum legatum ipsum perdat, vt nota. in l. non est dubium, C. de legib. Fallit tamen in legatis ad pias causas, vt nuncupatim voluit Corneus consi. cxl. circa hanc consultatione, col. vlti. lib. i. & Benedict. Capra consi. 3. circa hoc plura sunt videnda, in fi. & consi. 302. punctus, casus talis est, in quarto dubio. *Legatarius sua authoritate rē uendicant.*

Quadragesimumsextum priuilegium.

In pijs causis legatarius etiam nulla cessione nominis facta, contra debitorem agit.

QVADRAGESIMOSEXTO, licet dubium sit, an legatarius debitor posit cōtra debitorem agere sine cesione, *Actionibus non mandatis ex legato nominis actio competit.*

per not.in l.ex legato nominis,C.de leg.tamē in legato piæ causæ minime dubiū est,quin possit agere, vt cōsul uit Bal.cōs.clj.casus,quędā domina,lib.3.per l.vlt.C.de sacros.eccles.& vide quin dicam infra in 88.priuilegio.

Quadragesimumseptimum priuilegium.

Licet per tempus morientis significetur tempus uitæ,libertatis tamen fauore includitur tempus post mortem.

Tempus morientis includit tempus uitæ.

QVADRAGESIMOSEPTIMO, licet cum sit mentio de tempore morientis,vel quo quis moritur,significetur tēpus vitæ,quo quis est in actu moriendi,l. vlti D.de conditio.insti.& l.qui duos, §.i D.de manu.testa. Fallit tamen fauore libertatis, nam intelligitur de tempore post mortem,vt dicitur in loco proximo. Quem & ad cæteras pias causas trahit Soci.in l. sed & illo,§.sed & circa, post prin. D.de rebus dubiis.

Quadragesimumoctauum priuilegium.

Cautio Mutiana non requiritur in relictis ad pias causas, nisi constet de contraria testatoris uoluntate.

Mutianæ cautio habet locum in conditione negatiua.

QVADRAGESIMOOCTAVO, licet alias relictum sub cōditione negatiua requirat cautionē Mutianā, pro ipsius conditionis cōplemento,per l.Mutianæ, D.de conditio. & demonstrat. & extinguitur legatario quandocunque contrauenīente,l.hæres meus,§.qui post Mutianam,D. eo.tit.& l.cum filius,§.qui Mutianam,D.de leg.2.Id tamen non obseruatur in relictis ad pias causas, in quibus nec requiritur cautio Mutiana,nec extinguitur legatū,si legatarius contraueniat, quoniam ipsa negatiua conditio,adiecta legato piæ causæ,si non fecerit,si nō dederit, & de cæteris id genus,ita intelligitur,scilicet cum primū facere, vel dare poterit,non fuerit, vel dederit.vnde nō necesse est,quòd non contraueniat vsque ad extremum

Negatiua conditio adiecta legato piæ causæ.

vitæ

vitæ exitũ, per textum loquentẽ in libertate, l. libertas, §. i. D. de manumiss. testament. quẽ in eo ipso casu libertatis ponderet gl. in l. Titio fundus, D. de conditio. & de monstra. Et ad omnem piam causam trahit, & facit sing. Rom. in d. authen. similiter, in 24 speciali. Qui tamen in tell gunt hoc procedere, nisi constaret de contraria mente testatoris, per l. vlti. D. de manumiss. testament.

Cõtraria testatoris uoluntas.

Quadragesimumnonum priuilegium.

In legatis pijs sub modo relictis necessaria est cautio, si modus incontinenti adijciatur, secus si ex interuallo.

Legatũ sub modo relictum.

QVADRAGESIMONONO, licet alias semper, vt quis cõsequatur legatum sub modo relictum, sit necesse præstare cautionem de modo implendo, l. quibus diebus. §. vlti. & l. eas, D. de conditio. & demonstratio. & l. liberto, §. Lucius, D. de annu. lega. cum simil. Quin si legatarius modo non pareat, priuatur legato, vt not. in l. i. C. de his quæ sub mod. Tamen in legatis piis id semper non obtinet, sed tum demum, cum modus incontinenti adiectus est, per textum in l. libertas, §. 2. D. de manumiss. testamen. At si adiectus fuerit ex interuallo, tunc nec cautio præstanda est, nec annectitur legatum, si modo non est satisfactum, per textum singul. loquentem in libertate, in l. Imperatores, secundum lecturam glo. D. eodem t t. vbi Ange. Et ita per illum text. idem voluit in omnia pia causa Soci. in dicta regula 310. in 57. priuilegio. Sed Roma. in dicta auth. similiter, in 39. speciali dicit illum duntaxat procedere in libertate, nec eandem esse rationem in aliis piis causis. Ratio enim illius text. est, quoniam adimpletio modi non suspendit legatũ, quin confestim pe ti possit, ante complementum modi, præstando cautionem de eo implendo, per dictam l. quibus diebus, §. vlti. & notat glos. in d. l. i. C. de his quæ sub mod. Igitur cum semel quis est libertatem consecutus, non potest ob nõ impletũ modũ, in seruitutẽ reduci, libertas. n. semel data,

Distinctio in pijs legatis.

Adimpletio modi non suspẽdit legatum.

Libertas semel data non reuocatur.

Absurdum.

 reuocari

reuocari non poteſt, etiam per in integrum reſtitutionẽ, l.i.2.& 3. C. ſi aduerſus libert. Item ſi dicatur libertatem eſſe reuocandam, quàm primum conſtaret eum, cui ea ſub modo relicta eſt,& data, nolle modum adimplere, ſe queretur ꝙ libertas intelligeretur fuiſſe data vſque ad il lud tempus, ſed libertas ad tempus dari non poteſt,l. libertas, huius initii ij. D. de manumiſ. teſta. omnia autẽ legata ad pias cās ad tẽpus dari poſsũt. l. vlt. D. de legatis.

Libertas ad tẽpus non datur. Secus in alijs pijs cauſis.

Quinquageſimum priuilegium.

Legatum ad pias cauſas non extinguitur per maximam capitis diminutionem.

Qvinqeagesimo, licet, ſi pendere cõditione legato adiecta legatarius ſeruus pœne efficiatur, qua damnatus eſt in metallũ, vel ad fodiendã arenã, & ita mortuus ciuiliter reputetnr, adeo extinguatur legatũ, vt non reuiuiſcat, etiã ſi pendente ea conditione legatarius reſtituatur, l. intercidit, D. de conditio.& demonſt. Secus tamen eſt in legatis ad pias cauſas. per text. in l. Ariſto. ff. de manumiſſ teſtam. quẽ ad hoc allegat & dicit ſingul. Ro. vbi ſupra, in 25. ſpeciali. & Soci. vbi ſupra, in 44. priuilegio.

Legatum per ciuilem mortẽ extinctum.

Quinquageſimumprimum priuilegium.

Verba generalia habent in pijs cauſis uim diſpoſitionis.

Verba generalia honoris.

Qvinqvagesimoprimo, licet verba generalia honoris & humanitatis, ſiue (vt vulgo dicunt) complacentiæ,& aſſentationis prolata ad eum quem honorare volumus, directe non inducant obligationẽ, neq; diſpoſitionem, vt ſi quis dicat, mi frater, in omnib. me tuum eſſe recognoſco, vel omnia bona mea tua ſunt, vel, de meis facias quod tibi libuerit,& ſimilia, vt eſt tex. in c. cũ veniſſent, vbi & hoc not. Ioan. And. Anto. Cardi. Imol.& Panor. col. i. de inſtitu.& bona glo. in l. i. C. in quib. cauſis, & voluit Ang. in l. ſi cui, D. de ſeruitut. Roma. in rubric. D. de arbit. col. 3. Alex. late in l. ita ſtipulatus, col. 2. D. de verbo.

verbo.oblig. & Fely.in c. cum iuramento, de senten excommuuic. Fallit tamen fauore piæ causæ, vt si testator dicit seruo, scio quòd tibi gratiā referet filius meus, hæc verba vim habent relictæ libertatis, cogendusq; filius seruum manumittere, textum habes & exemplum in l. Paulus respondit, §. Paulus. ff. de fideicommiss. libert. per quē text. not. ibi Bal. & Benedict. Plum. quòd verba adulatoria, etiam ad honoratum relata, inducunt dispositionem fauore libertatis, & illum trahit ad omnem piam causam Romanus vbi supra, in 26. speciali, vbi & illum ad hoc dicit singul. & Soci. etiam vbi supra, in 45. priuilegio.

Vesba adulatoria.

Quinquagesimumsecundum priuilegium.

Prius testamentum ad pias causas factum non infirmatur per secundum minus solenne, in quo uenientes ab intestato, hæredes instituti sunt.

Testamentū minus solenne ter factum.

QVINQVAGESIMOSECVNDO, licet primum testamentum solenniter factū, in quo instituti sunt extranei, reuocetur per secundū non solenne, in quo sunt instituti venientes ab intestato, per l. hac consultissima, §. si quis, C. de testam. Fallit tñ vbi in primo testamento est instituta pia causa, tunc. n. non reuocaretur secundū non solēne, in quo instituti essent veniētes ab intestato, præsertim si non essent liberi. Ita consuluit Panor. consi. 11. in causa quæ vertitur, col. 3. versi. non obstat, lib. i. & Raphael Cuma. consi. 177. & idem ego, & Soci. cōsi. incip. primo aspectu, qui & hoc indubitanter affirmat, etiam si in secundo testamento essent instituti liberi, Ias. in d. §. si quis, colu. 2. in. 2. limitatione, vbi hoc singul. reputat.

Secus in pijs causis.

Eoq; magis, si non sunt liberi.

Quinquagesimumtertium priuilegium.

Testamentum ad pias causas conditum, licet minus solenne, reuocat prius testamentum omni iuris solennitate consummatum.

Testamētum in scriptis solenniter factum.

QVINQVAGESIMOTERTIO, licet testamentum in

scriptis solenniter conditum non tollatur per secundum testamentũ sine scriptis factũ, in quo princeps, vel alius potens in eo est heres institutus, per textũ in l. nolumus, secundum Iaco. Ra. Iaco. Areti. Nico. Mat. Cyn. Bal. Salyc. Rapha. & plerosque omnes, C. de testamen. Fallit tamen vbi in eo secundo testamēto esset instituta pia causa, vt expresse, & in terminis voluit Alex. consi. 105. viso ac diligenter considerato. col. penulti. versi. non obstat, lib. 4. per not. per Hostien. & Ioan. Andr. in c. vlti. de solutio. & sequitur Iason in d. l. nolimus, vbi hoc reputat singu. Sed hoc ante vtrunque voluit Panormi. cuius neuter mentionem facit, dicto consi. 11. col. 3. lib. primo. Et facit quod testamentum prius conditum cum solennitate iuris communis, videlicet septem testium, reuocatur per testamentum ad pias causas cum duobus tantum testibus conditum, vt consuluit Paul. Castr. consi. 327. dubium facit in suprascripto puncto, lib. i. & Alex. cõsi 131. super themate, col. i. versicu. 3. præsuppono. lib. 7. & hoc probatur in testamento militis, in l. eius militis, §. militia missus, D. de testemen. milit.

Pia causa instituta in secundo testamento sine scriptis cõditio.

Reuocatio prioris testamēti solennis per secundũ ad pias causas.

Quinquagesimumquartum priuilegi...

Testamentum liberis institutis conditum r... catur per secundum ad pias ca... ...men eis r...

Qvin... manu... sun...

Testamētũ liberis institutis, fortius a'ia quanis solenni uolunta te.

Illi tamē præ... let pia cau...

do in secundo testamento essent instituti liberi, vt voluit gl. not. in auth. de testam. imperf. in prin. quam sequitur Iacob. Bel. & alij ibi, Cy. Bal. & communiter alii, in d. authen. hoc inter liberos, Rom. qui illam dicit singu. consi. 179. amplissime doctor, colu. x. & consi. 385. in casu præmisso, Alex. d. consi. cv. col. 5. versi. secundo respondeo, & consi. 146. viso themate, col. pe. lib. 2.

Et testamētum secundū liberis etiam institutis confectum.

Quinquagesimumquintum Priuilegium.

Legatum incertum ad pias causas ualet, et secundum æstimationem patrimonij legati quantitas definiri debet.

QVINQVAGESIMOQVINTO, licet legatum incertum ratione summæ, siue rei legatæ non sit validū, l. Titia cum testamento, in prin. D. de leg. 2. sicuti & stipulatio, l. si ita stipulatus fuero, D. de verb. obl. tamen ad pias causas validum censebitur, & huiusmodi legatum ex patrimonii quantitate & personæ legantis qualitate æstimabitur, p[illegible] textum loquentem in legato alimentorum, in l. [illegible] uum, & ibi not. gl. & Bar. D. de annu. lega. [illegible] co. ti. l. [illegible] n testamento, & ibi
gl. & d[illegible] 2. & l. [illegible] Stichus liber esto,
[illegible] rga. 3 [illegible] it, §. gener, D. de iu
[illegible] qui [illegible] & ibi doct. de testa
[illegible] leg [illegible] eccle. & Archid. in c.
[illegible] edit. §. nunc aliqua,
[illegible] Math. in cle. 1. in 28. q.
[illegible] ca res. C. de sacros. ec-
[illegible] ic quæro, quid si testa-
[illegible] editas, §. si defuncto, per
[illegible] de peti. hær. in i. lect. Flo.
[illegible] de usur. Anto. & Imo. in c.
[illegible] ro. in c. ex parte, de deci. Ro.
[illegible] 7. speciali circa ultimas volun
[illegible] n 17. q. de test. Alex. consil. 158.
[illegible] lib. 7. & Soci. in dicta regula 310.
in

Legatum incertū ratione summe, uel rei legatæ.

Fauor piæ causæ.

Legati incerti æstimatio.

in xlvi. priuilegio. Alex. qui hoc dicit Canonistis recognitũ, in l. ita stipulatus, & ibi etiã Ias. co. 7. uer. tenendo tamẽ, D. de uerb. obli. Philip. Dec. cõs. 182. in casu occurrẽti, col. 2. ubi allegat & hãc rationẽ quod in spiritualibus incertitudo nũquã uitiat de æquitate Canonica, ut uoluit Archi. in c. sunt nõnulli, i. q. 1. & Ant. in c. ex parte, de censi. alias de deci. alias utrobiqne, & Panormi. in cap. i. de decimis.

In spiritualibus incertitudo non uitiat.

Quinquagesimumsextum priuilegium.

Legatum in genere pauperibus, uel ecclesiæ non euanescit ut in certus p[...]onus relictum.

Legatum incertũ ratione personæ.

QVINQVAGESIMOSEXTO, licet etiam non ualeat legatum incertum ratione personæ, uel alicuius piæ causæ, cui legatum relinquitur, §. incertis. Insti. de leg. cum si. fallit tamẽ fauore piæ causæ, ut si dicatur. lego pauperibus in genere, uel acclesiæ, sine alia adiectione, per quam cognosci possit de quibus senserit, per tex. in l. id quod pauperibus, & ibi glo, & Bal. in princip. & l. si quis ad declinamdam, & l. nulli, C. de episc. & cleri. & l. à Titio, in princ. ff. de uerbo. oblig & uoluit gloss. in l. quidam. & ibi Bart. in duobus locis, ff. de rebus dub. Ioã. And. in addi. Spec. tit. de instru. edi. §. nunc uero aliqua, in addi quæ incipit, hic conuenit quæstio. Bar. & omnes in l. i. C. de sacrosan. eccl. Bar. in l. pater filium. §. Tusculanus. ff. de leg. iii. & cons. xxv. uiso testamento. Gentilis, in i. dubio, per tex. in §. si quis in nomine, in auth. de eccles. tit. & iterũ cõs. seq. testator in testamẽto, in duobus locis: ubi præterea allegat dictũ §. si quis in nomine. Bal. consi. 86. circa prædicta. lib. v. & consi. ccccl viii. quæro utrum ualeat, eo. lib. v. Angel. cõs. cxvii. in canonica, post princ. & cõs. cxxix. bona dicti testatoris, post prin. & cõsi. cxxxv. Bancius Maslinoli, in prin Panor. in c. nos quidẽ, col. ult. & in c. indicante, colum. i. ubi bona glos. de testament. idem Ro. & Corneus in l. captatorias, C. de testament.

Legatũ pauperibus in genere.

ſtamen.mili. Franciſc.Aret.in l.i.colum.ulti.in nono pri uilegio,C.de ſacroſanct. eccleſ. Roma . ubi ſupra,in 33. ſpeciali,ubi adfert multas quæſtiones,quas omnino uide Soci.ubi ſupra,in 51.priuilegio.Franci.Aret.in l.i.colum.pen.in ſecũdo priuilegio piæ cauſæ, C.de ſacroſan. eccleſ.& Benedict.Capra conſi.xxv.cũ de pluribus quęratur,colu.2.& per textum in l.ſi fuerit, in quarto nota. D.de rebus dubiis.Ideo ſi teſtator relinquit centũ ſine declaratione alicuius eccleſiæ,non uitiatur legatũ,ſed intelligitur de parochiali,ſecundũ Bart. poſt.antiquiores, in l.quæ cõditio,§.cũ ita, D.de conditio.& demonſtra. Cynus in l.ul.& ibi Salyce.colu.iii.C.de ſacroſanct.eccleſ.Angel.in §.ſi uero.in authent. de non alienan.aut permutandis rebus eccleſ.& in dicto §.ſi quis in nomine in authẽ.de eccle.tit.& per omnes in l.i.C.de ſacroſ.eccl.Pet. Anch.& Imol in c.relatũ,huius initii.ii.ad fi.de teſtament.Panor.in dicto c. indicante,eodem titu. Philip. Franc.in c.cum quis,uerſicu.cum ab eo,colu. ulti.tertio quæritur,de ſepul.lib.6. Iaſon,qui hanc dicit cõmunem opinionem in l.qui inſulã.D.de uerbo.oblig. Aut etiam ſecundum aliam opinionem intelligitur de principali eccleſia diœceſis,uel ciuitatis,ſecundũ Ioan.Fab.& Angelum Aret.in §.ſed ius quidem , Inſtitu.de iure naturali, gentiũ & ciuili. Quòd ſi habeat duas eccleſias parochiales,& relinquat eccleſiæ,parochiali,nõ tamẽ uitiatur legatum. De qua autẽ intellectũ uideri debet,uide Petrum & Cynum in d l.i.C. de ſacroſ. eccleſ. Hoſtienſ.& Ioã. And.& alios in dicto cap.indicante , de teſtamen.Cynũ in l.cum multæ , C.de donatio. ante nup.Petr.Anch.& Imol.in dicto cap. relatum, de teſtament.Philp . Franc. ubi hic,& Soci.late in d.l.quæ conditio,§.cum ita,D.de conditio & demõſtratio.Similiter de relicto facto pauperibus,dicit Specula.titu.de inſtrumẽ.edi. §.nũc uero aliqua,uerſicu quid ſi teſtator. Quod intelligitur de pauperibus proprii domicilii:quem ſequitur Pet. Ancha.cõſilió ccxiii.Franciſcus antiquus parochianus, colum.penulti.uerſicu.octaua ratio,argum.l. quæ cõditio.§.cum ita,

Generaliter legatum eccleſiæ intelligitur de parochiali.

Et de principali eccleſia diœceſis,uel ciuitatis.

Legatũ eccleſiæ parochiali nõ uitiatur , duabus exiſtentibus.

Idem de legato facto pauperibus.

ita, D. de conditio. & demostratio. & l. capitalia, §. famosos, D. de pœn. & cap. si peccauerit. xii. q. i. & c. fortitudo, xxx. quæst. 4. uide Bar. in l. i. D. ad municip. & in l. ulti. C. de conuen. fisci. debit. lib. x. Bald. & Imo. in l. si domus: ff. de legatis primo, & optime facit ratio allegata in præcedenti priuilegio.

Legatū libertatis relictū pluribus eiusdē nominis. Sed hic attende paulu'ū, nam huic aduersari uidetur text. in si fuerit. D. de rebus dub. ubi legatū libertatis relictū uni ex pluribus eiusdem nominis, si non appareat de quo testator senserit, uitiatur. Est similis tex. in l. si quis de pluribus, aliàs cū ex pluribus, eodē titu. ubi gl. adducit cōcord. *Legatū libertatis dicitur piū.* Tamē legatū libertatis piū dicitur, per l. i. ad fi. & ibi Bal. C. de cōmuni seruo manu. cū concordan. alibi à me traditis. Et hanc antinomiā (id est, legum repugnatiam) si ulla sit, animaduerit Iason in l. si ita sit adscriptum. col. penulti. uersic. limita dictam legem, D. de leg. i. nec tamen eam dissoluit. *Cōciliatio antinomiæ.* Sed tu ita poteris discutere, ut hæ postremæ leges intelligātur, cum certū est testatorē uni tantum ex pluribus uoluisse libertatem relinquere: ideoq; ne frustretur testatorum intētio, nulli cōferetur, ne non sit is, cui conferri uoluit. At cum testator relinquit pauperibus, aut ecclesiæ indeterminate, non censetur cogitasse de certis pauperibus, aut templis, nihil. n. interest, quibus conferatur, modò id animæ prosit: hæc enim est prora (quod dicitur) & puppis intētionis testatorum. Ideoq; satisfactum est animæ, siue his, siue illis relinquatur: quod animaduerit Philip. Decius in l. ulti. uersi. nō obstat quod dictū est. C. de edicto diui Adriani tollen.

Quinquagesimumseptimum Priuilegium.

Legato in piam causam relicto sub conditione mixta, etiam non impleta conditione debetur, quamuis per hæredem non steterit quominus impleatur.

Relictū sub cōditione. QVINQVAGESIMOSEPTIMO, licet alias semper nō debeatur relictum ante impletam conditionem,

nisi

nisi per hæredem steterit quominus conditio adimpleatur, l. qui hæredi, §. ulti. D. de conditio. & demonstratio. & l. hæres eodem tit & l. i. C. de his quæ sub mod. leg. & propterea deficiente conditione mista, legato adiecta, ob aliquem casum superuenientem deficiat lagatum, l. in testamento, la ii. D. de conditio. & demonstr. tamen si legatum fuerit relictum in piam causam, sub conditione mista, quæ non fuerit impleta propter aliquem casum fortuitum, nihilomninus debetur legatum, etiam si non steterit per hæredem, per textum loquentē in libertate. io l. libertate, iuncta gl. D. de manumiss. testamen. & l. ii. C. de condi. inser. Et ita in specie uoluit Ro. sing. 282. tu habes quòd quando cōditio mista. Et pro singul. reassumit Nicol. Eueral. in locis legalibus, in loco à libertate ad causam piā, uersi ultra præmissa illud facit. Adde & tu similem textū in l. si peculiū, §. is cui seruus, & in l. Stichum Attio, §. si Stichus Attio, D. de statuliber. & in l. cū ita datur libertas. D. de conditio. & demonstratio. qui etiā loquuntur in libertate, & in l. illis libertis, secundum lecturā Bar. D. de conditio. & demonstratio. & in l. i. C. de legat. qui postremi text loquuntur in legato alimentorum. & posteriorē ad hoc expendit Paul. Cast. cō sil. 31. circa primū uidetur dicēdum, col. 2. uer. item facit ratio. lib. 2. & illos quoque ad omnem piā causam extendit ipse Rom. in d. authen. similiter. in 27. speciali, & Socinus in d. regula. 310. in 55. priuilegio, & Fran. Are. cōsi. xciii. consideratis, colu. 2. uersi. præterea etiam si dictus.

Legatū sub cōditione mista.

Legatū sub cōditione ualidū etiā nō impleta conditione.

Quinquagesimumoctauum Priuilegium.

Defectus conditionis non impedit petitionem legati ad pias causas, modò omnino legatum testator erat relicturus.

QVINQVAGESIMOOCTAVO, quod præcedēti simile est, licet, cum deficit conditio mere potestatiua, (quę scilicet pendet ex facto grauati) ob casum quempiā impedientem, deficiat & legatum, per textum in l. centesimis

Conditio merè potestatiua.

Deficiẽte conditione deficit legatum. ſimis,§.ulti.& ibi Bar. D.de ver.obl.quẽ ad hoc dicit ſingu. Fran. Aret.in d.conſi.93. Hoc tamen fallit in fauorẽ *Fauor legatorũ ad pias cauſas.* piæ cauſæ,per gl. quam dicit ſing.in l.i.et ibi Ang.qui eã not.in lectura Padua, C.de inſtitu.et ſubſtitu.quæ dicit, quòd quando teſtator omnino erat legatum relicturus, defectus conditionis non impedit conditionem legati, hoc autem(inquit)præſumitur in legatis ad pias cauſas, per l.ſancimus,C.de ſacroſ.eccl.

Quinquageſimumnonum priuilegium.

Fauore piæ cauſæ conditio in legatis retrò trahitur.

QVINQVAGESIMONONO, licet alias in legatis conditio exiſtens non trahatnr retrò, l.i.§.ſerui, D. *Conditio in legatis non retrò trahitur.* ad Syllania.et quod plenè nota. in l.potior, D. qui potiores in pigno.habe.et in l.is cui,§.hæres, D. quemad. ſerui.amit. et per Barto. in l. ſi is qui pro emptore,et ibi Roma.et alii,ff.de uſucap et per Bal.in l.vlt.§. ſed quia noſtra,C. communia de leg.tamen fauore piæ cauſæ re *Aliud in libertate.* trò trahitur,per tex.in l.Neratius,ff.de manumiſſ.teſta. quem tex.loquentem ſimpliciter in libertate, transfert Rom.ad omnem piam cauſam,in dicta authen.ſimiliter, in 28 ſpeciali,circa vltimas voluntates, et Soci. in dicta regu.cccx.in xlvii.ſpeciali.

Sexageſimum Priuilegium.

Annua legati pij præſtatio per multum temporis inducit obligationem in futurum.

SEXAGESIMO, licèt tempus non ſit modus indu *Tempus non inducit obligationem.* cendæ obligationis.l.obligationũ,§.placet autem, ff. de actio.et obliga. ideoq; ſolutio diuturna nõ inducit obligationem in futurũ,l.ſi certis annis, C.de pact. niſi quis *Nec ſolutio diuturna.* alleget titulum,& probet ſolutionem x.ann. Nã ex hoc ſatis intelligitur probatus titulus,& cogitur aduerſarius *Niſi probato titulo.* in futurum ſoluere,per l.cum de in rẽ verſo, D. de vſur. Tamen ſi in teſtamẽto minus ſolenni fuerit annuũ quid *Sec us in legato alimentorum.* piam relictum piæ cauſæ, quod fuerit tribus tantũ annis præſtitum,hmõi triennalis præſtatio inducit obligationem.

nem in futurum tempus etiam de iure ciuili. Textus eſt ſing. loquens in legato alimentorum, in l. 1. C. de fideic. quam dicunt ſing. Cy. Bar. Ang. & Paul. Caſt. ibi, & valde notandam, ac perpetuo menti tenendam, Bar. in l. 2. C. eod. Et illam ad omnem piam cauſam trahit Ang. & Iaſ. vterque col. 1. & idem Iaſ. in d. l. 1. col. 2. uerſi. ſecundo extende, & hoc quoque ſentiunt Bart. & omnes poſt eum præter Sal. in d. l. ſi certis annis, Bart. in d. l. cum de in rem verſo, & ibi etiam Fulg. & Floria. & Bar. in diſpu. incip. mulier habens amplum patrimonium, colum. pen. Imol. in l. ſi uerò, §. de viro, colum 12. D. ſol. matri. Ant. in c. peruenit, col. 5. dum dicunt illam legem procedere in legato dotis, & aliis habent ibus ſimilem fauorem.

Sexageſimumprimum priuilegium.

In legatis ad pias cauſas relictis in nouiſſima, ſed leuiſſima ſpectanda eſt conditio.

Sexagesimoprimo, licet alias pluribus conditionibus diſiunctim, diuerſiſq; partibus teſtamenti eidem legato adſcriptis vltima conditio debeat adimpleri pro legati conſecutione, l. quod traditum, D. de condit. & demon. tamen fauore piæ cauſæ non vltimam attendimus, non primã, non denique aliam, ſed tantum leuiorem, per l. ſub diuerſis, D. eod. titu. & l. 5. & l. quod vulgò, D. de manumiſſ. teſt. & ita uoluit per illos tex. Rom. in repetitio. dictæ auth. ſimiliter, in 29 ſpeciali inter vltimas voluntates, & Soci. dicta regula. in 48. priuilegio.

Vltima conditio impletur in legatis. Niſi ſint ad pias cauſas.

Sexageſimumſecundum Priuilegium.

Conditio deficientis primi gradus, quamuis non deficiat, nihil obeſt diſpoſitioni ad pias cauſas in ſecundo gradus.

Sexagesimosecundo, legatum ad pias cauſas relictum in ſecundo gradu, ſub conditione deficiẽtis

Relictũ ſub cõditione deficẽtis primi gradus.

primi

reuocari non poteſt, etiam per in integrum reſtitutionẽ, l.i.2.& 3.C.ſi aduerſus libert. Item ſi dicatur libertatem eſſe reuocandam, quàm primum conſtaret eum, cui ea ſub modo relicta eſt, & data, nolle modum adimplere, ſe queretur ꝙ libertas intelligeretur fuiſſe data vſque ad illud tempus, ſed libertas ad tempus dari non poteſt, l. libertas, huius initii ij. D. de manumiſ. teſta. omnia autẽ legata ad pias cās ad tẽpus dari poſsũt. l. vlt. D. de legatis.

Libertas ad tẽpus non datur. Secus in alijs pijs cauſis.

Quinquageſimum priuilegium.

Legatum ad pias cauſas non extinguitur per maximam capitis diminutionem.

QVINQEAGESIMO, licet, ſi pendere cõditione legato adiecta legatarius ſeruus pœne efficiatur, qua damnatus eſt in metallũ, vel ad fodiendã arenã, & ita mortuus ciuiliter reputetur, adeo extinguatur legatũ, vt non reuiuiſcat, etiã ſi pendente ea conditione legatarius reſtituatur, l. intercidit, D. de conditio. & demonſt. Secus tamen eſt in legatis ad pias cauſas. per text. in l. Ariſto. ff. de ma numiſſ. teſtam. quẽ ad hoc allegat & dicit ſingul. Ro. vbi ſupra, in 25. ſpeciali. & Soci. vbi ſupra, in 44. priuilegio.

Legatum per ciuilem mortẽ extinctum.

Quinquageſimumprimum priuilegium.

Verba generalia habent in pijs cauſis uim diſpoſitionis.

Verba generalia honoris.

QVINQVAGESIMOPRIMO, licet verba generalia honoris & humanitatis, (ſiue (vt vulgo dicunt) complacentiæ, & aſſentationis prolata ad eum quem honorare volumus, directe non inducant obligationẽ, neq; diſpoſitionem, vt ſi quis dicat, mi frater, in omnib. me tuum eſſe recognoſco, vel omnia bona mea tua ſunt, vel, de meis facias quod tibi libuerit, & ſimilia, vt eſt tex. in c. cũ veniſſent, vbi & hoc not. Ioan. And. Anto. Cardi. Imol. & Panor. col. i. de inſtitu. & bona glo. in l. i. C. in quib. cauſis, & voluit Ang. in l. ſi cui, D. de ſeruitut. Roma. in rubric. D. de arbit. col. 3. Alex. late in l. ita ſtipulatus, col. 2. D. de verbo.

verbo.oblig. & Fely.in c. cum iuramento, de senten.ex-commuuic. Fallit tamen fauore piæ causæ, vt si testator dicit seruo, scio quòd tibi gratiā referet filius meus, hæc verba vim habent relictæ libertatis, cogendusq; filius seruum manumittere, textum habes & exemplum in l. Paulus respondit, §. Paulus. ff. de fideicommis. libert. per quē text. not. ibi Bal. & Benedict. Plum. quòd verba adulatoria, etiam ad honoratum relata, inducunt dispositionem fauore libertatis, & illum trahit ad omnem piam causam Romanus vbi supra, in 26. speciali, vbi & illum ad hoc dicit singul. & Soci. etiam vbi supra, in 45. priuilegio. *Vesba adulatoria.*

Quinquagesimum secundum priuilegium.

Prius testamentum ad pias causas factum non infirmatur per secundum minus solenne, in quo uenientes ab intestato, hæredes instituti sunt.

Testamentū minus solenne ter factum.

Qvinqvagesimosecvndo, licet primum testamentum solenniter factū, in quo instituti sunt extranei, reuocetur per secundū non solenne, in quo sunt instituti venientes ab intestato, per l. hac consultissima, §. si quis, C. de testam. Fallit tñ vbi in primo testamento est instituta pia causa, tunc. n. non reuocaretur secundū non solēne, in quo instituti essent veniētes ab intestato, præsertim si non essent liberi. Ita consuluit Panor. consi. 11. in causa quæ vertitur, col. 3. versi. non obstat, lib. i. & Raphael Cuma. consi. 177. & idem ego, & Soci. cōsi. incip. primo aspectu, qui & hoc indubitanter affirmat, etiam si in secundo testamento essent instituti liberi, Ias. in d. §. si quis, colu. 2. in. 2. limitatione, vbi hoc singul. reputat. *Secus in pijs causis.* *Eoq; magis, si non sunt liberi.*

Quinquagesimum tertium priuilegium.

Testamentum ad pias causas conditum, licet minus solenne, reuocat prius testamentum omni iuris solennitate consummatum.

Testamētum in scriptis solenniter factum.

Qvinqvagesimotertio, licet testamentum in scriptis

scriptis solenniter conditum non tollatur per secundum testamentũ sine scriptis factũ, in quo princeps, vel alius potens in eo est hęres institutus, per textũ in l. nolumus, secundum Iaco. Ra. Iaco. Areti. Nico. Mat. Cyn. Bal. Salyc. Rapha. & plerosque omnes, C. de testamen. Fallit tamen vbi in eo secundo testamẽto esset instituta pia causa, vt expresse, & in terminis voluit Alex. consi. 105. viso ac diligenter considerato. col. penulti. versi. non obstat, lib. 4. per not. per Hostien. & Ioan. Andr. in c. vlti. de solutio. & sequitur Iason in d. l. nolimus, vbi hoc reputat singu. Sed hoc ante vtrunque voluit Panormi. cuius neuter mentionem facit, dicto consi. 11. col. 3. lib. primo. Et facit quod testamentum prius conditum cum solennitate iuris communis, videlicet septem testium, reuocatur per testamentum ad pias causas cum duobus tantum testibus conditum, vt consuluit Paul. Castr. consi. 327. dubium facit in suprascripto puncto, lib. i. & Alex. cõsi 131. super themate, col. i. versicu. 3. præsuppono. lib. 7. & hoc probatur in testamento militis, in l. eius militis, §. militia missus, D. de testemen. milit.

Pia causa instituta in secundo testamento sine scriptis cõditio.

Reuocatio prioris testamẽti solennis per secundũ ad pias causas.

Quinquagesimumquartum priuilegium.

Testamentum liberis institutis conditum reuocatur per secundum ad pias causas: aliquo tamen eis relicto.

Testamẽtũ liberis institutis, fortius a'ia quauis solenni uolunta te.

Illi tamẽ præualet pia causa.

QVINQVAGESIMOQVARTO, quando præcedenti germanum est, licet primum testamentum, in quo instituti sunt liberi, non reuocetur per secundum etiam solenne testamentum, nisi testator expresse reuocauerit, per textum in authent. hoc inter liberos, C. de testament. fallit tamen, si in secundo testamento esset instituta pia causa, aliquo liberis relicto, vt nota. voluit Alex. d. cõsi. cv. col. 5. versi. tertio ad dictam authen. etiam per not. Hostien. & Ioan. Andr. in dicto c. vlti. sequitur & dicit singul. Ias. in dicta authenti. hoc inter liberos, in 4. limitatione. Ad quod facit, quod etiam illa authenti. non procedit, quando in

do in secundo testamento essent instituti liberi, vt voluit gl. not. in auth. de testam. imperf. in prin. Iacob. Bel. & alij ibi, Cy. Bal. & communiter alii, in d. authen. hoc inter liberos, Rom. qui illam dicit singu. consi. 179. amplissime doctor, colu. x. & consi. 385. in casu præmisso, Alex. d. consi. cv. col. 5. versi. secundo respondeo, & consi. 146. viso themate, col. pe. lib. 2. *Et testamẽtum quam sequitur secundũ liberis etiam institutis confectum.*

Quinquagesimumquintum Priuilegium.

Legatum incertum ad pias causas ualet, et secundum æstimationem patrimonij legati quantitas definiri debet.

QVINQVAGESIMOQVINTO, licet legatum incertum ratione summæ, siue rei legatæ non sit validũ, l. Titia cum testamento, in prin. D. de leg. 2. sicuti & stipulatio, l. si ita stipulatus fuero, D. de verb. obl. tamen ad pias causas validum censebitur, & huiusmodi legatum ex patrimonii quantitate & personæ legantis qualitate æstimabitur, per textum loquentem in legato alimentorum, in l. si cui annuum, & ibi not. gl. & Bar. D. de annu. lega. & l. pen. D. eo. ti. l. quædam in testamento, & ibi gl. & doct. D. de leg. 2. & l. si pater, & l. Stichus liber esto, cum ibi not. D. de lega. 3. & l. cum post, §. gener, D. de iure dot. gl. in c. nos quidem, in gl. pen. & ibi doct. de testamen. & in l. priuilegia, C. de sacrosf. eccle. & Archid. in c. sunt nonnulli, q. 1. & Spec. de instru. edit. §. nunc aliqua, versi. quid si testator, Card. post Math. in cle. 1. in 28. q. de testa. Bal. in l. i. in lec. col. 4. circa res. C. de sacrosf. eccle. & in. l. nulli, col. 2. versi. sed hic quæro, quid si testator, C. de epis. & cle. & in l. hæreditas, §. si defuncto, per illum tex. & ibi etiam Ang. D. de peti. hær. in l. lect. Flo. in l. cum quidam, §. si dies, D. de usur. Anto. & Imo. in c. indicante, de testa. idem Anto. in c. ex parte, de deci. Ro. in dicta auth. similiter, in 27. speciali circa ultimas voluntates, Card. Flo. in cle. i. in 17. q. de test. Alex. consil. 158. viso testamento, col. 2. lib. 7. & Soci. in dicta regula 310. *Legatum incertũ ratione summæ, uel rei legatæ. Fauor piæ causæ. Legati incerti æstimatio.*

in xlvi. priuilegio. Alex. qui hoc dicit Canoniſtis recognitū, in l. ita ſtipulatus, & ibi etiā Iaſ. co. 7. uer. tenendo tamē, D. de uerb. obli. Philip. Dec. cōſ. 182. in caſu occurrēti, col. 2. ubi allegat & hāc rationē quod in ſpiritualibus incertitudo nūquā uitiat de æquitate Canonica, ut uoluit Archi. in c. ſunt nōnulli, i. q. i. & Ant. in c. ex parte, de cenſi. alias de deci. alias utrobiqne, & Panormi. in cap. i. de decimis.

In ſpiritualibus incertitudo non uitiat.

Quinquageſimumſextum priuilegium.

Legatum in genere pauperibus, uel eccleſiæ non euaneſcit ut in certis pe[r]ſonis relictum.

Legatum incertū ratione perſonæ.

Legatū pauperibus in genere.

QVINQVAGESIMOSEXTO, licet etiam non ualeat legatum incertum ratione perſonæ, uel alicuius piæ cauſæ, cui legatum relinquitur, §. incertis. Inſti. de leg. cum ſi. fallit tamē fauore piæ cauſæ, ut ſi dicatur. lego pauperibus in genere, uel accleſiæ, ſine alia adiectione, per quam cognoſci poſſit de quibus ſenſerit, per tex. in l. id quod pauperibus, & ibi glo, & Bal. in princip. & l. ſi quis ad declinamdam, & l. nulli, C. de epiſc. & cleri. & l. à Titio, in princ. ff. de uerbo. oblig & uoluit gloſſ. in l. quidam. & ibi Bart. in duobus locis, ff. de rebus dub. Ioā. And. in addi. Spec. tit. de inſtru. edi. §. nunc uero aliqua, in addi quæ incipit, hic conuenit quæſtio. Bar. & omnes in l. i. C. de ſacroſan. eccl. Bar. in l. pater filium. §. Tuſculanus. ff. de leg. iii. & conſ. xxv. uiſo teſtamento. Gentilis, in i. dubio, per tex. in §. ſi quis in nomine, in auth. de eccleſ. tit. & iterū cōſ. ſeq. teſtator in teſtamēto, in duobus locis: ubi præterea allegat dictū §. ſi quis in nomine. Bal. conſi. 86. circa prædicta. lib. v. & conſi. cccclviii. quæro utrum ualeat, eo. lib. v. Angel. cōſ. cxvii. in canonica, poſt princ. & cōſ. cxxix. bona dicti teſtatoris, poſt prin. & cōſi. cxxxv. Bancius Maſſinoli, in prin Panor. in c. nos quidē, col. ult. & in c. indicante, colum. i. ubi bona gloſ. de teſtament. idem Ro. & Corneus in l. captatorias, C. de teſtament.

ſtamen.mili. Franciſc.Aret.in l.i.colum.ulti.in nono priuilegio,C.de ſacroſanct. eccleſ. Roma. ubi ſupra,in 33. ſpeciali,ubi adfert multas quæſtiones,quas omnino uide Soci.ubi ſupra,in 51.priuilegio.Franci.Aret.in l.i.colum.pen. in ſecũdo priuilegio piæ cauſæ, C.de ſacroſan. eccleſ.& Benedict.Capra conſi.xxv.cũ de pluribus quęratur,colu.2.& per textum in l.ſi fuerit, in quarto nota. D.de rebus dubiis. Ideo ſi teſtator relinquit centũ ſine declaratione alicuius eccleſiæ,non uitiatur legatũ,ſed intelligitur de parochiali,ſecundũ Bart. poſt.antiquiores, in l.quæ cõditio,§.cũ ita, D.de conditio.& demonſtra. Cynus in l.ul.& ibi Salyce.colu.iii.C.de ſacroſanct.eccleſ. Angel.in §.ſi uero.in authent.de non alienan.aut permutandis rebus eccleſ.& in dicto §.ſi quis in nomine in authẽ.de eccle.tit.& per omnes in l.i.C.de ſacroſ.eccl.Pet. Anch.& Imol in c.relatũ,huius initii.ii.ad ſi.de teſtament.Panor.in dicto c. indicante,eodem titu. Philip. Franc.in c.cum quis,uerſicu.cum ab eo,colu. ulti.tertio quæritur,de ſepul.lib.6. Iaſon,qui hanc dicit cõmunem opinionem in l.qui inſulã.D.de uerbo.oblig. Aut etiam ſecundum aliam opinionem intelligitur de principali eccleſia diœceſis,uel ciuitatis,ſecundũ Ioan.Fab.& Angelum Aret.in §.ſed ius quidem, Inſtitu.de iure naturali, gentiũ & ciuili. Quòd ſi habeat duas eccleſias parochiales,& relinquat eccleſiæ,parochiali,nõ tamẽ uitiatur legatum. De qua autẽ intellectũ uideri debet,uide Petrum & Cynum in d l.i.C. de ſacroſ. eccleſ. Hoſtienſ.& Ioã. And.& alios in dicto cap.indicante, de teſtamen.Cynũ in l.cum multæ, C.de donatio. ante nup.Petr.Anch.& Imol.in dicto cap. relatum, de teſtament.Philp. Franc. ubi hic,& Soci.late in d.l.quæ conditio,§.cum ita,D.de conditio.& demõſtratio. Similiter de relicto facto pauperibus,dicit Specula.titu.de iuſtrumẽ.edi. §.nũc uero aliqua,uerſicu quid ſi teſtator. Quod intelligitur de pauperibus proprii domicilii:quem ſequitur Pet. Ancha.cõſilio ccxiii. Franciſcus antiquus parochianus, colum.penulti.uerſicu.octaua ratio,argum.l. quæ cõditio.§.cùm ita,

Generaliter legatum eccleſiæ intelligitur de parochiali.

Et de principali eccleſia diœceſis,uel ciuitatis.

Legatũ eccleſiæ parochiali nõ uitiatur, duabus exiſtentibus.

Idem de legato facto pauperibus.

ita, D. de conditio. & demostratio. & l. capitalia, §. famosos, D. de pœn. & cap. si peccauerit. xii. q. i. & c. fortitudo, xxx. quæst. 4. uide Bar. in l. i. D. ad municip. & in l. ulti. C. de conuen. fisci. debit. lib. x. Bald. & Imo. in l. si domus. ff. de legatis primo, & optime facit ratio allegata in præcedenti priuilegio.

Legatũ libertatis relictũ pluribus eiusdẽ nominis. Sed hic attende paululũ, nam huic aduersari uidetur text. in si fuerit. D. de rebus dub. ubi legatũ libertatis relictũ uni ex pluribus eiusdem nominis, si non appareat de quo testator senserit, uitiatur. Est similis tex. in l. si quis de pluribus, aliàs cũ ex pluribus, eodẽ titu. ubi gl. adducit cõcord. Tamẽ legatũ libertatis piũ dicitur, per l. i. ad fi. & ibi Bal. C. de cõmuni seruo manu. cũ concordan. alibi à me traditis. *Legatũ libertatis dicitur piũ.* Et hanc antinomiã (id est, legum repugnatiam) si ulla sit, animaduerit Iason in l. si ita sit adscriptum. col. penulti. uersic. limita dictam legem, D. de leg. i. nec tamen eam dissoluit. *Cõciliatio antinomiæ.* Sed tu ita poteris discutere, ut hæ postremæ leges intelligãtur, cum certũ est testatorẽ uni tantum ex pluribus uoluisse libertatem relinquere: ideoq; ne frustretur testatorum intẽtio, nulli cõferetur, ne non sit is, cui conferri uoluit. At cum testator relinquit pauperibus, aut ecclesiæ indeterminate, non censetur cogitasse de certis pauperibus, aut templis, nihil. n. interest, quibus conferatur, modò id animæ prosit: hæc enim est prora (quod dicitur) & puppis intẽtionis testatorum. Ideoq; satisfactum est animæ, siue his, siue illis relinquatur: quod animaduerit Philip. Decius in l. ulti. uersi. nõ obstat quod dictũ est. C. de edicto diui Adriani tollen.

Quinquagesimumseptimum Priuilegium.

Legato in piam causam relicto sub conditione mista, etiam non impleta conditione debetur, quamuis per hæredem non steterit quominus impleatur.

Relictũ sub cõditione. QVINQVAGESIMOSEPTIMO, licet alias semper nõ debeatur relictum ante impletam conditionem, nisi

nisi per hæredem steterit quominus conditio adimpleatur, l. qui hæredi, §. ulti. D. de conditio. & demonstratio. & l. hæres eodem tit & l. i. C. de his quæ sub mod. leg. & propterea deficiente conditione mista, legato adiecta, ob aliquem casum superuenientem deficiat lagatum, l. in testamento, la ii. D. de conditio. & demonstr. tamen si legatum fuerit relictum in piam causam, sub conditione mista, quæ non fuerit impleta propter aliquem casum fortuitum, nihilomninus debetur legatum, etiam si non steterit per hæredem, per textum loquentē in libertate. io l. libertate, iuncta gl. D. de manumiss. testamen. & l. ii. C. de condi. inser. Et ita in specie uoluit Ro. sing. 282. tu habes quòd quando cōditio mista. Et pro singul. reassumit Nicol. Eueral. in locis legalibus, in loco à libertate ad causam piā, uersi ultra præmissa illud facit. Adde & tu similem textū in l. si peculiū, §. is cui seruus, & in l. Stichum Attio, §. si Stichus Attio, D. de statuliber. & in l. cū ita datur libertas. D. de conditio. & demonstratio. qui etiā loquuntur in libertate, & in l. illis libertis, secundum lecturā Bar. D. de conditio. & demonstratio. & in l. i. C. de legat. qui postremi text loquuntur in legato alimentorum. & posteriorē ad hoc expendit Paul. Cast. cōsil. 31. circa primū uidetur dicēdum, col. 2. uer. item facit ratio. lib. 2. & illos quoque ad omnem piā causam extendit ipse Rom. in d. authen. similiter. in 27. speciali, & Socinus in d. regula. 310. in 55. priuilegio, & Fran. Are. cōsi. xciii. consideratis, colu. 2. uersi. præterea etiam si dictus.

Legatū sub cōditione mista.

Legatū sub cōditione ualidū etiā nō impleta conditione.

Quinquagesimumoctauum Priuilegium.

Defectus conditionis non impedit petitionem legati ad pias causas, modò omnino legatum testator erat relicturus.

QVINQVAGESIMOOCTAVO, quod præcedēti simile est, licet, cum deficit conditio mere potestatiua, (quę scilicet pendet ex facto grauati) ob casum quempiā impedientem, deficiat & legatum, per textum in l. centesimis

Conditio merè potestatiua.

Deficiēte conditione deficit legatum. *Fauor legatorū ad pias causas.* simis,§.ulti.& ibi Bar. D.de ver.obl.quē ad hoc dicit sin gu.Fran.Aret.in d.consi.93. Hoc tamen fallit in fauorē piæ causæ,per gl.quam dicit sing.in l.i.et ibi Ang.qui eā not.in lectura Padua, C.de institu.et substitu.quæ dicit, quòd quando testator omnino erat legatum relicturus, defectus conditionis non impedit conditionem legati, hoc autem(inquit)præsumitur in legatis ad pias causas, per l.sancimus,C.de sacros.eccl.

Quinquagesimumnonum priuilegium.

Fauore piæ causæ conditio in legatis retrò trahitur.

Conditio in legatis non retro trahitur. *Aliud in libertate.* QVINQVAGESIMONONO, licet alias in legatis conditio existens non trahatnr retrò, l.1.§.serui, D. ad Syllania.et quod plenè nota. in l.potior, D. qui potiores in pigno.habe.et in l.is cui,§.hæres, D. quemad. serui.amit. et per Barto. in l. si is qui pro emptore,et ibi Roma.et alii,ff.de usucap et per Bal.in l.vlt.§. sed quia nostra,C. communia de leg.tamen fauore piæ causæ retrò trahitur,per tex.in l.Neratius,ff.de manumiss.testa. quem tex.loquentem simpliciter in libertate, transfert Rom.ad omnem piam causam,in dicta authen.similiter, in 28 speciali,circa vltimas voluntates, et Soci. in dicta regu.cccx.in xlvii.speciali.

Sexagesimum Priuilegium.

Annua legati pij præstatio per multum temporis inducit obligationem in futurum.

Tempus non inducit obligationem. *Nec solutio diuturna.* *Nisi probato titulo.* *Sec us in legato alimentorum.* SEXAGESIMO, licèt tempus non sit modus inducendæ obligationis.l.obligationū,§.placet autem, ff. de actio.et obliga. ideoq; solutio diuturna nō inducit obligationem in futurū,l.si certis annis, C.de pact. nisi quis alleget titulum,& probet solutionem x.ann. Nā ex hoc satis intelligitur probatus titulus,& cogitur aduersarius in futurum soluere,per l.cum de in rē verso, D. de vsur. Tamen si in testamēto minus solenni fuerit annuū quid piam relictum piæ causæ, quod fuerit tribus tantū annis præstitum,hmōi triennalis præstatio inducit obligationem.

nem in futurum tempus etiam de iure ciuili. Textus est sing. loquens in legato alimentorum, in l. 1. C. de fideic. quam dicunt sing. Cy. Bar. Ang. & Paul. Cast. ibi, & valde notandam, ac perpetuo menti tenendam, Bar. in l. 2. C. eod. Et illam ad omnem piam causam trahit Ang. & Ias. vterque col. 1. & idem Ias. in d. l. i. col. 2. uersi. secundo extende, & hoc quoque sentiunt Bart. & omnes post eum præter Sal. in d. l. si certis annis, Bart. in d. l. cum de in rem verso, & ibi etiam Fulg. & Floria. & Bar. in dispu. incip. mulier habens amplum patrimonium, colum. pen. Imol. in l. si uerò, §. de viro, colum 12. D. sol. matri. Ant. in c. peruenit, col. 5. dum dicunt illam legem procedere in legato dotis, & aliis habentibus similem fauorem.

Sexagesimumprimum priuilegium.

In legatis ad pias causas relictis in nouissima, sed leuissima spectanda est conditio.

SEXAGESIMOPRIMO, licet alias pluribus conditionibus disiunctim, diuersisq; partibus testamenti eidem legato adscriptis vltima conditio debeat adimpleri pro legati consecutione, l. quod traditum, D. de condit. & demon. tamen fauore piæ causæ non vltimam attendimus, non primã, non denique aliam, sed tantum leuiorem, per l. sub diuersis, D. eod. titu. & l. 5. & l. quod vulgò, D. de manumiss. test. & ita uoluit per illos tex. Rom. in repetitio. dictæ auth. similiter, in 29 speciali inter vltimas voluntates, & Soci. dicta regula. in 48. priuilegio.

Vltima conditio impletur in legatis. Nisi sint ad pias causas.

Sexagesimumsecundum Priuilegium.

Conditio deficientis primi gradus, quamuis non deficiat, nihil obest dispositioni ad pias causas in secundo gradus.

SEXAGESIMOSECVNDO, legatum ad pias causas relictum in secundo gradu, sub conditione deficiẽtis primi

Relictũ sub cõditione deficiẽtis primi gradus.

primi gradus, debetur:licet non deficiat primus gradus, nec ideo sit locus secundo,tanquam fauore libertatis ab utroque relictum videatur,verbi gratia, si testator dixerit, Titius hæres esto, si Titius non erit hæres, Stichus hæres esto,Stichus liber esto. Certe Titio hærede existente, erit nihilominus Stichus liber. Casus est singu.in l.2. De manumiss.testam. Id quod dicit mirabile, & extendit ad omnem piã causam Rom.vbi supra,in 30. speciali, vbi dicit quòd si quis eam legem ignoraret, facile contrarium diceret,& Socin. vbi supra, in 49.speciali, & Philippus Decius,qui etiam illum textum dicit sing.consi. 182.in casu occurrenti,col.2.versic. & hoc in tantum procedit,vbi per hoc dicit, quòd dispositio ad pias causas debet habere locum,licet non contingat casus secundum ordinationem testatoris, & consi.273. in casu proposito,col.1.vbi per hoc dicit, quòd dispõ testatoris facta in vno casu, extenditur ad alium casum fauore piæ causæ.

Libertas sub cõditione data cõpetit etiam non impleta.

Dispositio testatoris extẽditur de uno casu ad alium.

Sexagesimumtertium priuilegium.

Per asignationem reditus ex certo aliquo fundo piæ causæ tacitæ, is fundus censetur obligatus, et ad eum etiam agi potest hypothecaria.

Pro reditu ex certo fundo asignato competit tantũ actio personalis.

Reditus asignati piæ causæ.

Sexagesimotertio, licet alias cum assignantur redditus ex certo fundo, ex huiusmodi assignatione non oriatur actio hypothecaria,sed tantum competit actio personalis,per l.vlt.in fi.D.de contrahen.emptio. & l.liberto, in prin.iuncta glo.in verbo, vendita sint, D.de annu.lega. tamen si testator quispiam in fauorẽ piæ causæ assignauerit redditus ex aliquo fundo, cẽsetur is fundus in quamcunque manum peruenerit, tacite obligatus,& ad illum agi potest hypothecaria etiam de iure di gestorum,per textum loquentem in alimentis, in l.2. & ibi Barto.D. de alimen. & ciba.leg. quem ita intelligunt gloss.Barto.et alii in l.Lucius,eodem titu.et in l.Gaius,

D.de

D.de annuis legat.& in l.cum hi,§.idem eſt,etſi ager. D. de tranſact.& in d.l.vlti. D.de contrahen.emptio.& Ro. conſi.388.in caſu propoſiti thematis, col.i & hoc expreſſe voluit in omni cauſa pia idem Ro. ſing. 432. quæritur an teſtator,vbi per hoc dicit, quòd ſi teſtator cōdito teſtamento alienauerit fundum, ex quo in eadem oratione diſpoſuerat legatum pium perſolui, non per hoc extinguitur legatum tanquam ea res non tam videatur fuiſſe poſita,vt ex ea ſolueretur legatum,quàm vt eſſet ad ipſum obligata & hypothecata. Et hoc dicit ſe habuiſſe de facto Romæ in eccleſia ſancti Pauli ab vrbe, quæ ſibi & aliis fuit commiſſa,& monet tenendum menti.

Legatum redditus non euaneſcit alienato fūdo,ex quo debet ſolui.

Sexageſimumquartum priuilegium.

Captatoriæ ſcripturæ non infirmant legata ad pias cauſas.

SEXAGESIMOQVARTO, licet aliàs non valeat captatoria inſtitutio,l.captatorias, & l.illæ autē,& l.illa inſtitutio,D.de hæredi inſtituen.& l.captatoriæ, D.de legat.i. idq; etiam in teſtamēto militis,l.captatorias,C.de teſta. mil.vbi gl.& doct.declarāt quæ dicatur captatoria inſtitutio,valet tamē ad pias cauſas, per tex.in c.cum tibi, & ibi gl.& doc.de teſta.& in l.fideicōmiſſa libertas,in prin. & in verſi.ſed & ſi,& ibi Ange. D.de fideicom. libert.vbi libertas quæ pia cauſa eſt, (vt ſæpe diximus, & dicemus poſtea latius)poteſt conferri in voluntatē alterius,& ita in omni pia cauſa voluit Cyn.in l.ſeniū,C.qui teſta.fac. poſſ.Bar.in repetitio.l.i.in 3.q.5.quæſtionis principalis, & ibi Franc.Are.col.pe.in 2.priuilegio,C. de ſacroſ.ecc. & in d.l.captatoriæ,& ibi ēt Bal.Imo.& Iaſ. D.de leg.i. & in l.quidā,& in l.vtrū,§.cum quidā D.de reb.dub.& in l.i.& ibi etiā Bal.de lega.2.& in l.Theopōpus,D.de dote prælega.& conſ.5.viſa quadā petitione.in 2.dubio & cōſil.6.viſo teſtamento,in princ.Bal.in d.l.illa inſtitutio,& ibi Ang.& Imo.de hęred.inſti.idē Bal.in l.hęreditas,§.ſi defuncto, in 2.lectu.col.2. D.de petitio.hæred.& in c.in

Captatoria inſtitutio inualida.

Etiam in teſtamento militis.

Secus in pijs cauſis.

Libertas poteſt conferri in uolūtatē alterius.

caufis,col.i. de elect.& in c.auditis, ante fi.de procurat. & in repet.c.fi pater, in materia cõpendiofæ fubftitutionis,de tefta.lib.6.& confi.235. Bartolomæus legauit, lib. i. & confi. 301. conftitutio patriarchalis, col.3.lib.2. & confi.112.quæritur vtrũ præterita,lib.4.& confi.259.fuper primo puncto, eo.lib.4.& in addi. Specul.titu.de inftrum.edi.§.nunc vero aliqua,verf.quid fi teftator,Ang. in d.l.captatorias, D.de hæredib.inftituen. & confil.97. Viuianus,col.2.verfi.fecundo oportet videre,& cõf.201. vifo themate,in prin.& confi.328.confultatio prædicta. poft prin.Pet.Anch.confi.144. præfatis nominibus,col. i.Raph.Alex.Corn.& Iaf.in d.l.captatorias,C.de tefta. mili.Raph.Cu.confi.130.magifter Ioãnes,poft prin.Panor.confi.32. circa duo dubia, col. 2.lib.2. vbi hanc dicit effe communem opinionem,& Soci.confi.53.in præcedenti confultatione,col.vlti.lib.i.& confi.49.vifo inftrumento,col.3.verfi.& licet cenfeatur,lib.4.Fran.Are.in l. 2.col.2.in 2.nota. D.de vulga.& pupil.fubftit.& Stepha. Bertrand.confi.101.licet teftamentum,num.3.lib.i.

Cõtrariæ opinionis authores. Contrarium tenent Dy.Cy.Bal. fibi contrarius,& Salyce.in d.l.captatorias,& Bal.in d.l.1.in lec.col.pen.verficu.iuxta hoc quæro,& iterum in repetitio. col.5.verfi. iuxta hoc quæro incidenter,& rurfum col.penul. verficu.fuper octaua quæftione,C. de facrofanct.ecclef.& in dicta l.captatorias,D.de hæred.inftituen. Angel.Salyce. & Roma.Alexand.Franc.Are.Corne.& Iafon.ante fi.in dicta.l.captatorias,C.de teftamen.milit.& in l.& in epiftola,C. de fideicommiff. & in l.executorem, colu.2.C. de execu.rei iudic.Petr Anch.in dicto c.cum tibi,de tefta. Sed qui res hæc admodũ obfcura eft,& omnino verfatur in intellectu d.l.fideicommiffa libertas, D.de fidei commiff.liber.& dicto c.cum tibi,de teftament.funtque etiam in eam rem multæ diftinctiones, tu fi hæc omnia fcire vis,vide omnino Imo.in d.l. illa inftitutio,& in d.l. captatorias,D.de hæred.inftituen. & Firmia.in tractatu de epifcopo,in 31.q.quartæ partis,lib.4. verfi.quid fi legatum fuit arbitrio tertii.

Sexage-

Sexagesimumquintum priuilegium.

Subrogato executoris testamenti facta à testatore in legatis ad pias causas ualet: alias secus.

SEXAGESIMOQVINTO, licet non valeat constitutio executoris testamenti ita facta, constituto talem executorem, & si nolit, vel non possit, volo quòd alium cōstituere possit, vt voluit Bar. & alii post eum in l. quidā relegatus, D. de reb. dubiis, & Ioā. And. post Lamber. Rampo. in c. i. de procura. lib. 6. per tex. in l. nulli, ibi, si specialiter designatus, C. de episc. & cleric. vbi & ipse Bal. cū similib. tamē fallit in executore relicto ad exequendū legata ad pias causas, secundū Rapha. Cuma. in d. l. quidam relegatus, per textū in d. c. cum tibi, de testamē. & hoc dicit ibi Bartol. voluisse, idq; etiam voluit Bal. in c. in causis, col. i. de electio. Sed tu de hoc vide omnino Soci. in d. l. quidā relegatus, col. pen. versi. tertia conclusio. Et hoc sane ex eo dependet, quod disputauimus, an valeat dispositio captatoria in fauorem piæ causæ.

Substitutio executoris testamēti.

Executor ad exequendum legata ad pias causas.

Sexagesimumsextum priuilegium.

Legatum rei alienæ, etiam ignoranter à testatore factum, in pijs causis ualet.

SEXAGESIMOSEXTO, licet alias regulariter legatū rei alienæ ignorāter factū nō valeat, nec teneatur hæres luere, l. non dubiū, §. vlt. D. de leg. 3. l. cum alienā, C. de lega. & §. non solū, Instit. eo. Tamen valet iure ciuili, si fuerit relictū piæ causæ, per textum loquentē in libertate, in l. quidā ita, §. si quis filiū, D. ad Trebel. & l. Paulus, in prin. D. de fideicom. libert. quæ postrema iura loquuntur in libertate, & hoc quoq; voluit expresse Bald. in d. l. i. in repetitio. col. 14. versi. super prima quæstione, C. de sacrosan. eccle. vbi mouetur, quòd legatum rei alienæ relictū coniūctæ personæ, etiā ignoranter, valet, & debetur æstimato, per dictam l. cum alienam. est enim Deus pater no-

Legatū rei alienæ.

Aliud in libertate.

Legatū rei alienæ relictū cōiūctæ personæ.

ſter & Eccleſia mater noſtra, vt eſt text. licet nõ allegat, in c. qui abſtulerit, 12. q. 2. & in c. ſi quis iraſcitur, 13. q. 2. Et idẽ voluerũt Rapha. Fulgo. Paul. Caſtr. & Alex. in d. l. cum alienã, & Raphael Cuma. & Alex (vbi vide Areti.) & Iaſ. in l. ſi domus, §. de euictione, D. de lega. i. & Imo. in c. filius, de teſtamen. ita etiã in hanc partẽ cõſuluit Romanus, nulla Bald. mentione facta, conſi. 235. quo ad primũ. col. 2. verſi. vltimo videndi, vbi dicit hãc eſſe veram & nouam concluſionẽ, & in d. authen. ſimiliter, in decimo ſpeciali, verſi. ſed quarto, quod ipſe verum dicit.

Contrariũ ſententes. Contrarium tenent gl. Imo. Hoſtien. Tancred. Anto. Cardi. Panormi. & omnes in d. c. filius, vbi illum text. aliter, & in contrariam ſententiam, variis tamen modis intelligunt, & Panor. late in repetitio. c. cũ eſſes, col. 8. verſic. venio ad quæſtiones, & multi ſequent. de teſtamen. & *Reſponſio ad d. l. cum alienam.* Iaſ. in d. l. cum alienam, col. pen. C. de lega. reſpondetq; Panormit. & Iaſ. ad illam rationem Baldi, quòd textus in d. l. cum alienam, debet intelligi de cõiuncta perſona, ratione ſanguinis, & non de alia coniunctione, per no. in c. nonnulli, de reſcript. & in c. i. de procur. lib. 6.

Authoris ſententia. Sed tu tene primam opinionẽ, tum per id quod dictũ eſt de libertate, tum etiam per textum in d. l. cum alienã, in aliis verbis, niſi proximæ perſonæ, vel vxori, vel alii tali datũ ſit, cui legatarius etiã ſi ſciſſet alienã rem eſſe. Per quem textũ voluerunt ibi Guliel. Cu. Fulgoſ. Pau. Caſt. Alex. & Iaſ. ibi, idem eſſe in amico, quod in conſanguineo, cum cõcordan. alibi à me traditis, ſed anima eſt charior, pretioſiorq; oĩbus conſanguineis, & ipſo corpore, *Anima charior corpore.* per l. ſancimus, C. de ſacroſ. eccle. ideoq; magis veriſimile eſt, teſtatorem id legatũ feciſſe piæ cauſæ, etiam ſi rẽ alienam ſciuiſſet, quàm coniunctorum contemplatione.

Sexageſimumſeptimum priuilegium.

Re communi ad piam cauſam legata, tenetur ſocius ſuam partem uendere.

Dominus nõ co Sexageſimoſeptimo, licet legatum rei alienæ non obſit

obsit domino, nec propter ea teneatur ipse dominus rem suam vendere, vt patet ex iuribus supra in principio præcedentis capitis allegatis, quod & procedit in re communi, vt patet ex l. 5. §. 1. & §. 2. D. de lega. i. Nemo. n. ex sociis plus parte sua alienare pōt, l. nemo ex sociis, D. pro socio. Potest tñ socius rē cōmunē legare ad piā causam, ita vt socius teneatur vēdere, per l. vltimā loquentem in libertate, & ibi Bal. qui illam trahit ad omnem piam causam, C. de communi ser. manu. Et idem quoq; voluit Firmianus, qui ad hoc alia iura allegat in tractatu de episcopo, in 31. q. quartæ partis, lib. 4. versi. addo hic aliud.

gitur rē suā uē dere propter legatum.

Idem in re communi.

Nullus sociorū plus parte sua alienat.

Nisi ob legata ad pias causas.

Sexagesimumoctauum priuilegium.

Testamento præteritione filij irrito facto, relicta pro usurarum restitutione et male ablatis nihilominus debentur.

Sexagesimooctavo, licet maximum dubium sit apud nostros iuris interpretes, an authen. ex causa, C. de liberis præteri. qua cauetur, testamēto quantū ad institutionē irrito facto ob præteritionē filii, legata manere firma, procedat si testator ignorabat se habere filium, quod multis placet, vt ita procedat, per dictā authen. ex causa, & l. filio præterito, D. de iniusto rupto & irrito fac. testamen. vt & late diximus in nostra repetitione, l. si vnquā, in verbo, donatione largitus, C. de reuocā. donatio. tamē stāte opinione, quę dicit nō procedere, & ita legata ēt illo casu esse irrita, eam opinionē sic limitabis cū plerisq;, vt nō habeat locū in legātis, pro male ablatis, & vsurarū restitutione, & aliis id genus, & ita ad pias causas, vt expresse voluit Bal. & post Ang. & Imo. in d. l. filio præterito, moti quia verisimile est testatorē ille reliquisse, etiam si sciuisset se habere filium, quia prima charitas incipit à seipso, l. præses. D. de seruitu. & anima cūctis reb. est prę ferenda, per dictam l. sancimus, C. de sacrosf. eccle. & hoc quoque voluerunt ipse Ang. Imol. & Francis. Areti. in l. Titius, in princip. D. de liberis & posthu. Ange. in l. militis

Authent. ex causa. C. de liber. præte. an habeat locum, si testator ignoret se habere filiu.

Qui id sentiāt.

Qui contrariū.

Limitatio contrariæ opinionis:

Prima charitas à seipso.

tis codicillis, §. miles in supremis, D. de testam. mili. Angel. Paul. Cast. & Alex. Corneus & Iason in d. authent. ex causa. Ioan. Ana. consi. 28. visis & ponderatis, colum. penulti. Bartol. in repetitio. l. cum acutissimi. charta pen. C. de fideicommiss. & Francis. Areti. cons. 92. viso legato, colum. i. & Iason in l. precibus, colum. 5. C. de impuber. & aliis substitutio.

Contrariæ opinionis authores.

Per ignorantiā testatoris deficit eius uoluntas:

Contrarium tamen tenuit Bar. in repetitio. l. i. in 2. q. 5. q. principalis, C de sacros. eccle. motus quia cum ignoraret testator se habere filium, deficit voluntas illius, nō est enim verisimile, quòd sic reliquisset, si sciuisset, per l. si vnquam, C. de reuocand. donatio. si ergo per illum textum ea ratione reuocatur donatio perfecta, multo magis legata. & hoc quoque videtur voluisse Bal. ibi, in repetit. col. antepe. versi. super quarto quęsito, licet quantum ad eam quæstionē non conuenit cum Bartolo. Et idem Bal. in l. i. col. pen. versi. vlterius queritur, C. de inoffi. donat. Paul. Castr. qui tamen distinguit inter legata magna, & parua, in l. sicut certi, post princip. C. de testamen. milit. Alex. in additio. Bar. in d. l. i. col. pen. C. de sacros. eccles. Tu omnino sequere primam opinionem in relictis pro vsuris & male ablatis, in quibus omnes fere loquuntur, quos pro prima parte allegauimus, de aliis autē piis causis tibi cogitandum relinquimus. Quin & Bal. in d. l. i. C. de sacros. eccles. in lectu. col. 4. versi. modo venio circa voluntatem, nuncupatim distinguit inter relicta pro restitutione male ablatorum, & alia relicta piis causis facta. vide Bar. consi. 204. cæcus condidit testamentum, ante fi. & quę diximus in repeti. d. l. si vnquam, in verbo, libertis, in quæstione de donatione facta ecclesiæ.

Authoris hac de re sententia.

Sexagesimumnonum priuilegium.

Tacita pupillaris contenta sub expressa uulgari non excludit matrem.

Pia causa uulgariter substituta filio impuberi, excludit matrem à legitima.

Sexagesimonono, licet ex communi opinione substitutio tacita pupillaris contenta sub expressa vulgari non

non excludat matrem in medio existentem, secundum gloss. & fere omnes doctores in l. precibus, C. de impube. & aliis substitu. & plane doctores in l. 2. D. de vulga. & pupilla. fallit tamen quando testator substituisset vulgariter piam causam filio impuberi, quia tunc tacita pupillaris, quæ continetur sub expressa vulgari, matrē excluderet, ex verisimili & præsumpta mēte testatoris, qui præsumitur magis dilexisse animam suam, quàm matrē, cum prima charitas incipiat à seipso. Ita expresse voluit Angelus in d. l. precibus, col. 2. versic. idem credo, si pauperes Christi, in lectu. Perus. & ibi Paulus Castr. colu. 4. qui hoc reputat nota. Alex. col. 2. qui hoc dicit esse menti tenendum, & valde notabile. Socinus & Iason colu. 5. qui hoc dicit singul. & esse de pane lucrando, nec reperisse contradicentem, & Alexan. consi. 38. viso themate, colum. 4. versicu. sic igitur, libr. i. & consi 66. viso testamento, colum. 3. versicu. vnde dicit Angel. & iterum versic. item non potest, lib. 2. vbi hoc dicit nota. & consi. 12. attētis verbis testamenti, colum. 9. versicu. non mirum, lib. 3. et consi. 92. super eo quæritur, colum. penulti. in fi. eod. libr. 3. et consi. 51. in casu præsenti, colum. 3. versicu. decimo, lib. 7. et Franc. Aret. consi. 155. periculosum est, ad finem, et Philip. Decius in cap. in præsentia, colum. 30. de probatio. et consi. 182. in casu occurrenti, colum. 3. et ante omnes voluit Barto. quē nullus horum allegat. consil. 243. fuit quidam de Assisio, colum. 3. versi. sed in casu, et etiam Bald. à nullo citatus consi. 457. viso testamento Ioannis, libro 2.

Nisi pia causa sit vulgariter filio impuberi substituta.

Maior est presūptio pro anima testantis, quàm pro matre.

Hoc tamen limitat Francis. Areti. vbi supra, vt procedat tantum, quādo testator substituit pro exoneratione conscietiæ, videlicet pro rebus male ablatis, alias nō procedit, vt dicit patere ex verbis Ang in d. l. precibus, qui vere nominatim in his terminis loquitur, verū Iason ibi, quo loco nuper citauimus, putat generaliter procedere, quotiescunque substituitur pia causa, quia semper id cēsetur fieri pro anima testatoris, ex not. per Bartol. in d. l. i. in 2. et 3. quæst. 2. quæstionis principalis, et ibi etiam

Restrictio pro rebus tantū male ablatis.

Alij generaliter in omni pia causa intelligunt.

per Bald.& alios,C.de sacrosanct. eccle.& sic semper locus est rationi adductæ per Angel. quòd magis præsumitur testator dilexisse animam quàm matrem,sed & limitat Francis.Aret. alio modo, quem non approbat Iason vbi supra,vtrunque vide.

Contrarium in matre sentientes.

Mater non debet priuari hæreditate sibi debita.

Sed quanquam Iason (vt iam diximus) afferat se non reperisse contradicentem, tamen Corneus qui ante illũ scripsit,& in eo ipso loco,videlicet in d.l. præcibus,col. 2. contrarium aperte voluit, motus quia mater nõ debet priuari hæreditate sibi debita,& ecclesia instituti, per c. vlti. 17.q. vlti. vbi probatur quòd non est meritorũ, imo potius damnabile relinquere ecclesiæ, & priuare filium hæreditate paterna,sicuti & per illum textum dicit gl.3. in l.si quis ad declinãdam,C.de episcop.& cler. quod & similiter dicendum est de matre,argument.l. nam etsi parentibus,D.de inoffic.testamen.lib.6.videlicet vt nõ debeat priuari legitima,ex pupillari etiam expressa,dicens

Responsio ad cõtraria.

quòd d.c.vlti procedit de iure poli,& dictũ c.si pater,& alia iura similia disponẽtia matrem priuari legitima per pupillarem expressam procedũt de iure poli. Et sic sentit quòd si potius contra animam, quàm pro anima substituere pupillariter piã causam, vt excludatur mater, hæc Corneus ibi,qui & idẽ voluit cõsi.322. ardua plurimum, col.pen.versic.nec obstat quod in casu nostro,libr.3. Tu autem iterum vide Bar.consi.15.pater habens filium.

Septuagesimum priuilegium.

Tempora distincta et interpolata coniunguntur fauore piæ causæ,etiam contra expressam testatoris uoluntatem.

Seruiendum est uerbis et uoluntati testatoris.

SEPTVAGESIMO, licet non sit discedẽdum à verbis & voluntate testatorum,vt de primo est tex.in l.non aliter, D. de legatis 3. de 2. in l.ex facto proponebatur. D.de hæred. instituen. & in l.conditionibus, in prin.D. de cond.& dem. & l.cũm quæstio,in fi.C.de lega.tamen

fauore

fauore piæ causæ tempora interpolata coniunguntur et contra expressam testatoris voluntatem, per textum in l.Paulus respondit,§.Gaius,D. de liberali causa,quē ad hoc dicit sing. Rom.in d.authen.similiter,in 32.speciali, qui & ad hoc dicit bene facere, l. fideicommissaria libertas,la i.§.vltimo,D.de fideicomm. liberta. Vnde ait per dicta iura,si piæ causæ relicta sint prædia sub cōditione, si cōtinuis annis aliquid fecerit, tamen cōsequetur legatum, si ex pluribus diuersis separatisq; tēporibus, simul inuicem coniunctis resultet perfectum tempus, licet nō fuerit continuum,Romanus in l.si stipulatus,D.de uerbo.oblig.Fran.Aret.in c.vlt.de iudic.& Socinus in dicta regu.310.in 50.priuilegio,& facit quod voluit gl.& Bal. in l.1.C.si mancip.ita fuerit alie.

Pro pia tamē causa interpretandū est etiā cō tra uoluntatē testatoris.

Tēpus cōtinuū quomodo in pijs causis numerandum sit.

Septuagesimumprimum Priuilegium.

Tutor per recusationem tutelæ non perdit legatum piæ causæ restituturus.

Septvagesimoprimo, licet alias datus tutor,cui aliquid legatum est, perdat legatum , si tutelam recusat, l.qui tutelam, D.de testament. tute.l. Nesennius,D. de excusat.tuto.l. post legatum,§. amittere.D. de his quibus ut indig.l penult.C.de lega. fallit vbi aliquid legatum esset, quod postea tutor esset piæ causæ restituturus, quia tunc per recusationem tutelæ non perdit legatum.l. Thais ancilla,§.Seio. ff. de fideicom. liberta.secundùm Dynnm, qui id dicit esse speciale fauore pietatis.& ita etiā voluit Soc.in d.reg.ccex.in liii.speciali,Sed Ro.in d.aut.similiter,in 35.speciali,hoc reprehēdit,dicens esse generale in oīi legato,q tutor destinatus est alteri restituturus,per l.legatarius.ff.de excu.tu.

Tutor tutelā recusans.

Legatū tutori piæ causæ restituturo.

Septuagesimumsecundum priuilegium.

Legata pia detrahuntur ut æs alienum:ob patrimonij tamen defectum diminuuntur.

Septvagesimosecvndo, licet aliās legata diminuantur pro rata, vt omnibus sufficiant,l.si quis testa-

Legata diminuuntur pro rata.

teſtamento.§.apud Iulianum,& ibi docto. D. de lega.i. ueluti ſi unũ ſit in ſpecie, aliudi n genere, quando alias non ſufficerent ad pia legata, ut uoluerunt Dyn.Ange. Ioan.Por.Paul.Caſtr.in lectu.Bono.& Alexan.in l.quæ rebatur,D.ad leg.Falci. & Bar t.in l ii.§.i.ubi eſt bonus text.D.de cõdict.indebi.& Paul.Caſt.in l.procuratoris, §.ſi plures,D.de tribut.act.& Raph.Cu. in l.filiusfamilias,§.apud Marcellum.D.de lega.i. Legata tamẽ pia ante omnia deducuntur,tanquam æs alienum : etiam ſi aliis legatis non piis bona non ſufficiant, ut uoluit Oldrad.conſi.200.incip. propoſita fuit, & Bart.loquens in legato dotis,in l.ii.§.i.D.de priuileg.credi.& Paulus Caſtren.& Ioan.Por.in l. ſi quis teſtamento.§. apud Iulianum.D.de lega.i.

Legata pia ante omnia deducuntur.

Cõtrariæ opinionis authores.

Contrarium tamen tenet Bart.in auth.ſimiliter,C.ad leg.Falcid.ubi dicit quòd licet legata pia detrahantur ut æs alienum,per l.ſi ſeruus.D.ad legem Falci.tamen hoc procedit quantum ad Falcidiam, ſed ubi non ſuppetunt uires patrimonii, certe diminuuntur, ſicuti alia legata: quemadmodum dicimus in teſtamento militis, in quo bene ceſſat Falcidia, tamen diminuuntur propter defectum patrimonii,per textum expreſſum in l. ſi poſt miſſionem,D.eo.tit. Et etiam uidemus(inquit)quòd huiuſmodi legata ad pias cauſas minuuntur propter debitum iure naturæ, per not.in l. ſi quis ad declinandam, C.de epiſc.& cler.hæc Bart.ibi.

In teſtamẽto militis nõ habet locũ Falcidia.

Septuageſimumtertium priuilegium.

In pijs legatis iuriſiurandi conditio remittitur: nihilominus parendum eſt conditioni.

SEPTUAGESIMOTERTIO, quamuis reiiciatur conditio iuriſiurandi adſcripta legato, non tamen reiicitur id quod eſt in conditione poſitum, l. quæ ſub conditione,§.quoties,D. de conditio. inſtitutio.& not. in l.hæc ſcriptura, in princip. D.de conditionib. & demon-

Cõditio iuriſiurãdi aſcripta legato.

monstratio. tamen ad pias causas contrarium omnino obseruatur, ut uidelicet in illis non remittatur conditio iurisiurandi, sed remittatur id quod in ea conditione est positum, l. si quis libertatem, cum sequent. ff. de manumiss. testament. & apertius in l. si quis ita, §. qui ita, ff. de statulib. & not. per illos text. Roman. in dicta authentic. similiter, in xxxvi. speciali, & Socin. dicta regula cccx. in 52. priuilegio.

Eadē pijs legatis adiecta.

Sexagesimumquartum priuilegium.

Modus adscriptus legato ad pias causas in fauorem legatarij, habet uim causæ finalis.

SEPTVAGESIMOQVARTO, quamuis aliàs modus appositus legato, in fauorem eius cui legatum relinquitur, censeatur in se continere causam impulsiuam, adeò quòd non est necesse præstare cautionem de eo implendo, l. Titio centum, in secundo responso, ff. de conditionib. & demonstra. tamen si apponatur legato facto ad pias causas, etiam in fauorem eius cui relinquitur, censetur habere causam finalem, ut est textus in l. si ego, in princip. ff. de iure dotium, & in l. si quis pro redemptione, C. de donatio. quos ad hoc ponderat Barto. in l. ii. §. ult. in princi. ff. eodem titulo de donatio. ideo est præstanda cautio, per dictam l Titio, in secundo responso, secundum Romanum ubi suprà, & Soci. ubi suprà in lvi. speciali.

Modus adiectus legato in fauorē legatarij cōtinet causam impulsiuam.

Secus in legato ad pias causas facto.

Et ob id præstatur cautio.

Septuagesimumquintum priuilegium.

Dispositio ad pias causas non uitiatur ob conditionem impossibilem, quam testator putabat possibilem.

SEPTVAGESIMOQVINTO, licet aliàs conditio impossibilis, quam testator putabat esse possibilē, non habeatur

Cōditio impossibilis, quā testator putat possibilem.

pro

pro imposſibili: ideo eo defuncto deficit & legatũ,& ita non uitiatur,ſed uitiat diſpoſitionem,per text.ſing.in l. ſeruo manumiſſo, D.de condictio. indeb. fallit tamen in legato relicto piæ cauſæ, ut ſing.uoluit Iaſon ibi,col.ii. uerſi.quintò limita,& uer.tu ex hoc collige.motus quia diſpoſitio libertatis,à qua,ut iam ſæpius diximus, argumentari poſſumus ad piam cauſam,non uitiatur ob conditionem imposſibilem,quam teſtator putabat eſſe poſſibilem.per text.in l.cùm tale,§.falſam conditionem, & ibi gl.D.de condit.& demonſtr. & uoluerunt Roma. & Franc.Aret.in l.imposſibilis,D.de uerb.oblig.

Argumẽtũ à libertate ad piã cauſam.

Septuageſimumſextum priuilegium.

Fideicommiſſa pia per mortem hæredis,uiuo teſtatore et ſciente, non expirant.

SEPTVAGESIMOSEXTO, licet fideicommiſſum expiret ſi hæres moritur uiuo teſtatore, & ſciente, & non mutante teſtamentum,l.tractabatur, D.de mil.teſtam. & Bart.in l.i.col.12. uerſic. ulterius quæro. D.de uulg.& pup.& in l.ſi pater,in 3.oppo.D.eo.tit. ubi dicit hoc omnino procedere in pupillari ſubſtitutione, cum ſimilibus. Fallit tamen in fideicommiſſo pio ſecundum Bald.in l.eam quam.in 7.quæſtio.in lectura antiqua, C. de fideicom.prout illum allegat, & ſequitur Firmianus in ſuo ubere lexico,in uerbo,fideicommiſſum pium,uerſic.2.& iterum in uerbo,fideicommiſſum expirat, uer.8. Quod ex parte hinc pendet, quod alibi tractauimus, an legata pia debeantur non adita hæreditate.

Mors hæredis uiuo teſtatore et ſciente reddit fideicõmiſſum caducum.

Aliud in fideicommiſſo pio.

Septuageſimumſeptimum priuilegium.

Poſterior euentus non infirmat,ante motam falſi teſtamenti quæſtionem,datam libertatem.

SEPTVAGESIMOSEPTIMO, licet cũ quid ex teſtamento ſolutum ſit,quod poſtea,falſum uel inofficioſum,uel irritum uel ruptum apparuerit, repetatur, l. ii.§.

Repetitur tan quam indebitum ſolutum ex

ii.§.si quid ex testamento,de condictio. indebi. Fallit tamen in legatis ad pias causas,ut uoluit Bal. in l.ii. C. de fideicom.liber.per illum textum,qui loquitur in libertate,de quo tamen dubitat Iason in dicto §.si quid ex testamento,in primo nota.quia non est(inquit)eadem ratio & libertatis,& aliarum piarum causarum,cum libertas sit irreuocabilis

falso uel rupto testamento.

Secus in libertate.

Libertas irreuocabilis.

Septuagesimumoctauum Priuilegium.

In bonis aduentitijs testamenti faciendi filiusfami.ias ius non habet,quamuis pater ei permittat: nisi uelit ad pias causas testari.

SEPTVAGESIMOOCTAVO, licet alias filiusfamilias non possit testari in aduentiis, etiam cum consensu patris,l.qui in potestate. D.de testament. l.senium,in fi.C.qui testamen.facere poss.& ibi glos. quæ huius rei rationem reddit,potest tamen testari ad pias causas cum cõsensu patris,ut uoluerũt Cynus, Bal. An.Salyce.Ro. & Alex.in d.l.senium.Bald.in dicta l.qui in potestate, & ibi etiam An. D.de testamen.idem Bal.in l.i.§. sed & si filius.D.de lega.iii.& in l.hæreditas,§. si defuncto,in secũda lectura,colu.ii. D. de petitio. hæredita.ubi hoc dicit procedere in foro ecclesiastico tantum,& in repetitio.l. i.col.v.uersicu.nonò quæro,& ibi Ftanci.Aret.col.ulti. in xvii.priuilegio,C.de sacros.ec.uide Bar.in dictis locis,& in l.illa institutio.D.de hær.instit.& in l.captatorias,C de leg.Fed.Sen.cõsi.cxciiii.habuistis,& cõs.268. alias cclxviii.quoniam ueritas,Ioan. Cald.consil.x.in tit.de testam.Ang.in d.l.qui in potestate,§.i. D.de test. Imol.in cap.ii.colum.ii.de testament.Imol.& Domini. in c.si pater,eodem.titu.lib.vi.alias in c.licet. §. ulti.de sepult.libro 6.Roma.in l.penul.C.qui testament. facere poss.Panormita.in rubri.extra de testa.col.pe. & Lanc. Calca.consil.xii.ad primum dubium,col.ulti.

Filius familias nõ potest testari in aduentitijs

Ne quidem cum consensu patris.

Aliud in testamento ad pias causas.

Verum in foro ecclesiastico tãtum.

Rationes huius opinionis.

Mouentur hi primum per illud generale,quia ea quæ nutu Dei aguntur,non sunt sub lege,c.licet,de regul. c duæ sunt.xix. q.ii. Et hoc maxime procedit in legatis ad

Quæ nutu Dei aguntur non sunt sub lege.

In pijs legatis ad pias causas, in quibus nõ attenditur aliqua prohibitio, nõ attẽditur aliqua iuris Ciuilis dispositio. ad pias causas, in quibus nõ attenditur aliqua prohibitio, seu dispositio iuris Ciuilis, sed tantũ iuris Gentiũ, uel Canonici, ut per Bar. late in repetitio. l. 1. in ulti. quæst. C. de sacrosf. eccle. & sæpius supra diximus. Secundo per tex. à contrario sensu in dicto c. licet, §. ult. de sepultu. lib. 6. iuncta gl. in uerbo, iudicare, quæ intelligit text. generaliter in quacunque ultima uoluntate. Et si Papa ibi intellexisset de donatione causa mortis, id expressisset, c. ad audientiã, de decimis. Et etiã si intelligeretur ille tex. de huiusmodi donatione facta pro anima, ibi positũ esset superfluũ: quia filiusfamilias, cũ cõsensu patris potest indistinctè, nedum pro anima, donare causa mortis, etiã non piæ causæ, l. tã is, §. 1. D. de donatio. causa mort. l. filiusfamilias, §. pari, D. de donatio. Et quia etiã ille textus generaliter dicit iudicare, ideo & generaliter est intelligendus, etiã si corrigatur ius ciuile, quia ubi tractatur de fauore animæ, uel piæ causæ, etiã in correctoriis licita est extensio, ut patet ex not. per gl. & Bar. in authen. sacramenta puberum, C. si aduersus uẽdi. cum concord. quas adducemus infra. Præterea quãdo lex, uel alia dispositio nihil operaretur in sensu directo, ut est in d. c. licet, tũc licitũ est sumere argumentũ à cõtrario sensu etiã ad correctionem iuris cõmunis, gloss. in l. nulla, iuncto tex. C. de episcop. & cleric. cũ concordan. quas alibi adferã. Quinimo sumendo argumentũ à contrario sensu ex dicto c. licet, non erit correctio, sed potius limitatio iuris cõmunis, quæ fieri potest regulariter à contrario sensu, c. cum dilecta. §. nos igitur, & ibi Panormita. de confirm. uti. uel inutili. & c. post translationem, §. quanquã, & ibi Bar. de renuntia. Itẽ in eo textu hæc sunt uerba apposita, quòd filiusfamilias non potest iudicare pro anima, præter patris cõsensum. At quãdo omnino negatiua precedit dictionẽ, præter, ea dictio stat inclusiue, l. nã quod liquidæ, §. ulti. D. de penu lega. & declarat Bar. in l. actione, C. de transactio. & in l. si eum, §. qui iniuriarum, D. si quis cautio. Ergo is text. nõ à cõtrario, sed potius sensu directo probat filiumfamilias posse cum consensu patri testar

Filius familias potest indistinctè donare causa mortis.

Fauore piæ causæ etiam in correctorijs licita est extensio.

Argumentum à contrario sensu, etiã ad correctionem iuris cõmunis.

Argumentum à cõtrario sensu regulariter fit ad limitationẽ iuris cõmunis.

Dictio, præter nonnunquam inclusiua est.

teſtari:& hanc quoque partē fulſit exceptio appoſita in dicto.c.licet,in uerbo,niſi peculium caſtrenſe, uel quaſi habeat. Nā exceptio firmat regulā in caſibus nō exceptis,l.quæſitū,§.denique,D.de fund.inſtruct. & not.gl.in l.his uerbis.D.de.legat.iii. & declarat quo caſu loquatur l.nā quod liquidæ.§.ul.D.de penu lega. Ideoque illa exceptio,quæ ita cōuenit teſtamēto, ſicut donationi cauſa mortis. declarat,quòd illa uerba, iudicare & c.appoſita in regula præcedenti nō ſolū procedunt in donatione,ſed etiā in teſtameno. Itē quia in dubiis ſequēda eſt opinio quæ eſt pro pia cauſa, l.ſunt perſonæ, D.de relig.& ſumpt.fune.& infra latius dicemus. Denique ob id præcipue prohibetur filiusfamilias teſtari etiā de conſenſu patris quia teſtamētum ex alieno arbitrio nō poteſt pēdere,l.illa inſtitutio. D.de hæredib.inſtituēd.Sed ea ratio ceſſat in teſtamento ad pias cauſas,quod poteſt ab alieno pēdere arbitrio,ut not.in c. cum tibi,de teſtament.cū cōcordan.ſupra traditis in priuilegio 64.ubi de captatoria diſpoſitione diſſeruimus.

Exceptio firmat regulam in caſibus nō exceptis.

In dubijs magis fauēdū eſt piæ cauſæ.

Teſtamētū non pēdet ex alieno arbitrio.

Niſi ſit ad pias cauſas.

Cōtrarium tamen tenent Archid. Ioan.And.& Petr. Ancha.in dicto c.licet,de ſepult.lib.6.& idē Ioan.And. in c.ſi pater,in princip.de teſtamen.eod.lib. Petrus Peruſ.& Petrus Ancha.in c ii.eodē.titu. Imol.& Fran.Areti.in d.l.qui in poteſtate,in prin.D.eod.tit.Idē Imol. in d.l.tam is.§.i.D.de donatio.cauſa mort.Fulgo.& Iaſon,qui dicit hanc partē eſſe ueriorē in puncto iuris,licet à prima iudicando & cōſulendo non auderet recedere,in dicta l.ſenium.C.qui teſtamen.facere poſſ.idē Fulgo.in dicta l.i.ad fin.C.de ſacroſanct.eccleſ.Panor.conſil.lxiii.uidetur primo dictum legatum,colum. iii.uerſi. quarto adduco. lib.i.

Cōtrariæ opinionis autores.

Mouentur hi primum text.vulgatis prohibentibus filiumfamilias teſtari etiam cum conſenſu patris, & potiſſimum dicta l. ſenium.in uerbo, nullo modo: à quibus iuribus non reperitur excepta pia cauſa. Nā quod ad dictū cap.licet,attinet,non debet ex eo ſumi argumentū à cōtrario ſenſu ad correctionem iuris communis,per textū

Rationes eorūdem.

Reſpōſio ad obiecta.

in l.

in l.2.& ibi Bald.C.de condi.infer.cum similib.& cū ibi dicitur,pro anima,debet subaudiri,maxime. Quin si bene is text.consideretur,nō in etiā probat à contrario sensu.Nā ibi est omnino negatiua, quod filius nō potest aliquid iudicare,pro anima.In illa ergo oratione negatiua uerbum,iudicare,indefinite positū æquipolet uniuersali negatiuæ,l.si pluribus, D.de leg.ii. Et sic ea omnino uniuersaliter id comprehendit, quòd nullam speciē ultimæ uolūtatis potest filiusfamilias facere sine cōsensu patris, & sic nec testari, nec codicillari,nec donare causa mortis,At si sumas argumētū à contrario sensu,omnino affirmatiua non æquipollet uniuersali. Ratio diuersitatis ea est,quia primo casu tu nō offendis ius,secūdo casu sumēdo argumentū à contrario sensu,uniuersaliter offendis, quia sic sequeretur,quòd cū consensu patris possit testari:quod fieri non potest,per l.discretis,in fi.C.qui testamē.facere poss.& per l.ulti.§.filiis autē,C.de bonis quæ liber.Nam in d.l.discretis,dicitur quòd mutus à natura, uel ex accidenti,si sit peritus literarū, potest omnia sine aliquo obstaculo facere,idest,testari & codicillari:& tamē à cōtrario sensu nō intelligitur,quòd si nō sit peritus literarū,nihil possit eorū facere,quia imo potest codicillari & legare,l.nutu,& ibi docto. D. de lega.iii. At in d.§. filiis autē,dicitur quòd filiusfamilias non datur potestas testandi,nec aliter disponendi de aduentitiis,quorū usufructus acquiritur patri,sine uolūtate patris: & tamē ibi non sumitur argumentū à cōtrario seusu uniuersaliter, uidelicet,quòd cū uolūtate patris poterit testari:quia esset contra l.penul.& ulti.C.qui testamen.facere poss.secundū communem opinionem docto.ibi. Et ut hoc uno uerbo cum Iaso.aliter declarem, cōtraria uniuersalis negatiuæ est particularis affirmatiua,non autē uniuersalis. ut si dicam,si Imperator uelit, nonnullus ibit, & sic aliquis,non autem omnes ibunt. Et alia quædam adfert Iason in d.l.senium,ex sua ipsius moneta, quæ ibi omnibus uidere licet:alia quoque Philip.Franc.in rub.de testa.col.19.uersi.sexto quæritur,cum multi seq.lib.6.

Oratio negatiua indefinitè posita, æquipollet uniuersali negatiuæ.

Non etiā affirmatiua.

Diuersitatis ratio.

Mutus literarū peritus potest testari.

Cōtraria uniuersalis negatiuæ est particularis affirmatiua.

Sunt

Sunt & qui alias in hac re sententias habeant. Bart.n. (nihil adhuc de eo diximus) nō satis sibi constat. Nā primum in repe.d.l.i.in 3.q.i.partis principalis, C.de sacro. eccles. dicit quòd in bonis aduentitiis, in quib. quæritur vsusfructus patri, vt fit regulariter, pōt filiusfamilias testari ad pias causas cum consensu patris, in aliis autē, quę pleno iure ad filium pertinet, & quæ enumerantur per glo. in authen excipitur, C.de bonis quæ lib. potest ipse filius testari ad pias causas, etiā sine consensu patris. per tex. in d.l.i. in verbo, liber, inducēdo vt ipse facit. Et hāc opinionem sequitur Imo. sibi contrarius in d.c.2. de testamen. & Rom. in repetio. d. authē. similiter, in 19. speciali, inter vltimas voluntates, vbi ad hoc quædā alia allegat, & Paul. Castr. consi. 101. ad primum quæsitū videtur respondendū, in secundo dubio, lib. 2. Verum idē Bart. in d.l. qui in potestate, in fi. princip. D.de testamen. dicit totum omnino contrarium, videlicet quòd in bonis aduentitiis, in quibus non quæritur vsusfructus patri, potest filiusfamilias cum volūtate patris testari ad pias causas, cū in aliis non possit, & hanc quoque opinionem sequitur Paulus Castr. in d.l. senium, C.qui testam. facere poss.

Alij rursum alterius opinionis.

Bartoli hac de re distinctio.

Bartolus sibi è diametro contrarius.

Sed hæc duæ opiniones Bar. & sequacium passim, & vbique ab omnibus fere reprobātur, aliæ duæ sese vbiq; tutantur, nec altera cedit alteri, fatentur tamen omnes primam esse communiorem, & æquiorem, plerique secundam esse veriorem, si iuris rigorem spectes. Ego potius primæ accesserim, rationibus supra allegatis.

Prima opinio communior.

Author accedit primæ opinioni.

Septuagesimumnonum priuilegium.

De iure communi inhabilis ad testandum ad pias causas testari non prohibetur, si non sit defectus intellectus, uel damnatus ad mortem.

SEPTVAGESIMONONO, proximo priuilegio conuenit, quòd & cæteri alias inhabiles de iure communi ad testandum, possunt tamē testari ad pias causas, vt voluit Barto. in repetitio. d.l.i. col. 2. versicu. venio ad secundū,

Inhabilis ad testandum potest testari ad pias causas.

 & ite-

& iterum colum 3. versi. de personæ relin quentis, C. de sacrosanct. eccles. per text. ibi, in verbo, vnusquisque, & aliis quibusdam rationibus, quibus & alias adiicit Iason in vtraque lectu. vbi tamen contrariam partem sequitur, quas quidem rationes huc adscribere superuacuũ esset, cum pateant omnibus.

Contrariũ sentientes.

Sed contrarium innuit gloss. ordina. in d. l. i. quæ illi dictioni, vnusquisque, hanc adiicit, habilis, & ibi Cyn. Guliel. Cu. ipsemet Bar. deridet Salyc. col. 6. & quinque sequen. vbi in hanc partem adfert decem rationes, Fulgos. Paul. Castren. & omnes recentiores, idem Barto. in l. i. §. nuntiatio, colu. 3. D. de operis noui nuntiatio. & in l. omnibus, D. ad Trebellia. & in l. non dubium, colum. 3. C. de legib. Bal. consi. 448 quæritur in primis, col. i. lib. i. Alex. consi. 182. super eo de quo quæritur, in fi. lib. 5. & hæc est communis opinio.

Limitatio prioris opinionis.

Sed si primam sequaris, eam haud dubie limitabis nõ procedere in his, in quibus est defectus intellectus, ut in furioso, mente capto, infante, & etiam in pupillo, vt patet ex tex. d. l. i. in verbo, iudicia, & in verbo, voluntates, quæ quidem non cadunt in huiusmodi personas. Sicuti etiam videmus, quòd miles alias priuilegiatus, ob defectum intellectus non potest testari, l. vlti. & ibi not. C. de testa. mili. Neque similiter in dãnatis ad mortem, cũ serui pœnæ efficiatur, l. qui vltimo. D. de pœ. iuncta l. quod attinet, D. de regul. iur. nec habeãt bona, cum fisco applicentur. & tex. in d. l. i. bona requirit, cũ dicit, bonorũ: Sicuti etiã similiter miles damnatus ad mortẽ testari nõ potest. l. ex militari, in princip. à contrario sensu. D. de milita. testam. Nec etiam in monacho, & seruo, cum etiã bona non habeãt. Quæ omnia Bar. in d. l. i. sigillatim describit per quinq; aut sex quæstiones, vt ibi licet videre per eum. Cum quo cõcordat Bal. ibi, tam in lectu. quàm in repe. d. l. i. in quæstionibus, & consi. 244. proponitur ꝙ quidam nobilis, lib. 5. & Pan. in rub. de testa. col. 4. cũ seq. & late Alex. consi. 182. super eo de quo quæritur, & ibi cõcord. alleg. per eũ, & Philip. Frã. in rub. de testa. lib. 6. per multas

Miles priuatus intellectu nõ potest testari.

Excipiuntur à pari opinione simpliciter damnati ad mortẽ.

Etiam milites damnati.

Etiã monachus et seruus.

multas quæstiones, in quibus etiã locis comperies, quid de prodigo dicendum sit, in quo Bal. fuit sibi contrarius. Nam in lectu. secunda. col. 4. versi. deinde quęro quid de prodigo, tenet quòd nõ potest testari ad pias causas. sed in repetitio. col. 9. in 12. q. tenet contrarium. Et de condemnato ad mortem, quòd nõ possit testari ad pias causas, tenuerunt vltra prædictos Ioan. And. in additio. Specul. titu. de inrum. edi. §. compendiose, in additio. quæ incipit, quid de damnato, & iterũ §. nunc aliqua, versi. decimoquinto, eo. titu & Bal. in l. i. C. de sacros. eccle. & in l. vlti. in vlti. colu. C. si à non competen. iudic. & consi. 382. dicit lex, quòd condemnati. post princ. lib. i. & cons. 448. quæritur in primis, col. i eo. lib. i. & consi. 476. testamenta & relicta, lib. 5. per tex. in l. si quis filio, §. irritũ. D. de iniusto testam. & Paulus Cast. consi. 319. primum quæsitum habet duo dubia, in fi. lib. i. & Frãcis. Aret. in l. si quis post, col. 4. versi. ex. hoc gl. D. de testam. Hippoly. Marsi. consi. 133. omnipotens, col. i. lib. 2. Et de vsurario manifesto idem tenet Panorm. consi. l. i. quidam nomine Cola, ad fin. lib. 2. post Bald. in l. i. colum. 4. versic. octauo quęro, C. de sacrosanct. eccles. & idem Bald. consi. 20. quidã Petrus colum. vlti. libr. 3. De pupillo autem satis supra diximus in 64 priuilegio.

Et prodigus.

Etiã usurarius manifestus.

Octuagesimum priuilegium.

Legata non pijs causis relicta in testamento ad pias causas facto non infirmantur: secus in testamento inter liberos.

OCTVAGESIMO, licet testamentum alias imperfectum, ratione solennitatis, conditum inter liberos valeat quantum ad ipsos liberos duntaxat, alia autem relicta extraneis non valeant, per l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testam. Secus tamen in testamento facto ad pias causas, quia si in eo fuerint legata facta etiam non piis causis, ea valebunt, æque ac relicta piis causis, ita singul. tenuit Saly. in auth. cassa & irrita, colu. 4. in 9. quæst.

Testamentũ imperfectũ inter liberos ualet.

Non tamen relicta extraneis in eodẽ testamẽto.

Aliud in testamento ad pias causas.

quæſt.C.de ſacroſ.eccleſ.per authen.quod ſine,C. de teſtamen.& Anto.in c.quod clericis,col.antepenult. & ibi Panor.col.7.de foro competen.& Alex.conſi.41.viſo tenore,col.2.verſi. quinto quia in dicto teſtamento, libr.i. vbi hoc dicit ſingul.& conſi.105. viſo ac diligenter conſiderato,col.5.& iterum col.vlti.lib.4. Sed & in hanc partem conſuluerunt Patr.de Vbal.& Bal. Ser Cole.vt patet in eorum conſil.quod eſt inter conſil. Cornei,conſil. 278.conſuluit dominus,lib.i.

Contrariũ ſentientes. Sed Iaſon alibi de ea re multum dubitauit, alibi cõtrarium aperte tenuit.Primum dubitauit in d.l.i.in prima lectu.col.4.verſi.pro extenſione,deinde in 2.lectu.col.penul.verſi. vnum ſing.not. Sed in dicto §. ex imperfecto, col.3.verſic.pro clara intelligentia, contrarium aſſeueranter affirmat, licet neminem inuenerit alium contradicentem,per textum in d.§.ex imperfecto,cui licet conetur reſpondere Salyc.in dicta authen.caſſa,multis quidem modis,tamen nihil (inquit) facit. Primum enim dicit Salycet.quòd quando quis teſtatur ad pias cauſas cũ duobus teſtibus, valet teſtamentum de iure communi. Et ibi afferens ſecundam reſponſionem, dicit ſuccedere ex teſtamento, & propterea etiam valent quæcunque legata ibi relicta. At in dicto §.ex imperfecto, teſtamẽtum nõ valet de iure cõmuni,nec poteſt quis ſuccedere ex teſtamento,ſed ab inteſtato,ſecundũ gl.ibi,ideo legata ibi facta aliis non valent.Confirmat hoc, quia huiuſmodi teſtamentũ inter liberos,de quo nunc loquimur,nõ ſimpliciter teſtamentũ dicitur,ſed cũ adiuncto,teſtamentũ imperfectum,per dictũ §.ex imperfecto, propterea non eſt proprie teſtamentũ,per Bar.in l.Lucius,§.quæſitum,D. de lega.3. At teſtamentũ ad pias cauſas appellat teſtamẽtum ſimpliciter,itẽ dicit Saly. quòd d.§. ex imperfecto, eſt correctus per dictã authen.quod ſine. Quibus reſpondet Iaſon omnia hæc eſſe falſa,nam primum(inquit)teſtamentum ad pias cauſas cum duobus teſtibus non eſt proprie teſtamẽtum,nec etiam vt teſtamentũ valet, ſed vt vltima voluntas in genere,vt declarat Bartol.in repetitio.

Reſponſio ad cõtraria.

Teſtamentũ inter liberos non eſt proprie teſtamentum.

Teſtamentũ ad pias cauſas, teſtamentum ſimpliciter.

Contrarium aſſerentes.

titio.d.l.i.col.pen.versi.quarto quæro,C.de sacrosf.eccl. Deinde ex dicto §.ex imperfecto, non succedit hæres ab intestato,sed ex testamento,quicquid dicit glo.ibi,contra quam tenent Bartol.& alii ibi, & est etiam contraria alia glossa ordinaria in l.filii.in verbo,intestato,& ibi do cto.C.famil.ercisc. Denique cum corrigitur d. §.ex imperfecto,per dictam authen.quod sine,quia illa authent. (vt ibi omnes dicunt) loquitur quando testamentū à patre fit in scriptis,secundū formā ibi traditam,tunc enim legata,& fideicommissa ibi relicta valent,sed quando pater testaretur nūcupatiue coram duobus testibus, ille §. manet firmus.Item pro hac parte adfert Iason illud simile, ꝙ si filiusfamilias facit testamētum ad pias causas cū consensu patris (quod potest secundū communē opinionem,vt diximus in præcedenti priuilegio) certe si filiusfamilias in eo testamento aliis legata reliquerit, nihil valent,non tamē accrescunt piæ causæ institutæ,sed relinquuntur venientibus ab intestato, per textū singul. in l. mulieri,D.de conditio.& demonstra.& voluerūt Bal.Salyc.Paul.Castr.Alex. Corne.& alii recētiores in d.l.senium,Bald.in repetitio.l.i. col.6.versi.tertio quæro, C. de sacrosf.eccles.& Imol.in l.tam is.§.i.D. de donation. causa mortis.Hæc Iason,cuius opinionem ante illū sensit Corneus consi.261.in hac consultatione,col.i.iunctis his quæ dicit col.3.versic.nec refragatur,lib.i.

Responsio ad obiecta.

Cōfirmatio eiusdem.

Legata aliis relicta in testamento filii familias ad pias causas nihil ualent.

Sed è diuerso quid si quis faciat testamentum cū duobus testibus tantum,quo instituat hæredē laicum,& relinquat quædā legata piis causis,an tunc valebunt ea legata?Sunt qui dicunt non valere,cum nō valeat caput testamenti, nec propterea hoc casu esse locū d.c. cū esses, & c.relatum,de testamen. Et ita voluit Salyc.in d.auth. cassa,& Anto.in c.quod clerici.de foro competen.& Alexan.consi.177.viso themate mihi exhibito,col.3.lib.2. & consi.209.statuti,colum.7.eodem lib.2. Iason in dicta l.i.in prima lectu. colum.5. versicu. è contrario autem, C.de sacrosan. eccles. In contrarium tamen facere videtur,quod decidit Barto.in repe.d.l.i.in 5.quæst.princ.

An ualeāt legata relicta piis causis in testamento imperfecto.

Caput testamēti institutio hæredis.

Sed tu super huius rei ueritate vide per Anto.& Imol. in cap.ecclesia sanctæ Mariæ,de constitu. & Imol.in dicto cap.quod clerici,de foro competen.

Octuagesimumprimum priuilegium.

Executor testamenti ad pias causas inconsulto hærede præstat legata.

Merus testamenti executor non agit contra hæredem pro legatis.

Secus in pijs causis.

OCTVAGESIMOPRIMO, licet merus executor testamenti non possit agere contra hæredem ad legata,per l. Lucius,§.i. D.ad Trebel.& l.filio,§.matri suæ.D.de adi men.vel.transfer.legat.fallit tamē in relictis ad pias causas,per l.nulli,& ibi Bal.in i.not. Ioan.Fab.col.2.& Pau. Cast.C.de episcop.& cleric.& l.alio hærede, & ibi gl. & Bar.D.de ali.vel.cibar.lega.& voluit glo.& Bar.in l. Lucius,§.i.& in l si quis Titio, D.de lega.2. Innocen. Hostien.Ioan.And.Panor.& alii in c.Ioannes,de testa.Specula.in titu.de instru.edit.§.nunc vero aliqua, versic. & scias huiusmodi executores,& ibi Ioan. And.Cardin. in Clementi.i.in 13.quæst.de testam.Bal.in l.hæreditas,§.si defuncto,col.2.versi.septimo,D.de petitio.hæred.in secunda lect.& Franc.Aret.in l.i.col.vlti.in 15.priuilegio, C.de sacros.eccle.Alex. consi.170. circa primum dubiū, post princip.& consi.51.in casu præsenti,col.5.lib.7. Nā & executores ad pias causas obtinent vicem hæredū, vt not. Innocen.in c.cum tibi,de testament. Bar.consil.25. viso testamento Gentilis, in primo dubio, & consi.182. Titius condidit testamentum,col.2.per l.si quis ad declinandam, C.de episcop. & cleric. De quo tu vide Benedict.Cap.consi.25.cum pluribus quæratur,col.3.

Executor ad pias causas.

Octuagesimumsecunqum priuilegium.

Mandatum ad pias causas durat etiam re integra post mortem mandantis.

Mandatum finitur morte mandantis.

OCTVAGESIMOSECVNDO, licet alias mandatum morte mandantis re integra expiret,l.2.§.sed quis,& ibi late

Bart.

Bart.D.de donationi.& l.mandatũ, & ibi itẽ late Bal. C. manda. Fallit tamen in mandato ad pias causas, per textum in clementi exiit, §.in eo vero casu, de verbo. signi. quem ad hoc dicit singul. Bal. in authen. si qua mulier, colum. vlti. versic. quarto not. quod est, C. de sacrosanct. ecclesi.& Roma.consi.119. in prima conclusione.

Aliud in mandato ad pias causas.

Octuagesimumtertium priuilegium.

Sufficit conditionem quoquo modo in pijs causis extitisse.

OCTAAGESIMOTERTIO, licet alias conditio in legatis debita adimpleri in forma specifica, l. Mæuius, & l.qui hæredi, in prin. D. de conditio.& demonstratio. hoc tamen fallit in legatis ad pias causas, in quibus debetur legatum conditione impleta, licet non in forma specifica, vt voluit Roma. in l. si ita stipulatus essem à te, D. de verbo. oblig. per textum singul. in l. Paulus. §. Caius, D. de liber. cau.& sequitur Soci. d. reg. 310. in vlti. priuilegio.

Cõditio in legatis stricte adimplenda est.

Nisi sint ad pias causas.

Octuagesimumquartum priuilegium.

Iudicium defuncti lege repræsentatum monitus à iudice infra annum non adimplens, excluditur eo quod præter naturale debitum, perceperit ex eodem iudicio: at in pijs causis non tantum successione, sed et legitima priuatur.

OCTVAGESIMOQVARTO, licet alias filius hæres institutus non adimplens legata in testamento patris facta ad non pias causas infra annum monitionis iudicis priuetur solum successione defuncti, & non debito iure naturæ, vt est textus in authenti. hoc amplius, C. de fideicommiss. secus tamen in relictis ad pias causas, quia tunc etiam debito iure naturæ priuatur, glossa est not. in c. si hæredes, in gloss. vlti. in fin. de testament. per textum in §. si quis autem pro redemptione, versic. si autem qui, in authen. de ecclesiast. titul. Sed Panormi. ibi dicit

Filius nõ adimplens legata in testamento relicta, monitus infra annum à iudice non priuatur legitima.

Quid in relictis ad pias causis.

Dubium in pijs causis.

Legitima debitum naturæ. *Qui non subit onus, nec sentire debet cõmodũ.* *Legitima debetur filio sine aliquo onere.* *Potentior est legitima quocunque legato.* *Hæres respectu legitimæ non potest esse in mora.* *Legatũ non censetur, quod iure naturæ debetur.* *Pœna non excedit delictum.*

cit se dubitare an sit verum, quia iura de hac re loquentia loquuntur de testamento, sed legitima debetur filio extra omne testamẽtum, quasi debitum naturæ Et ideo iura voluerunt solum excludere hæredem à commodo habito per defunctum, quia cum nolit subire onus, nec etiam debet habere commodum, quæ ratio cessat in debito iure naturæ, quod debetur sine aliquo onere, l. quoniam nouella, & l. quoniam in prioribus, C. de inofficioso testamen. Et hanc etiam postremam partẽ tenuit Baldus in dicta authent hoc amplius, colum. 2. versic. modo respondeo, hac ratione motus, quia potentior est legitima, quàm quicunque legatarius ad pias causas, nec potest esse hæres in mora respectu legitimæ. Nam non videtur esse legatum, quod iure naturæ detrahitur, vt not. in d. l. quoniam in prioribus, & pœna non excedit delictum, l. rescriptum, D. de his quibus vt indig.

Octuagesimumquintum priuilegium.

Quod in præcedenti priuilegio traditur, hæredem monitum decreto iudicis, non de iussu tantum intelligendum est: nisi in legatis ad pias causas.

Limitatio præcedentis priuilegij. *Differunt inter se monitus et iussus.* *Contrarium in pijs causis.*

Octvagesimoqvinto, cum hæres monitus decreto iudicis, vt adimpleat voluntatem testatoris, si per annũ neglexerit, priuetur omni emolumento præter id quod testator necesse habuit relinquere, vt diximus in præcedenti articulo, idque ita demum si monitus fuerit, neque enim sufficeret, si iussus tantum esset, vt dicit Angel. in §. si quis autem, per illum textum in authent. de hæred. & Falcid. hoc enim inter se differunt, vt in cap. i. de confes. libr. 6. & in l. præsbyteri, C. de episcop. & cleri. Tamen in legatis ad pias causas satis est, si iussus fuerit, per text. in §. sin autem, in authen. de ecclesi. tit. & voluit Angel. vbi supra.

Octuagesimumsextum Priuilegium.

Verba enunciatiua per modum causæ prolata, et non principaliter, tam in ultima uoluntate, quàm in contractu inter uiuos fauore pia causæ probant ac disponunt.

OCTVAGESIMOSEXTO, licet per uerba enuntiatiua ob aliud prolata, scilicet per modum causæ non inducatur, nec probetur ultima uoluntas, quamuis secus sit, si principaliter, & propter se essent prolata, iuxta not. in l. ex hac scriptura, ff. de donatio. fallit tamen in ultimis uoluntatibus ad pias causas, quæ inducuntur & probantur per huiusmodi uerba enuntiatiue prolata etiam per modum causæ, per textum in cap. ulti. & ibi Innocent. Hostiens. & Ioan. Andr. Anto. Panormita. in sexto not. de successio. ab intesta. & Barto. in repetitio. l. i. in 2. q. ult. quæstionis principalis, C. de sacro. ecc. Cardinal. in c. indicante colum. 4. & v. de testament. & Panor. consil. xi. uel ii. in causa quæ uertitur inter hospitale, colum. ii. uersicu. nec obstat si dicatur, Paulus Castren. cõsil. cccclvi. uisis & examinatis, colum. i. lib. i. Alexand. cõsil. cxc. plura narrata sunt, colum. vi. accedunt alia, lib. 6. Calca. consil. cxlviii. uiso dicto casu, colum. ii. Iason in l. ex his, colum. ii. uersicu. quinto limita C. de testamẽto militis. Et facit quod hoc procedit fauore libertatis, quæ pia causa est, l. i. §. similiq; modo, C. de Latina lib. tollen. & in l. ii. & ibi docto. & Fulgos. C. de necess. & ser. hære. instit. & §. ulti. institut. de adoptio. Et in testamento militis, per dictam l. ex his, C de testament. milit. & fauore libertatis, per. l. vlti. C. familiæ ercifcund. Sed in nostro casu tenuit contrarium Bal. in repetitio d. l. i. col. penulti. in vii. quæstio. C. de sacrosanct. eccle. quem omnino uide, atque etiã Paulum Castren. consi. 137. in causa quæ uertitur Pergonii, uers. tertio facit, lib. 2. ubi declarat qualiter id intelligatur.

Verba enuntiatiua ob aliud prolata.
Eadẽ prolata in relictis ad pias causas.
Idẽ in libertate.
Et in militis testamento.
Cõtrariũ asserentes.

Nec

Idē in contractu inter uiuos. Nec id quidem solū procedit in ultima uoluntate, sed & in contractu inter uiuos uerba enūtiatiua fauore piæ causæ probant, ac disponunt, per nota. per Bartolū in l. tale pactum, §. ultimo, D. de pactis, per dictum c. ulti. de successio. ab intestato, & alia ibi allegata per eum, & sequitur Alexand. dicto consil. cxc. colu. vii. uersicul. confirmo per notata, lib. 6. & uide quid dicam infra. *Et in dote.* Et facit quod fauore dotis uerba enūtiatiua probant, ut per l. ii. cum ibi not. C. de dot. promiss. uoluit Bar. consi. 123. factum sic se habet, Titius & Seius. & Paulus Castrens. consil. xcii. quod præfata sententia, colu. i. libro 2. & Romanus qui illū textum singul. dicit in ccccxxxvi singu. *Causa dotis et piæ causæ æquiparantur.* uerba enuntiatiua, ubi & hoc ampliat post Bartolum, & causa dotis, & piæ causæ æquiparantur, ut sæpius diximus, & dicemus postea latius infra.

Octuagesimumseptimum Priuilegium.

Nemo inuitus fit executor ultimæ uoluntatis ad pias tamen causas tenetur huiusmodi officium exequi tanquam delegatus, uel commissarius.

Nemo inuitus tenetur acceptare officium executoris testamenti. OCTVAGESIMOSEPTIMO, licet quis non cogatur inuitus acceptare officium executoris testamenti, per textum in cap. penulti. in uerbo, post mandatum susceptum, & ibi gloss. Ioan. Andr. & alii, de testament. tamen dicit ibi singul. Panormita. colum. ii. quòd respectu *Nisi in legatis ad pias causas.* legatorum ad pias causas poterit episcopus compellere, etiam citra acceptationem, huiusmodi officium exequi, *In quibus uice commissarij funguntur.* & si non ut executorum testamentorum, saltem ut delegatum, & commissarium, per textū in l. i. C. qui pro sua iurisdictio. & cap. postoralis, de officio delega. Sed simpliciter quòd in hoc casu possit compelli, tenuit Specula post antiquiores in titu. de instrument. edit. §. nunc uero aliqua, uersi. hic etiam quæritur, quem omnino uide in hac materia, & ibi etiam Ioan. Andr. & Baldum in l. penulti. colum. ii. uersicu. ibi post, C. de donationi. & Ra-

Raphael Cumanus cons.12. Ioannes ab armis, in secundo dubio.

Octuagesimumoctauum priuilegium.

Nulla habetur ratio beneficij inuentarij pia causa hærede instituta.

OCTVAGESIMOOCTVVO, licet alias hæres adiens hæreditatem absque beneficio inuentarii teneatur ultra uires hæreditarias, l.ulti.§.sin autem dubius. C.de iure deliberandi. cum similib. fallit tamen in pia causa hærede instituta, ut nota. uoluit Bartol. in repetitio.l.i. in 4.q.4.quæstionis principalis, C.de sacrosanct. eccles. Mouetur primo, ex similitudine fisci, qui hoc casu non tenetur ultra uires hæreditarias, l.i.§.an bona.& l. non possunt. D.de iure fisci. Secundo, quia iura ciuilia nō possunt obligare pias causas ultra uires hæreditarias, cum talis obligatio non sit de iure naturali. Tertio, quia ratio, quare quis hoc casu teneatur ultra uires, est, quia præsumitur bona occultasse, §.sancimus, in authē. de hæred. & Falcid. quæ ratio cessat in ecclesia, & aliis piis bonis. Quarto, quia hoc uidetur expressum in authenti. sicut alienatio. C de sacros. eccles. ubi nihil potest acquirere ecclesia, ex quo ipsa oneretur ultra quàm acceperit. Et idem tenet ipse Bar. in l.ul. C.de iure deliberand.& Bal. in repet. dictæ l.i.col.xiiii. uersicul. super tertio dici debet. C.de sacros eccle.& in d.l. ulti. in princ. col.ii. uersi. quinto quæro, C.de iure deliberandi, ubi hoc dicit nota dignum, & in d.authen. sicut alienatio. Angel. in §. si uero quidem, per illum textum in authenti. de non ali. & Archid.& Panormit. in c.i. in fin. de solutio. & in c.i. col. penulti. de testamen.& Roma.& Fran. Aret. qui hāc dicit esse communiorem, & quæ seruaretur in practica, in rubr. D.de acquirēd. hæredi.& Paulus Cast. in l.si seruus plurium.§.sed ante. D.de leg.i.

Hæres adiens hæreditatem non facto inuētario.

Fauor piæ causæ hæredis institutæ.

Fiscus adiens hæreditatem absque beneficio inuentarij.

In pijs causis tātum habetur iuris naturalis ratio.

Adiens non facto inuentario hæreditatem, præsumitur bona occultasse.

Ecclesia non debet onerari ultrà quàm accipit.

Adducit tamen, quod ipse Bar. super hac re dubitauit, in

in auth. sed cum testator, in penul. quæstio. C. ad legem Falcid. propter text. in §. vlt. in auth. de hæred. & Falcid. vbi dicitur ab hac re non excipi, neque Imperatorem, si fuerit hæres institutus, neque clericum, aut pupillum, licet pupillus possit petere restitutionem, propterea reliquit cogitandum. Quin glossa ordinaria in d. c. episcopus qui filios, 12. q. 2. aperte uidetur sentire hoc casu teneri vltra vires hæreditarias, & apertius gl. in d. c. 1. in verbo, practicus, in fi. de testam. quam omnes ibi, præter Panor. sequi videntur, cum hac tamen limitatione, vt si læsa fuerit in ea re pia causa, possit petere restitutionem in integrum. Et hanc quoque partem sequitur Bart. sibi cõtrarius in d. §. vlti. in fin. per illum textum, & ibi quoque Angelus sibi contrarius in auth. de hæred. & Falcid. Ange. in l. 1. §. hæc stipulatio, D. si cui plus quàm per legem Falcid. & in §. causas, versi. si unum, per illum tex. in authen. vt cum de appella. cog. & Alex. in d. rub. D. de acqui. hæred. ante finem.

Contrarium in pia causa asserentes.

Limitatio contrariæ opinionis

Octuagesimumnonum Priuilegium.

Repudians debitoris hæreditatem, non tenetur ad onera hæreditaria, adeò ut ne prælegatum quidem sibi in eodem testamento ob id minuatur: secus in debitore fisci, aut ecclesiæ.

OCTVAGESIMONONO, licet alias hæres institutus, qui hæreditatem repudiat, non teneatur soluere onera hæreditaria, nec propter id tenetur cedere his quę ex bonis testatoris alio titulo percepit, per tex. in auth. vnde etsi parens, C. de inoffi. test. sed nec etiam prælegato, quod per illud testamentum sibi relictum est, l. filio pater, & l. sequen. & l. qui filiabus, §. vlt. D. de leg. 1. per l. miles, §. pro parte, D. de leg. 2. & l. cum respõso, C. de lega. tamen sicuti repudians hæreditatem debitoris fisci propter onera fiscalia hæreditatis, tenetur nihilominus aut ea onera, & tributa fiscalia soluere, aut cedere his omnibus quæ ab ipso debitore quocũque titulo adeptus

Repudiãs hæreditatem debitoris.

Eidem prælegatum in eodem testamento.

Repudians hæreditatem debitoris fisci.

ptus est, textus est nota. in l. hæredes, C. de omni agro deser. lib. 11. secundum Bar. (si is est) & Ang. ibi, qui illum textum ad hoc dicunt sing. ita etiam repudians hæreditatem debitoris piæ causæ propter decimas, quæ dicuntur tributa animarum egentium, c. tua nobis, de deci. & c. decimæ, 16. q. 1. fiscus enim & ecclesia pariter procedunt, l. vlt. C. de sacrosf. ecc. & §. sancimus, iuncta gl. in auth. de non alie. Et ideo videtur argumentum de fisco ad ecclesiam, seu piam causam firmum, secundum gl. in l. si procurator, §. vlti. D. de iure fisc. & in l. vnica, C. de sen. aduer. fi s. lat. retract. lib. 10. cum similib. de hoc speciali loquens Roma. in 15. speciali inter contractus dicit esse mirabile & pulcherrimum, nisi id destrueret tex. in c. fraternitas, 10. q. 4. Tum hoc nuncupatim sequitur Iason in l. qui filiabus, §. vlt. circa medium. ff. de lega. 1. nulla mentione facta c. fraternitas, & etiam in dicta l. filio, col. 2. adde tamen unum casum, vbi dicit singul.

Decimæ tributa animarũ egentium.

Fiscus et ecclesia æquiparantur.

Argumẽtũ de fisco ad ecclesiã.

Nonagesimum Priuilegium.

1 Legatum annuum perpetuò relictum ecclesiæ, non restringitur ad spatium centum annorum: in alijs uerò secus.

NONAGESIMO, licet alias legatum annuum factum in perpetuum debeat restringi, vt intelligatur solũ ad centum annos, vt sing. voluit Bart. in l. annua, §. Attia. ff. de annu. leg. cum multis concordan. per Alex. consil. 60. omisso multiloquio, per totum, lib. 1. Fallit tamen ubi huiusmodi legatum esset relictũ ecclesiæ, aut piæ causæ, quia non finiretur tempore centum annorum, sed & perpetuò postea duraret, ut uoluit Iason in l. in annalibus, col. 2. C. de lega. & in l. videamus, §. deferre, col. 2. ff. de in lit. iur. & in l. 2. in prin. in primo not. ff. sol. mat.

Legatũ annuũ perpetuum.

Legatũ annuũ perpetuò ecclesia relictũ quando finiatur.

Contrarium tamen tenuit Bar. qui dicit illud, quod dictum est, procedere etiam in ecclesia, in l. si vsusfructus municipibus, ad fin. ff. de vsufruct. lega. & Alexan. in dicta l. 2. in prin. etiam in primo nota. ff. soluto matrimo: ubi

Cõtrariæ sententiæ autores.

ubi ita dicit se consuluisse,& obtinuisse,licet alii cõsuluissent contrarium. Et est eius sententia nũc de eo quod supra citauimus,uidelicet consil.lx.lib.i. ubi eũ omnino uideas,& in hanc quoque sententia fuit Philip. Decius cõsil.ccclxxviii.uiso motiuo,ante finem. Tu autẽ aduerte quòd Iason in prædictis locis uidetur non solũ id quod diximus tenere in ecclesia, sed & in aliis quoque faciẽs differentiam inter annuũ legatũ perpetuũ,& annuum legatum usumfructum etiam perpetuum,ut illud non finiatur centũ annis,hic finiatur. de quo etiã poteris uidere per Soci.in repetitio.§.ulti. l.iii.col. 8.uersicu.& ex his ego infero, D.ad leg.Falcid.

Annuus legatus ususfructus in perpetuum.

Nonagesimumprimum priuilegium.

Legatum annuum relictum pro loco, etiam diruto loco debetur: secus in collegio.

Legatũ annuũ relictũ collegio finitur collegio dissoluto.

Secus in legato relicto pio loc.

NONAGESIMOPRIMO, proxime accedit,quòd licet alias legatum annuum factum alicui collegio tãdiu solum duret,quandiu & ipsum collegium, & ipso collegio dissoluto,aut destructo finitur legatum, per textum in l.pater.§.Tusculanus.D.de leg. iii. & uoluit glo.in l. annua.§. Attia. in fi.D. de annuis lega. fallit tamen ubi huiusmodi legatum esset relictũ pio loco,ut uoluit Bart. in dicto §.Tusculanus, cuius uerba & sentẽtiam reassumpsit Petr.Ancha.in clement.ii.de religio. domib.& cons. cxcvii subtiliter & ad plenum,colum.ulti. idq; est quod pulchre uoluit Bald.in l. hæreditas, in ulti.quæst.D.de hæredib. instituen. quod relinquitur Deo immortali. Ideo legatum factum monasterio durat,licet destruatur monasterium,& pro eo capiet ecclesia Romana,quæ repræsenta Deum ubique:quod & idẽ dicit in l.post mortem.colum.penulti. uersicu.sed pone, testator instituit uxorem. C.de fideicommiss.& pene idem uoluit ipse Baldus consil.cccclvii.uiso testamento Ioannis, libro ii. de quo late per Felynum in cap.cum dilecta.colum.penul. & ultima, de rescriptis.

No-

Nonageſimumſecundum priuilegium.

Ardor liciti amoris et piæ cauſæ fauor habent uim clauſulæ codicillaris.

Fauor piæ cauſæ.

NONAGESIMOSECVNDO, fauor piæ cauſæ habet uim clauſulæ codicillaris, ut ſingu. uoluit Catel. Cotta, uir omni laudis genere dignus (uix enim illũ abſque honoris titulo poſſum nominare) in ſuo memorali, cuius initiũ eſt, amor licitus. in fi. ubi poſteaquã illic in prin. ſcripſit amorẽ licitũ habere uim clauſulæ codicillaris, de quo & nos late ſcripſimus in tractatu noſtro, qui eſt de cauſis minuẽdæ pœnæ, cau. 22. tandẽ in fi. dicit & hoc ampliari, ut procedat etiã fauore piæ cauſæ, propter dilectiõnẽ animæ, quæ cũctis eſt præponẽda, per l. ſancimus C. de ſacro. ecc. Quo etiã argumẽto de perſona dilecta ad animã, uel piã cauſam utitur Ioan. Bapt. Cacia. in repetit. l. precibus, in char. v. in prima cõcluſione. C. de impuber. & aliis ſubſtitut. & hoc ante Catel. uoluit. Corneus, quẽ is minime citat, conſ. 307. uidetur prima facie dicendum, colum. v. uerſi. & ſi quis uellet, lib. iii. dicens in multos tenere in l. eam quam. in ſeq. uerſicu. C. de fidicommiſſ. *Amor licitus.*

Nam eſt animaduertendum quòd cõtra hanc deciſionẽ eſt text. in l. ſi iure. C. de teſtamẽt. manu. ubi ſi teſtamentum iure nõ ſubſtitit, non debentur libertates in eo relictæ, niſi eſſet adiecta clauſula codicillaris. Fauor ergo libertatis, quæ pia cauſa eſt, ut ſæpe diximus, & dicemus poſtea latius. non habet uim clauſulæ codicillaris. Niſi, ut dicit gloſ. ibi, in aliquibus perſonis, per l. in teſtamento. D. de fideicommiſſ. liber ſcilicet propter magnã earum perſonarũ dilectionem, ut manifeſte declarat ille text. in uerbo, quam pater dilexiſſet, & ponderat gl. ibi, dicens illud eſſe ſpeciale in perſona ſic dilecta, & ita ſoluit cõtrariũ dictæ l. ſi iure. Ex quo facile intelligi põt, in ea l. in teſtamento, duplicẽ fauorem concurrere, ſcilicet libertatis, & pterea magnæ amicitiæ eius, cui libertas relinque *Cõtrarium prioribus.* *Reſponſio.*

linquebatur, nec solum libertatē sufficere, per dictā l. si iure. Et quod in d. l. in testamento, utraque qualitas interueniat, intelligit etiam gl. utranque coniunges in dicta l. eā quam. in uerbo, traditur, C. de fideicommiss. dū in ix. fallen. dicit eā l. non procedere propter pietatē & affectionem, per dictā l. in testamento. Et id quoque expendit Angel. in repetitio. l. eā quam, colum. 4. uersicu. addit & quintum. C. de fideicōmiss. Et hac fortassis ratione Bald. in d. l. si iure, dicit dictā l. in testamento, & id quod ibi ex ea dixerat, ardorē liciti amoris habere uim clausulæ codicillaris, procedere tantum in causa libertatis, uel alterius piæ causæ. Quod tamē Roma. & alii plerique dicunt indistincte procedere, ut late diximus loco nuper allegato. Et ego haud dubie dicerem non procedere solū in amicitia, per ea quæ diximus. Nā si pia causa id non efficiat per not. in d. l. si iure, multo minus simplex amicitia, quia nulla maior est amicitia, quàm piæ causæ, id est animæ, quæ cæteris longe est anteponēda, per dictam l. sancimus.

Authoris sententia.

Anima cunctis rebus anteponenda.

Nonagesimumtertium Priuilegium.

Qui ad scribenda testamenta adhibentur, prohibentur aliquod emolumentum, quamuis dictante testatore, ipsis futurum scribere. Verum prælatus non tantum ecclesiæ, sed et sibi in fauorem ecclesiæ poterit adscribere, nec incidet in plenam l. Corneliæ, modò res sit apud ecclesiām remansura.

NONAGESIMOTERTIO, quemadmodum tabellio non potest sibi adscribere in testamento, & si id faciat, punitur, nec valet legatum, ut patet per totum titulum, C. de his qui sibi adscri. in testamen. ita nec potest quis alteri adscribere, ex cuius capite sibi est commodum vsusfructus, vel vsus peruenturum, videlicet pater filio in sua potestate constituto, vt est text. singul. in l. impuberem. §. i. ff. ad legem Corneliam de fals. Tamen prælatus ecclesiæ, uel piæ causæ pōt adscribere ipsi

Tabellio non potest sibi adscribere in testamento.

Nec etiam pater filio.

Secus in prælato ecclesiæ.

ipſi eccleſiæ, aut ſibi in fauorem eccleſiæ, & valet lega'ũ, nec ponitur, vt voluerũt Hoſtien. Ioan. And. Anto. & recentiores in c. cum inter-per illum text. de re iudi. Rom. ſingul. 349. tu ſcis quòd ſacerdos. Matheſi. qui hoc dicit ſingu. no. 88. nota ſingulare dictum, & nouiſſime Iaſon in l. i. §. huius ſtudii, col. 3. verſi. tertio limita. D. de iuſtit. & iure. Et hoc ſane intelligito, cũ res ipſa remanet ipſius eccleſiæ, vel piæ cauſæ, & vſusfructus ſiue vſus prælati eſt. Secus ſi res ipſa legatur clerico, qui ſibi adſcribit ad ſuum omnino cõmodũ, quia licet dicatur ꝙ ſit huiuſmodi relictũ pro anima, tamen non valet, nec excuſatur qui ſibi adſcripſit, vt ſingul. cõſuluit Barb. ita limitãs dictum Hoſtien & aliorum, conſil. 58. clementiſſimi Dei Patris, col. 11. verſiculo, etſi quiſpiam diceret. libro ſeptimo. *Modo res maneat apud eccleſiam.*

Nonageſimumquartum priuilegium.

Eccleſia ſubſtituta non excluditur hac conditione à teſtatore facta, ſi ſine liberis decedat, exiſtentibus filijs naturalibus etiam legitimatis ab imperatore.

NONAGESIMOQVARTO, licet ſubſtituto à teſtatore facta ſub ea conditione, ſi abſque liberis decideret, euaneſcit relictis etiam naturalibus liberis, per l. ex facto. §. ſi quis rogatus, le i. & ibi Bar. Ange. Imo. Alex. & alii, D. ad Trebellia. & l. cum pater. §. dulciſſimis, & l. Lucius. §. vlti. D. de lega. 2. & voluit glo. in cap. in præſentia, in gl. i. & ibi docto. de probat. cum concord. ibi adductis per Recentiores, fallit tamen, ſi eccleſia eſſet ſubſtituta, quia tunc non excluderetur exiſtentibus filiis naturalibus etiam legitimatis ab Imperatore, propter dignitatem eccleſiæ, ita nominatim voluit Bal. in d. c. in præſentia, col. penu'. verſic. vnum addo. quod dictum ſequitur ibi Fely. qui hoc dicit ſingul. col. 9. verſic. fallit primo, & Philipp. Decius colum. 15. verſic. ſexto. *Conditio, ſi ſine liberis decedat, nõ comprehendit filios naturales.* *Secus eccleſia ſubſtituta.*

Tamen contrarium tenet Alexan. in dicto §. ſi quis rogatus, *Contrarium aſſerentes.*

gatus. colum.v. uersicu. sexto fallit, postquã retulit illud dictum Baldi pro singul. dixitq; à nemine se reperisse reprobatum, dicit tamen se putare non esse uerum. Nam licet hoc casu sit attendenda dignitas testatoris, ut dicit ibi textus in fine, tamē nō reperitur, quòd attēdatur dignitas substituti. Sed huic obiectioni respondet Decius habens hoc casu rationem qualitatis nō solū testatorū. sed & instituit, secundum gloss. Angel. Imol. & tandem Alexand. in dicto §. si quis rogatus gloss. & Salycet. in l. generaliter. §. cum autem. C. de institutio. & substitutio. ergo & pariter substituti: & in ecclesia substituta agitur de salute animæ testatoris. & cum anima sit omnibus rebus anteponenda, per dictam l. sancimus. consentaneum est, mentem testatoris fuisse, prout Baldus dicit: & cum res (inquit) dubia uideatur, in fauorem ecclesiæ est iudicandum, l. sunt personæ. D. de religiosis & sumptibus funerum hæc Decius. Tu autem hic omnino uide quæ diximus supra in decimosexto priuilegio, quod longe ab hoc diuersum est: illud enim loquitur de conditione intellecta à lege, hoc de conditione expresse apposita ab homine.

Respōsio ad obiecta.

Re dubia in fauorē ecclesiæ iudicandum est.

Nonagesimumquintum priuilegium.

Substitutio sub hac conditione facta, si institutus decedat sine liberis, euanescit per ingressum monasterij: nisi pia causa substituta sit.

Hoc priuilegiū eiusdem est argumenti cum superiori.

Monasteriū uicem hæredis obtinet.

Aliud in pijs causis.

NONAGESIMOQVINTO, licet substitutio facta sub cōditione, si institutus decedat sine liberis euanescat, si institutus ipse ingrediatur monasterium, tanquam is sine hærede non uideatur decessisse: & propterea non sit locus substitutionis, ut est text. in cap. in presentia de probatio. hoc tamen fallit, si pia causa erat substituta, per text. in §. sed hoc in præsenti. in authent. de sanctiss. episcop. & in authetic. nisi rogati. C. ad Trebel. quia illinc sumpta est. & ita. uoluit glo. ulti. in dicto c. in præsentia

& ibi etiam Anto. Panormita.& Philip.Decius hæc ampliantes vt procedat, etiam si locus pius substitutus non æque esset pius, sicuti monasterium, quod institutus ingreditur. Et Specul.titul.de statu monach.versi.25.& in dicta authent.similiter.in 14.speciali inter vltimas volũtates.C.ad legem Falci.vbi dicit ad hoc singul.esse text. in dicto §.sed hoc in præsenti, & Alex.cõsi.121. viso thema te,colum.3.versi.fortificatur hæc ratio,lib.1.& consi. 35.super contentis,col.3.libro.3. *Eiusdẽ rei ampliatio.*

Nonagesimumsextum priuilegium.

Mora eligendi circa personas purgatur usque ad litis contestationem : uerum in pijs causis usque ad tempus quo primum hæres potuit eligere.

NONAGESIMOSEXTO, licet is qui fuit in mora eligendi circa personas, possit moram purgare, donec petatur legatum,per l.cum quidam.D.de legat.2.vbi Barto. colum.vlti. hoc intelligit vsque ad litis contestationem, per l.amplius.D.rem ratam haberi. fauore tamen libertatis non poterit moram purgare hæres, qui mox cum potuerit non fecerit huiusmodi electionem. Text.est loquens in libertate in l.penulti.C.de fideicommiss.liber. vbi Bal.extendit ad omnem piam causam, dicitque esse meliore de iure. *Moræ purgatio circa personæ electionem.* *Litis contestatio tempus purgationis moræ in personæ electione.* *Aliud in libertate.*

Nonagesimumseptimum priuilegium.

Executor testamenti ad pias causas,etiam impedito, currit annus: nisi qualitas aut magnitudo operis impedimento sit.

NONAGESIMOSEPTIMO, licet executori testamentario impedito non currat annus datus ad exequendũ, per not.per Bar.in l. genero.D.de his qui not. infa. fallit tamen in relictis ad pias causas, quia non debet impedimẽ *Executori testamentario impedito non currit annus.*

Impedimētū testatoris non debet retardare pias causas. tum testatoris pias causas retardare, argument. l. si quando. C. de testament. Et ita expresse voluit Bald. in l. vlti. §. sed & si quis, col. 4. versic. pone quod infra annum. C. commu. de leg. sed hoc intellige, nisi impedimētum pro-

Nisi ex difficili operis qualitate proueniat. ueniat ex operis inimica qualitate, & magnitudine, quia fortasse testator iussit construi monasterium, quod non potest perfici infra annum, quia tunc & post annum durat officium, vt voluit Federi. Senen. cons. 124 alias, 129. quem sequitur ipse Bald. in l. id quod pauperibus, col. 3. versi. venio ad tertium. C. de episco. & cleric. vbi ad hoc quædam iura allegat, & idem voluit ipse Bald. in l. nulli, colum. 2. versicu. deinde no. C. de episcop. & cleric. & Panormit. in cap. nos quidem, colu. 3. de testamen. Et bene facit quod dicit Bald. in l. penulti. colum. 2. versicu. & dico quòd in ista. C. de donatio.

Nonagesimumoctauum priuilegium.

Dispositio pœnalis facta in fauorem piæ causæ ualet, quamuis impediatur libera testandi facultas.

Cōuentio pœnalis inualida. NONAGESIMOOCTAVO, licet non valeat cōuentio pœnalis, per quam aufertur libera testandi facultas, per l. stipulatio hoc modo concepta. D. de verbo. obliga. vbi per hoc dicit Bart. & post eum Paulus Castren. Alexand. &

Exemplū pœnalis cōuentionis. recentiores, quòd si testator dicat, instituto Titium, & si contingat me mutare testamentum, dono eidē omnia bona mea, non videtur huiusmodi pœnalis dispositio tā quam facta in pœnam mutationis testamenti, ad auferēdum liberam testandi facultatem. Id quod etiam voluit, & quidē latius, idem Bar. in l. si quis testamento. D. de lega. 3. cum concordan. adductis per recentiores in d. l. stipulatio hoc modo concepta, & per Alex. consi. 25. viso testamento, colum. penulti. & vlti. lib. 3. fallit tamen vbi ta

Cōuentio pœnalis in fauorem piæ causæ. lis dispositio esset facta in fauorem piæ causæ. Quod & si post longam dispositionem indecisum relinquerit Bal. in c. 2. titu. de feud. dat. in vic. leg. communi. hoc tamen alleue-

asseueranter affirmat Iason in d. l. stipulatio hoc modo concepta,col. 3. versic. circa istam quæstionem,& motus quibusdam similibus, quæ postea his, subiiciā, & ea iam sæpius dicta ratione, quòd in dubiis tenenda est opinio, quæ fauet piæ causæ, vt etiā postea dicemus. Sed & hoc in propriis terminis tenuit Bal. ipse,quem Iason non allegat,in c. in pręsentia,col. penul. versi. ex hoc pono talem conclusionem. de probatio.

In dubiis opinio, quæ fauet piæ causæ, seruanda.

Nonagesimumnonum priuilegium.

Res hostium piæ causæ legata, aut donata sub conditione,si in nostram peruenerit potestatem, indistincte debetur.

Nonagesimonono, licet dubium sit,an quod hostiū est,possit legari,vel donari sub conditione,si nostrum esse cœperit. Nam quòd possit, tenent Barto. & alii in l. id quod apud hostes. D. de lega. i. & idem Barto. in l. l. ber. homo. la i. D. de verbo. obliga. Contrarium autem tenet Ang. ibi,tamen prior opinio haud dubie procedit,cum legatur,aut donatur piæ causæ, per textum loquentem in libertate,in l. generaliter. §. hostium. D. de fideicommiss. libert. & alium textum loquentem in hospitali,in c. abbate sane,& de re iudi. lib. 6. quem ita expendit Iason in d. l. id quod apud hostes,colum. penulti.

An res hostium possit legari sub conditione, si nostra esse cœperit.

Quid in piis causis.

Centesimum priuilegium.

Donatio omnium bonorum tam præsentium quàm futurum facta piæ causæ,non est contra bonos mores,nec impeditur,modo donationis effectus principaliter dirigatur in piam causam.

Centesimo, licet non valeat donatio omniū bonorū præsentium,& futurorum,valet tamē si fiat pię causæ,vt voluit Bart. subdubius tamen,in d. l. vlti. colu. vlti. & ibi Fulgo. & Iason colum. penul. C. de pact. Bald. in authen. si qua mulier, colum. vlti. versicu. sexto not. & iterum in

Donatio omniū bonorū præsentium et futurorum nō ualeat. Nisi fiat piæ causæ.

authent·ingressi. culum.4. C.de sacrosanct. eccles. & in l.1.in lectu.antiqua.D·pro socio. & dicto cap.in præsentia,colum. penulti. versicu. pone offero monasterio, & ibi etiam Panormi. in quinto not. vbi hoc reputat sing. Fely.colu·4.Decius qui hanc dicit esse communem opinionem,colum.etiam 4·in 7·not.de probatio· Panormit. in c.vlti. in primo nota. de success. ab intesta. vbi & hoc facit singul.& in c.2.de concess.præbend. & in c.vt priuilegia.de priuileg. & consi.102. circa personarum & bonorum oblationes,colum.2·lib.2.vbi dicit ita consuluisse Cardin. Florent.& Maria. in tractatu oblationum, in decimo libello,in i.q.Alex.consi.52. in causa & lite,col. 3.versic.secundo,quia etiam si dictum,lib·6. Bened·Capra conf 147.in nomine Domini,cum vt præsupponitur, colum.2.in fine, & Iason in dicta l.stipulatio hoc modo concepta colum.3.versic.circa istam quæstionem. D.de verbo.obligatio.

Rationes huius opinionis.

Mouentur ij per textum in l·iubemus nulli.in princip. ibi, patrimonium suũ partemve certã patrimonii. Item quia potest quis pio loco se & sua donare,vt in authent. ingressi. & authenti.si qua mulier. C.de sacros.eccle. & d.c.in præsentia,de probatio.& c.si qua.& c.quia ingredientibus.19.q.vlti. Et id procedit, etiam si non efficiatur monachus,per textum in d·c.vlti.iuncta glo.i.& voluit glo.in c.vt lex continentiæ, in verbo, professi.27.q. i.ergo multo fortius poterit donare sua sine se,per c.cui licet.de regu. iur. lib.6. Præterea voluntaria paupertas propter Deum etiam statu seculari non mutato,non est à iure reprobata, imo ab ipso Christo Saluatore & magistro nostro multum cõmendata,dum dicit Mar. & Lucæ 12. Si vis perfectus esse,vade, & vende omnia quæ habes,& da pauperibus,& sequere me,& alibi, Qui non renuntiauerit omnib.quæ possidet, non poterit esse meus discipulus.Hinc olim in ecclesia primitiua tẽpore Apostolorum omnes conuersi ad fidem Christianã,siue clerici, siue laici, vendebant omnia, & ponebant ante pedes Apostolorum,vt not.glo.in summa, 12.q.i.& est textus ibi,in

Potest quis donare se et sua ecclesiæ.

Etsi nõ fiat monachus.

Volũtaria paupertas propter Deum.

Quis uere dicatur perfectus.

In primitiua ecclesia omnes cõuersi ad fidem uendebant omnia.

ibi, in c.2. Porro quicquid donatur ecclesiæ, dicitur Deo consecrari, & ad diuinos vsus deputari, c. nulli liceat. 12. q.2. & c. mancipia. & c. sequen. de rerũ permuta. Non ergo debet talis donatio improbari, cũ omnia Dei sint. c. tua. de deci. & sic talia bona donata redeunt ad suã nãm.

Quicquid donatur ecclesiæ, cẽsetur Deo consecrari.

Contrarium tamen tenuit Ang. consi. 170. versicu. prę dictis instrumentis, colum. 5. versic. & ex prædictis infero, & iterum cõsi. 365. quædam domina retulit, & in sua disputatione. incip. in refulgenti palatio, & Petrus Anchara. consi. 231. de primo dubio, & Panormit. sibi cõtrarius consi. 48. Augustinus, colum. vlti. lib. 2. Roma. in dicta authent. similiter, in 2. speciali, circa contrarius, & in dicta l. stipulatio hoc modo concepta, colum. 22. & ibi quoq; Alexand. qui hanc partem sequi videtur, colum. antepe. versicu. quæro vtrum donatio.

Contrariæ opinionis authores.

Rationes eorundem.

Donatio omniũ bonorum est cõtra bonos mores.

Horum præcipua ratio est, quia per huiusmodi donationem aufertur libera testãdi voluntas, & ita est turpis, & contra bonos mores. Ideo in ecclesia multo minus debet valere quàm in aliis, cum ecclesia sit cultrix iustitię. c. i. §. i. titu. de alie. feud. & actus turpis in ecclesiastico magis detestatur. §. cogitandum. in authent. de monach. Nec obstat (inquiũt) textus in d. l. iubemus nulli. quia loquitur in donatione simplici omnium bonorum, quo casu veniunt tantũ præsentia, & nõ futura. l. si ita. D. de auro & argen. lega. Nec etiã obstat dictũ, quòd quis potest dedicare se & sua, quia ideo illud est, quia bona veniunt in consequentiam personæ, quia eo ipso ꝙ quis dedicat personã suã monasterio, bona confestim veniunt, etiã si de illis nulla fuerit facta mentio, per iura supra allegata. Et multa veniunt in consequentiã, quæ principaliter fieri non possent. l. quædam. D. de acquiren. rerũ dominio. l. in modicis. D. de contrahend. emptio. & not. gl. in c. quereelam. de simo. cum similib. Et hinc videmus quòd licet minor vigintiquinque annis habens curatorem non possit alienare bona immobilia sine decreto iudicis. l. magis puto. §. nõ passim D. de rebus eorũ qui sub tut. l. lex quę tutores. C. de administratio. tuto. tamẽ ingrediendo monaste-

Ecclesiã cultrix iustitiæ.

Actus turpis in ecclesiastico maxime detestandus.

Respõsio ad obiecta.

Bona veniũt in consequẽtiã personæ.

Multa ueniunt per consequentia quæ principaliter fieri nõ possunt.

Minor uigintiquinque annis non potest alienare immobilia sine decreto iudicis.

Nisi per consequentiam ingrediendo monasterium.

nasterium in consequentiam suæ personæ omnia sua bona dedicat, etiam citra decretum iudicis, vt voluit Cyn. in dicta authenti. ingressi. & Cano. in dicto cap. in præsentia, vbi est bonus textus.

Refutatio contrariæ opinionis.

Aliter iudicantur boni mores de iure ciuili, quàm de iure Canonico.

Sed ad illa respondet qui priorem sententiam sequũtur. Primum, quòd licet inspecto iure Ciuili dicatur huiusmodi donatio esse contra bonos mores, non tamẽ inspecto iure Canonico, quia aliter iudicãtur boni mores secundum ius Ciuile, aliter secundum ius Canonicum, vt declarat Baldus de huiusmodi aut similibus pactis in l. pactum dotali. in 29. quæstio. C. de collatio. & Imol. in cap. cum contingat, colum. 18. de iureiurand. & bene facit text. in c. 2. de pact. lib. 6. & in cap. licet, de iureiuran. eodem lib 6. ex quibus liquide apparet, quædam esse de

Quædã de iure Ciuili in probata, quæ nõ sunt iure Canonico.

Iuramentum de non mutando testamento ualet de iure canonico.

iure Ciuili reprobata, quia sunt contra bonos mores, nõ tamen de iure Canonico. Ex quo etiã fit, vt de iure Canonico valeat iuramentum de non mutando testamẽto, licet tollat libertatem testãdi, vt per Ioan. Andr. in regu. quod semel. de regul. iur. lib. 6 Imol. in dicto c. cum contingat, & in dicto c. dilecto in i. char. de præbend. & Salycer. in l. sancimus. C. de testamẽt. cum similib. Quod perspicue nobis demõstrat, Canones nihil curare de huiusmodi moribus, alias enim tale iuramentum nõ esset obligatorium. c. non est obligatorium de regul. iur. lib. 6. Ad

Responsio ad d. l. iubemus.

Patrimoniũ est nomen uniuersale.

responsum quod datum ad dictam l. iubemus, dicunt nõ posse intelligi de bonis præsentibus tantum, quia patrimonium, de quo ea lex loquitur, est nomen vniuersale, sicuti vniuersitas, & peculium. l. si peculium. D. de pecul. & l. nam quod. §. vltimo. D. ad Trebellia. & propterea etiam futura comprehendit. Præterea nisi ille tex. de futuris etiam intelligeretur, nihil specialitatis pro ecclesia introduceret, & ideo esset superfluus.

Confirmato cõtrariæ opinionis.

Responsio ad obiecta.

Aduerte quòd ad dictam l. iubemus, quæ præcipuum est fundamentum primæ partis, & ad responsiones quas proxime attulimus ad solutionem aduersariorum, facile respõderi posset, & quidem multis modis. Primum, quia sub nomine Patrimonii, non ueniunt omnia, nam actiones

nes non concluduntur,l.cum pupillus.ibi,non solũ quæ habet in patrimonio,sed etiã quæ in nominibus sunt. D. rem pupil.sal.for.& iura in contrarium allegata procedũt in ultima uoluntate. Iẽ textus ille non loquitur simpliciter de patrimonio,sed cum adiectione,scilicet,quod est in bonis,dũ dicitur,patrimoniũ suum,certamve partẽ patrimonii in fundis,prædiis, seu domibus, &c. & sic ponitur ibi patrimoniũ,pro bonis extantibus. Præterea potest dici,quòd id quod dicit de patrimonio, refertur ad id,quod supra dixerat. Sed quocunque se modo res habeat, non potest omnino patrimoniũ, si capiatur pro hæreditate,referri ad donationem:quia contractu nõ datur hæreditas.l hæreditas.C.de pac.cõuen. Denique si bene cõsideretur ille tex.nihil,aut parum ad hanc rẽ facit.de qua disseruimus.Non.n.ibi quæritur,nec dubitatur de donatione facta ecclesiæ:sed illud ibi principaliter statuitur,nullo modo bona ecclesiarũ alienàri posse. Vult enim ea lex acquisitionẽ factã ecclesiæ de patrimonio toto,uel de eius parte per ultimã uoluntatẽ,donationẽ inter uiuos,aut alias quocũque titulo,incõcussam esse,& sine ulla diminutione cõseruari. Quæ uerba,inconcussa sint,& sine diminutione, respiciũt resolutionẽ contractus, & præsupponunt donationẽ ualidã præcessisse, & ibi alienatio prohibetur ad hoc,ut res conseruetur secundũ uoluntatẽ illorũ, qui ecclesiæ donauerunt. Igitur per illum textũ dici non potest ualere donationẽ factam ecclesiæ,eo casu, quo non ualeret facta priuato,quia ibi de hoc nõ agitur,sed præsupponitur, quòd erat facta donatio ualida, quod est intelligendũ prout iura disponũt.

Actiones nõ cõtinetur appellatione patrimonij.

Contractu non datur hæreditas.

Intellectus d.l. iubemus.

Tamẽ quia prima opinio est communior,& fauet pię causæ,eam sequor,& sequendam esse censeo:cum ea tamẽ limitatione,vt procedat,cũ donationis effectus principaliter dirigitur in piã causam,quia fit ecclesiæ,uel pię causæ:secus si principalis effectus dirigitur in priuatum, tamen in quandam consequentiã cedit cõmodo piæ causæ. Verbi gratia, si quis donaret Titio omnia bona sua præsentia,& futura,cũ eo onere,ut teneatur facere eleemosynas,

Author adhæret priori opinioni.

Modò principalis effectus dirigatur in piam causam.

mosynas, tnnc enim non valet, vt voluit Panormit. dicto consilio 48. col. vlt. versicu. non obstat secundum. libro secundo.

Centesimumprimum priuilegium.

Quamuis donatio inter contractus bonæ fidei non annumeretur, fauore tamen piæ piæ causæ latissimè intrepretanda est.

Donatio ultra naturam contractus non extenditur.

Nisi ad pias causas.

CENTESIMOPRIMO, licet alias donatio sit stricti iuris, nec vltra naturam verborum extendatur, vt dicit Bal. consi. 50. in primis videndum est, post medium, lib. 4. per l. quicquid astringendæ, D. de verb. ob. & Pau. Cast. cons. 347. quia circa, col. vlt. lib. 1. & est bonus tex. in l eum qui, D. de donatio. tamen fauore piæ causæ latissima interpretatio fieri debet, vt consil. Bal. 107. quod ista donatio, ante fin. lib. 2. per tex. in l. locus, in princip. D. de vsufruct. & l. sunt personæ, D. de relig. & sumpti. funer. & in §. illud, in authenti. constitut. quæ de dignitatibus.

Centesimumsecundum priuilegium.

Res alienari prohibitá potest nihilominus in piam causam alienari.

Res subiecta restitutioni nō potest alienari.

Nisi in piā causam.

CENTESIMOSECVNDO, res subiecta restitutioni, & quæ ob id alienari non potest, per authen. res quæ, C. commun. de leg. potest tamen in piam causam alienari, vt voluit Angelus in l. quidam ita testamento, §. vltimo, D. ad Trebellianum, vbi dicit, quòd illa autht. excipiens casum dotis, habet locum in quacunque pia causa. Id quod plerique extendunt, si ea res sit restituenda ecclesiæ, aut alteri piæ causæ. Ita voluit Baldus in dicta authen. res quæ, colum. 1. et ibi etiam Corneus, colum. 2. et Iason colum. 9. versi. duodecimo extende, & Roma. consi. 297. circa id de quo quæritur, an res.

Cen-

Centesimumtertium Priuilegium.

Pro redemptione captiuorum, aut alia pietatis causa, res ecclesiæ alienantur.

CENTESIMOTERTIO, licet res ecclesiæ alienari non possint, vt per totum tit. de rebus eccl. non alie. possunt tamen in causam pietatis, vt pro redẽptione captiuorum, vel eleemosyna pauperum, per textum in c. aurum. 12. q. 2. per quem ita dicit Bal. consi. 368. factum tale est super quo, versicu. secundus casus, lib. 3.

Res ecclesiæ non alienantur. Nisi in causam pietatis.

Centesimumquartum priuilegium.

Feudum de iure Canonico in piam causam potest alienari: secus de iure Feudorum.

CENTESIMOQVARTO, licet feudum regulariter alienari, aut legari non possit, vt per totum titu. de prohi. feu. alien. ac nec pro anima quidem secundum cõstitutiones feudorum, c. 1. §. donare, titu qual olim pot. feud. alien. tamen hoc non procedit de iure Canonico. secundum Hostien. qui ita tenet per quindecim argumẽta, & rationes in summa titu. de immuni. eccl. §. in quantum, versi. sed nec illa, id quod dicit fin. & perpetuò mẽti tenendum Rom. singul. 529. tu scis quòd uasallus, ubi hoc dicit se nesciuisse, cùm repeteret authent. similiter, C. ad legem Falcid. Sed & hoc idem tenet Specul. tit. de feud. §. i. versi. 19. & Anto in cap. vlt. de immunita. eccl. Cald. tit. de feud. consi. x. an feudatarius, & ipse Rom. cõsi. 199. præsens statuti particula, in fin. Sed tu super hoc vide Fely. in c. inter dilectos, col. 8. versi. in glo. in verbo, conferebat. de fide instru.

Feudũ regulariter non potest alienari. Ne pro anima quidem. Aliud de iure Canonico.

Centesimumquintum priuilegium.

Contra bonos mores est paciscι de hæreditate uiuentis. Quod an in milite et pijs causis obtineat, hic disputatur.

CENTESIMOQVINTO, licet alias non ualeat pactũ de succedẽdo, per tex. in d. l. vlt. C. de pac. tamẽ cum

Pactum de succedendo inualidum.

inter

Secus inter milites. inter milites ualeat, per l. licet inter priuatos, C. eodem tit. ualebit etiam fauore piæ causæ, ualet enim argumẽtũ de uno ad alterum, ut per gloss. in l. si ut proponis. C. de rei uendic. & in c. apostolicos. xii. quæst. ii. Et ita in specie tenet Bald. in dicta l. ulti. colum. penulti. uersi. uenio ad secundam. C. de pact. & idem Alexand. in l. pactum. colum. ii. uersicu. tertio fallit. C. de pactis. & consi. clii. in causa & lite, colum. iii. uersicul. subdo etiã. libro 6. & Soci. consil. xlix. uiso instrumento mandati, colum. ii. uersi. pro hoc adduco. lib. iiii. Calca. consi. xiii. pro parte negatiua, col. iii uersicul. quinta. & idem Barbat. consi. xlii. clementissimum Deum, colum. iiii. lib. i. Iason in dicta l. stipulatio hoc modo concepta, col. iii. D. de uerborum obligatio. & Fely. in cap. in præsentia, colu. xxii. in 4. quæst. de proba. & Geor. Nat in repetit. c. quãuis. de pac. lib. 6.

Et in pijs causis.

Argumẽtum de militibus ad pias causas.

Contrariũ tamen uoluit Baldus sibi contrarius in l. i. in lect. colu. ulti. uersicu. iuxta hoc quæro. D. de sacrosan. eccle. ubi dicit expresse per dictam l. licet inter priuatos, quòd non habeat locum in pia causa. Nã non est bonũ argumentum de milite ad paganum testantẽ ad pias causas, nullo enim iure probatur ista æquiparatio, seu similitudo, ideo debemus stare regulæ, ut not. in l. omnis definitio. D. de regul. iur. & facit quod not. in l. testamento domini, D. de hæredib. instituen. Nam in milite propter publicã utilitatẽ, sunt specialiter statuta quæ nõ sunt trahenda ad consequentiam in non militem. Et hanc partẽ sequitur Rom. nulla Bal. in dicta l. i. mentione facta in repetitio. dictæ authen. similiter, in vii. speciali inter cõtractus. C. ad legem Falcid. hanc quoque rationẽ adducẽs, quia non ualet huiusmodi pactum factum à patre filio, per dictam l. pactũ quod dotali. C. de pact. Ergo multo minus uidetur factum piæ causæ: multo enim magis fauetur filio, quantum ad legitimã, quàm piæ causæ, per not. in l. si quis ad declinandã. C. de episcop. & cleri. cũ simi. Nec obstat (inquit) dicta l. licet inter priuatos, quia ibi dicitur ualere inter cõmilitones pactum de succedẽdo sibi inuicem, quod quidem pactũ nõ potest cadere inter priuatum

Contrarium asserentes.

Non ualet argumentũ de milite ad paganum testantem ad pias causas.

Non ualet pactum de succedẽdo inter patrem et filium.

Magis fauetur filio quãtum ad legitimã, quàm piæ causæ.

uatum & ecclesiam: cum ecclesia nunquā moriarur, nec propterea possit habere hæredem, c. libertos. xii. quæst. ii. & c. si gratiosè. de rescript. lib. vi. nec ibi agitur de pacto simplici, ut alter alteri tantum succedat, de qu o nūc agimus. Et in hanc quoque partē uidetur inclinare Soci. in d. l. pactum quod dotali. C. de pac. vbi mouetur his rationibus quòd tale pactū uidetur etiā lege Canonica esse improbatū, tanquā cōtra bonos mores, per c. detestanda. & c. ne captandæ. de concess. præbend. lib. 6. dispositiones autē ad pias causas ligantur lege Canonica. c. relatū. de testamē. & hoc confirmat, quia iuramētum, quod dicitur esse quid spirituale, omnino eximitur a iurisdictione legis Ciuilis. ut traditur in c. cum sit generale. de foro cōpeten. & tamen iuramentum appositum super tali pacto non debet seruari tanquam contra bonos mores, per c. nō est obligatorium. de regul. iur. lib. 6. & tenent Bar. & cōmuniter omnes in d. l. pactum. Item milites non ligantur lege Ciuili in dubio. l. i. D. de testam. milit. & tamen inter eos non ualet illud pactū, nisi sit reciprocum, per dictā l. licet inter priuatos. Sed & in hanc sententiā inclinat Soci. in dicta l. licet inter priuatos, colum. i. in quarto notab. ea ratione, quòd ea lex nō possit extendi ad ecclesiā, cū loquatur quando persona disponens erat actiue priuilegiata, quia miles: estque persona, in quā disponitur, priuilegiata, quia est aliter miles, quod nō est in hoc casu: quia licet ecclesia, in quā disponitur, sit priuilegiata, nō tamē is qui disponit. Sed tu omnino uide Philippum Decium ibi, in tertio notab.

Ecclesia nunquam moritur.

Pactum de succedendo etiā in pijs causis iure Canonico reprobatum.

Dispositiones ad pias causas ligantur lege Canonica.

Etiā iuramentum.

Iuramentum appositū super pacto de succedendo non est obligatorium.

Milites nō ligātur lege Ciuili in dubio.

Pactū de succedēdo nō ualet inter milites, nisi sit reciprocum.

Centesimumsextum Priuilegium.

Sola appellatio hæredis etiam in contractu, uel alio actu inter uiuos, habet uim dispositionis ad pias causass.

Contractu non datur hæreditas.

CENTESIMOSEXTO, licet alias hæreditas non possit alteri dari per contractum inter uiuos, l. hæreditas

Nisi pia causa detur. tas. C. de pact. conuent. tamen non solũ dari potest piæ causæ, sed & si quis in contractu, uel in alio actu inter ui-

Aut appellet tãtũ hæredẽ piam causam. uos appellet hæredem piam causam, censetur illam facere hæredem, & in ipsam supremum contulisse iudicium per huiusmodi appellationem, Ita uoluit Barto. in l. tale pactum. §. ulti. & ibi Bald. in lectu. antiqua, & Alexan. & Iason colum. ii. & iii. D. de pactis, per illum textum, & in cap. ulti. de success. ab intesta. Alex. in dicta l. licet inter priuatos. & in l. pactũ dotali. C. de collatio. & dicto cõsi. clii. col iii. uersicu. subdo etiam, libro sexto. ubi hoc dicit singu. & Barbat. qui hoc reputat singul. in repet. l. cũ acutissimi. col. xxxviii. C. de fideicommiss.

Cõtrarium sententes. Contrariũ tenent Angel. Fulgos. & Paulus Castrens. in d. l. tale pactum. §. ulti. Angel. in l. epistola, in princip. D. de pact. Roma. in dicta authẽti. similiter, in sexto speciali, inter contractus, ubi tamen dicit, quòd dictum Bar. quod dicit singul. forte seruaretur in practica, licet non sit uerum, & iterũ in ultimo speciali, uersicu. secundo in quantum. Paul. Castren. & Anto. de Butr. Alexand. in dicta l. pactum dotali. C. de collatio. Sed illorũ rationibus satis respondet Iason in d. l. tale pactum. §. ulti. quem uide, quanquã is de hoc dubitet in l. licet inter priuatos. colum. ii. C. de pactis.

Centesimumseptimum Priuilegium.

In contractu ad pias causas transferetur dominium sine traditione. Ideoq; res prius piæ causæ uendita præfertur emptori, cui priori tradita fuit. Idem si ipsa ecclesia duobus uendiderit.

Sine traditione non transfertur dominium. CENTESIMOSEPTIMO, licet alias ex contractu non transeat dominium sine traditione, l. traditionibus. C. de

Nisi ĩ cõtractu ad pias causas celebrato. pactis. l. si ager. D. de rei uendicatio. cum simil. fallit tamen in pia causa, in quam etiam ex solo contractu transfertur dominium sine traditione, per textum in l. ulti. & ibi late don. C. de sacrosanc. eccles. & in l. i. & ibi gloss. & doc. C. de donatio. quæ sub mod. & not. in c. ii. de con

suetud.

suetud.Bal.consil.lxxxvi.circa prædicta,lib.v.& alibi sæpe. Ex quo & illud sequitur, quòd licet alias re duobus uendita potior sit cui prioris res tradita est, per l.quoties.C.de rei uendic. fallit tamē si prius fuerit uendita piæ causæ,quia tunc præfertur alteri emptori, cui fuit prius tradita,ut pote cui iam ex contractu fuit translatum dominium,& ideo cessat ratio dictæ l.quoties.ita uoluit gl. in d.l.ult.in uerbo,in rem.C.de sacrosf.eccl.quæ id dicit procedere.etiā si fuerit alteri ecclesiæ postea uendita,& prius eidē tradita.& ibi sequuntur Barto. & alii,& glos. in l siue autē §.si duobus.& ibi Bal.& Ang.D.de Publicia.in rē actio.omnes docto in dicta l.quoties.Ioan Andre.& plerique omnes in c.cōtinebatur. de his quæ fiūt à præla.Bald.in authen. quas actiones.C. de sacrosanct. eccles.

Re duobus uendita, potior est, cui priori res tradita est. Nisi prius sit uendita piæ causæ. Idem si alteri ecclesiæ postea sit uendita, re prius eidem tradita.

Sed quid quādo ecclesia,uel pia causa uendit duobus, & posteriori emptori prius tradit?uter erit potior?Host. & Io.An.in d.c.cōtinebatur,dicunt eū esse potiorē, cui prius fuerit uēdita,nō cui prius tradita,& sequitur Imo. in c.illusio.in primo notab. de renutia & Ro.in d.auth.similiter,in xii.speciali,circa cōtractus,& consil.293.circa præmissam dubii consultationē. Sed hoc repræhendunt Anto.Cardi.Flo. Petrus Ancha.Imo. sibi contrarius,& Panormi.in dicto c.continebatur. Iason in dicta l.ulti.colum.pen.C.de sacrosanct ecc. & latissime in dicta l.quoties,col.v.uersicu.septimo principaliter,ubi omnium utrinque rationes, & fundamenta sigillatim adscribit.

Quid si ecclesia uendit duobus,et posteriori prius tradit. Potior est, cui prius res fuit uendita. Contrariū asserentes.

Centesimumoctauum priuilegium.

Quicquid calore iracundiæ geritur, irritum est: nisi in fauorem piæ causæ gestum sit.

CENTESIMOOCTAVO, licet non ualeant obligationes, & contractus facti calore iracundiæ, lege quicquid calore. & ibi Dom. Bartolus, D.de

Cōtractus facti calore iracundiæ,inualidi.

Nisi facti sint in fauorem piæ causæ. D.de regu.iur. fallit tamen obligatio fieret in fauorem piæ causæ,per tex.notab. in cap. sunt qui opes, 17.q.4. quam ita ponderat Rom.qui & sing.310.incip.volo cõmutare,post princ.& Fely.in c.si cautio, col.3.in 2.fallen.de fide instrum. & ante vtrunque glo. quam neuter allegat,in c.si quis irascitur,13.q.2.Tu tamen hic omnino vide glo.Ioan.And.Ant.& Panormi.in c.dudum, de conuers.coniug.& omnino Philip.Dec.in dicta l. quicquid,D.de reg.iur.& Iason, in l.pater filium, col.2.D. de inoffi.testam.& Diuum Thomam 2.2.q.vltima,articulo vltimo.

Centesimumnonum Priuilegium.

Nulla consistit obligatio sine causa. At in dispositione ad pias causas fauor supplet uicem causæ.

Obligatio sine causa inualida est. Etsi promissio et confessio. Nisi fieret ad pias causas.

CENTESIMONONO, licet non ualeat obligatio, promissio, siue confessio sine causa, l.cum de indebito, §.vlt. De probatio.l.2.§.circa,D.de dol.mal.& met.except. fallit tamen vbi fieret in fauorem piæ causæ, quia is fauor satis est pro causa,vt not.voluit Panorm.in dicto c.si cautio,colum 2.in fi. & ibi post eum Fely.col.3. in 2.fallen.de fide instrumen.argumen.c.vlt. de success. ab intesta.

Centesimumdecimum Priuilegium.

Fideiussor obligatio est solennis, et pendet ex uerborum obligatione: nisi in piæ causæ fauorem fideiussio facta sit.

Fideiussor tãtũ obligatur ex stipulatione. Nec uestitur ex cohærẽtia cõtractus.

CENTESIMODECIMO, licet fideiussor non possit obligari, nisi ex stipulatione, per l.stipulationũ aliæ, §.satis acceptio.& ibi Dec.de verb.ob ita ꝙ ẽt nõ vestiatur ex cohærẽtia cõtractus, si nõ interueniat stipulatio, vt dicit not.Bal.in ex placito,col.17.C.de re.per. & ĩ l.si tibi.

tibi.C.loca.& in l.petens, colu.12. C.de pact. idq; etiam de iure Canonico, secundum Bal.in c.i.colum.vlti. versi. pactum nudum, de pact. limitans textũ illum procedere in stipulatione. quod etiam dicit singul. Iason in l.iurisgentium.§.quinimo.in primo notab.& in 5.fallen. D.de pact.& in l.lecta.col.vlti. D.si cer.pe. Tamen non procedit, cum fieret in fauorem piæ causæ, per textum loquentem de dote in l. vlti.in verbo, pollicitatione, vbi Bald. not.C.ad Velleia.Roma. Alexan. Francis. Are.& Iason, qui trahit ad omnem piam causam in dicto §. satis acceptio. Idem Roma. in d.authen.similiter in quarto speciali. contractuum,& Catel.Cott.qui hoc dicit singu. in memor.incip. fideiussor noc obligatur.

Etiã de iure Canonico.

Nisi in fauorẽ piæ causæ acceptus sit.

Fauor dotis.

Extensio ad omnem piam causam.

Centesimumundecimum priuilegium.

Ex simplici et nudo pacto fauore piæ causæ efficax nascitur actio.

Centesimoundecimo, generalius, licet alias non valet nudum pactum, nec actionẽ pariat de iure Ciuili, iuribus vulgatissimis, fallit tamen fauore piæ causæ, per textum loquentem in dote, & ibi Bald. videlicet in l. ad exactionẽ. C. de dotis promis. Et sic voluit in omni pia causa Roma.in dicta authen. similiter, in quarto speciali, inter contractus,& in l.si fideiussor.§.vlti. D.qui satisda. cog.& Soci. in dicta regu[l].310. etiam in quarto priuilegio,& Calca.consi.13 pro parte negatiua, colum.2.versicu.secundo quia fideiussor,& Fely.in c.i.colum.6.versicu. octaua declaratio, de pact. Sed & de hoc est bonus tex.in l.si quis argentum.§.vlti.C.de donatio. vbi & hoc not. Bal. qui ad hoc quoq; allegat l.si tibi dederim rem, in principio. D. eodem titulo. Contra hoc tamen facit, quia dos & fiscus pari priuilegio limitantur, l. 2. C. de priuile.fisci. Et bene fauore fisci ex nudo pacto non agitur. Sed de hoc dicit, vt per Baldum Nouel.in tracta. de dot.in princip. sextæ partis princip.col.2.

Nudũ pactũ de iure Ciuili non parit actionem.

Aliud fauore dotis.

Extensio ad omnẽ piã causam.

Dos et fiscus æquiparantur.

Fauore fisci ex nudo pacto non agitur.

Centesimumduodecimum priuilegium.

Confessio extra iudicium pro pia causa probat.

Cōfeßio extra iudicium nō præiudicat confitēti. Nisi ad pias causas.

CENTESIMODVODECIMO, licet alias confessio extra iudicium non probat, nec præiudicet confitenti, l.1.in fi. & ibi g o.in l.quoniam.D.de his qui not.infa. & in l.vni. C.de confess. tamen ad pias causas valet & probat, vt pulchre voluit Bal. in l.1. col.2. versic. quidam confessus fuit. C. de fal.cau. adiect.leg. allegat c.quoties cordis, 1. q.7.& c.parochianæ.de sepul.Idem tamen Bal.cōsi.331. reuerende pater, lib.2.dicit, quòd licet alias cōfessio extraiudicialis non valeat, tamen fauore ecclesiæ vehementer adminiculatur, per c.cum dilectus.de success.ab intesta. quasi dicat, quòd non omnino probat, tamen habet plus virium, quàm si esset in fauorem priuati.

Cōfeßio extraiudicialis non valet. Nisi sit facta fauore ecclesiæ.

Centesimumdecimumtertium priuilegium:

Maior habetur ratio et fauor piæ causæ, quàm imbecillitatis muliebris.

Mulier fideiubēs pro alio non obligatur. Nisi in fauorē piæ causæ. Fauor dotis et libertatis. Extensio ad omnem piam causam.

CENTESIMODECIMOTERTIO, licet alias regulariter mulier pro alio fideiubens non obligetur ex senatuscon sulto Velleiano, vt patet per totum titulum D. & C. ad Senatuscōnsultum Velleianum. fallit tamen si fideiusserit in fauorem piæ causæ, per textus loquentes in dote & libertate, in l.dotare. & l.penultima, & l.vltima.C.eodem titu. quos in omni pia causa intelligit Romanus in d.authen.similiter, in tertio speciali contractuum, & in l. sciendum, quo loco tractat, an mulier & minor renunciantes & iurantes debeant, de eorum beneficio certificari.D.de verborum obligationib. & Socinus in dicta regula 310.in tertio quoque priuilegio, & Calca. consi.13. pro parte negatiua, columna 2. versicu. prima quia videtur.

Cente-

Centesimumdecimumquartum priuilegiũ.

In fauorem dotis et usurarum restitutionis alteri quis stipulari potest. Quod an in omnibus pijs causis obtineat, in controuerso est.

CENTESIMODECIMOQUARTO, licet alias alter alteri stipulari nõ possit, l. stipulatio ista habere. §. alteri. D. de verbo. obliga. cum simili b. potest tamẽ alter piæ causæ, & ipsi quidem absenti, verbis directis stipulari, per gl. in c. quoties cordis, j. q. 7. quam ita intelligit Bal. in l. illud col. 2. C. de sacrosf. eccles. vbi illam dicit singu. & consil. 136. circa prædicta, lib. 5. & sequitur Alex. in d. l. stipulatio. §. vlti. vbi est de hoc bonus text. & Angel. Aret. in §. cum autem. Institu. de adoptio. & in §. alteri. Institu. de inutilib. stipul. & Barb. consi. 87. prope est dominus, col. 2. lib. 4. Calca. dicto consi. 13. colum 2. versicu. tertia est regula. Fely. in dicto c. si cautio, colum. 8. & sequen. in 2. fallen. de fide instrument. & Alexan. in dicta l. stipulatio, §. vlti. & Iason in eadem l. §. alteri, colum. 3. versicu. sexto limita. D. de verborum obliga. & idem Iason in l. qui Romæ. §. Flauius, colum. antepenul. versicu. adde etiam, eod. titu. vbi dicit illam gloss. not. & singul. Francisc. Ripa lib. 3. Respon. c. 11. prima dubitatio, colum. 5. Et bene facit, quia etiam fauore dotis potest quis alteri stipulari, l. Gaius. & ibi Bar. & Alex. in primo notab. D. soluto matrimo. l. pactum. C. de pact. conuen. & voluerũt Paulus, Alex. & Iason in d. l. stipulatio, §. si stipulator Bald. Nouel. in tractatu de dote, in sexta parte principali, in 22. priuilegio, & sequen. & Iason in d. §. alteri, col. 2. versic. secundo prædicta regula. Hierony. de Zanetis inter consil. Soci. consi. 6. licet adiicere, in fi. lib. 4. Nam pia causa tantum habet fauoris, quàm dos, per nota. per Bart. in l. cum is, §. si mulier, & ibi recẽtiores. D. de condic. indeb.

Nemo potest alteri stipulari. Nisi fauore piæ causæ.

Et fauore dotis.

Tantũ habet fauoris pia causa, quantum dos.

Aduerte tamẽ quòd plerique omnes aliter intelligũt dictam glo. in dicto c. quoties cordis, tanquam videlicet simpli–

Alius eiusdẽ rei intellectus.

ſimpliciter facit diſcrimen, inter ius Ciuile & Canonicum, de quo per Ioan. Andr. Panormita. & alios in dicto cap. ſi cautio. Anto. & Panormit. in proœmio Decret. Panormit. in cap. vlti. colum. 5. verſic. ſed an de iure Canonico. de confeſſ. Imol. Roma. Alexand. & recentiores in dicta l. ſtipulatio. §. alteri. & Roma. conſi. 44. præſens inſtrumentum, colum. vlti. Raphael Cuma. conſi. 83. viſa copia, colum. 2. Corneus conſi. 63. videbatur primo aſpectu, colum. 2. lib. i. & conſi. 113. circa primum, colum. 3. eodem lib. i. vide Bald qui eam gloſ. allegat in l. certi cō dictio. §. ſi nummos. D. ſi certum peta. & in l. generaliter, in 10. quęſt. C. de non numera. pecu. & in l. pactum, in 9. q. C. de collatio. & in authenti. ſacramenta puberum, ad fin. C. ſi aduerſus venditionem.

Contrariū aſſerentes. Et quantum ad noſtrū caſum pertinet, contrarium voluerunt Specula. & Ioan. And. in titu. de arbitr. §. ſequitur, verſi. ſed pone compromiſſum eſt, & in titu. de loca. §. nunc aliqua. verſi. 64. & expreſſe Ange. & Imol. in dicta l. ſtipulatio. §. vlti. & Roma. qui horum nullam mentionem facit in dicto §. alteri. & in dicta authē. ſimiliter, in quinto ſpeciali, motu per cap. quanquam. de vſur. lib. 6. vbi ſpeciale eſt in illo caſu, quòd quis poſſit alteri ſti-

Speciale fauore reſtitutionis uſurarum. pulari in fauore illius piæ cauſæ, ſcilicet, reſtitutionis vſurarum. & ſic in contrarium eſt ius cōmune in aliis piis cauſis, l. ius ſingulare. & l. quod vero. D. de legibus.

Reſponſio ad argumenta contrariæ opinionis. Sed huic rationi confeſtim occurrit Fely. in d. c. ſi cautio. vbi ſupra allegauimus. Nam fauor animæ fuit cauſa illius ſpecialitatis, ideo & procedit, vbi eſt ſimilis fauor, quaſi dicat, illud eſſe ſpeciale non ſimpliciter reſpectu reſtitutionis vſurarum, ſed reſpectu fauoris animæ,

Author contrariā opinione confirmat. & ideo id ſemper procedit, vbi eſt fauor animæ. Sed ego miror de Ro. & Fely. qui ita videntur intelligere dictū c. quanquam. tanquā in ſuo caſu permittat paſſim, & omnibus alteri ſtipulari, cū tamen contrariū innuat. Nam de illi nuncupatim loquitur, qui aliis poſſunt acquirere, vt ait, abſēte loci ordinario, aut eius vices gerēte, ſiue recto re parochiæ, quaſi cæteris id non permittat, ideo cogita.

Centeli-

Centesimumdecimumquartum priuilegiũ.

Donatio uel promissio facta in fauorem piæ causæ etiam absenti effectum sortietur.

Absenti nemo stipulari potest.

Gentesimodecimoqvinto. Simile est, quod licet non valeat promissio, siue donatio, quæ fit absenti, l.i. in princip. D. de verbo. obligatio. & nota. in l. absenti. D. de donatio. fallit tamen, si fiat absenti piæ causæ, vt consuluit Corneus consi. 215. videtur prima facie dicendũ, colum. 3. versic. & maxime apparet, quòd dictus Ioannes, lib. 2. per not. per dictam gloss. quoties cordis, & per gloss. in cap. iuramenti, 22. quæst. 5. Et facit vltra illum, quia promittens piæ causæ, videtur Deo promittere, qui est vbique iuxta illud,

Secus si absens sit pia causa.

Promittens piæ causæ uidetur Deo promittere.

Iuppiter est quacunque uides, quacunque moueris.

Per quam rationem ita quoque voluerũt Iaco. Ra. Cyn. & Alber. in d. l. illud. C. de sacros. eccle. & illos videtur se qui Bal. in auth. similiter, post princip. C. ad legem falci. Paul. Castr. in l. decernimus. C. de sacros. eccle. In qua etiam sententia fuit Bal. in l. cum hi. in vlti. lectu. col. i. D. de transactio. & d. consi. 85. lib. 5. Panor. in suprascriptione procemii Decretalium, in vlti. col. & ibi Fel. col. 7. ver sicu. & ex isto. vbi hoc dicit valde singu. & idem Panormita. consi. 63. quædam. domina. colu. vlti. lib. 2. Cardin. Alexand. in cap. Constantinus, colum. 4. 96. distinct. Et in hanc partẽ optime facit, quod in dote mulieri absenti ex contractu inter alios initio, ius & actio quæritur, per l. i. §. accedit. C. de rei vxor. actio. & in l. vlti. in prin. C. de iure dotium. Quibus iuribus subnixi id voluerunt Bart. consi. 123. factum sic se habet Titius, col. 2. Paulus Castren. consi. 92. quòd præfata sententia, lib. 2. Alexan. in l. admonendi, colum. 14. D. de iureiuran. & consi. 4. videretur, colum. 7. lib. 2. & late Philip. Dec. consi. 35. præstantissime doctor, post princi. At dos est pia causa, vt postea dicemus, & dotis priuilegia certis piis causis competunt, vt etiam dicemus infra.

Fauore dotis mulieri etiã absenti actio quæritur.

Dotis priuilegia pijs causis competunt.

Contrariũ sentiẽtes in pia causa. Contrarium tamen in pia causa voluit gl.ordi. in l.illud.in verbo,alia causa,in fi.C.de sacrosf.ecclesf. quæ dicit, quòd ad hoc vt valeat donatio, vel promissio facta pauperibus,dedit ipsi pauperes esse præsentes per se,vel per aliũ,quam ibi sequuntur Guli.Bar.& Bal & Paul.Castren. Nisi tamẽ in voto,per l.2.extra de voto.& per totum titu.illos tamen vide omnino.& idẽ quoque voluit Ioán. And.in addit. Specula.titul.de instrument. edit.§. nunc vero aliqua, versicu. sed an paupere. & Socin.in l. Paulus, D.de exceptio. Stepha. Bertrãd.consi.208. Christi,&c.viso consultationis themate,numero 5. lib.2. Iasf. in l.qui Romæ.§.Flauius,col.10.versi.sed aduerte. D.de verbo.oblig. sed vtcunque sit, si aliquis aliquid poneret in templo ad ornatum ipsius,valeret donatio etiam nomine recipiente,per textum in d.l.Paulus.& ibi no. ipse Soci.& in l.is qui puteum.§.i.D.quod vi aut clam.

Donatio facta pauperibus requirit præsentiam eorum.

Secus in uoto.

Donatio facta ad ornatũ templi,ualet etiam nemine recipiente.

Centesimumdecimumsextum Priuilegium.

Confeßio in fauorem piæ causæ facta propter absentiam partium non reuocatur.

Confeßio facta parte absente nihil probat.

Centesimodecimosexto. Simile quoq; est,quòd licet non valeat,nec probat confessio facta absente parte,l.certum. §. si quis absente. D.de confesf. l.vlti. & ibi glo.D.de interroga. actio. & glosf.in l. cum de indebito. §.vlti. D.de probatio.cũ concordan.fallit tamen in confessione facta in fauorem piæ causæ, vt videtur voluisse Bal.in l generaliter,in 10.quæst & ibi Salyc.in 13.quęst. C.de non nume.pec. & expresſius idem Bal.in d.authenti.similiter,in princi. C ad legem Falcid. & Anto.in d.c. si cautio.& ibi Fely.col.8.versi.fallit secundo, vbi multa aggregat de fide instrum.& Corne.d.consi. 215.col 2. in fi.lib.2. Et facit quod voluit Bal.in l.ratione, col.2. C.de probatio. quòd confesſio facta in foro pœnitẽtiali,in absentia partium valet,nec reuocari potest,per tex.in cap. quanquam,de vsur.& glo.in d.c.quoties.1.q.7.quod dictum reputat singu.dicitq; nusquam alibi reperiri, in l.tale

Nisi facta sit in fauorẽ piæ causæ.

Aut in foro pœnitentiali.

se pactū in princip. col. 2. versi. 6. D. de pact. Et quod generaliter voluerūt Anto. Cardi. Florent. & Imol. in d. l. si cautio, quòd vbi dedit seruari ęquitas iuris Canonici, cō fessio facta parte absente habet effectū plenæ probationis, per nota in c. quoties cordis oculus, j. q. 7. & idem voluit Domi. in c. testes. §. de his, 3. q. 9. & Alex. qui hoc dicit singu. consi. 15. visa scriptura, col. 2. lib. 7. & consi. 122. viso processu, col 2. bene dicit, eod. lib. 7.

Seruato iure canonico confessio parte absente facta habet uim plenæ probationis.

Centesimumdecimumseptimum priuilegiū.

Confeßio facta ad exonerandam conscientiam, etiam parte absente, habet uim debiti confessati, tanquam parte præsente fuisset acceptatum.

Centesimodecimoseptimo, hoc confirmat dictū no. Ang. in aliquib. suis reportatis antiquis, in l. cū quis decedens §. codicillis. D. de le. 3. quòd relictū factū pauperibus pro exoneranda conscientia, non potest reuocari, quia habet vim debiti confessati tāquam fuerit parte præsente acceptatum, quod dictū pro singul. sequitur Barb. in repetitio. l. cum acutissimi, charta penulti. versicu. quid si testator. C. de fideicommiss. & Catel. Cotta in memorali, incip. absenti potest acquiri, & iterum in memorali, cuius est initium, apices iuris. Sed āte Angē. idē voluit Bal. in l. generaliter, in 10. quæst. C. de non numera. pecu. id quod maxime notādum est ad limitationem eorum, quæ regulariter diximus, confessionem factā in testamento posse à testatore quandocunque reuocāri, nec hoc casu probare, per l. Lucius. §. quisquis, huius initii 2. D. de lega. 2. & l. Lucius §. Sempronius, D. de leg. 3. l. Aurelius, §. vlt. D. de liber. leg. & l. 3. in fi. cum l. sequen. D. de adimen. lega. cum similib. vt videlicet, id non procedat in confessione facta ad exonerandam conscientiam. Verum etiā in hoc casu contrarium expresse tenuit Bartolus in dicto §. codicillis cynus in d. l. generaliter, in x. quæst.

Relictum pauperibus pro exoneranda conscientia non potest reuocari.

Confeßio facta à testatore in testamento quādocunque potest reuocari. Nisi sit facta ad exonerandā conscientiam.

Contrarium asserentes.

quæst.C.de non nume.pecu.& Baldus sibi contrarius,in l.ratione.in 2.quæst.C.de probatio.& in repetitio.l.columm.penul.versi.super nona quæstione.C.de sacrosanct. eccles.Iacob.Bel.i authenti. de iureiurand. à mori.præstitio.vide Bal.in l.vlti.C.si à non compet iudi. & consi. 262.suadeo hæredi.lib.3. & Angel.sibi etiam contrarius, in l.1.C.de fal.cau.adiec.leg.& Lanfran. Oria.in repetitio.c.quoniam,de probationibus.

Centesimumdecimumoctauum priuilegiũ.

Fauorabilior est causa liberorum, quàm ecclesiæ.

Natiuitate filiorum reuocatur donatio facta à patre.
Nisi sit facta ecclesiæ.
Quo casu reuocatur usque ad legitimam.

Centesimodecimooctavo, licet alias reuocetur donatio,si is qui donauit,cum filios non haberet, postea filios suscepit,per illam singul.l.si vnquam. C.de reuocand. donatio. tamen donatio facta piæ causæ non per hoc reuocatur,nisi vsque ad legatam,vt voluit glo. not. in c.vlti.17.quæst.4.quam sequitur & commendat Bart. in l.Titia.Seio.§.Imperator,col.2.D de leg.2.Bal.Ange. & Salyce.in l.1.C.de inoffic.dona.Imol. & Panormit. in c.vlti de donatio.Roma.qui illam gloss.dicit singu. d.regula 310.in 8 priuilegio,Corneus consi.2.in præsenti cõsultatione,colum.vlti.lib.3.& consi.300. in hac consultatione,colum.2.libr.4. Barba.in repetitio.l.cum acutissimi,colum 2.versi.restat nunc examinare. C.de fideicom miss.& Iason in authen.si qua mulier,colum.1.C.de sacrosanct.ecceles.& Felynus in c.in præsentia,colu.22. ver sicu.quarto quæro. de probatio. & Corse. in suis singu. in verbo,donatio.incip.licer donatio.

Contrarium asserentes.

Verum contrarium sentit glo.in c.si quis irascitur, 13. quæst.2.cum dicit hoc casu honestũ esse,vt ecclesia reddat bona sibi donata,per text.in dicto c.vlti.17.quæst.4.

Quod honestũ id necessario obseruandum.
Maxime ab ecclesia.

Nam si id honestum est,haud dubie necessario obseruandum,per l.semper in contractib.& quod ibi not.glos.D. de regul.iur.& maxime quidẽ ab ecclesia.per no.per gl. in c.hoc ius porrectum.12. quæst.2.iuncta glo.in dicta l. sem-

ſemper,& per Ioan.Andr.in c continebatur. de his quæ fiunt à præla. Et hanc partẽ expreſſe uidetur ſequi Bal. in dicta authent.ſi qua mulier,colu.2.in iii no.Cogita & uide quæ diximus ſupra in xiiii.priuilegio.

Centeſimumdecimumnonum Priuilegium.

Falſa opinione ſolutum pietatis cauſa,tanquam indebitum repeti non poteſt.

Centeſimodecimonono,generalius,quæ intuitu pietatis concedũtur,ſunt irreuocabilia,vt dicit Sign.cõſi.125. quæſtio talis eſt, utrum donatio, col.ii. uerſi.præterea quod intuitu per textum in l.cum is.§.ſi in ea. D.de con dict.indeb. & l.ex duobus. §.ulti.& l.Neſennius. D.de neg.geſt.& l.alimenta.C.eo.ti. *Intuitu pietatis cõceſſa ſunt irreuocabilia.*

Centeſimumuiceſimum Priuilegium.

Res ab adminiſtratione comparata ex pecunia eccleſiæ, fauore piæ cauſæ,cenſetur eccleſiæ.

Centeſimouiceſimo. licet regulariter res empta ex pecunia mea,non ſit mea,l. ſi ea. C.de rei uendica.& l.ſi patruus.C.cõ.utriuſque iudic. & l.i.C.ſi quis alteri uel ſibi.& l.& ſi de tua.C.de donatio. inter uirum & uxorẽ. fallit tamẽ in re empta ex pecunia eccleſię,& ſic piæ cauſæ,ut uoluit glo.in l.ſi ut proponis, & ibi docto.C.de rei uendic.& in l.iii.C.arbit.tutel.& glo.in c.inquirendum, & ibi Innocen.Hoſt. Ioan.Andr. Panormit. & omnes, extra de pecul.cleric.& gl.in c.apoſtolicas,xii.queſtio. ii.& Spec.titu.de empt.& uendi.§. tertio loco.uerſi hoc autẽ ſcias,& Rom.in d.authenti.ſimiliter.in decimo ſpeciali,qui hoc dicit ſatis probari per text.in c.i.& ſeq.14. q.4.& in c.fixum,xii.quæſt.v.licet Hoſtienſ.in Ioã.An. in dicto c. iudicandum dixiſſent id nullo textu probari. *Res empta ex pecunia mea,nõ eſt mea. Secus in re empta ex pecunia eccleſiæ.*

Quod tamẽ intellige,quãdo res empta eſt ab adminiſtratore ipſius eccleſiæ,aut piæ cauſæ,ſecus ſi ab alio,q a *Modò ab adminiſtratore eccleſiæ empta ſit.*

tunc

tūc non eſſet ipſius eccleſiæ,aut piæ cauſæ, quod ex ſua pecunia eſſet emptū:ſicut nec pupilli eſſet ; quod ab extraneo eſſet eius pecunia emptū. Ita uoluit Iac. Are. Bar. Bal. Pau. Caſtren. & omnes in d.l.ſi ut proponis. per rationes & iura ibi per eos allegat, quæ tu uideres poteris.

Pupilli non eſt quod ab extraneo eius pecunia emptum eſt.

Centeſimumuiceſimumprimum priuilegiū.

In fauorem eccleſiæ ſolo cedit ædificatio.

Centeſimouiceſimoprimo generale eſt, quòd alias ædificium in alterius ſolo factum, ipſi ſol cedit. §. cū in ſuo. Inſtitu. de rerum diuiſio. tamen ſi quis clericus ex pecunia eccleſiæ in ſuo fundo ædificet, tantum abeſt, ut id ædificium ſolo cedat, uerum è diuerſo cedit ſolū ędificiū, & ſic utrunque, & ſolum & ædificium eccleſiæ. Ita uoluit gloſſ. not. in d.c. apoſtolicos. in uerbo, conſtruxiſſe, xii. q. ii. quam ſequitur Specul. in tit. de emptio. & uēditio §. tertio loco. uerſicu. quid ſi clericus. & Bal. in l. in tantū. D. de rerū diuiſio. & Barto. qui illā dicit ſingul. in additio. ad Bal. in c. i. §. & quia uidimus. colum. vi. titu. de his qui feud. dar. poſſ. ubi tamen illā intelligit, modo eccleſia ſoluat pretiū fundi. & in cap. cum olim. colum. iii. D de. officio delega. & in c. inquirendum. colu. ii. de pecul. cleric. & in tracta. de præſtā. Cardina. in iii. q. col. 15. Sed & Ioā. And. in addi. Spec. ubi ſupra, dicit illud dictū gloſſ. nō bene probari, nec ibi, nec alibi, & potius uideri, quòd res maneat cōmunis pro rata, ne locupletetur eccleſia cū aliena iactura, c. locupletari. de regu. iur. lib. 6. cū ſimil. ne fauor eccleſiæ iniuſtitiā pariat. c. nuper. de dona. inter uirū & uxor & facit c. generalis. 54. diſtin. & c. fraternitatis. xii. q. ii. Sufficit ergo (inquit) eccleſiæ, φ ob eius fauorē, ædificiū ſolo non cedat, & ſic uitet damnū quod alias incurreret. Et hoc ſequitur Romanus in dicta authentica, ſimiliter, in undecimo ſpeciali contractuum. Idem tamen in ultimo ſpeciali dicit, quòd dicta gloſſa poſſet ſaluari in caſu capit. quæſitū eſt, xvii. q. 4.

Quiquid ſolo inædificatur, ſolo cedit.

Niſi clericus ex pecunia eccleſiæ in ſuo fundo ædificet.

Modò eccleſia ſoluat pretium fundi.

Cōtrariū ſentientes.

Eccleſia nō debet locupletari cū aliena iactura.

Fauor eccleſiæ iniuſtitiā no pariat.

Fauor eccleſiæ ædificiū nō cedit ſolo.

CEN-

Centesimumuicesimumsecundum priuileg.

Obligatus ad faciendum, fauore piæ causæ, præstando id quod interest liberatur.

Centesimoseptimo, licet præcise quis non possit cogi ad factum, sed liberetur præstando id quod interest, l. si quis ab alio, in fi. D. de iudic. & l. stipulationes non diuiduntur, versi. Celsus, D. de verb. ob. fallit tamen fauore piæ causæ, per textum loquẽtem in libertate in l. qui Romæ, §. Flauius, & ibi Raphael Cuman. Paulus Castrens. Francis. Aretin. Socin. & Iason, D. de verborum obligat.

Nemo præcisè tenetur ad factum.

Secus fauore piæ causæ.

Centesimumuicesimumtertium Priuilegiũ.

Iure Digestorum nudo pacto facta donatio ad pias causas ualebat.

Centesimotertio licet olim de iure scilicet Digestorum, non valeret donatio nudo pacto facta, sed requirebatur stipulatio, l. si quis argentum, sin autem, C. de dona. tamen valebat ad pias causas, l. si tibi dederim, in prin ci. D. de donatio. quam ad hoc citat Bald. in l. si quis argentum, §. sin autem, C. eodem titulo.

Stipulatio necessaria in donatione.

Secus ad pias causas.

Centesimumuicesimumquartum Priuileg.

Donationes ad pias causas factæ, quamuis excedant summam quingentorum aureorum, non requirunt actorum confectiones.

Centesimouigesimoquarto, licet alias donatio excedens summam quingentorum aureorum, debeat insinuari, vt notat glo in l. sancimus, & penul. C. de donatio. fallit tamen in donatione facta piæ causæ. Et id quidem indubitatum est in donatione facta pro redemptione captiuorum, per textum expressum in l. pen. in prin. C. eodem

Donatio excedẽs summã quingẽtorũ aureorũ insinuatur.

Nisi sit facta piæ causæ.

Maximè pro redemptione captiuarum.

Exstensio ad omnem piā causam. dem titu. Sed & idē in omni pia causa tenuit Specula. in titu. de instrumen. edit. §. porro. uersicu. itē nota quòd donationes. per textū in l. illud. C. de sacrosan. ecc. & in §. sin minus. & in auten. de nō alie. rebus eccles. quod & tenuit Pileus quæstio. cxxiii. quē refert Ioan. And. in additio. Specul. ubi supra, motus quòd quemadmodū uidetur donatio facta finiri sine insinuatione, per dictā l. sancimus. & authen. ibi positam, ita etiā facta ecclesiæ, aut loco religioso: cum nō differaut imperiū, & sacerdotiū, per iura quæ allegat. Et hāc quoque partē sequitur Ioā. And. in c. in præsentia. colum. ulti. de probatio. Albert. & Bar. in dicta l. illud, & ibi Alexand. in additio. ipsius Bartoli, C. de sacrosan. ecc. per dictam l. penulti. C. de donatio. Host. Ioan. Andr. & Anto. in c. ulti. de fidei instrumē. idē Hostien. in summa titu. de dona. §. quæ donatio, Bal. in l. consulta, in fi. C. de testamē. Ioan. Calde. cons. 3. sub rub. de donatio. Rom. in l. Modestinus. D. de donatio. Panormita. in c. relatū. huius initii primo. colum. i. de testament. Cuma. consi. cv. quædā domina Lucia, colum penulti. uersicul. superest uidere. Paulus Castrē. consil. 212. omisso ordine, colu. ii. uersicul. præterea donatio, libr. ii. Mathesil. qui hoc dicit procedere de iure Canonico, quod dicit esse ubique obseruandū, licet lex Ciuilis aliter disponat, notabili 170. nota quòd leges. & Fran Aret. in l. i. col. i. in xi. priuilegio. C. de sacros. eccles. Soci. cōs. cxv. uidebatur prima consideratione, col. 2. uersicu. nec obstat si dicatur. lib. 4. Fely. post An. & alios in c. ecclesia s. Mariæ. colum. xxx. de constitut. & Calca. cōsi. xiii. pro parte negatiua. colum. iii. uersicu. decimotertio idem uidemus. ubi & ipse allegat text. in l. ulti. C. de iure dot. & Iason in l. i. col. pennlti. uersicu. ulti. D. soluto matrimo. & Fran. Ripa lib. iii. Respon. c. xi. prima dubitatio, paulo ante finem. Sed contrarium uoluit glos. in dicta l. illud. & ibi Petr. Guliel. Cyn. Bal. in iii. quæst. & Paulus Castren. per textum ibi, C. de sacrosan. eccles. glo. in dicta. l. sancimus. in uerbo, ad quingentorum, & ibi Bald. colum. ii. C. de donatio. & gl. in §. sin minus in uerbo, firma. in auth. de

Imperium et sacerdotium non differunt.

Etiā de iure Canonico.

Cōtrarium esse tentes.

de non alie. Raphael Cuma. consi. 28. de fundo dato, colum. vlt. Barb. consi. 65. referam in medium, col. 10. lib. 4. Maria. in tractatu suo oblationum, in nono libello, quæstione sexta.

Cẽtesimumuicesimumquintum Priuilegiũ.

Condictio indebiti non competit ob indebitum solutum piæ causæ.

Centesimouicesimoquinto, fauore piæ causæ indebitum solutum non repetitur, per textum loquentẽ in dote in l. cum is, §. si in ea, D. de condi. indeb. & melius in §. vlt. Institu. de oblig. quæ ex quasi contrac. nascun. & ita voluit Bald. in l. ea quæ, C. de de condict. indeb. & ita cõsuluit Roma. consi. 428. in terminis propositæ consultationis, in fine primi dubii. Et facit textus loquens de libertate in l. quamuis, C. de fideicom. liber. quam & Bal. ibi, in 1. not. extendit ad aliam quamuis piam causam.

Fauore dotis indebitũ solutum non reperitur. Idem in liberta te. Extensio ad omnem piam causam.

Centesimumuicesimumsextum priuilegiũ.

In dubio titulum piæ causæ præsumendum est priorem fuisse quouis alio.

Centsimouicesimosexto, si reperiantur duo instrumẽta eodem die confecta, nec cõstet utrũ illorum sit prius, posteriusve, licet alias utrunque vitietur secundũ Dyn. & Bart. in l. i. §. non autem, in fi. D. de bon. possess. secun. tabu. Cy. post Petr. in l. hac consultissima, §. sin autem, in fi. C. de testamen. cum simil. præsumitur tamen instrumentum factum in fauorem piæ causæ fuisse prius confectum, vt potius sit ius ipsius piæ causæ, vt voluit no. Rom. in dicta authen. similiter in 13. speciali inter contractus, vbi refert sing. consuluisse. Fran. Aret. seniorem, quòd agens hypothecaria ad rem aliquam, quam dicit fuisse debitorum, debeat probare suam bonorum obligationem præcessisse donationem de ea re factam reo conuento, per textum notab. in l. de rebus. C. de donat. ante nupt.

Propter incertitudine utrũque instrumentũ uiciatur. Nisi alterũ sit factũ in fauorem piæ causa. Agẽs hypothecaria probare debet suum titulũ priorem fuisse altero.

simpliciter facit discrimen, interius Ciuile & Canonicum, de quo per Ioan. Andr. Panormita. & alios in dicto cap. si cautio. Anto. & Panormit. in proœmio Decret. Panormit. in cap vlti. colum. 5. versic. sed an de iure Canonico. de confess. Imol. Roma. Alexand. & recentiores in dicta l. stipulatio. §. alteri. & Roma. consi. 44. præsens instrumentum, colum. vlti. Raphael Cuma. consi. 83. visa copia, colum. 2. Corneus consi. 63. videbatur primo aspectu, colum. 2. lib. i. & consi. 113. circa primum, colum. 3. eodem lib. i. vide Bald qui eam glos. allegat in l. certi cō dictio. §. si nummos. D. si certum peta. & in l. generaliter, in 10. quæst. C. de non numera. pecu. & in l. pactum, in 9. q. C. de collatio. & in authenti. sacramenta puberum, ad fin. C. si aduersus venditionem.

Contrariū asserentes. Et quantum ad nostrū casum pertinet, contrarium voluerunt Specula. & Ioan. And. in titu. de arbitr. §. sequitur, versi. sed pone compromissum est, & in titu. de loca. §. nunc aliqua. versi. 64. & expresse Ange. & Imol. in dicta l. stipulatio. §. vlti. & Roma. qui horum nullam mentionem facit in dicto §. alteri. & in dicta authē. similiter, in quinto speciali, motu per cap. quanquam. de vsur. lib. 6. vbi speciale est in illo casu, quòd quis possit alteri sti-

Speciale fauore restitutionis usurarum. pulari in fauorē illius piæ causæ, scilicet, restitutionis vsurarum. ætiō in contrarium est ius cōmune in aliis piis causis, l. ius singulare. & l. quod vero. D. de legibus.

Responsio ad argumenta contrariæ opinionis. Sed huic rationi confestim occurrit Fely. in d. c. si cautio. vbi supra allegauimus. Nam fauor animæ fuit causa illius specialitatis, ideo & procedit, vbi est similis fauor, quasi dicat, illud esse speciale non simpliciter respectu restitutionis vsurarum, sed respectu fauoris animæ,

Author contrariā opinione confirmat. & ideo id semper procedit, vbi est fauor animæ. Sed ego miror de Ro. & Fely. qui ita videntur intelligere dictū c. quanquam. tanquā in suo casu permittat passim, & omnibus alteri stipulari, cū tamen contrariū innuat. Nam de illi nuncupatim loquitur, qui aliis possunt acquirere, vt ait, absēte loci ordinario, aut eius vices gerēte, siue recto re parochiæ, quasi cæteris id non permittat, ideo cogita.

Centeli-

Centesimumdecimumquartum priuilegiū.

Donatio uel promissio facta in fauorem piæ causæ etiam absenti effectum sortietur.

Gentesimodecimoqvinto. Simile est, quod licet non valeat promissio, siue donatio, quæ fit absenti, l.i. in princip. D. de verbo. obligatio. & nota. in l. absenti. D. de donatio. fallit tamen, si fiat absenti piæ causæ, vt consuluit Corneus consi. 215. videtur prima facie dicendū, colum. 3. versic. & maxime apparet, quòd dictus Ioannes, lib. 2. per not. per dictam gloss. quoties cordis, & per gloss. in cap. iuramenti, 22. quæst. 5. Et facit vltra illum, quia promittens piæ causæ, videtur Deo promittere, qui est vbique iuxta illud,

Absenti nemo stipulari potest.

Secus si absens sit pia causa.

Promittens pia causa videtur Deo promitere.

Iuppiter est quacunque uides, quacunque moueris.

Per quam rationem ita quoque voluerūt Iaco. Ra. Cyn. & Alber. in d. l. illud. C. de sacrosf. eccle. & illos videtur se qui Bal. in auth. similiter, post princip. C. ad legem Falci. Paul. Cast. in l. decernimus. C. de sacrosf. eccle. In qua etiam sententia fuit Bal. in l. cum hi. in vlti. lectu. col. i. D. de transactio. & d. consi. 85. lib. 5. Panor. in suprascriptione procemii Decretalium, in vlti. col. & ibi Fel. col. 7. versicu. & ex isto. vbi hoc dicit valde singu. & idem Panormita. consi. 63. quædam. domina. colu. vlti. lib. 2. Cardin. Alexand. in cap. Constantinus, colum. 4. 96. distinct. Et in hanc partē optime facit, quod in dote mulieri absenti ex contractu inter alios initio, ius & actio quæritur, per l. i. §. accedit. C. de rei vxor. actio. & in l. vlti. in prin. C. de iure dotium. Quibus iuribus subnixi id voluerunt Bart. consi. 123. factum sic se habet Titius, col. 2. Paulus Castren. consi. 92. quòd præfata sententia, lib. 2. Alexan. in l. admonendi, colum. 14. D. de iureiuran. & consi. 4. videretur, colum. 7. lib. 2. & late Philip. Dec. consi. 35. præstantissime doctor, post princi. At dos est pia causa, vt postea dicemus, & dotis priuilegia certis piis causis competunt, vt etiam dicemus infra.

Fauore dotis mulieri etiā absenti actio quæritur.

Dotis priuilegia piis causis competunt.

Contrariũ sentiẽtes in pia causa. Contrarium tamen in pia causa voluit gl.ordi. in l.illud.in verbo,alia causa,in fi.C.de sacrosf.ecclesf. quæ dicit, quòd ad hoc vt valeat donatio, vel promissio facta *Donatio facta pauperibus requirit præsentiam eorum.* pauperibus,dedit ipsi pauperes esse præsentes per se,vel per aliũ,quam ibi sequuntur Guli.Bar.& Bal.& Paul.Castren. Nisi tamẽ in voto,per l.2.extra de voto.& per totum titu.illos tamen vide omnino.& idẽ quoque voluit *Secus in uoto.* Ioán. And.in addit. Specula.titul.de instrument. edit. §. nunc vero aliqua, versicu. sed an paupere. & Socin.in l. Paulus,D.de exceptio.Stepha. Bertrãd.consi.208. Christi,&c.viso consultationis themate,numero 5. lib.2. Ias. *Donatio facta ad ornatũ templi,ualet etiam nemine recipiente.* in l.qui Romæ.§.Flauius,col.10.versi.sed aduerte. D.de verbo.oblig. sed vtcunque sit, si aliquis aliquid poneret in templo ad ornatum ipsius,valeret donatio etiam nomine recipiente,per textum in d.l.Paulus.& ibi no. ipse Soci. & in l.is qui puteum.§.i.D.quod vi aut clam.

Centesimumdecimumsextum Priuilegium.

Confessio in fauorem piæ causæ facta propter absentiam partium non reuocatur.

Confessio facta parte absente nihil probat. CENTESIMODECIMOSEXTO. Simile quoq; est,quòd licet non valeat,nec probat confessio facta absente parte,l.certum. §. si quis absente. D.de confess. l.vlti. & ibi glo. D.de interroga. actio. & glos.in l. cum de indebito. *Nisi facta sit in fauorẽ piæ causæ.* §. vlti. D.de probatio.cũ concordan.fallit tamen in confessione facta in fauorem piæ causæ, vt videtur voluisse Bal.in l generaliter,in 10.quæst & ibi Salyc.in 13.quęst. C.de non nume.pec.& expresius idem Bal.in d.authenti.similiter,in princi. C ad legem Falcid. & Anto.in d.c. si cautio.& ibi Fely.col.8.versi.fallit secundo, vbi multa aggregat de fide instrum.& Corne.d.consi. 215.col 2. in fi.lib.2. Et facit quod voluit Bal.in l.ratione, col.2. C.de brobatio.quòd confessio facta in foro pœnitẽtiali,in ab- *Aut in foro pœnitentiali.* sentia partium valet,nec reuocari potest,per tex.in cap. quanquam,de vsur.& glo.in d.c.quoties.1.q.7.quod dictum reputat singu.dicitq; nusquam alibi reperiri, in l.ta

le pactũ in princip. col. 2. versi. 6. D. de pact. Et quod generaliter voluerũt Anto. Cardi. Florent. & Imol. in d. l. si cautio, quòd vbi dedit seruari ęquitas iuris Canonici, cõfessio facta parte absente habet effectũ plenæ probationis, per nota. in c. quoties cordis oculus, 1. q. 7. & idem voluit Domi. in c. testes. §. de his, 3. q. 9. & Alex. qui hoc dicit singu. consi. 15. visa scriptura, col. 2. lib. 7. & consi. 122. viso processu, col 2. bene dicit, eod. lib. 7.

Seruato iure Canonico confessio parte absente facta habet uim plenæ probationis.

Centesimumdecimumseptimum priuilegiũ.

Confeßio facta ad exonerandam conscientiam, etiam parte absente, habet uim debiti confessati, tanquam parte præsente fuisset acceptatum.

CENTESIMODECIMOSEPTIMO, hoc confirmat dictũ no. Ang. in aliquib. suis reportatis antiquis, in l. cũ quis decedens §. codicillis. D. de le. 3. quòd relictũ factũ pauperibus pro exoneranda conscientia, non potest reuocari, quia habet vim debiti confessati tãquam fuerit parte præsente acceptatum, quod dictũ pro singul. sequitur Barb. in repetitio. l. cum acutissimi, charta penulti. versicu. quid si testator. C. de fideicommiss. & Catel. Cotta in memorali, incip. absenti potest acquiri, & iterum in memorali, cuius est initium, apices iuris. Sed ãnte Angẽ. idẽ voluit Bal. in l. generaliter, in 10. quæst. C. de non numera. pecu. id quod maxime notãdum est ad limitationem eorum, quæ regulariter diximus, confessionem factã in testamento posse à testatore quandocunque reuocãri, nec hoc casu probare, per l. Lucius. §. quisquis, huius initii 2. D. de lega. 2. & l. Lucius §. Sempronius, D. de leg. 3. l. Aurelius. §. vlt. D. de liber. leg. & l. 3. in fi. cum l. sequen. D. de adimen. lega. cum similib. vt videlicet, id non procedat in confessione facta ad exonerandam conscientiam. Verum etiã in hoc casu contrarium expresse tenuit Bartolus in dicto §. codicillis. cynus in d. l. generaliter, in x. quæst.

Relictum pauperibus pro exoneranda conscientia non potest reuocari.

Confeßio facta à testatore in testamento quãdocunque potest reuocari.

Nisi sit facta ad exonerandã conscientiam.

Contrarium asserentes.

quæst.C.de non nume.pecu.& Baldus sibi contrarius,in l.ratione.in 2.quæst.C.de probatio.& in repetitio.l.colum.penul.versi.super nona quæstione.C.de sacrosanct. eccles.Iacob.Bel.i authenti. de iureiurand. à mori.præstitio.vide Bal.in l.vlti.C.si à non compet.iudi. & consi. 262.suadeo hæredi.lib.3. & Angel.sibi etiam contrarius, in l.1.C.de fal.cau.adiec.leg.& Lanfran. Oria.in repetitio.c.quoniam,de probationibus.

Centesimumdecimumoctauum priuilegiū.

Fauorabilior est causa liberorum, quàm ecclesiæ.

Natiuitate filiorum reuocatur donatio facta à patre.
Nisi sit facta ecclesiæ.
Quo casu reuocatur usque ad legitimam.

CENTESIMODECIMOOCTAVO, licet alias reuocetur donatio,si is qui donauit,cum filios non haberet, postea filios suscepit,per illam singul.l.si vnquam. C.de reuocand. donatio. tamen donatio facta piæ causæ non per hoc reuocatur,nisi vsque ad legatam,vt voluit glo. not. in c.vlti.17.quæst.4.quam sequitur & commendat Bart. in l.Titia.Seio.§.Imperator,col.2.D de leg.2.Bal.Ange. & Salyce.in l.1.C.de inoffic.dona.Imol. & Panormit. in c.vlti de donatio.Roma.qui illam gloss.dicit singu. d.regula 310.in 8 priuilegio,Corneus consi.2.in præsenti cōsultatione,colum.vlti.lib.3.& consi.300. in hac consultatione,colum.2.libr.4. Barba.in repetitio.l.cum acutissimi,colum 2.versi.restat nunc examinare. C.de fideicom miss.& Iason in authen.si qua mulier,colum.i. C.de sacrosanct.ecceles.& Felynus in c.in præsentia,colu.22. ver sicu.quarto quæro. de probatio. & Corse. in suis singu. in verbo,donatio.incip.licet donatio.

Contrarium asserentes.

Verum contrarium sentit glo.in c.si quis irascitur, 13. quæst.2.cum dicit hoc casu honestū esse,vt ecclesia reddat bona sibi donata,per text.in dicto c.vlti.17.quæst.4. Nam si id honestum est,haud dubie necessario obseruandum,per l.semper in contractib.& quod ibi not.glos.D. de regul.iur.& maxime quidē ab ecclesia.per no.per gl. in c.hoc ius porrectum.12.quæst.2.iuncta glo.in dicta l. sem-

Quod honestū id necessario obseruandum.
Maxime ab ecclesia.

ſemper.& per Ioan. Andr. in c continebatur. de his quæ fiunt à præla. Et hanc partē expreſſe uidetur ſequi Bal. in dicta authent. ſi qua mulier, colu. 2. in iii no. Cogita & uide quæ diximus ſupra in xiiii. priuilegio.

Centeſimumdecimumnonum Priuilegium.

Falſa opinione ſolutum pietatis cauſa, tanquam indebitum repeti non poteſt.

Centeſimodecimonono, generalius, quæ intuitu pietatis concedūtur, ſunt irreuocabilia, vt dicit Sign. cōſi. 125. quæſtio talis eſt, utrum donatio, col. ii. uerſi. præterea quod intuitu. per textum in l. cum is. §. ſi in ea. D. de condict. indeb. & l. ex duobus. §. ulti. & l. Neſennius. D. de neg. geſt. & l. alimenta. C. eo. ti. *Intuitu pietatis cōceſſa ſunt irreuocabilia.*

Centeſimumuiceſimum Priuilegium.

Res ab adminiſtratione comparata ex pecunia eccleſiæ, fauore piæ cauſæ, cenſetur eccleſiæ.

Centeſimouiceſimo. licet regulariter res empta ex pecunia mea, non ſit mea, l. ſi ea. C. de rei uendica. & l. ſi patruus. C. cō. utriuſque iudic. & l. i. C. ſi quis alteri uel ſibi. & l. & ſi de tua. C. de donatio. inter uirum & uxorē. fallit tamē in re empta ex pecunia eccleſię, & ſic piæ cauſæ, ut uoluit glo. in l. ſi ut proponis, & ibi docto. C. de rei uendic. & in l. iii. C. arbit. tutel. & glo. in c. inquirendum, & ibi Innocen. Hoſt. Ioan. Andr. Panormit. & omnes, extra de pecul. cleric. & gl. in c. apoſtolicas, xii. queſtio. ii. & Spec. titu. de empt. & uendi. §. tertio loco. uerſi hoc autē ſcias, & Rom. in d. authenti. ſimiliter. in decimo ſpeciali, qui hoc dicit ſatis probari per text. in c. i. & ſeq. 14. q. 4. & in c. fixum, xii. quæſt. v. licet Hoſtienſ. m Ioā. An. in dicto c. iudicandum dixiſſent id nullo textu probari. *Res empta ex pecunia mea, nō eſt mea. Secus in re empta ex pecunia eccleſiæ.*

Quod tamē intellige, quādo res empta eſt ab adminiſtratore ipſius eccleſiæ, aut piæ cauſæ, ſecus ſi ab alio, q a *Modò ab adminiſtratore eccleſiæ empta ſit.*

tunc

Pupilli non est quod ab extraneo eius pecunia emptum est.

tūc non esset ipsius ecclesiæ, aut piæ causæ, quod ex sua pecunia esset emptū: sicut nec pupilli esset; quod ab extraneo esset eius pecunia emptū. Ita uoluit Iac. Are. Bar. Bal. Pau. Castren. & omnes in d. l. si ut proponis. per rationes & iura ibi per eos allegat, quæ tu uideres poteris.

Centesimumuicesimumprimum priuilegiū.

In fauorem ecclesiæ solo cedit ædificatio.

Quiquid solo inædificatur, solo cedit. Nisi clericus ex pecunia ecclesiæ in suo fundo ædificet.

Centesimouicesimoprimo generale est, quòd alias ædificium in alterius solo factum, ipsi sol cedit. §. cū in suo. Institu. de rerum diuisio. tamen si quis clericus ex pecunia ecclesiæ in suo fundo ædificet, tantum abest, ut id ædificium solo cedat, uerum è diuerso cedit solū ædificiū, & sic utrunque, & solum & ædificium ecclesiæ. Ita uoluit gloss. not. in d. c. apostolicos. in uerbo, construxisse, xii. q. ii. quam sequitur Specul. in tit. de emptio. & uēditio §. tertio loco uersicu. quid si clericus. & Bal. in l. in tantū. D. de rerū diuisio. & Barto. qui illā dicit singul. in additio. ad Bal. in c. i. §. & quia uidimus. colum. vi. titu. de his qui feud. dar. poss. ubi tamen illā intelligit, modo ecclesia soluat pretiū fundi. & in cap. cum olim. colum. iii. D de. officio delega. & in c. inquirendum. colu. ii. de pecul. cleric. & in tracta. de præstā. Cardina. in iii. q. col. 15.

Modò ecclesia soluat pretium fundi.

Cōtrariū sentientes. Ecclesiā nō debet locupletari cū aliena iactura. Fauor ecclesiæ iniustitiā nō parit. Fauor ecclesiæ ædificiū nō cedit solo.

Sed & Ioā. And. in addi. Spec. ubi supra, dicit illud dictū gloss. nō bene probari, nec ibi, nec alibi, & potius uideri, quòd res maneat cōmunis pro rata, ne locupletetur ecclesia cū aliena iactura, c. locupletari. de regu. iur. lib. 6. cū simil. ne fauor ecclesiæ iniustitiā pariat. c. nuper. de dona. inter uirū & uxor & facit c. generalis. 54. distin. & c. fraternitatis. xii. q. ii. Sufficit ergo (inquit) ecclesiæ, q̄ ob eius fauorē, ædificiū solo non cedat, & sic uitet damnū quod alias incurreret. Et hoc sequitur Romanus in dicta authentica, similiter, in undecimo speciali contractuum. Idem tamen in ultimo speciali dicit, quòd dicta glossa posset saluari in casu capit. quæsitū est, xvii. q. 4.

CEN-

Centesimumuicesimumsecundum priuileg.

Obligatus ad faciendum, fauore piæ causæ, præstando id quod interest liberatur.

Centesimoseptimo, licet præcise quis non possit cogi ad factum, sed liberetur præstando id quod interest, l. si quis ab alio, in fi. D. de iudic. & l. stipulationes non diuiduntur, versi. Celsus, D. de verb. ob. fallit tamen fauore piæ causæ, per textum loquẽtem in libertate in l. qui Romæ, §. Flauius, & ibi Raphael Cuman. Paulus Castrens. Francis. Aretin. Socin. & Iason, D. de verborum obligat.

Nemo præcisè tenetur ad factum.

Secus fauore piæ causæ.

Centesimumuicesimumtertium Priuilegiũ.

Iure Digestorum nudo pacto facta donatio ad pias causas ualebat.

Centesimotertio licet olim de iure scilicet Digestorum, non valeret donatio nudo pacto facta, sed requirebatur stipulatio, l. si quis argentum, sin autem, C. de dona. tamen valebat ad pias causas, l. si tibi dederim, in priu ci. D. de donatio. quam ad hoc citat Bald. in l. si quis argentum, §. sin autem, C. eodem titulo.

Stipulatio necessaria in donatione.

Secus ad pias causas.

Centesimumuicesimumquartum Priuileg.

Donationes ad pias causas factæ, quamuis excedant summam quingentorum aureorum, non requirunt actorum confectiones.

Centesimouigesimoquarto, licet alias donatio excedens summam quingentorum aureorum, debeat insinuari, vt notat glo in l. sancimus, & penul. C. de donatio. fallit tamen in donatione facta piæ causæ. Et id quidem indubitatum est in donatione facta pro redemptione captiuorum, per textum expressum in l. pen. in prin. C. eodem

Donatio excedẽs summã quingẽtorũ aureorũ insinuatur.

Nisi sit facta piæ causæ.

Maxime pro redemptione captiuarum.

Exstensio ad omnem piā causam. dem titu. Sed & idē in omni pia causa tenuit Specula. in titu. de instrumen. edit. §. porro. uersicu. itē nota quòd donationes. per textū in l. illud. C. de sacrosan. ecc. & in §. fin minus. & in auten. de nō alie. rebus eccles. quod & tenuit Pileus quæstio. cxxiii. quē refert Ioan. And. in additio. Specul. ubi supra, motus quòd quemadmodū uidetur donatio facta finiri sine insinuatione, per dictā l. sancimus. & authen. ibi positam, ita etiā facta ecclesiæ, aut loco religioso: cum nō differaut imperiū, & sacerdotiū, per iura quæ allegat. Et hāc quoque partē sequitur Ioā. And. in c. in præsentia. colum. ulti. de probatio. Albert. & Bar. in dicta l. illud, & ibi Alexand. in additio. ipsius Bartoli, C. de sacrosan. ecc. per dictam l. penulti. C. de donatio. Host. Ioan. Andr. & Anto. in c. ulti. de fidei instrumē. idē Hostien. in summa titu. de dona. §. quæ donatio, Bal. in l. consulta, in fi. C. de testamē. Ioan. Calde. cons. 3. sub rub. de donatio. Rom. in l. Modestinus. D. de donatio. Panormita. in c. relatū. huius initii primo. colum. i. de testament. Cuma. consi. cv. quædā domina Lucia, colum penulti. uersicul. superest uidere. Paulus Castrē. consil. 212. omisso ordine, colu. ii. uersicul. præterea donatio, libr. ii. Mathesil. qui hoc dicit procedere de iure Canonico, quod dicit esse ubique obseruandū, licet lex Ciuilis aliter disponat, notabili 170. nota quòd leges. & Fran Aret. in l. i. col. i. in xi. priuilegio. C. de sacros. eccles. Soci. cōs. cxv. uidebatur prima consideratione, col. 2. uersicu. nec obstat si dicatur. lib. 4. Fely. post An. & alios in c. ecclesia s. Mariæ. colum. xxx. de constitut. & Calca. cōsi. xiii. pro parte negatiua. colum. iii. uersicu. decimotertio idem uidemus. ubi & ipse allegat text. in l. ulti. C. de iure dot. & Iason in l. i. col. pennlti. uersicu. ulti. D. soluto matrimo. & Fran. Ripa lib. iii. Respon. c. xi. prima dubitatio, paulo ante finem. Sed contrarium uoluit glos. in dicta l. illud. & ibi Petr. Guliel. Cyn. Bal. in iii. quæst. & Paulus Castren. per textum ibi, C. de sacrosan. eccles. glo. in dicta. l. sancimus. in uerbo, ad quingentorum, & ibi Bald. colum. ii. C. de donatio. & gl. in §. fin minus in uerbo, firma, in auth. de

Imperium et sacerdotium non differunt.

Etiā de iure Canonico.

Cōtrarium esse tenentes.

de non alie. Raphael Cuma. consi. 28. de fundo dato, colum. vlt. Barb. consi. 65. referam in medium, col. 10. lib. 4. Maria. in tractatu suo oblationum, in nono libello, quæstione sexta.

Cētesimumuicesimumquintum Priuilegiū.

Condictio indebiti non competit ob indebitum solutum piæ causæ.

Centesimouicesimoquinto, fauore piæ causæ indebitum solutum non repetitur, per textum loquentē in dote in l. cum is, §. si in ea, D. de condi. indeb. & melius in §. vlt. Institu. de oblig. quæ ex quasi contrac. nascun. & ita voluit Bald. in l. ea quæ, C. de de condict. indeb. & ita cō suluit Roma. consi. 428. in terminis propositæ consultationis, in fine primi dubii. Et facit textus loquens de libertate in l. quamuis, C. de fideicom. liber. quam & Bal. ibi, in 1. not. extendit ad aliam quamuis piam causam.

Fauore dotis indebitū solutum non reperitur. Idem in liberte. Extensio ad omnem piam causam.

Centesimumuicesimumsextum priuilegiū.

In dubio titulum piæ causæ præsumendum est priorem fuisse quouis alio.

Centīmouicesimosexto, si reperiantur duo instrumēta eodem die confecta, nec cōstet utrū illorum sit prius, posteriusve, licet alias utrunque vitietur secundū Dyn. & Bart. in l. 1. §. non autem, in fi. D. de bon. possess. secun. tabu. Cy. post Petr. in l. hac consultissima, §. sin autem, in fi. C. de testamen. cum simil. præsumitur tamen instrumentum factum in fauorem piæ causæ fuisse prius confectum, vt potius sit ius ipsius piæ causæ, vt voluit no. Rom. in dicta authen. similiter in 13. speciali inter contractus, vbi refert sing. consuluisse. Fran. Aret. seniorem, quòd agens hypothecaria ad rem aliquam, quam dicit fuisse debitorum, debeat probare suam bonorum obligationem præcessisse donationem de ea re factam reo conuento, per textum notab. in l. de rebus. C. de donat. ante nupt.

Propter incertitudine utrūque instrumentū uiciatur. Nisi alterū sit factū in fauorem piæ causæ. Agēs hypothecaria probare debet suum titulū priorem fuisse altero.

Secus præsumitur in pijs causis. nupt. Verum in fauorem piæ causæ præsumendum est in dubio suum titulum esse priorē altero, per textum sing. loquentem in fisco. l. & ibi Bar. C. de iure fisci. libr. x. nā pia causa, & fiscus æquiparantur. l. ulti. C. de sacrosā ecc. & §. si minus. in authen. de non alien. ex quo sumitur authenti. sicut. C. de sacros. ecc. cum similibus alibi adductis. & hoc sequuntur Soci. Iason. Aquen. & Tho. Parp. in l. i. in princip. D. soluto matrimo. Soci. cons. lxvii. eadem die, col. v. uersi. confirmatur hoc fundamentum. & Iason qui hoc dicit singul. in l. ulti. colu. pe. & ibi etiam Philip. Decius. col. ultima. C. de edicto diui Adria. tollē. & hoc quoque uoluit Ioan. Pla. in d. l. i. C. de iure fisci. & Philippus. Decius in l. in ambiguis. D. de regulis iuris. Et facit quod post Dy. uoluit Bar. & omnes post eum in d. l. i. D. soluto matrimo. quòd etiam in dubio instrumentum dotis præsumitur cætera præcedere. quod & uoluerunt Dy. & Bal. in l. in ambiguis. per illum textum, D. de iure dotiū. quia si hoc in dote procedit, multo fortius in pia causa, quæ fauorabilior est, ut alibi diximus. Quin illud in dote adeo procedit, ut etiam præferatur instrumento fisci eodē die confecto, cū de tēpore nō constat, ut uoluit Bal. in l. dotis. C. de iure dotiū. & in l. ad exactionem. C. de do. promis. & Nicol. in l. quāuis. C. de priuleg. fisci.

Pia causa et fiscus æquiparantur.

Instrumentum dotis præsumitur cætera præcedere.

Etiā instrumentum fisci eodem die cōfectum.

Centesimumuicesimumseptimum Priuileg.

Instrumenta inuicem pugnantia, in commodum piæ causæ interpretanda sint.

Instrumenta sibi inuicem contraria.

Centesimouicesimoseptimo, ex eodem fonte manat, quòd si reperiantur quo instrumenta inuicem pugnantia, ut quia unum attestatur Titium tali die & tali loco id fecisse, alterum eodem die, sed alio loco ita remoto, ut in eodem die esse nō potuisset in utroque, ignoraturq; utrū sit uerum an falsum, standum est ei, quod est in commodum piæ causæ, & rei fauorabilis, ut uoluerunt Cynus & Rayn. in l. optima. C. de contrahend. & commit. stipul.

In ambiguis stādum est pro pia causa.

Cyn.

Cyn.in l.exercendis, in 2.quæstio. C. de fide instrume. Io And. Ant. Panor.in c.imputari,eo.ti.Alex. conf.110. plura narrata sunt,col.4.versi.secundo respōdeo, lib.6. per l.in ambiguis,& l.libertas,de regu.iur. cum simil.

Cētesimumuicesimumoctauum priuilegiū.

Donatio aliàs prohibita sumit effectum, si conuertatur in piam causam.

Centesimouicesimooctauo,licet alias non valeat donatio inter virum & vxorem,toto tit.de don.inter ui.& vxo. fallit tamen si fiat vt conuertatur in piam causam, vt per tex.in l.si sponsus,§. concessa,D. eo.ti.voluit Guliel.Cu.in l.sed & si possessori,§. item si iurauero, D.de iureiu.Bar.in l.Seius & Agerius,D.ad l.Falcid.Alex.cōsi.152.in causa & lite,versi.tertio licet alias,lib.2. *Donatio inter uirum et uxorem ad pias causas facta ualet.*

Centesimumuicesimumnonum priuilegiū.

Pater prohibetur filio donare ad pias causas.

Centesimouicesimonono,similiter licet nō ualeat donatio inter patrem & filium,l.donationes,C. de don.inter uirum & vxo.cum simil. fallit tamen fauore piæ causæ, per textum loquentem in causa dotis, in l.Pomponius Philadelphus, D.fam.ercis. quam ad omnem causam piam trahit Calca.consi.13.versicu.pro parte negatiua,col.4.versi. sed quædam causa. *Donatio inter patrē et filiū inualida. Secus in causa dotis. Extensio ad omnē piā causam.*

Centesimumtrigesimum priuilegium.

In generali prohibitione alienationis semper intelligitur excepta pia causa.

Centesimotrigesimo, non tantum eo casu, sed & alias prohibita generaliter donatione, vel a testatore, vel a contrahentibus, non censetur tamen prohibita in fauo- *Generaliter prohibita donatione, nō censetur prohibita ad pias causas.*

fauorem piæ causæ. Ita referũt Rom. Soci. & Calca. quibus locis statim citabimus voluisse Bal. licet non inuenerim in meo codice, in l. si sponsus, §. concessa. per illum D. de don. inter uir. & vx. sequitur similiter Calc. consi. 13. pro parte negatiua, col. 3. versi. sextum quia dispositione, vbi & ad hoc allegat authen. res quæ, C. communia de lega. & in c. 1. §. si verò de allodiis, titu. de pac. iu. fir. vbi & addit hanc rationẽ, quia in hmõi generali prohibitione videtur excepta persona Dei, sicuti in generali sacramento fidelitatis intelligitur etiam excepta persona Imperatoris, c. 2. tit. de prohi. feu. alie. Verũ Rom. in d. auth. similiter, in 15. speciali, inter contractus, dicit hoc esse falsum in c. i. §. donare, tit. quib. modis feu. alie. poss. & in d. c. 2. ad prin. tit. de prohi. feu. ali. per Fed. vbi generalis prohibitio de non alienãdo feudũ, includit ẽt prohibitionem alienationis pro anima. Nec obst. d. §. cõcessa, vbi dicitur quòd vir potest donare vxori, & econtra vxor viro cã sepulturæ, quia illud non est rõne piæ causæ, sed quia (vt dicit tex. expressim) cessat ratio prohibitionis, cum ex ea donatione is cui donatur, non fit locupletior.

In generali prohibitione intelligitur excepta persona Dei. Et in generali sacrameto fidelitatis persona Imperatoris. Cõtrariũ sentiẽtes. Generalis prohibitio de nõ alienãdo feudũ, includit etiam prohibitionẽ alienationis pro anima. Responsio ad obiecta.

Cẽtesimumtricesimumprimum priuilegiũ.

Pignus alienatum ad pias causas, sciente et tacente creditore, censetur ab eodem remissum.

Centesimotrigesimoprimo, licet alias qui tacet, & patitur, non uideatur consentire in his quæ præiudicium afferunt, & incommodum, vt no. in l. filiusfamilias, §. inuitus, De procu. cum similibus, & propterea creditor per taciturnitatem non videatur consentire alienationi rei sibi obligatæ, quin possit pignus prosequi, sicut in §. nõ uidetur, D. quibus modis pig. vel hypo. sol. fallit tamen fauore piæ causæ, verbi gratia, si quis præsente, & tacẽte creditore donaret fundum obligatum pio loco, censetur pignus remissum, text. est in libertate loquens in l. i. C. de remis. pig. quem Bald. ibi extendit ad omnem piã causam

Qui tacet et patitur nõ uidetur cõsentire in suum præiudiciũ. Creditor per taciturnitatẽ non cẽsetur cõsẽtire alienationi pignoris. Nisi ad pias causas alienatũ sit. Exemplũ in libertate. Extensio ad omnem piam causam.

causam,& sequuntur Rom.& Alexand. ille col. vlti. hic col.8. in l.quæ dotis, D.solut. matrimo.& voluit etiam Ioan. And.in regula,qui tacet. de reg.iur. lib. 6. Panor. in c.nonne,de præsumpt.Roma.consi.311. in causa proposita consultationis,versi.in decimo dubio.Soci.cons. 291.viso litteris,col.7.versi.præterea hanc partem,libr. 2.& Philippus Decius cõsi.66.de duobus quæritur,col. pen.pro quibus bene facit text.in authent.si seruus sciẽte domino,vbi etiam id not.Bal.C.de episc.& cleri. & in c.si seruus.54.dist. Et quod in simili dicitur de fisco, in l. si hypothecas,C.de remiss.pig. Et vide quod scribit Philip.Dec.in c.super eo.col.antepe.versi.sed ad ista respõderi potest,iunctis præcedentibus,de offic.deleg.

Nisi etiã à fisco alienatum sit.

Centesimumtrigesimumsecundum priuileg.

Mandatum factum piæ causæ,durat re integra,etiam post mortem mandantis: nec potest illius hæres reuocare,cum non appareat mutatam uoluntatem.

Centesimotrigesimosecundo,licet alias mandatum re integra morte mandantis finiatur,l.mandatum,C.mãd. cum si.fallit in mandato facto piæ causæ,quod nec re integra finitur morte mandantis,nec potest illius hæres reuocare,vt no.voluit Bald.in auth.si qua mulier, col vlti. versi.quarto no.C.de sacros.eccl.per tex.quẽ dicit sing. in cle.exiit.§.in eo vero casu,de verb.sig.& idẽ Bal. qui hoc dicit no.dignum in d.l.mandatum.col.3.vers.sed cõtra hoc op.& ibi Saly.col.6. in 13.op.C.mand. vterque per text.loquentem in dote,in l.si ego.§.i. D.de iur.do. & idẽ Bal.in l. cum magistratus, col.i. C.quand.prouo. non est neces.per c. vlt.de testa.lib.6.& ipse Bald.in l.si defunctus,in fi.D. de procur. Ro.in l.2.D.sol.mat. & in d.auth.similiter,in 17. speciali,inter contractus,non per tex.allegatos,& per Bal. in prioribus locis, quos nititur probare,nihil ad hoc facere,sed per tex. loquentem in libertate,in l.si pater filio,D.de manu.vindict.& idem Ro. consil.119.in prima conclusione, vbi ad hoc dicit singu.

Mandatum re integra morte mandantis finitur,

Secus in mãdato facto piæ causæ.

Et in dote.

Et in libertate.

tex.in d.cle.exiit. quo loco ſupra citauimus, & Alex. in addi.Bar.in l.2.§.ſed ſi quis donaturus,D.de donatio.& Iaſ.in l.eius qui in prouincia,in verſ placebat,col.i.ver. iſtam regulã,D.ſi certũ peta.vbi & facit ſing. textũ in d. clement.exiit,illum autem textum in d.l ſi ego. §.i.dicit ſingul.Bal.in c.cum veniſſet,de teſtament. ſuper quibus vide omnino Iaſo.in d.l.eius qui.verſi.placebat,col.i.

Centeſimumtrigeſimumtertium priuilegiũ.

Pœnitentiam non habet locum in contractibus ad pias cauſas,etiam re integra. Secus tamen in libertate.

In contractibus innominatis re integra locus eſt pœnitentiæ. Niſi ad pias cãs ſint celebrati. Idem in dote.

Centeſimotrigeſimotertio, licet in contractib. innominatis re integra ſit locus pœnitentiæ, l.ſi pecuniã. D. de condictio.ob cauſam,cũ ſimilib.in celebratis tamẽ ad pias cauſas non habet locũ pœnitẽtia, etiã re integra, vt voluit Bal.qui dicit not.in l.ſicut.in fi. C. de actio. & oblig.& per tex.in l.ſi quis pro redẽptione.C.de donatio. & per id quod in ſimili dicitur,ꝙ etiã fauore dotis nõ habet hoc caſu locũ pœnitẽtia, per textũ in l.ſi ego.§. i.D. de iure dot.Id quod etiam voluit Bal.per tex.poſtremo loco allegatũ in d.l.mandatũ,col.3.verſi. ſed cõtra hanc op.& ibi quoq; Saly.col.6.13.oppo.C.mand.& Alex.in l.qui Romæ.§.Flauius,col 7.D.de verb.oblig.& Socin. vbi ſupra, in 17 priuilegio. Et illud de dote etiã per illũ textum voluit Bar. in l.2.§.ſi pecuniã. D.de donatio. & in l.ſi pecuniã.§.i.aut 2.D.de condict.ab cau.& Rom.in l.i. D.ſoluto matrimo.Verũ contrariũ aperte ſentit in d. l.qui Romæ.§.Flauius, in exẽplo per eum ibi poſito, & apertius Franciſ.Are.ibi,& Roma.in repetitio. dictæ authen.ſimiliter, in 18.ſpeciali contractuũ, dicit enim ꝙ is qui contraxit,poterit pœnitere,per textũ loquentem in libertate,& ita in pia cauſa,in l.dedi.§.idẽ erit.D.de condictio.ob cauſam,& iterum in d.l.ſi pecuniã.§.itẽ ſi quis dederit.D. eod.titu. in quibus locis idem quoque tenet ipſe Romanus. Nec obſtat (inquit) d.l.ſi quis pro redẽptione.

Cõtrarium aſſerentes. Qui contraxit, poteſt pœnitere, etiam quo ad libertatem. Reſpõſio ad cõtraria argumẽta.

ptione. nā is textus solū denegat repetitionē eius quod fuerat donatū, propterea quòd diceretur non fuisse donationem insinuatā, quia excederet summam quingēto rum aureorū. at nō denegat pœnitentiā, quia de hoc ibi non agitur. Si vero is qui cōtraxit, mortuus est, & valet hæres ipsius resilire, siue pœnitere, nō poterit etiā re integra, quanuis defunctus potuisset, & ita loquitur d.l. si ego. §.i. D.de iure dotiū. Et ratio diuersitatis ē, quia ipse hæres quantū maxime potest, debet & tenetur subueni re animæ ipsius defuncti, & ita ea perficere, & exeq. quę viuēs ipse ad pias causas pro sua anima disposuit, c. in li teris, de raptorib. c. parochiano, de sepult. hæc fere Ro. cuius sententiā sequitur, licet illius nō meminerit, Lauren. Calca. consi. 31. Antonius Pacolarius, col. 5. versic. quid igitur dicendū, vide omnino Iaso. in d. l. dedi. §. idē erit, D. de conditio. ob causam, & in l. si pecuniā. in princip. col. i. versi. qaarto limita, eodē titu. vide etiam omnino Socin. in d. §. Flauius, colum. 5. & Ias. in d. §. idē erit, & Alex. in dicta l. si pecuniam, colum. 12.

Hæres non potest re integra resilire ab huiusmodi contractibus.

Ratio diuersitatis inter hæredem et defunctum.

Centesimumtrigesimumquartum priuile.

Ecclesia, uel ciuitas, mutui datione non obligatur, si in utilitatem eius pecuniæ uersæ non sint.

Centesimotrigesimoquarto, licet mutuans institutori[1] non habet necesse probare versum in vtilitatem domini, l. vlti. D. de exercit. fallit tamē in mutuante administratori ecclesiæ, siue piæ causæ, vt volunt doctores, idē quoque dicent es in mutuāte administratori ciuitatis, in l. ciuitas. D. si certum peta. Quod tamen limitat singul. Bal. in rubri. C. de exercit. col. penul. versi. contra videtur procedere, quādo ecclesia vel ciuitas non exercet aliquando negotiationem, alias si exerceat per magistrum suum, vtetur iure cōmuni, quam limitationem dicit sing. Alex. in dicta l. ciuitas, col. penulti. vbi etiam tamen non putat veram, licet Iason ibi, colum. vlti. versic. ista limitatis, eam conetur approbare.

Mutuans institori nō tenetur probare uersum in utilitatem domini.

Secus in mutuāte administratori ecclesiæ.

Et administratori ciuitatis.

Nisi ecclesia uel ciuitas per magistrum suū aliquam negotiationem exerceant.

Centesimumtrigesimumquintum priuileg.

Donata ad certum pium usum, ne authoritate quidem principis possunt conuerti in alium.

Donata ad certum usum possunt à donatario in alium conuerti. *Secus in donatis ad certum pium usum.* *Quæ ne authoritate quidem principis possũt conuerti in aliũ usum.* *Excepta tamen summi pontificis authoritate.*

Centesimotrigesimo quinto, licet donata ad certum vsum possint à donatraio in alium vsum conuerti, l 2. in fine, & l. sequen. D. de donatio. & l. si repetendi, C. de cõdictio. ob causam, & l. sed si vir. §. vlti. & l. sequen. D. de donatio. inter virum & vxor. fallit tamen in donatis ad certum pium vsum, quia non potest in alium conuerti, per text. in l. , enulti. & ibi Bal. qui hoc expresse not. & dicit speciale in pia causa, C. de donatio. & in clemen. quia contingit, de religiosis domib. & voluit Baldus, qui & hoc negat posse fieri authoritate principis, consi. 183. factum proponitur, post principium, lib. i. vbi & ad hoc alia iura allegat, & consi. 118. casus sub tali forma, col. 3. versi. super quinto puncto, lib. 5. & Panormita. consi. 99. quidam condidit testamentum, col. 2. versi. moueor decimo, lib. 2. vbi tamen excepit authoritatem summi Pontificis. & Paul. Castren. consi. 187. super primo quęsito respondeo, in princip. libr. i. vbi etiam excepit authoritatẽ summi Pontificis: & Benedict. Capra, consi. 121. punctus fuit, quidam testator. Tu tamen omino vide Bart. in l. pater. §. Tusculanus. D. de lega. 3. & in l. legatum, D. de vsufruct. lega. & Bald. consil. 415. visa substitutione, ante fi. lib. 4. & Panormi. in c. nos quidem, colum. vlti. & ibi Cardina. & alios, de testament. Roma. singul. 477. legatum factum, vide eundem Roma. consi. 40. versicu. quo ad tertium.

Centesimumtrigesimumsextum priuilegiũ.

Pactum non excludit eam à sacrilegio, qui rem ipsius ecclesiæ propria authoritate occupat.

Valet pactum, ut creditor pro

Centesimotrigesimosexto, licet valeat pactum vt creditor possit propria authoritate possessionem hypothecatam

catam ingredi, per l. 3. C. de pignor. fallit tamē si res ipsa sit ecclesiæ : neque enim hoc casu pactum excusaret eum, qui rem ipsius ecclesiæ propria authoritate occuparet, quum in sacrilegium incurrerit, per textum in c. nulli liceat. 12. quæst. 2. per quem ita dicit Innocen. in c. verum, de foro competen. Sed Hostiens. ibi tenet contrarium. Sed tu omnino super hoc vide Anto. & Panor mita. in dicto c. verū, vbi multifariam in ea re distinguit, & Roma. multa quoque super hoc differentem in dicta authent. similiter, in 19. speciali, inter contractus, C. ad legem Falcidiam.

Nisi rem ipsius propria authorit-te ingrediatur possessionem hypothecatam. *Nisi rem ipsius ecclesiæ occupaverit.*

Centesimumtrigesimumseptimum priuileg.

Non male infertur ab alienatione rerum ecclesiæ ad alienationem rerum piæ causæ.

Centesimotrigesimoseptimo, in alienatione rerū piæ causæ eadem solēnitas requiritur, quæ in alienatione rerum ecclesiæ. Ita voluerunt Host. Ioan. Andr. Anto. Imol. & Panor. qui hoc dicit semper esse notandum, & Barb. i in cap. nulli. de rebus eccles. non alie. per textum in §. quia vero, in authen. de non alien. qui est cano, in c. hoc ius porrectum. 10. quæst. 2. Ange. in l. 2. C. de fide instrumen. Imol. Felyn. & Petrus Anthar. consi. 274. ad declarationem dubii, col. i. Pau. Liaz. & alii post eum in clemen. quia contingit. §. illud, de religio. domi. & Paul. Castrens. consi. 269. dubitatur nunquid hospitale, colu. i. lib. i. & consi. 16. incipien. tale factum fuit, & iterum cō silio 295. incipiente, proposita mihi, & Philippus Franc. qui hoc dicit singul. in cap. i. colum. 2. de rebus eccles. non alien. libro 6. Qualiter tamen hoc intelligatur quantum ad bona hospitalium, videbis per Felynum in dicto cap. de quarta, colum. 2. de præscrip. & Philippus Fran. vbi supra.

Eadem requiritur solēnitas in alienatione rerum piæ causæ, quæ in alienatione rerum ecclesiæ.

Quid in alienatione bonorū hospitalium.

Centesimumtrigesimumoctauum priuileg.

Restitutio in integrum eodem modo competit pia causa, quo ecclesia.

Ecclesia restituitur in integrū ratione læsionis. Et pia causa.

Centesimotrigesimooctauo, non dissimile est præcedentibus, quòd sicuti ecclesia restituitur in integrum ratione læsionis, c.i.& per totum titul. de in integrum restitutio. ita & pia causa, vt voluit Ioan. And. in c.1.& c.2. & ibi Ioan. de Imo. & Domi. de in integrum restitutio. lib.6.& Petrus Anch in c.nulli, de rebus ecclesf. non alienan.& Paulus, qui hoc quoque dicit esse semper mēti tenendum, in d.c.nulli, in fin.& in c.cum esses, colum. vlti. de testamen. vbi hoc dicit singu.& Fran. Aret. in l.1.colu. vlti. in duodecimo priuilegio. C.de sacrosanct.ecclesf. Et ita quoque voluerunt loquendo de hospitali, Innocen. Petrus Anch.& Imo. in c.n si ecclesiæ. de præbend. Bal. & Paul. Castr. in l. orphanotrophos, post princi. C. de episcop.& cleric. Bal. consi.465. in ciuitate Brixiæ, libr.1. & consi.381. quæstio subtilis est, colum.i.lib.3. Panormita. in cap.i. alias 2. colum. penulti & vlti. de in integrum restitut. alias de præscrip.& Roma. consi.407. cum præsupponatur, post princip.

Et hospitale.

Centesimumtrigesimum nonum priuilegiū.

Piæ causæ præscribuntur tantum spatio quadraginta annorum.

Contra ecclesiam currit tantum perscriptio quadragīta annorum. Et contra pias causas.

Centesimotrigesimonono, sicuti contra ecclesiam nō currit præscriptio, nisi quadraginta annorum, per l.vlti. & authenti. quas actiones, C.de sacros. eccle. ita nec etiā contra pias causas, per textum in §.cum temporibus, in authent. de ecclesf. titul.& voluit Bald. qui hoc dicit notab. & menti tenendum in dicta authenti. quas actione. & in l.in genero, in fi. D. de his qui not. infa. versic. vltimo præmitto. Panormit. in c. de quarta, in 6. notab. & ibi late Fely. col.i.& 2. de præscrip. idem Panormit. in c accedenti-

cedentibus, in ſecundo not. de priuileg. & conſi. 54. hoc capite factum ſuper quo, &c. colum. 2. verſi. hoc tame n, lib. 2. vbi reprehendit Fede. qui conſi. 101. incip. vtiliter fuit. tennit ſufficere poſſeſſionem triginta annorum, idē quoque tenuit Maria. qui alios quoque allegat in tract. de oblationibus, in 5. quæſtio. noui libelli. Iaſon in §. ex maleficiis, colu. 11. Inſtitu. de actio. Franciſ. Balb. in 1. par. 5. par. col. 2. verſi. amplia quarto. *Qui dicant ſufficere poſſeſſionē triginta annorum.*

Centeſimumquadrageſimum Priuilegium.

Pia cauſa et eccleſia de iure æquiparantur, ac iiſdem gaudet priuilegiis.

Centeſimoquadrageſimo, generaliter eiſdem gaudet priuilegiis quælibet cauſa pia, quibus & eccleſia, vt voluerunt Ioan. Andr. Petrus Anch. & Domin. in d. c. i. de in integrum reſtitu. libro 6 & Innocen. in c. relatum, de teſtamen. & ibi Panormita. colum. vlti. qui dicit huius eſſe rationem, quia eſt eadem vtriuſque ratio, nam eccleſia ſua priuilegia habet propter animam, & contemplationem Dei, & idem Panormita. in dicto c. nulli, ante fi. de rebus eccleſ. non alien. vbi reddit etiā rationem, quia hæc duo, videlicet eccleſia & pia cauſa, reperiuntur de iure æquiparata, per c. requiſiſti. §. ſecus autem, de teſtament. & facit c. xenodochus, cum c. ſequen. de rleigioſis domibus, & idem Panormita. in cap. i. de in integr. reſtitut. & in dicto c. accedentibus, de priuileg. & conſil. 102. circa perſonarum, colum. vlt. verſicu. & idem dicendum, lib. 2. & Petrus Anchara in clement. cauſam, de electio. & in clement. diſpendioſam, de iudic. Barbat. late in cap. vlti, de teſtament. & Philippus Francus in dicto c. i. colu. 2. de rebus eccleſ. non alienan. lib. 6. & bene facit textus in l. priuilegia. & quod ibi notat Barto. C. de epiſcopis & cleric. & ſcribitur in cap. ſciant cuncti, & in c. generali, poſt princip. de electio. libro ſexto, & in c. grandi. & ibi Petrus Ancharanus, Cardina. Floren. & alii de ſupplend. neglig. prælat.

Quælibet pia cauſa eiſdē gaudet priuilegiis, quibus eccleſia.

Eadem eſt ratio piæ cauſæ et eccleſiæ.

Eccleſia et pia cauſa de iure æquiparata.

Centesimumquadragesimumprimum priuil.

In pijs causis et minorum persona re ipsa et ex solo tempore tardius pretij exoluti mora contrahitur.

Sine interpella tione non cōtra hitur mora. Centesimoquadragesimoprimo, licet alias non contrahitur mora sine interpellatione, aut diei, aut hominis, per not. in l. magnam, C. de contrahend. & commit. *Aliud in minore creditore.* stipul. cum simil. tamen sicuti hoc fallit in minore, cui quicquam debetur, per text. glo. & docto. in l. in minorum. C. in quibus causis in integrum restitut. non est necessar. & in l. Titia Seio. §. vsuras, D. de legat. 2. & alibi *Et in pijs causis.* dixi plenius, ita quoque in piis causis, per textum in dicta l. Titia Seio. §. vsuras, quem ad hoc expendit Bal. in authent. hoc amplius, col. penul & ibi etiam Iason, col. i. C. de fideicommiss. & voluit glo. not. in §. item mista. in verbo, in iudicium. Institu. de actio. quam sequ tur & facit singular. Ro. singu. 116. tu habes quod in minore. vide Iaso. in dicta authent. hoc amplius.

Centesimumquadragesimumsecundum pri.

Ecclesiæ et alia pia loca in omnibus minorum iure utuntur.

Omnia priuilegia competētia minoribus, competunt ecclesijs. Centesimoquadragesimosecundo, vt generalius loquar, omnia priuilegia competentia minoribus, competunt ecclesiis, & aliis piis locis: à pari etiam procedunt minores & piæ causæ, vt patet ex tex. in l. orphanotrophos, in princip. C. de episcop. & cleric. vbi administratores piorum locorum æquiparantur tutoribus, & curatoribus, & ibi expresse notat Bal. & Paulus Castren. post principium, hospitalia iure minorū vti: & est similis text. quem etiā not. Imol. in clement. quia contingit. §. vt autem præmissa, de religio. domib. & expresse voluit Rom. singul. 93. incipien. habui quæstionem, vbi dicit, quòd minori pius locus æquiparatur, & per hoc decidit pulchrā quæ-

Minores et piæ causæ æquiparantur. *Administratores piorum locorum æquiparantur tutoribus, et curatoribus.* *Pius locus æqui paratur minori.*

questionẽ,& Mathe. not.xliiii.nota quòd ecclesiæ,ubi hic dicit cessare in uno casu. Et hoc procedit ex cõsequẽtia eorũ quæ diximus in præcedentibus priuilegiis,quibus late ostẽdimus ecclesiã, & piã cãm æquipararı:quia etiã ecclesia,& minor à pari ,pcedũt.per tex.in c.i.& in c.auditis.& ibi late glo.& doct. de in integ.resti.& propterea sæpissime sumitur argumẽtũ à minore ad ecclesiã, ut per gl.in l.respublica. C.quib.ex cau.maio.& l.si in rẽ.C.quãd.ex fac.tut.cũ multis similibus late cõgregatis per Nicol.Eueral.in locis legalibus,in loco à minoribus ad ecclesiã,ubi hoc ex aliorũ sentẽtia limitat,ut per eum uidere poteris.

Ecclesia et minor a pari procedunt.

Argumentũ usitatißimũ a minore ad ecclesiam.

Centesimumquadragesimumtertium Priui.

Fiscus et ecclesia in omnibus æquiparantur.

Centesimoquadragesimtertio,similiter omnia priuilegia cõpetentia fisco,cõpetũt & ecclesiis,& aliis piis causis,ut licet uidere ex multis,quæ supra diximus, quibus adde gloss.in l.si procurator.§. ult.D.de iu.fisc.quæ trahit illum tex.ad ecclesiã.quam sequitur Bart.in l.à diuo Pio.§.sed si emptor.D.de re iudic. & etiam Panor.in c.ii.in fi.de preca.cum multis similibus adductis per eundem Eueral.in loco de fisco ad ecclesiam,uel ad piã causam.Et si quis uelit uidere priuilegia fisci,legat Bal.in l.i.C.de hæred.uel actio.uend.& Saly.in in l.ulti.C.de priuil.fisc.& Eueral.ubi.supra, et Franc. Luca.in eo tract. quem de priuilegio fisci nuncupauit.

Priuilegia fisco copetentia eiã ecclesiis competunt.

Argumentũ de fisco ad ecclesiam.

Priuilegia fisci quæ.

Centesimumquadragesimumquartum Pri.

Ecclesia uiolenter inuadens possessionem rei suæ,non incidit in constitutionem l.si quis in tantam. C.unde ui.

Centesimoquadragesimoquarto,licet uiolenter inuadens possessionem rei suæ apud alium constitutæ,priuetur dominio eius rei,per l.si quis in tantam. C. unde ui. tamen illud non procedit in ecclesia, aut alia pia causa,

Violenter inuadens possessionem rei suæ,priuatur dominio eius rei. Secus in ecclesia.

secun-

ſecundũ glo.in c.i.in uerbo,rigor.et ibi docto. de dol.et contu.& Benedict.Capra,conſi.xxxii punctus,caſus eſt talis.colu.penulti.& bene facit quod hic diximus in xlv. priuilegio,de legatario occupante legatum propria auhoritate.

Centeſimumquadrageſimumquintum pri.

Arbritratore non arbritante,fauore piæ cauſe recurritur ad arbitrium boni uiri.

A perſona arbitratoris poſteà non arbitrantis non receditur.
Nec itur ad arbitrium boni uiri.
Extinguitur tamen compromiſſum.
Aliud fauore piæ cauſæ.
Vt in dote.
Et in cauſa alimentorum.

Centeſimoquadrageſimoquinto, licet à perſona arbitratoris electi à partibus, poſtea nob arbitrantis,non recedatur,ut eatur ad arbitrium boni uiri, & ſic iudicis,ac conſequenter extinguatur compromiſſum,& ſtipulatio in id facta, l.ulti.C. de contrahen.empt.l. ſi marces.in princip. D.loca.l.ſi quis arbitratu. D. de uerborum obliga.& ibi concord.in gloſ.fallit tamen fauore piæ cauſę, ubi arbitratore non arbritante, recurritur ad arbitrium boni uiri.textus eſt loquens in cauſa dotis, in l.iii.C.de dot.promiſſ.& in l.cum poſt.§.gener. D. de iure dotiũ. & uoluit gloſſ etiam in dote, in l. ulti.in gloſſ.iii. & ibi Bald.colum.iii.in v. oppo.C. de contrahed.emptio.& Bart.in l.i.colu.iii.D.ſoluto matrimo. ubi dicit hoc quoque procedere in cauſa alimẽtorum,& alia pia cauſa. & Baldus in l.ultima,uerſi.pone declaratio dotis.C.de ſenten.quæ ſine certa quãtit. Rom.in dicta.l.ſi quis arbitratu.& ibi Iaſon col.iii.in quarta limitatione. Sed aduerte huc paululũ:quia illi tex.qui ad hoc allegãtur,nõ probant,uidelicet in d l.iii.& in §.gener.nã loquuntur quãdo arbitrium erat collatum in perſonam debitoris debẽtis ſoluere dotem:quo caſu quãdo pars,cui committitur arbitrium,nõ vult arbitrari,recurritur ad iudicem in omnibus contractibus.per textum in l.hæc uẽdicatio.D. de rei uendi.& not.gl.Bart.Alex.& alii in dicta l.ſi quis arbitratu.ubi & Iaſon hoc perpendit, nec aliud dicit.

Arbitrio collato in perſonam debentis, nec poſteà arbitrãtis, recurritur ad iudicem.

Centeſimumquadrageſimumſextum priuil.

Semper in fauorem piæ cauſæ iudicandum eſt, etiam ſi ſuſtineat partem actoris.

Centeſimoquadrageſimoſexto, licet alias cum ſunt iura partium obſcura, reo fauendum eſt potius quam actori, c. cum ſunt. de regul. iur. libro vi. cum concordantiis ibi adductis per gloſſ. & doctores. fallit tamen in cauſa pia, in qua ſi æquales ſunt utriuſque probationes, ſemper pro pia cauſa iudicandum eſt: etiam ſi ſuſtineat partes actoris. textus eſt nota. loquẽs in libertate, in l. lege Iulia. D. de manumiſſ. id quod trahit ad omnẽ piam cauſam Speculator titul. de teſtib. §. poſtquã de teſtibus. uerſicul. ſed quid ſi contingat. & Romanus qui nullam Specul. facit mentionem in authẽt. ſimiliter. in primo ſpeciali, circa iudicia. ubi hoc dicit eſſe notandum ad materiam c. in noſtra. de teſtib. & l. ob carmen. §. ſi teſtis. D. eodẽ titu. & idem etiam uoluit Barba. in dicto c. ex literis. & rurſum in c. in præſentia. de probatio. et Corſet. in ſuis ſingul. in uerbo, pia cauſa, in dubio ſtamus. Sed et illũ textũ ad omnem cauſam fauorabilem trahit Bald. in l. cum magiſtratus. in ultima quæſtio. C. quando prouoc. nõ eſt neceſſ. ubi illũ dicit eſſe not. et mente tenendũ, et in c. i. §. ad hoc. in uerbo, prõptiores. tit. hic finit lex Conradi etc. ubi dicit ſingu. et in c. i. ad ſi. de cõtract. inter me et domi. ubi dicit multum notandum, et in c. ulti colum. iii. de re iudic. et ante illum Cyn. in l. i. et ibi quoque ipſe Bal. C. de uſuris.

In ambiguis reo fauedum eſt potius, quam actori.

Secus in pia cauſa.

Vt in libertate.

Extenſio ad omnem piam cauſam.

Extenſio ad omnem piam cauſam fauorabilem.

Centeſimumquadrageſimumſeptimum Pri.

Diuerſis ſententijs à iudicibus prolatis, fauor ſententiæ pro pia cauſa dictæ præualet: niſi euidenter nunquam ex actis appareat.

Centeſimoquadrageſimoſeptimo, ſimiliter licet alias inter pares numero iudices ſi diuerſæ ſententiæ proferan-

In diuerſis ſententijs à paribus numero.

iudicibus prolatis, quæ in rei fauorem est, in dubio assumitur. ferantur in dubio ea sit assumẽda, quæ pro reo facit, l. inter pares. D. de re iudica. & c. ulti. extra eodem. Id quod etiã fuisse obseruatũ apud antiquiores testis est Aristoteles lib. quæstionum xxix. c. xiii. ubi huiusce rei multas rationes attulit. In hoc tamen casu ei standũ est, quæ est in fauorẽ piæ causæ, etsi ea actoris partes subeat, per text. in d. l. lege Iulia. D. de manumiss. & dicta l. inter pares. & dicto c. ulti. & ita in omni pia causa uoluit Roma. in secundo speciali, circa iudica. Nam & eundem fauorem habet causa dotis, per dictum c. ulti. cum pia causa sit æque fauorabilis, ac imo fauorabilior, ut sæpe diximus, & dicemus postea latius. Et ꝓpterea dicit Vinc & post eũ Ioã Andr. Panor. & omnes in dicto c. ultimo, hoc idem quoque locum habere in aliis casibus fauoralibus. quod & satis declarat text. ibi, & uoluerunt etiam Specu. & Ioan. Andr. in additio. ipsius titu. de teste. §. postquã de testib. uersicu. sed quid sit cõtra. & Ioan. And. in c. in nostra. de testib. Alex. & Ias. in d. l. inter pares. D. de re iudic. Sed hoc tamẽ limita procedere, nisi eb sentẽtia lata pro causa pia esset euidenter iniqua, per textum in l. si pars iudicantium. D. de inofficio. testam. quæ licet loquatur solũ in causa testamenti, extenditur tamen ad omnem aliam causam similem, & fauorabilem, ut dicit Angel. post gl. ibi, expressim illum textum ad limitationem dicti c ulti. & idem Angelus in l. cum magistratus. C. quãdo prouo. non est necess. & Alex. in l. duo iudices, colum. 4. D. de re iudica & dicit Ange. in d. l. si pars. euidenter eam esse iniquã, quæ ex actis apparet, ut not. per Innocẽt. in c. ex insinuatione. de appell. de qua re latius uidebis per docto. & maxime recentiores in c. inter ceteras. de re iudi.

Nisi aliud dictet fauor piæ causæ.

Item fauor dotis.

Piæ causæ fauorabilior dote.

Extensio ad alios casus fauorabiles.

Limitatio quo ad sententiã latã fauore piæ causæ.

Sententia euidenter iniqua dicitur, quæ ex actis apparet iniqua.

Centesimũquadragesimũoctauũ Priuilegiũ.

in dubijs semper fauendum est piæ causæ.

Fauor piæ causæ.

Centesimoquadragesimooctauo, generalius semper in dubiis tenenda est ea pars, & opinio, quæ fauet piæ causæ: ita vulgo allegatur l. sunt personæ D. de religio. per

per quam ita dicit Petrus Ancharan. consilio xlvi. prima facie uideretur. Imol. & recentiores in c. in præsentia. de probatio. Rom. in l. seninm. & in l. penul. C. qui te stamen. face. possunt. Cumanus cons. cv. quædam domi na Lucia. colum. iii. Alexand. consil. cxxi. uiso themate. colum. iii. libro i. & consil. xxxi. super contentorum, colum. iii. & cxc. plura narrata sunt, in fi. lib. vi. & cõs. 204. hoc capite perspectis uerbis, col. iii. uersicu. rursus dato, eodem libro vi. recentiores in l. i. C. de sacrosanct. eccles. & scribunt omnes ubique.

Centesimumquadragesimumnonum priuil.

Relicta ad pias causas sunt misti fori: adeo ut laicus etiam teneatur stare iurisdictioni iudicis ecclesiastici.

Centesimoquadragesimonono, ubi uersatur causa pietatis, habet etiam episcopus iurisdictionem in laicos, l. i. & ibi Bald. C. de episco. audi. & c. i. & ibi Hostiens. qui dicit non ualere consuetudinem in contrarium. Panormi. in ultimo notab. & iterum in fin. ubi hoc dicit not. Bar. & Anto. Burg. etiam in ultimo notab. de emptio. & uendi. & in c. cum sit generale. & ibi Panormita. in secundo notab. de foro compet. Et propterea dicit gloss. in c. relatum, huius initii i. de testament. quòd in relictis ad pias causas potest semper adiri iudex ecclesiasticus. contra quoscunque: quam gloss. sequitur, & dicit singul. Panormita. ibi, in fine. Sed est etiam gloss. in c. si hæredes. & ibi Innocen. Hostien. Ioan. Andr. Panormit. & alii, de testamẽt. Sed & de hoc est textus in l. hæreditas. ubi gl. Bald. in utraque lectione, & Angel. D. de petitio. hæredit. & in §. si quis autem ædificationem. in authentic. de eccles. titul. & ita quoque uoluit Innocen. & Ioan. Andre. in c. significãtibus. de offic. delega. & idem Innocẽt. in c. nos quidẽ. de testamen. Archidi. in c. Siluester. xi. q. i. Specul. de offic. iudic. §. i. uersicul. itẽ imploratur. cõtra hæredes, & in tit. de instrumen. edi. §. nunc. aliquãdo. uer sicul.

In causis piis habet episcopus iurisdictionem etiam in laicos.

Nec ualet cõsuetudo in cõtrarium.

In relictis ad pias causas potest iudex ecclesiasticus adiri cõtra quoscunque.

ſicul et ſcias. Angel. conſi. cxxix. hoc initio bona dicti te ſtatoris. et con. cxxxvii. quidam Hugucius. paulo ante fi nem, ubi ad hoc etiam allegat l. nulli. et l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſcop. et cleric. Canono. in c. ſignificantibus. de offic. deleg. Floria. in l. cũ quidã. §. ſi dies. D. de uſur. et in l. qui erat. colum. i. D. famil. erciſcun. Bar. in l. ſolent. colu. ii. uerſic. quæro coram quibus iudicibus. C. de alimen. et ciba. lega. Franciſ. Areti. in dicta l. i. colu. ulti. in decimoquarto priuilegio. C. de ſacroſ. eccleſ. Alexand. conſil. clxx. circa primum dubium, in prin. libr. ii. Stepha. Bertrand. cõſ. xciiii. relicta. nume. ix. lib. 2. et hoc omnes fatẽtur eſſe miſti fori, de quo latiſſime per Barb. conſi. xlii. clementiſſimum Deũ, colum. antepenul. uerſi. capio nunc ſecũdam dubitationem, & ſequen. uſque ad fi. conſil. lib. 4.

Centeſimumquinquageſimum priuilegium.

Cognitio legatorum ad pias cauſas ſpectat ad forum principis.

Legatorum ad pias cauſas pertinet ad iudices Regios.

Priuilegium euocandi aduerſarium ad forum principis competit pupillis et uiduis.

Princeps ſpecialis protector miſerabilium perſonarum.

Legatum eiſdem relictum dicitur ad pias cauſas.

Centeſimoquinquageſimo, cognitio cauſæ legatorũ relictorum ad pias cauſas pertinet ad iudices Regios, nõ etiam ad inferiores, per textum à nemine, quẽ uiderim, hucuſque ad hoc expenſum, in l. hæreditas. §. ſi defuncto. D. de petitio. hæredita. in uerbis, principali authoritate, id eſt principis, ut ſcienter exponit gloſ. Et hoc quidem confirmatur ex. l. i. C. quando Imper. inter pupil. et uid. ubi pupilli, uiduæ, atque aliæ miſerabiles perſonæ habent priuilegium, ut poſſint trahere aduerſarios ad forum principis, prætermiſſo ordinario. Nam, ut ibi dicit Baldus, princeps eſt ſpecialis protector huiuſmodi perſonarum. Legatum autem relictum his perſonis dicitur ad pias cauſas, ut poſtea dicemus, ex quo potes intelligere illud ad hunc locum pertinere.

cen

Cẽtesimumquinquagesimumprimum priui.

Iudicium populare datur pro legatis ad pias causas.

Centesimoquinquagesimoprimo, potest quilibet de populo agere pro relictis ad pias causas· textus est notab. in §. si uero sanctissimus. uersicul. si autem hæres. ubi Angelus notat titu. de eccles. titul. & ita uoluit per illũ textum Specula. in titul. de instrumen. edit. §. nunc uero aliqua· quæst. lxv· uersic. sed nonne quilibet de populo. Barto. in l. si qnid relictum. D. de legat i. Baldus in l. nulli colum. penulti. uersicu. ultimo not. per textum ibi, C. de episcop. & cleric. & in authenti. hoc amplius. colum. iii. uersic. quæro ad cuius petitionẽ· C. de fideicõmiss. & in d. authenti. similiter. in tertio speciali, circa iudicia. ubi dicit illũ textum, in dicto §. si uero. esse singul. & perpetuo memoriæ cõmendandum. & idem Romanus qui eum dicit singul. consi. lxix. uiso quouis themate, colu. i. uersic. secũdo principaliter. & apertius cõs. ccccxxviii. in terminis propositæ consultationis. colu. 3. uersic tertio ad idem· & Barba. in rub. de rescript· in clement. col. viii. uersi· quinto nisi fuisset, in lectu. & in ca. si hæredes, post alios ibi. de testamẽ. & cons. viii. scribitur præclare, colu. vii· lib. i. & consil. xii. scribitur apud prophetam, colum. antepenul· uersicu. & si opponatur, ubi dicit ad hoc text. in dicto §. esse ualde. singu. & cõsi. xxxii. illud in medium afferam, colu. iii. lib. item iii. redeo ad materiam. & Stepha. Bertrand. consi. ccxliiii. uiso processu, nu. 4. lib· i.

Quilibet de populo rectè agit pro pijs causis.

Centesimumquinquagesimumsecũdum pri.

Officium iudicis, nemine etiam petente, in pijs causis interponendum est.

Centesimoquinquagesimosecundo, licet alias iudex non possit, nec debeat impertiri officium suum irrequisitus, l. 4. §. hoc autem iudicium. D. de damno infect,

Iudex non debet impertiri officium suum irrequisitus.

Nisi in piis causis. fect. cũ concordan. ibi adductis. fallit tamẽ in causis piis, quibus nemine petente potest iudex officiũ suum impertiri, imo debet. text. est elegans in l. nequicquã. §. ul. uersicu. plerunque. ubi & hoc not. Bar. D. de officio. procõsu. & in l. profectitia. §. sed & si proponas. D. de iure dot. & in l. qui erat hæres. D. fam. erciscun. & Bar. in dicto §. autem iudiciũ. in 4 oppo. & ibi quoque Imol. & Alexan.

Alioquin puniendus erit. ex quibus Barto. quem sequitur Alex. dicit iudicem, nisi id fecerit, puniendũ. Innocen. in c. ad nostram. huius initii ii. de iureiurãd. Specula. titu. de testamen. §. in primis. uersicu. pone nullus.

Idem in libertate. Cynus & Bal. in l. mulierem. per illum textũ loquentẽ de libertate. C. si manc. ita alie. fue. Bal. in dicta l. nequicquam. §. ubi decretum. colum. x. de officio procõsul. & in authent. ad hæc, ad si. C. de usuris. & in l. uni. colu. xvii. C. de confes. & in c. bonæ, huius initii i, colu. ii. uersic. & scias. de postul. prælat. & consi. 151. super primo pũcto, in fin. lib. 4. & in l. hæreditas. §. i. in i. lect. & ibi etiam Angel. D. de petitio. hæredit. Rom. in dicta authet. similiter. in v. & rursum undecimo speciali, circa iudica. Panormi. in c. nos quidem. in quarto notab. de testam. Florianus in l. cum quidam. §. si diem. D. de usur. & in l. qui erat. col. i. in fin. D. famil. erciscun. Calca. consil xiii. pro parte negatiua, col. v. uersic. & quod fortius est. Barba. d. consil. viii. & consil. xxxii. supra in præcedenti priuilegio alleg. Alexand. in l. diui. colum. ii. uersiu.

Et in causa alimentorum. nota casum. per illum textum loquentem in causa alimẽtorum. D. ad legem Falcid. & bene facit gloss. in c. cupiẽtes. §. cæterum. in uerbo. contumacia. de electio. lib. 6. cũ dicit iudicem posse impertiri officium non petitum, ubi ueritur animæ periculum, per textum in cap. cum nobis olim. de electio. quod & uoluit Speculator in titu. de dispu. & alleg. §. ulti. uersicu. probationes. in fi. per c. cũ inhibitio. de cland. despõs. Et quod etiã in causa dotis, quę & ipsa pia causa dicitur, ut postea dicemus. Id quoque procedit per textũ in l. si cũ dotem. §. necnon illud. uersiculo, ideoq;. & ibi Raphael, & Paulus castrens. D. soluto matrimonio.

Centesimumquinquagesimumtertium priu.

In causa alimentorum non admittitur appellatio. Quod an in omni pia causa obtineat, in utranque partem disputatur.

Centesimoquinquagesimotertio, à sententia lata in fauorem piæ causæ non licet appellare, ita sunt qui putant, per id quod voluit Bar. in l. solent, col. vlti. & iterũ in l. Mela. D. de ali. & cib. lega. quòd in causa alimentorum non admittitur appellatio, per l. vlti. D. de appel. recip. vbi dicitur, quòd si res dilationem non recipiat, non permittitur appellare, quod & idem voluit ipse Bart. ita dicens voluisse Franc. Tig. in suo tractatu de alimentis, col. vlti. versi. quæro an à sententia. Et idem quod de pia causa diximus, sentit Bal. in repet. l. i. char. penul. in 9. q. in fi. dum dicit procedere cum res dilationem non recipit, vbi de salute corporis agitur, per d. l. vlti. D. de appel. recip. multominus, cum tractatur de salute animæ. Verum contrariũ tenet Ro. in d. auth. similiter, in 6. speciali, inter iudicia, & Alex. in addi. Bar. in d. l. Mela. moti, qa semper censetur permissa appellatio, nisi expresse reperiatur prohibita. l. & in maioribus. C. de appel. si is quẽ. C. de libe. caul. & l. 2. §. si is. D. quando appel. sit. Deniq; quia in causa decimarũ, quæ vtique pia est, vt quæ pro anima tribuuntur, permittitur etiam appellari, vt voluit glo. ordi. in c. Titia nobis, vbi etiam doc. qui distinguunt, extra de deci. quem sequitur Spe. in titu. de appel. §. in quib. versi. sed nunquid. Nec obstat quod dictũ est de alimentis, quia id omnino indubitatum est. Fuerunt enim multi qui contrarium tenuerunt ea ratione, quam supra adduximus, vt licet videre per Specu. & Ioan. And. vbi supra d. §. in quib. versi. sed nũquid quando iudex, vbi in ea re distinguũt. Sed eo cõcesso nõ propterea sequitur, vt id quoque procedat in aliis piis causis, in quib. ea rõ, cui innititur, qui illã sñiam tenuerũt, nõ procedit, videlicet, quia res dilationẽ nõ recipit, p dictã l. vlti iõ cogita.

A sententia lata in fauorem piæ causæ nõ appellatur.

Vt in causã alimentorum.

Si res non recipiat dilationẽ, nõ appellatur.

Modo de salute corporis agatur.

Et multo minus, si de salute animæ.

Contrarium asserentes:

Permissa censetur appellatio, nisi sit prohibita.

In causa decimarũ licita est appellatio.

Responsio ad obiecta.

Centesimumquinquagesimumquartum pri.

Querela non numeratæ pecuniæ etiam ultra biennium in pijs causis introducitur.

Exceptio nō numeratæ pecuniæ non opponitur post biēniū. Piæ tamen causæ perpetuo cōpetit.

Centesimoquinquagesimoquarto, licet alias exceptio non numeratæ pecuniæ per confitentem non possit opponi post biennium, vt per totum titul. C. de non nume. pecu. & Institut. de lit. oblig. tamen piæ causæ perpetuo competit huiusmodi exceptio. Ita notab. voluit Bal. loquens in ecclesia in authenti. hoc ius porrectū, col. pen. versi. vlterius habetis hic, in fine, per tex. ibi, ad hoc subtiliter inductum. C. de sacrosf. eccle. Id sequitur & reputat singu. trahitq; ad omnem piā causam, Ro. vbi supra, in septimo speciali, & Calca. consi. 13. pro parte negatiua, col. 3. versi. nono idem in exceptione. Cui adde quod & ibi voluit ipse Bald. in c. in præsentia, col. 2. versic. sed quid posset, de probatio. vbi plus dicit, quòd si abbas habeat licentiam accipiendi mutuum, & fuerit confessus accepisse, poterit quandocunque obiici exceptio nō numeratæ pecuniæ, nisi constet de vera numeratione. per dictam authen. hoc ius porrectum. Nam & dicta licentia intelligitur de mutuo naturaliter vero, non de chirographo, vt ipse dicit, & ficto, secundum Iac. Be. & Cy. in l. 7. D. si certum peta.

Abbas confessus se accepisse mutuum spe futuræ numerationis potest perpetuo opponere exceptionem.

Licentia accipiēdi mutuū intelligatur de mutuo uero, nō ficto.

Centesimumquinquagesimumquintum pri.

Actor in pijs causis recte postulat fieri sibi instrumentorum rei exhibitionem.

Reus non tenetur edere propria instrumenta actori.

Secus fauore piæ causæ.

Centesimoquinquagesimoquinto, licet alias non teneatur reus edere instrumenta propria auctori ad fundādam suam actionē, per l. i. & l. qui accusare, & l. vlti. & ibi plene not. C. de eden tamē hoc fallit fauore piæ causæ, cui agenti tenetur reus edere. Ita voluit Bal. in c. i col. 2. versi. sed contra hic opponitur, & Anto. & Panor. col. 3. Francisc. Aret. & late Fely. col. 6. in 4. fallen. & latius Phi

lip.

lip. Dec. col. 9. ver. tertio extēditur, & in multis sequen. de probatio. Roma. in l. i. D. soluto matrimo. & in d. authen. similiter. in sexto speciali, circa iudicia, Alex. in l. vlti. in 17. fallen. & ibi Philipp. Dec. col. pen. C. de eden. & Iason in l. i. col. 2. C. eodem titu.

Centesimumquinquagesimumsextum priui.

An diebus feriatis consistat iudicium in pijs causis.

Centesimoquinquagesimosexto, in causis piis procedi potest, etiam feriatis diebus, vt voluit Specula. titu. de fer. §. sequitur. versic. post authoritatem argumen. c. vtinam 77. distinct. & c. nunquam, de consecratio distinct. i. & Barto. in l. diui. D. ad legem Falci. Bal. in c. vlti. in fi. de feriis, Paulus Cast. in l. i. §. vlti. D. de fer. Romanus in d. authen. similiter, in octauo speciali, circa iudicia, per textum loquentem in causa alimētorum, in l. 2. D. de feriis, qui etiam loquitur de datione tutorum & curatorū, qui est actus pius, vt dicit ibi Baldus in princip. & per alium textum loquentē in causa fisci, in l. publicas, C. eodem titu. cui & tu adde quod voluit Bal. quem sequūtur Ang. Imol. Paul. Castr. & Francis. Aret. in l. i. D. soluto matrimo. vbi in causa dotis proceditur die feriata, quod & voluit Romanus in dicta l. i. §. vlti. D. de feriis. Super quo tāmen distinguit Alexand. in dicta l. i. colum. 3. D. soluto matrimo. quem videas, vbi etiam distinguit de causa alimentorum, de quo etiam per Franc. Aret. cons. 96. in causa & puncto. Et quanquam plerique omnes illud intelligant de feriis ad vtilitatem hominum introductis, posset tamen dici hoc quoque procedere in feriis in honorem Dei constitutis, per id quod voluit Barto. in l. si cum filiusfamilias, colum. 3. D. de donatio. quod si statutum disponit, quòd potestas possit procedere in certis causis, nulla iuris solennitate seruata, poterit procedere die feriata in honorem Dei, quia ista est solennitas de iure Ciuili, per l. prouinciarum, & ibi ipse Bar. C. de feriis, quod

In pijs causis proceditur etiā feriatis diebus.

Et in causa alimentorum.

Donatio tutorum et curatorum est actus pius.

Et in causa fisci.

Et in causa dotis.

Quod procedit tam in ferijs ad utilitatem hominum, quàm honorem Dei introductis.

Non procedere die feriata est solennitate iuris Ciuilis.

& idem tenet ipse Bart. & Bald.in l.i.D. de milit.testam. Barto.in l.idem est.§.deportati.D.eodem titu.Bar. Bal. Ang.in l.milites.C.eodem titu.Petrus Auch. in clemen. sæpe,de verborum obligatio.& Romanus in rubri.de ar bitr.in 17. quæst. At certum est quòd in piis causis omnis solẽnitas iuris Ciuilis remouetur,vt sæpius diximus, ergo &c. Sed contra hoc tenent Imola & Rom.sibi con trarius in d.l.si cum filiusfamilias. D. de donatio. per id quod habetur in d.clemen.sæpe.vbi per illa verba,summarie,& de plano,non intelligunt derogatũ feriis in honorem Dei.Ratio est secundum Bar. in extrauagan. ad reprimendum, in verbo, figura, quia secũdum rationem naturalem, vel diuinam, quæ etiam appellatur naturalis,c.i. distinct.i. seruari debet, & coli feriæ in honorem Dei,propterea præcepit Dominus in testamento veteri,Sabbata obseruari. Ex quo sequitur quòd per sublationem solennitatum iuris,nõ censetur permitti,vt procedatur huiusmodi feriis, quia paria sunt procedere sine figura iudicii,& sine aliqua iuris solennitate,vt dicit Barto.in dicto verbo, figura,& rursum in verbo, videbitur. Nec obstat d.l prouinciarum,quia licet feriæ in honorẽ Dei sint introductæ de iure diuino,vt dictum est, potest tamen id ius diuinum ius ciuile distinguere & limitare, vt non procedat in certo casu,per not.in l.vlti. C. si con tra ius vel vtilit.& in c.quæ in ecclesiarum,de constitut. Sed in dubio per dispositionem generalem,non videtur lex , vel statutum derogare iuri diuino , per l.si à fratre. C.de testamen.milit.iuncta l.diuus.D. eodem titu.& per dictam clementi.sæpe, & per hoc hanc postremam partem sequitur Alexand. in dicta l.milites.

In piis causis nulla iuris Ciuilis consideranda est solennitas.

Contrariæ opinionis authores.

Paria sunt procedere sine figura iudicii,et sine aliqua iuris solennitate.

Responsio ad obiectiones.

In dubio per generalem dispositionem non uidetur lex, uel statutũ derogare iuri diuino.

Centesimumquinquagesimumseptimũ pri.

In piis iudiciis non requiritur aliqua causæ cognitio.

Centesimoquinquagesimoseptimo, in huiusmodi causis procedendum est summarie, & de plano, secundum Specul.

Specul.titu.de instrument.edit.§.nunc vero aliqua. ver. quæritur autem qualiter,alias versi.iuxta hoc quæro an executor,& Bal.in l.i.in lectu.in fi.& ibi Franci.Are.col. vlti.in sexto priuilegio.C.de sacros.eccl.& l.hæreditas. §.si defuncto,in vtraque lectura, & ibi etiam Ang. D.de petitio.hæredita.declarat qualiter id intelligatur.Floria nus in l qui erat,col.i.D. familiæ ercifcun. Romanus in dicta authen.similiter,in nono speciali,circa iudicia, vbi hac ratione dicitur,quia in causa dotis quæ pia est, hoc modo proceditur,per textũ,si recte, inquit, inspiciatur, in clement.dispendiosam,de iudi.& Barb.consi.87.prope est dominus,col.5.libro 4.& Calca.consi.13. pro par te negatiua,colum.4.versic. sed quod tam dotis, & Stephanus Bertrand.consi.244. viso processu,col.4. nume. 12.libro i.& consi.94.relicta,numero 10.lib.i.Tu circa il lud de causa dotis aduerte,quòd Bart.& alii in l.i.D.soluto matrimo.sunt in ea sententia,vt bene debeant dilationes coarctari,argu.l.2.D.de iudic.vbi & hoc Imol.an notat.& Bald.& Salyce.in l.vltima.C.de senten.quæ sine certa quan.tamen quantum ad libellum, & alia substantialia iudicii debet ordinarie procedi,vt not.Bal. Angel.& Francis.Aret.in d.l.i.per nota.in l. si cum dotem. §.eo autem tempore.ibi,lis contestatur.D.soluto matri mo.& in l.3.ibi,more iudiciorum,vbi & hoc not.Bal.C. de dot.promiss.& voluit etiam Bart. in l.si constante. in 6.q.3.partis.D.solu.matrimo.

In pijs causis summarie procedendum.

Et in causa dotis.

Distinctio quo ad causam dotis.

Centesimumquinquagesimumoctauum pri.

In omnibus dos et pia causa æquiparantur: et recte de dote ad piam causam in iure argumentamur.

Centesimoquinquagesimooctauo, generaliter omnia priuilegia dotis competunt & piis causis, vt constat ex aliis multis,quæ supra diximus,quibus & tu adde quę dicam infra,post hæc priuilegia, dum tractabimus quæ dicantur piæ causæ,& textum ęquiparantem dotem & piã

Omnia priuilegia dotis competunt etiam pijs causis.

causam in c. donare, titu. quali, olim feud. alie. po. & multa quæ in eam rem congerit Eueral. in locis legalibus, in loco de dote ad piam causam. Sunt autē multa dotis priuilegia, quæ videre poteris per gloss. Barto. Bald Imol. Paulus Castren. Rom. Alex. & alios in l. i. D. soluto matrimo. Specula. titu. de dote post diuor. restitu. in fi. Bal. in rubri. C. de priuileg. dot. Salyce. in l. fina. C. eod. titu. Bapt. de S. Blasio in suo tractatu de priuilegiis dotalib. vbi trecenta quinquaginta quatuor dotis priuilegia collegit, & Bal. Noue. in suo tractatu de dote, & Ioan. Campezinum in suo tractatu dotium.

Dotis priuilegia quæ.

Centesimumquinquagesimumnonū priuile.

Priuilegia pijs causis concessa an possit à statuentibus reuocari.

Constitutio ad pias causas facta non potest tolli per eos qui eam fecerunt.

Centesimoquinquagesimonono, ordinatio siue constitutio, vel consuetudo, aut statutum de distribuendo annuatim aliquid ad pias causas iure eleemosynæ, non potest tolli per eos, qui huiusmodi constitutionem, siue ordinationem fecerunt. textus est notab. in l. priuilegia. C. de sacrosс. eccle. & ibi Bar. in fine, qui de hoc dicit esse text. in c. ad apostolicam, de simo. sequitur Ro. in dicta authen. similiter. in nou speciali contractuum, qui & ad hoc allegat quod in simili voluit Ioan. And. in addi. Specul. titu. de instrumen. edit. §. nunc vero aliqua, ad finem. Sequitur etiam Dominic. in c. quæ in ecclesiarum, colu. 3 de constitutio. & in c. i. colum. 7. eod. titu. libr. 6. Paulus Castren. in l. si quis curialis. C. de episco. & cleri. Calca. consi. 13. pro parte negatiua. col. 4. versic. sic etiam vidimus. Francis. Are. & Iason in l. non amplius. §. i. D. de lega. i. ad quod Paulus & Aret. hanc rationem adferunt, quòd pia causa non est subdita laicis, priuilegia etiā non subditis concessa non possunt à statuentibus reuocari, secundum Innoc. in c. neuit. de iudic. Tu adde quod circa dictum cap. ad apostolicam, voluerunt Panormit. & Felynus

Pia causa nō est subdita laicis.

nus ibi,& idem Panormit.consi.6. in quæstione quæ vertitur,colum.3.versicu.secundum remedium,lib.2.vbi & illud dictum Barto.sequitur, vide etiam sextum in c.veniens,huius initii.ij.& ibi Felyn.colum.5.extra de testibus,& Anto.Cors. in suis siugul.in verbo, pia causa ordinatio.Contrarium tamen voluerunt Cyn.Imo. & Alexan.in dicta l.non amplius.§.i.D.de legat.i.moti,quia sicut ciuitas potuit facere huiusmodi statutum & ordinationem,potest & tollere,per l.si quis in principio testamenti.D.de legat.3.& §.sed naturalia,versic.ea vero, Institut.de iure naturali,gentium,& ciuili.Item quia ratio ne præstationis non est in futurum ius quæsitum ecclesiæ, nec potest dici tale statutum transiuisse in contractum, nisi pro tali eleemosyna aliquid reciprocum esset præstitum,aut factum,& de hoc allegat Alexan.tex.in d. l.si quis curialis, in fi. in verbis, vlterius legem prodesse non patimur.C.de episcop. & cleric.per quem not. Bal. Fulgos. quòd quanuis laici non possint per sua statuta disponere in præiudicium clericorum, possunt tamen per suum statutum tollere priuilegium ab ipsis concessum clericis,& sic qui fecit legem in fauorem clericorum,potest illam tollere.Sed & hanc partem sequitur Salyce.in auth.cassa & irrita,& ibi etiam Fulgo.& Paul.Cast.de sacros.eccle.Fulgos.& Paul.Castr.in dicta l.priuilegia. C. eodem titu.Alexan.late,qui & ad hoc alios adducit, consil.210.statutis accurate perspectis,colum.4.& sequen. libro 2.quem omnino videbis, & Iaso. in dicta l.non amplius,pro concordia huiusmodi opin.

Contrarium asserentes.

Ciuitas potest statutũ facere, et idem tollere.

Laici non possunt per sua statuta præiudicare clericis.

Possunt tamen tollere priuilegium ab ipsis cõcessum clericis.

Centesimumsexagesimum priuilegium.

Dispositio etiam exorbitans et correctoria,in fauorem piæ causæ extendenda.

Centesimosexagesimo, licet alias non sit lex, aut alia dispositio exorbitans & correctoria extendenda ex identitate rationis.vt voluit glo.not.in cap.in fidei.in verbo,

Lex exorbitans *ex idẽtitate rationis non extẽdenda.*

 in-

Nec etiam ex maiori ratione. inquisitionis, de hære. libro 6. ac nec ex maiori quidem ratione, per glossam reputatam singul. in authenti. quas actiones. C. de sacrosan. eccles. Cui tamen similis est textus in l. tam is. §. i. D. de donatio. & voluit Barto. in l. præcipimus. §. vlti. per illum textum. C. de appella. cum concordantiis adductis per Iasonem in dicta authenti. quas actiones. Fallit tamē fauore animæ, vt voluit Ioan. And. *Secus fauore animæ.* in c. ex tenore, & ibi Anto. & Panormita. qui filii sunt legitimi. Barto. post gloss. in authen. sacramenta puberum. colum. penulti. in fin. versicu. quæro vtrum ista authenti. & ibi Bald. & alii. C. si aduersus vendit. Anto. in c. vlti. charta antepenulti. in i. fallen. de consuet. & in c. sæpe, & in c. cum ad sedem, de restitu. spolia. & in cap. ad euidentiam, in fi. de senten. excommuni. Imol. & Dominic. in c. quanuis. de pact. lib. 6. & idem Imol. consi. i. colum. 3. versicu. & cum agamus, & consi. 123. in causa quę vertitur, colum. 2. & in c. cum contingat, charta 27. de iureiurand. & ipse Dominic. in c. i. de tempo. ordi. libr. 6. Panormit. in c. quæ sunt. de diuor. Romanus in l. sequitur. §. si via. D. de vsucap. Alexand. in l. stipulatio hoc modo concepta, colum. 4. versic. præterea vbi agitur. D. de verborum obliga. & in l. si constante, colum. 4. versicu. item in quantum. D. soluto matrimo. vbi adfert alias concordantis, & in l. Pomponius. §. præterea, colum. 2. versicu. ad argu. D. de acquirend. possess. Barba. in l. 4. §. Cato. colum. 24. & sequen. D de verbo. obligatio. & consi. 59. illud in medium adferam, colum. 10. lib. 2. Francis. Aret. in l. qui superstitis, colum. 2. versic. sed ad istud. D. de acquirend. hæred. & consi. 93. consideratis, colum. 2. versic. his ergo sic præmissis, & iterum colu. sequen. Philip. Franc. in sua disputatione petitorii, incipien. ex nobilissima, colum. 5. versic. quartum remedium.

Idē in quocūq; casu fauorabili. Et hoc in vniuersum procedit in quocūque casu pio, & fauorabili, vt voluit Bart. qui etiam vult hoc procedere, si dispositio vteretur dictione taxatiua, in l. si constāte. in princip. in 9. quæst. 4. princip. & ibi post eum Alex. *Etiā si utatur dispositio dictione taxatiua.* colum. 4. versicu. item in quantum. D. soluto matrimo.

per

per l.illud. C. de sacrosan. eccles. & idem Bar. in authẽt. res quæ. ad fi. C. commu. de lega. & ibi Ange. qui ad hoc põderat gl. in l. si posthumus à primo. D. de lib. & posth. Rom. in authen. similiter. C. ad legem Falcid. & est bona glo. in l. i. C. de his qui ante apert. tabul. & in l. miles in prin. D. de re iudic. & etiã text. in l. libertatẽ. §. senatuscõ sulti. D. de ritu nupt. & in l. ii. §. si mater nõ petierit. uersic. quid si curatores. D. ad Tertul. quæ omnia allegat ad hoc Alex. in d. l. si. constante. dui hoc limitat duobus mo dis, ut ibi uideri potest, & idem Alex. in l. inter pares. D. de re iudicata.

Centesimumsexágesimumprimum Priuileg.

Constitutio pœnalis in pijs causis latissimè interpretanda.

Centesimosexagesimoprimo, similiter, licet constitutione pœnales non sunt extendendæ ex identitate rationis, per goff. in clement. ut hi qui in uerbo, in iisdem de æta. & qualit. cum simil. fallit tamen fauore piæ causæ, ut uoluit gl. in c. sciant cuncti. in uerbo alios, de electio. libro vi. quæ extendit illum text. pœnalem, loquentẽ de electione ad præscriptionem, fauore, ut dicit, ecclesiarũ: & cũ illa simpliciter transit Dominic. ibi, ad fi. in uersic. not. primo ex hac glo. & no. etiã Panor. in c. nihil, col. antepe. uers. secũdo principaliter. eo. tit. & quod uoluit Io. And. in c. i. de homicid. lib. vi. ut illa constitutio pœnalis loquens simpliciter de principe, cõprehẽdat. principem supremi gradus fauore animæ, alias non cõprhenderet. & sequitur ibi Domin. in §. sacri. col. i. qui ex hoc not. quòd cõstitutio pœnalis cõcernens fauorẽ animarũ est late interpretanda. sequitur itẽ illud dictũ Bar. in tracta. de præstantia Cardin. in vii. q. i. partis, col. ult. ubi hoc reputat sing. & cõs. lix. illud in medium afferã, col. x. lib. ii. qui & ad hoc allegat, & dicit sing. gl. in c. quãquã. in gl. ul. de usur. lib. vi. quæ extẽdit illã cõstitutionẽ pœnalẽ, loquentẽ de testamẽto, ad codicillos & alias ultimas uolun-

Constitutiones pœnales ex idẽtitate rationis nõ extendendæ. Secus fauore piæ causæ.

Electio ad præscriptionẽ pœnalis.

Cõstitutio pœnalis fauore animarũ latè interpretanda.

Costitutio pœnalis loquens de testamẽto extẽditur ad codicillos.

luntates:& hoc ibi idem uoluerunt ultra eos,quos ea gl. a'legat,Ioan.Mo.Archid.& Ioan.And.in nouella,& Domi. Et ex hoc,& aliis quibusdã dicit Barb. in d.7.q.quòd constitutio quantũcunque pœnalis,loquens simpliciter de clericis,si emanauit in fauorem animarum,comprehendit Cardinales,quos alias non cõprehenderet quod dicit esse nouum,& admiratione dignum.Sed & quòd fauore animarum extendatur cõstitutio pœnalis,uoluit & ipse Ioan.And.in c.ex tenore.& ibi Panor.in uersi.not. singulariter,qui filii sunt legitimi,& Bar.in authent.sacramenta puberum.colum.penulti.uersicu.quæro utrũ? C.si aduersus uendi.Imol.cõs.cxxiii.in causa quæ uertitur.colum.ii.Ro.consil.cclxxxv. omnia quæ sunt,in fi. Alex.consil.xlii.super præmisso, in fin.libr.i.Felyn.qui adducit concordan.in c.translato.colu.ult.de constitut. Iason in l.rem quæ nobis.colum.v.uersic.itẽ circa illud D.de acquiren.possess.& in l si.quis maior col.ii.uersicu.sed istis non obstantibus.C.de transactio. Philip.Decius in l.factum cuique suum.§.in pœnalibus. colum.ul. uersi.sexto fallit.D.de regu.iur.& idẽ si agatur fidei nomine,ut not.Panor.in c.ii.in fin.de diuor.licet contrariũ uoluerit glo. in c.in fidei.de hæret.lib.vi.& idẽ si de libertate,ut per Iasonem in l.si priusquam.colu.penult.D.de noui operis nuntiatione.

Idẽ fauore fidei.
Et libertatis.

Centesimumsexagesimumsecundum priui.

Priuilegia piæ causæ latißime sunt extendenda.

Centesimosexagesimosecundo, licet alias priuilegia sint strictè interpratanda,nec extendenda,ut notat Bart. in l.i.in princip.per illum textum. C.de legibus.& in l. ulti.colum.i.dum distinguit inter priuilegium, & beneficium,& ibi etiam Bald. D.de constitutionibus principiũ. Ioan.Andr.& Anto.in c.olim.de uerbo. significatio.per cap.priuilegia.iii.distinct.cum similib.fallit tamen in priuile

Priuilegia strictè interpretanda.
Secus in priuilegijs piæ causæ.

uilegiis piæ causæ: quia ea tanquã fauorabilia extẽdũtur de similibus ad similia,,gl.est nota. in l.nulli licere.C.de episcop.& cleric.quæ extendit priuilegiũ illius text.con cessum piis causis de una causa ad aliam,quoniã(inquit) fauor est.per l.cũ quidam D.de hæredibus instituend.& illam glossam ad hoc ponderat,& dicit menti tenendam Baldus in cap.in præsentia.colum ii. uersic.dicit Accurs. de probationib. ubi per illũ §.sed hoc præsenti.in authẽ. de sanctiss.episcop.extẽdit legem,quæ loquitur de testa mentis ad contractus.

Centesimumsexagesimumtertium priuile.

In dispositis ad pias causas ius Canonicum seruandum est in utroque foro.

Vtrũque ius tã Ciuile, quàm Canonicum in suo foro seruandum.

Secus in piis causis.

Centesimosexagesimotertio, licet alias ubi ius Cano nicum,& Ciuile dissident, & ius Ciuile non fouet pecca tum,utrunque ius in suo foro seruandum, est,per plene nota.in c.i.de noui operis nuntia. fallit tamen in disposi tis ad pias causas,quia in illis ius Canonicum est seruan dum in utroque foro. Ita uoluit Ioan Andr. Ioan.Cald. Petrus Perus.Petrus Anchar.Cardina.& Imol.in c.rela tum,huius initii primo.de testament.Bartol.in l.i.colu. i.in lectu.& iterum in repetitio.colum. ulti.& ibi Saly- cet.colum.xiii.& fere omnes.C.de sacrosanct.eccles.Pe trus Anchar.cõs.xxv.uidetur prima facie,in princ.Imo. in l.illa institutio,colu.xxiiii.D.de hæred.instituen. Ale xand.& Corne.in l.captatorias.C. de testamẽt.milit.So cinus consi.liii.in præsenti consultatione,colu.ult.& do ctores alibi sæpe.

Cõtrariũ sentientes.

Contrarium tamen tenet Angelus in dicta l.illa insti- tutio per nor.per Innocent.& Ioan.Andr.in c.nouit.de iudic.ubi de hoc nihil dicũt,sed hoc uoluit ipse Innocẽ. in dicto cap.relatum.de testament.Sed prima opinio,ut communior est,ita quoque & uerior,ut late patet ex iis quæ supra diximus in principio huius glossæ.

cen

Centesimumsexagesimumquartum Priuig.

In pijs causis diuini tantum iuris et naturalis habetur consideratio.

Piæ causæ non subsunt solennitatibus iuris positiui.

Centesimo sexagesimo quarto, generaliter piæ causæ non subsunt solennitatibus iuris positiuis, siue sit id ius Ciuile, siue municipale, siue consuetudo, aut quiduis aliud, sed tantum iuri diuino, naturali, aut gentium: ut notant BART. Bald. Fulgos. & recentiores in l. i. C. de sacros. eccles. Idem Fulgos. in l. generali. C. eodem titu. Cardina. Panormita. & alii in cap. cum esses. & cap. relatum. ubi bonus textus, de testament. Panormita. in rubric. eodem. & consi. xi. in causa quæ uertitur, colum. i. libro primo, & consil. xxxii. circa duo dubia, colum. ii. libro ii. Cumanus in consil. cv. quædam domina, colum. penulti. Romanus in dicta authenti. specialiter. in decimosexto speciali inter contractus, & aliis multis locis eiusdem repet. Paulus Castrensi consil. xciii. uiso dicto testamento, col. i. in fine lib. i. & consil. cccclvi. uisis & examinatis, colu. secunda, libro primo, consil. ccxiii. eiusmodi quæstio. columna secunda, uersic. præterea donatio. & doctores alibi sæpe. Si enim conarer omnes hic citare, qui hoc scripserunt, oleum & operam (ut aiunt) perderem. Sed tu hoc loco uide Alexãdrum consilio ccx. statutis accurate perspectis, per totum librum secundũ. & adde quod pulchre dicit Archidiaconus in cap. scriptũ. vi. quæstio. iii. quia ubi agitur de salute animæ, non attendũtur apices iuris. quod dictum sequitur, & commendat. Philippus Decius in cap. cum dilecta, ad finem glossæ, & idem fere dicit Baldus consilio ccxvi. uerba testamenti, in fi. libro primo, inquiẽs pro iustitia naturali esse iuuare, quãtum possibile est, testamẽta ad pias causas in quibus nõ est de apicibus iuris disputandum, in uerbo, procuratorem. de confirma. utili uel inutili. & iterum consil. 118. casus sub tali forma, colum. ultima, libro quinto, & Panor–

vbi agitur de salute animæ, non cõsiderãtur apices iuris.

normitanus in c.uirtutis.colum.quinta,uersicu.& maxime hoc casu.de dolo & cōtuma.ubi etiam dicit qnòd nō est in his causis de apicibus iuris disputādum, & Catel. Cotta in memoriali,apices iuris.

Centesimumsexagesimumquintum Priuile.

Voluntas testantis ambigua pro pia causa interpretantur.

Centesimosexagesimoquinto,licet alias actus indifferens ad bonum & malum sit potius interpretandus in bonam partem, quam in malam,c.absit,& ibi bona glo.xi. quæstio iii.cum similibus.cuius rei ratio est,quia quis in dubio bonus præsumitur.l.merito.D.pro socio,Ex quo & illud fit quòd semper in ambiguis benignior interpretatio sumenda.l.semper in dubiis. D.de regulis iuris.& ibi multæ concordant. fallit tamen fauore piæ causæ, per id quod pulchre consuluit Petrus Ancharanus cons. lxxix. prima facie uideretur dicendum, quòd si aliquis in testamento simpliciter confessus est se fuisse usurarium,licet hoc referri posset ad modicum tempus,ut fieret benigior interpretatio :tamen fauore animæ referenda est huiusmodi confessio ad totum tempus uitæ luæ: ita quod ex hoc declarabitur mutuum factum ante tempus triginta sex annorum(de hoc enim tempore loquitur(fuisse usurarium , & tenebitur hæres satisfacere, ut plenius & tutius cōsulatur animæ testatoris.per c.ul.de presbytero nō baptis.& c.iuuenis.de sponsa.quod dictū sequitur & cōmendat Felynus in cap.in præsentia. colum.7.versic.secundo nota quòd ista dicta. de probatio. vbi hoc dicit singul.& limitat.& in c.dudum, colum.5. de præsumptio. vbi hoc dicit valde notab. & in cap. auditis,colum antepenul.de præscriptio.& Hippolytus Marsil.singulari 151.semper in dubiis.

Actus potius in bonā partē, quàm in malā interpretādus.

In dubio quis præsumitur bonus.

In ambiguis benignior interpretatio sumenda.

Secus in pijs causis.

Confessio debitoris facta in testamento ad pias causas.

Cente-

Centesimumsexagesimumsextum priuilegi.

Relictum pluribus coniunctim piæ causæ, etiam per unum, uel pauciores, poterit impleri.

Pluribus simul commissū nō potest per unū expediri. Secus fauore animæ.

Centesimosexagesimosexto, licet regulariter id quod commissum est pluribus simul, non possit per unum, aut etiam plures expediri, l. Pedius. §. i. D. de arbit. fallit tamen, ubi tractatur de fauore animæ, ut uoluit Bald. consil. ccxxix. uerba dicunt, colum. i. lib. ii. arg. cap. religiosus. §. sane. de testamen. lib. vi.

Centesimumsexagesimumseptimum priui.

Causa finalis, fauore dotis, ex commodo accipientis præsumitur.

Præsumitur causa impulsiua, quæ respicit cōmodū accipientis tantùm. Aliud fauore dotis.

Centesimosexagesimoseptimo, licet alias præsumatur causa impulsiua, quæ respicit commodum accipientis tantum, per l. Aurelius. §. ultimo. D. de liber. lega. & argumen. l. hæredem. D. mādati. hoc fallit fauore dotis, nam tunc præsumitur causa finalis, per l. si ego. & ibi Barto. D. de iure dotium. & l. si quis pro redemptione. C. de donatio. Vide omnino quæ scripsi in tractatu Cessante causa cessat effectus. limitat. ii. numero xxi. cum quatuor [illegible] quinque sequentibus.

FINIS